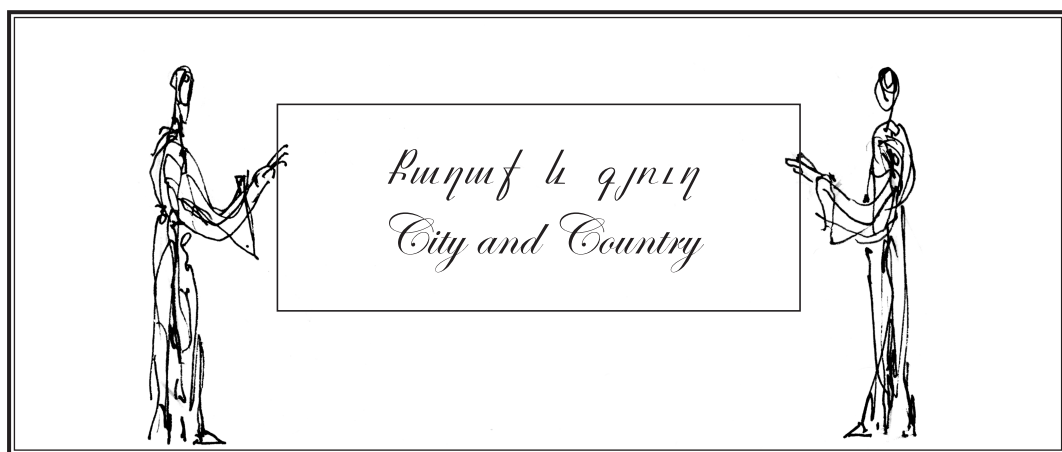

Unit 11

On the Agenda ...

<i>Speech Acts in Dialogues:</i>Planning leisure time and vacations	248
<i>Vocabulary:</i>City and Country	252
<i>Grammar:</i>SYNTAX: The structure of sentences	255
<i>Armenian-English Contrasts:</i> Government of verbs and adjectives	260
<i>Word Formation:</i>Two-word compounds	266
<i>Pronunciation:</i>Interjections	267
<i>Orthography:</i>Capitalizing words	268

I DIALOGUES

1. *A and B are close friends making plans for the evening.*

- A. *Լսի՛ր, այս երեկո ի՞նչ ես անելու:*
[L^əsir, ays yereko inçh^h es anelu?]
- Listen, what are you doing tonight?
- B. *Հատուկ ծրագիր չունեմ:*
[Hatuk tʂ^əragir çh^hunem,]
- I have no special plans.
- Ինչո՞ւ ես հարցնում:*
[inçh^hu es hartʂ^hənum?]
- Why do you ask?
- A. *Ուզում էի մի հաճելի տեղ գնալ:*
[Uzum eyi mi haçheli tegh g^ənal]
- I wanted to go somewhere nice.
- Կգա՞ս ինձ հետ:*
[K^əgas indz het?]
- Would you come with me?
- B. *Ո՞ւր ես ուզում, որ գնանք:*
[Ur es uzum, vor g^ənank^h?]
- Where do you want us to go?
- A. *Չգիտեմ՝ ի՞նչ ես նախընտրում՝*
[Çh^həgitem, inçh^h es nakçh^əntrum]
- I don't know, what do you prefer:
- սրճարան, կինո՞, թե՞ թատրոն:*
[s^ərçharan, kino, t^he t^hatron?]
- a café, the movies, or the theatre?
- B. *Գնանք նախ՝ կինո, հետո՞ սրճարան:*
[G^ənank^h nakçh^h kino, heto s^ərçharan]
- Let's go to the movies first, then to a café.
- A. *Լավ գաղափար է: Գնացի՛նք:*
[Lav gaghap^h ar e. G^ənats^hink^h!]
- Good idea! Let's go!

2. *A and B are students making plans for a study break:*

- A. *Հաջորդ շաբաթ դասեր չկա:*
[Hajort^h şhap^hat^h daser çh^həkan]
- Next week we have no classes.
- B. *Ի՞նչ ես անելու, մնալու ես քաղաքո՞ւմ:*
[Inçh^h es anelu, mnalu es k^haghak^hum?]
- What are you doing? Are you staying in town?
- A. *Ո՛չ, ուզում եմ քաղաքից*
[Voçh^h, uzum em k^haghak^hitʂ^h]
- No, I want to get out of the city.
- դուրս գալ. կգա՞ս ինձ հետ:*
[durs gal; k^əgas indz het?]
- Would you come with me?
- B. *Ո՞ւր կարող ենք գնալ:*
[Ur karogh enk^h g^ənal?]
- Where can we go?

- A. *Մի լավ գյուղ կա լճափին:*
[Mi lav gyugh ka l'chaph in] There is a nice village by the lake.
- Զորս կողմը՝ անտառներ ու լեռներ:*
[Ch^h ors koghmə antaerner u leerner] It's surrounded by forests and mountains.
- B. *Հեռո՞ւ է այստեղից:*
[Heru e aysteghits^h?] Is it far from here?
- A. *Մեքենայով՝ մեկ ժամ:*
[Mek^h enayov mek zham] It takes one hour by car.
- B. *Լողալ կարո՞ղ ենք այնտեղ:*
[Loghal karogh enk^h ayntegh?] Can we go swimming there?
- A. *Լողալ, թիավարել, ինչ որ կամենաս:*
[Loghal, t^h iavarel, inch^h vor kamenas] Swim, row, whatever you wish.
- B. *Միրով քեզ կընկերանամ:*
[Sirov k^h ez k^ənkeranam] I'd love to join you.

3. A and B are neighbors discussing their plans for the summer vacation.

- A. *Այս ամառ ի՞նչ ծրագիր ունեք:*
[Ays amar inch^h ts^əragir unek^h?] What are your plans this summer?
- B. *Եվրոպա ենք ուզում գնալ:*
[Yevropa enk^h uzum g^ənal] We want to go to Europe.
- A. *Երեխաներին է՞լ եք տանելու:*
[Yerakhaner in el ek^h tanelu?] Are you taking the children along?
- B. *Ո՛չ, նրանք գյուղ են գնում:*
[Voch^h, n^ərank^h gyugh en g^ənum] No, they are going to the country.
- A. *Ո՞ր երկիրն եք այցելելու:*
[Vor yerkirn ek^h ayt^s^h elelu?] Which country are you going to visit?
- B. *Ես Գերմանիա եմ ուզում գնալ,*
[Yes Germanya em uzum g^ənal,]
իսկ ամուսինս՝ Հունաստան:
[isk amusin^əs Hunastan] but my husband wants to go to Greece.
- A. *Առաջի՞ն անգամ եք*
[Arach^h in ank^h am ek^h] Is this the first time
Եվրոպա մեկնում:
[Yevropa meknum?] you will be going to Europe?

- B. *Ո՛չ, երրորդ անգամն է արդեն:*
[Voch^h, yerrort^h ank^h amn e art^h en] No, it's already our third time.
- Իսկ դուք ի՞նչ եք անելու այս ամառ:*
[Isk duk^h inch^h ek^h anelu ays amar?] And what are you doing this summer?
- A. *Որոշել ենք քաղաքում մնալ:*
[Voroshel enk^h k^h aghak^h um m^onal] We've decided to stay in town.
- Հյուրերի ենք սպասում Ռուսաստանից:*
[Hyureri enk^h spasum Rusastanits^h] We're expecting guests from Russia.
- B. *Ցանկանում եմ ձեզ հաճելի ամառ:*
[Tsh^h ankanum em dzez hac^heli amar] I wish you a pleasant summer.
- A. *Ձեզ է՛լ բարի ճանապարհ:*
[Dzez el bari ch^hanaparh!] And bon voyage to you!

II TEXT

Իմ շատ սիրելի տատիկ,

վաղը չէ մյուս օրը նոր տարի է: Շնորհավորում եմ խո և պապիկիս նոր տարին և Սուրբ Ծնունդը: Ձեզ ցանկանում եմ առողջություն և երզանկություն:

Աինչև հիմա ես չեզ նամակ չեի գրում, որովհետև հայերեն լավ գրել չգիտեի: Իհիմա, երբ սովորել եմ, կարող եմ չեզ այս նամակով ուրախացնել:

Ես մեր խաղաչը շատ եմ սիրում: Սիրում եմ խալլել լայն փողոցներով, դիտել բարձր շենձերը և տարբեր մեժենաների երթևեկը: Սիրում եմ հեծանիվով քրոսայգի գնալ և ընկերներին հետ մրցել: Բայց ամռանը գյուղն ավելի եմ սիրում, ծան խաղաչը: Գյուղում բնությունը ավելի գեղեցիկ է, օրն ու զուրը՝ ավելի մաշուր, և ուտելիքները՝ ավելի համեղ: Բայց ամենից լավն այն է, որ դու՛ք այնտեղ ե՛ք: Երբ դպրոցի դասերը վերջանան, և ամառային արշակուրդները սկսվեն, հայրիկս ինչ չէր գյուղն է բերելու: Անհամբեր սպասում եմ այդ օրվան: Այն ժամանակ կոռնենձ և իմ Ժննդյան օրը:

Սիրով ու կարոտով համբուրում եմ ձեզ և պապիկիս:

Ին քոռնիկ՝ վախան

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

սիրելի	[sireli]	<i>dear, beloved</i>
վաղը չէ մյուս օրը	[vagħə ɟh ^h e myus orə]	<i>the day after tomorrow</i>
չնորհավորել	[ʃh ^h noravorel]	<i>congratulate</i>
ցանկանալ	[tʃ ^h ankana]	<i>to wish</i>
առողջություն	[aioğħɟh ^h ut ^h yun]	<i>health</i>
երջանկություն	[yerjankut ^h yun]	<i>happiness</i>
նամակ	[namak]	<i>letter</i>
ուրախացնել	[urakħatʃ ^h ənel]	<i>to make happy</i>
քաղաք	[k ^h aghak ^h]	<i>city</i>
քայլել	[k ^h aylel]	<i>to walk</i>
լայն	[layn]	<i>wide</i>
փողոց	[p ^h oğħotʃ ^h]	<i>street</i>
դիտել	[ditel]	<i>to watch</i>
տարբեր	[tarber]	<i>various</i>
մեքենա	[mek ^h ena]	<i>automobile</i>
չենք	[ʃhenk ^h]	<i>building</i>
հեծանիվ	[hetʃaniv]	<i>bicycle</i>
զբոսայգի	[zbosaygi]	<i>park</i>
ընկեր	[ənker]	<i>friend</i>
մրցել	[m ^ə rtʃ ^h e]	<i>to compete</i>
գյուղ	[gyugh]	<i>village</i>
բնություն	[b ^ə nut ^h yun]	<i>nature</i>
օդ	[ot ^h]	<i>air</i>
արձակուրդ	[artʃ ^h akurt ^h]	<i>vacation</i>
անհամբեր	[anhamp ^h er]	<i>impatiently</i>
տոնել	[tonel]	<i>to celebrate</i>
ծննդյան օր	[tʃ ^ə n ^ə ndyan or]	<i>birthday</i>
համբուրել	[hamp ^h urel]	<i>to kiss</i>
սիրով	[sirov]	<i>‘with love’</i>
կարոտով	[karotov]	<i>‘nostalgically’</i>
սիրով ու կարոտով	[sirov u karotov]	<i>hugs and kisses</i>
թոռնիկ	[t ^h oinik]	<i>grandson</i>

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՔԱՂԱՔ	[K ^h aghak ^h]	CITY
ակադեմիա	[academia]	academy
օդանավակայան	[ot ^h anavakayan]	airport
պատկերասրահ	[patkeras ^o rah]	art gallery
պողոտա	[poghota]	avenue
բանկ/(դրամատուն)	[bank/(dramatun)]	bank
կամուրջ	[kamurj]	bridge
ավտոբուս	[avtobus]	bus
սրճարան	[s ^o rçharan]	café
ջրանցք	[j ^o rantş ^h k ^h]	canal
ավտոմեքենա	[avtomek ^h ena]	car/automobile
դղյակ	[d ^o ghyak]	castle
մայր տաճար	[mayr tachar]	cathedral
քաղաքի կենտրոն	[k ^h aghak ^h i kentron]	downtown
եկեղեցի	[yekeghets ^h i]	church
կրկես	[k ^o rkes]	circus
քաղաքապետարան	[k ^h aghak ^h apetaran]	city hall, town hall
համերգասրահ	[hamergas ^o rah]	concert hall
հյուպատոսարան	[hyupatosaran]	consulate
առանձնատուն	[arandznatun]	cottage
անցում	[ants ^h um]	crossing, transition
Թաղամաս	[t ^h aghamas]	district
դեսպանատուն	[despanatun]	embassy
հիվանդանոց	[hivandanots ^h]	hospital
հյուրանոց	[hyuranots ^h]	hotel
տեղեկատվական կենտրոն	[teghekat ^o vakan kentron]	information centre
խաչմերուկ	[k ^h ach ^h meruk]	intersection
մանկապարտեզ	[mankapartez]	kindergarten
գրադարան	[g ^o radaran]	library
փոստարկղ	[p ^h ostark ^o gh]	mailbox
շուկա	[şhuka]	market
հուշարձան	[huşhardzan]	monument
մետրո	[metro]	metro

մզկիթ	[m ^ə zkit]	mosque
կինոթատրոն	[kinot ^h atron]	movie-theater
թանգարան	[t ^h angaran]	museum
կոթող	[kot ^h ogh]	obelisk, monument
ծայրամաս	[tʃayramas]	outskirts
պալատ	[palat]	palace
զբոսայգի	[zbosaygi]	park
խորհրդարան	[khorh ^ə rt ^h aran]	parliament
հետիոտն	[hetiot ^ə n]	pedestrian
դեղատուն	[degħatun]	pharmacy
ուստիկանատուն	[vostikanatun]	police station
փոստ	[p ^h ost]	post office
երկաթուղի	[yerkat ^h ugh̄i]	railroad
երկաթուղային կայարան	[yerkat ^h ugh̄ayin kayaran]	railway station
(բնակելի) շենք	[(b ^ə nakeli) shenk ^h]	(residential) building
ճաշարան/ուեստորան	[chasharan/ʔestoran]	restaurant
դպրոց	[d ^ə prots ^h]	school
ցուցափեղկ	[tʃ ^h utʃ ^h ap ^h egħk]	shop-window
նրբանցք	[n ^ə rp ^h antʃ ^h k ^h]	side-street
մայթ	[mayt ^h]	sidewalk
տեսարժան վայրեր	[tesarzħan vayrer]	sights
երկնաքեր	[yerknak ^h er]	skyscraper
հրապարակ	[hraparak]	square
արձան	[ardzan]	statue, sculpture
խանութ	[kħanut ^h]	store, shop
փողոց	[p ^h ogħots ^h]	street
փողոցի լապտեր	[p ^h ogħots ^h i lapter]	streetlamp
արվարձան	[arvartʃ ^h an]	suburb
գինետուն	[ginetun]	tavern
կապի կենտրոն	[kapi kentron]	telephone centre
տաճար	[tachar]	temple
թատրոն	[t ^h atron]	theatre
աշտարակ	[asħtarak]	tower
կայարան	[kayaran]	train station
փոխադրամիջոց	[p ^h okħhadramijots ^h]	transport

ԳՅՈՒՂ	[Gyugh]	COUNTRY
երկրագործու/թյուն	[yerkragortsut ^h yun]	<i>agriculture</i>
շտեմարան	[shtemaran]	<i>barn</i>
առու, առվակ	[aru, arvak]	<i>brook</i>
վարելահող	[varelahogh]	<i>fallow land</i>
ագարակ	[agarak]	<i>farm</i>
դաշտ	[dash ^t]	<i>field</i>
անտառ	[antar]	<i>forest</i>
ակոս	[akos]	<i>furrow</i>
պուրակ	[purak]	<i>grove</i>
պարտեզ	[partez]	<i>garden</i>
խոտ	[khot]	<i>grass</i>
դեզ	[dez]	<i>haystack</i>
բերքահավաք	[berk ^h ahavak ^h]	<i>harvest</i>
բլուր	[b ^o lur]	<i>hill</i>
լիճ	[lich]	<i>lake</i>
գոմաղբ	[gomachp ^h]	<i>manure</i>
ճահիճ	[chahich]	<i>marsh</i>
մարգագետին	[mark ^h agetin]	<i>meadow</i>
աղաց	[aghat ^s]	<i>mill</i>
լեռ/սար	[lei/sar]	<i>mountain</i>
լեռնաշղթա	[leirash ^o kht ^h a]	<i>mountain range</i>
այգի	[aygi]	<i>orchard</i>
արահետ	[arahet]	<i>path</i>
գութան	[gut ^h an]	<i>plow</i>
լճակ	[l ^o chak]	<i>pond</i>
կիրճ	[kirch]	<i>ravine</i>
գետ	[get]	<i>river</i>
գետափ	[getap ^h]	<i>riverbank</i>
գյուղատնտեսու/թյուն	[gyughat ^o ntesut ^h yun]	<i>rural economy</i>
գյուղաքաղաք	[gyughak ^h aghak ^h]	<i>small town</i>
հող	[hogh]	<i>soil</i>
վտակ	[v ^o tak]	<i>stream</i>
ձոր	[dzor]	<i>gorge</i>
աղբյուր	[akhp ^h yur]	<i>(water) spring</i>

V GRAMMAR

SYNTAX

THE STRUCTURE OF SENTENCES

Sentences can contain more than one clause. In large sentences, clauses are linked to each other by coordination or subordination. Correspondingly, sentences are classified into two types: *compound* and *complex*.

1. A compound sentence consists of two or more independent, coordinate clauses, each of which could be a simple sentence (see p. 232). Clauses in a compound sentence are connected to each other with or without coordinating conjunctions. The latter type is less frequent.

EXAMPLES:

(1) Փոթորիկն անցավ, անձրևը դադարեց:

The storm passed, the rain stopped.

(2) Քամին ամպերը ցրեց, երկինքը բացվեց:

The wind dispersed the clouds, the sky cleared up.

The most common coordinating conjunctions are:

և *and**

բայց *but*

ու *and**

կամ *or*

EXAMPLES:

(1) Հոգնած էի և տանը մնացի: *I was tired, and I stayed home.*

(2) Շատ ջանաց, բայց չկարողացավ: *He tried hard but he couldn't do it.*

(3) Զրուցում ենք կամ իրար ենք նայում: *We chat or we look at each other.*

(4) Հիվանդ եմ ու տառապում եմ: *I am ill and I suffer.*

In the sentences above coordinate clauses have equal status and may be used independently:

(1) Հոգնած էի: *I was tired.* and Տանը մնացի: *I stayed home.*

(3) Շատ ջանաց: *He tried hard.* and Չկարողացավ: *He couldn't make it.*

(2) Զրուցում ենք: *We are chatting* and իրար ենք նայում: *We look at each other.*

(4) Հիվանդ եմ: *I am ill.* and Տառապում եմ: *I suffer.*

* The coordinating conjunctions *և* and *ու* correspond to the English *and*. In certain contexts *և* and *ու* are interchangeable: *հաց ու պանիր* or *հաց և պանիր* *bread and cheese*. However, the certain phonetic restrictions apply. After words ending in a vowel, *և* rather than *ու* is used: *ոսկի և արծաթ* *gold and silver*; *Արմենը և Սուրենը* *Armen and Suren*, but *Արմենն ու Սուրենը* *Armen and Suren*. There are also certain rules: In a longer sentence where both *և* and *ու* have to appear, *ու* tends to connect words, *և* phrases and clauses: *Ես ու դու գնացինք այնտեղ և տեսնք նրան*: *You and I went there and saw him.*

There are other coordinating conjunctions, such as *նաև also*, *սպա then, so*, *այսինքն namely*, *ինչպես և as well as*, *սպա թե ոչ otherwise*, *մինչև իսկ and even*, *բայց և այնպես yet*, *ուրեմն thus*, *ուրեմն thus*, *մանավանդ especially*, etc., that do not have exact correspondences in English. Each of the conjunctions *սակայն, այլ* and *իսկ*, for instance, are comparable in meaning to the already mentioned *բայց but*. There are, however, subtleties in meaning that are not always easy to translate into English. The conjunction *իսկ* poses a special problem, as its meaning can be defined as something between the English ‘and’ and ‘but.’

EXAMPLES:

(1) *Մենք խոսեցինք, իսկ դուք լուռ մնացիք:*
We spoke out, but (or: and) you remained silent.

(2) *Նոր տարին մենք տոնեցինք մեր տանը, իսկ դուք սրահ վարձեցիք:*
We celebrated the New Year in our home, but (or: and) you rented a hall.

Armenian is rich in correlative coordinators, i.e. a pair of coordinating conjunctions that belong to the same construction but are separated in use. There are two types of correlative coordinators, unstressed and stressed. Compare the two separate columns:

<i>ոչ միայն ..., այլև</i>	<i>not only ..., but also</i>	<i>և' ..., և'</i>	<i>both ... and ...</i>
<i>որքան ..., այնքան</i>	<i>the more ..., the more</i>	<i>թե' ..., թե'</i>	<i>both ... and ...</i>
<i>եթե ..., սպա</i>	<i>if ..., then</i>	<i>ո՛չ ..., ո՛չ</i>	<i>neither ..., nor ...</i>
<i>ոչ թե ..., այլ</i>	<i>not ... but</i>	<i>կա՛մ ..., կա՛մ</i>	<i>either ..., or</i>

EXAMPLES:

Դուք ոչ միայն աջակցեցիք, այլև փրկեցիք նրանց:
You not only helped them, but also saved them.

Մարդ որքան ծերանում է, այնքան իմաստուն է դառնում:
The older one gets, the wiser one becomes.

Եթե պատմես Աննային, սպա ամբողջ քաղաքը կիմանա:
If you tell Anna, the whole city will know about it.

Ո՛չ դու ես լսում, ո՛չ էլ թողնում ես ուրիշները լսել:
You neither listen, nor do you allow others to listen.

Թե' լաց ես լինում, թե' ծիծաղում ես:
You are crying and laughing at the same time.

Այսպիսով՝ և՛ ոչխարները ողջ մնացին, և՛ գայլերը սովամահ չեղան:
Thus both the sheep and the wolves survived.

(Literally: *Thus both the sheep remained alive, and the wolves didn't starve.*)

2. A complex sentence consists of one main clause and one or more clauses subordinated to the main clause. A subordinate clause is introduced by:

a) a subordinating conjunction and is always separated from the main clause by a comma.

<i>այնպես որ so that</i>	<i>թեպետ although</i>	<i>նախքան before</i>
<i>ասես թե as if</i>	<i>թեև although</i>	<i>նայած depending</i>
<i>եթե if</i>	<i>ինչպես որ as</i>	<i>ոնց որ as if</i>
<i>եթե միայն if only</i>	<i>կարծես թե as if</i>	<i>որ that</i>
<i>երբ (որ) when</i>	<i>հակառակ որ despite</i>	<i>որովհետև because</i>
<i>թե that</i>	<i>հենց որ as soon as</i>	<i>որպեսզի in order to</i>
<i>թե արդյոք whether</i>	<i>մանավանդ որ especially</i>	<i>որքան որ as much as</i>
<i>թե չէ otherwise</i>	<i>մինչ while</i>	<i>չնայած որ although</i>
<i>թեկուզ although</i>	<i>մինչև (որ) until</i>	<i>քան than</i>
<i>թեկուզ և even though</i>	<i>մինչդեռ whereas, while</i>	<i>քանի while</i>

The most common subordinate conjunctions are listed below in alphabetical order:

Subordinate clauses can follow the main clause.

EXAMPLES:

- (1) *Պետք է գնամ, որովհետև ինձ սպասում են:*
I must go because they are waiting for me.
- (2) *Նա ամեն ինչ անում է, որպեսզի հաղթի:*
He does everything in order to win.
- (3) *Ասում են, որ ինձ մոռացել ես:*
They say that you have forgotten me.

Subordinate clauses can precede the main clause.

EXAMPLES:

- (4) *Երբ դասերը վերջանան, գնալու ենք սարերը:*
When classes end, we will go to the mountains.
- (5) *Մինչև չպահանջես, չես ստանա:*
You won't receive if you don't demand.
- (6) *Այնպես լավ ես գրում, կարծես գրող լինես:*
You write so well, as if you were a writer.

In the complex sentences (1)-(6), clauses do not have equal status: one clause is subordinate to another. In sentence (1) the subordinate clause *որովհետև ինձ սպասում են* *because they are waiting for me* is dependent on the main clause *Պետք է գնամ* *I must go*.

As the above sentences demonstrate, subordinate clauses fulfill various functions within complex sentences. They can appear, for example, as an adverb expressing a cause (1), a purpose (2), a time (4), etc.

When simple sentences are transformed into subordinate clauses, they are marked by an initial subordinating conjunction, but do not undergo any change in word order.

<i>Արմենը ուուսերեն չգիտի:</i>	→	<i>Գիտեմ, որ Արմենը ուուսերեն չգիտի:</i>
<i>Նա եկավ:</i>	→	<i>Երբ նա եկավ, ես գնացել էի:</i>
<i>Հիվանդ էի:</i>	→	<i>Բժշկի գնացի, որովհետև հիվանդ էի:</i>
<i>Ի՞նչ պատահեց:</i>	→	<i>Ուզում եմ իմանալ, թե ինչ պատահեց:</i>

Complex sentences can contain more than one subordinate clause, one depending from the other, thus constituting subordinate clauses of first, second, third degree, etc.:

Եկեղեցին առաջին շենքն էր,
The church was the first building

որը պատերազմից հետո վերակառուցվեց, (1st degree subordinate clause)
that was rebuilt after the war

քանի որ քաղաքում եկեղեցի չէր մնացել: (2nd degree subordinate clause)
since no church was left in the city.

Այս տարի քաղաքում եմ մնալու,
This year I will stay in town

որովհետև ուզում եմ ավարտել այն գիրքը, (1st degree subordinate clause)
because I want to finish the book

որն սկսել եմ գրել անցյալ տարի, (2nd degree subordinate clause)
that I started last year,

երբ շատ ավելի ոգեշնչված էի: (3rd degree subordinate clause)
when I was much more inspired.

3) Armenian has another method of transforming sentences into subordinate units. Instead of subordinate clauses, it uses nominal phrases that include a nominalized infinitive, with the personal-possessive article *-ս, -դ,* etc., or the possessive adjectives *իմ, քո, նրա,* etc., (see p. 54), and a preposition or postposition (see pp. 158-159) that governs a specific case. Such nominal phrases are transformed from independent sentences.

Նամակը գրում էի: (Letter _{the} I wrote _{aor.}) <i>I was writing the letter.</i>	→ Նա եկավ նամակը գրելուս ժամանակ: →(He arrived letter _{the} writing _{gen} -mine. while) → <i>He arrived as I was writing the letter.</i>
Նամակն ուղարկեցի: (Letter _{the} I sent _{aor.}) <i>I sent the letter.</i>	→ Նա եկավ նամակն ուղարկելուցս առաջ: →(He arrived letter _{the} sending _{abl} -mine. before) → <i>He arrived before I sent the letter.</i>
Նամակը բաց արեցիր: (Letter _{the} you opened _{aor.}) <i>You opened the letter.</i>	→ Նա եկավ մինչև նամակը բաց անելը: →(He arrived by the time letter _{the} opening _{acc} -yours) → <i>By the time you opened the letter, he arrived.</i>
Նամակը կարդացիր: (Letter _{the} he read _{aor.}) <i>He read the letter.</i>	→ Նա եկավ նամակը կարդալուցդ հետո: →(He arrived letter _{the} reading _{abl} -mine. after) → <i>He arrived after you read the letter.</i>

As the examples illustrate, the nominal phrases *գրելուս ժամանակ*, *ուղարկելուցս առաջ*, *մինչև բաց անելը*, *կարդալուցդ հետո*, are rendered into English by subordinate clauses.

Many subordinate clauses have equivalent nominal phrases in Armenian:

Երբ դու գնում էիր, մենք քնած էինք: OR Քո գնալու ժամանակ մենք քնած էինք: <i>When you were leaving, we were asleep.</i>
Հենց որ Մարիան ինձ տեսավ, անհետացավ: OR Ինձ տեսնելուն պես Մարիան անհետացավ: <i>As soon as Maria saw me, she disappeared.</i>
Գիրքը չգնեցի, որովհետև մոտս դրամ չկար: OR Մոտս դրամ չլինելու պատճառով գիրքը չգնեցի: <i>I did not buy the book because I did not have money on me.</i>
Չնայած որ հոգնած էր, մարդը երկար աշխատեց: OR Հոգնած լինելով հանդերձ մարդը երկար աշխատեց: <i>Although he was tired, the man worked for quite a while.</i>

Some of these nominal phrases are translated into English as gerundial or infinitive constructions:

առանց սպասելու (preposition + infinitive _{gen}) <i>without waiting</i>
պարելու տեղ/փոխարեն (infinitive _{gen} + postposition) <i>instead of dancing</i>
տեսնելու նպատակով (infinitive _{gen} + postposition) <i>in order to see</i>
հիվանդ լինելու պատճառով (preposition + infinitive _{gen}) <i>due to being ill</i>

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Government of verbs, adjectives, and adverbs

In sentences, some words require that another word take a particular form. For instance, Armenian prepositions and postpositions require that nouns following or preceding them be used in a certain case (see pp. 158-159). Verbs, adjectives, adverbs and even some nouns, too, demand that their complement(s) be used in a particular case, with or without a preposition/postposition. This factor, called government, has an impact on the sentence structure of any language. Among languages, the government of verbs, adjectives, nouns, and adverbs may coincide. Compare the government of the verb *մշակել* in the following Armenian sentence and that of the English verb *cultivate* in the translation of that sentence. Both verbs in the respective languages require a direct object:

Նրանք մշակում են հողը: They cultivate the soil.

Languages, however, vary as to the way in which verbs, nouns, adjectives, and adverbs are connected to their complements. Considering that in Modern English nouns have only two expressed cases, namely nominative and genitive (cf. *father/father's*), and personal pronouns only three cases, i.e. nominative, genitive and objective (cf. *I/my/me*), discrepancies in the government of verbs, nouns, adjectives, and adverbs in Armenian and English are inevitable. Very often, while Armenian requires only an indirect object, English requires a preposition before the object:

Նրանք այնտեղ ինձ են սպասում: They wait there for me.

In the above sentence, *սպասել* *to wait* takes just the indirect object *ինձ*, while in English the verb *to wait* is followed by the preposition *for* plus the object *me*.

Աշխարհը մեզ է նայում: The world is looking at us.

Here again, *նայել* requires an indirect object (the dative of the personal pronoun *մենք* → *մեզ*) where the English *to look* uses the preposition *at* before *us*.

There are considerable differences in the government of verbs of the two languages:

վախենալ + object in the ablative case (ending *-ից*) vs. *to fear* + direct object

Այս շնից վախենում եմ: I fear this dog.

գոհանալ + object in the instr. case (ending *-ով*) vs. *to content oneself* + *with* + object

Քչով գոհանում եմ: I content myself with little.

հպարտանալ + object in the instr. case (ending *-ով*) vs. *to take pride* + *in* + object

Նա հպարտանում է իր զավակներով: He takes pride in his children.

ծիծաղել + object in the genitive case (ending **-ի**) + **վրա** vs. *to laugh* + at + object

Մի՛ ծիծաղիր ուրիշներին վրա: *Do not laugh at others!*

խուսափել + object in the ablative case (ending **-ից**) vs. *to avoid* + direct object

Բոլորը նրանից խուսափում են: *Everybody avoids him.*

It is therefore important to memorize the government of verbs, nouns, and adjectives. In the following pages, some frequently used Armenian verbs and adjectives are grouped according to the case they govern.

Verbs requiring the direct object

Verbs such as **տեսնել** *to see*, **վերցնել** *to take*, **դնել** *to put*, **հասկանալ** *to understand*, etc., are transitive verbs and as such they require a direct object. Transitive verbs require the accusative case, and in most languages these verbs represent the largest group of verbs. There is, however, a distinction that East Armenian makes depending on the meaning of the object. With inanimates it takes the accusative, with animates it takes the dative case:

Տեսնում եմ լեռը(acc): *I see the mountain.*

Չեմ տեսնում երեխաներին(dat): *I don't see the children.*

The animate vs. inanimate distinction becomes irrelevant when the reference to the noun is not specific but generic, i.e. the noun is an example of a class in general. In that case, transitive verbs treat nouns as inanimates and require the accusative:

Մենք հրավիրեցինք մեր ծանոթ բժշկին(dat): *We invited the physician we knew.*

Մենք անմիջապես բժիշկ(acc)**հրավիրեցինք:** *We immediately invited a physician.*

There are verbs that govern two direct objects, the first of them being primary verbs, such as **կոչել** *to name*, **հռչակել** *to declare*, **նշանակել** *to nominate*, **ընտրել** *to choose*, **դարձնել** *to make*, etc. In this case, too, the first object takes either the accusative or the dative according to its meaning, while the second object always takes the accusative:

Երեխային(dat) **ի՞նչ**(acc) **էք կոչելու:** *What are you going to name the child?*

Գեներալը նրան(dat) **հերոս**(acc) **հռչակեց:** *The general declared him a hero.*

Աննային(dat) **Քարտուղար**(acc) **նշանակեցին:** *They nominated Anna as the secretary.*

Քաղաքը(acc) **Անի**(acc) **կոչեցին:** *They called the city Ani.*

Տունը(acc) **դժոխք**(acc) **դարձրեց:** *He turned the house into hell.*

Verbs requiring the dative:

աղաչել to beg	Աղաչեցի մեկին (dat) որ ինձ օգնի: I begged someone to help me.
դիպչել to touch	Նկարներին (dat) չդիպչել: Do not touch the paintings.
ընկերանալ to join	Ընկերացի՛ր մեզ (dat): Join us!
ծանոթանալ to get acquainted	Քաղաքին (dat) ծանոթացանք: We got acquainted with the city.
ծառայել to serve	Ծառայում ենք Հայրենիքին (dat): We serve the fatherland.
կպչել to stick	Սոսինձը կպչում է մատիս (dat): The glue sticks to my finger.
հանդիպել to meet	Այսօր Արամին (dat) հանդիպեցի: I met Aram today.
հասնել to reach	Հասանք մեր նպատակին (dat): We have reached our goal.
հավատալ to believe	Թշնամուն չեն հավատա: They don't believe the enemy.
հետևել to follow	Հետևեցի խորհրդիդ (dat): I followed your advice.
հնազանդվել to obey	Օրենքին (dat) պետք է հնազանդվել: One must obey the law.
հրամայել to order	Մեզ (dat) հրամայեցին, որ գնանք: They ordered us to go.
մոտենալ to approach	Մոտեցե՛ք սեղանին (dat): Come close to the table!
նախանձել to envy	Բոլորը նրան (dat) նախանձում են: Everybody envies him.
նայել to look	Ոչ ոք չանը (dat) չնայեց: Nobody looked at the dog.
նմանվել to resemble	Դու նմանվում ես մորդ (dat): You resemble your mother.
նպաստել to contribute	Նպաստեցիր հաջողությանս (dat): You contributed to my success.
ողորմել to have mercy	Ողորմի՛ր աղքատներին (dat): Have mercy on the poor!
սպառնալ to threaten	Կրակը մեզ (dat) սպառնում էր: The fire was threatening us.
սպասել to wait	Հյուրին (dat) երկար սպասեցինք: We waited long for the guest.
վերագրել to attribute	Ամեն ինչ քեզ (dat) վերագրեցին: They attributed everything to you.
վնասել to harm	Օդը առողջությանս (dat) վնասեց: The air damaged my health.
վստահել to trust	Զեմ վստահում հիշողությանդ (dat): I don't trust your memory.
օգնել to help	Կարո՞ղ ես ինձ (dat) օգնել: Can you help me?
չնորհավորել to congratulate	Սրտանց շնորհավորեցի նրան (dat) հաջողության առթիվ: I congratulated him on his success.

Adjectives and adverbs requiring the dative:

անտարբեր indifferent	Նա իմ ցավին (dat) անտարբեր է: He is indifferent to my pain.
անտեղյակ ignorant	Նրանց դավին (dat) անտեղյակ էինք: We ignored their plot.
արժանի worthy	Իրենց բախտին (dat) արժանի չեն: They do not deserve their luck.
ընդունակ capable	Լավության (dat) ընդունակ է: She is capable of good deeds.
խորթ not familiar	Բարքերին (dat) խորթ են: They are not familiar with the customs.

հաճելի pleasant	Խաղը բոլորիս (dat) հաճելի էր: We all enjoyed the game.
հակառակ opposed	Ասածիս (dat) հակառակ ես: Are you opposed to what I say?
հավասար equal	Մեկը մյուսին (dat) հավասար է: One is equal to the other.
հարմար suitable, fit	Այս կոշիկները ինձ (dat) հարմար են: These shoes fit me.
մոտ(իկ) close	Նրանց տունը մեզ (dat) մոտ է: Their house is close to us.
նման similar, like	Մենք նրանց (dat) նման չենք: We are not like them.
պատշաճ suitable	Հագուստս պատշաճ է տոնին (dat): Is my dress suitable for the party?
պատրաստ ready	Սկսելու (dat) պատրաստ ենք: We are ready to start.
վնասակար harmful	Ծխելը բոլորին (dat) վնասակար է: Smoking is harmful to all.
օգտակար useful, good	Միրգը երեխաներին (dat) օգտակար է: Fruit is good for children.

Verbs requiring the dative and accusative:

Many verbs take two objects, an indirect object in the dative and a direct object in the accusative. Verbs like տալ to give, պատմել to tell, բացատրել to explain, etc., belong to the semantic group of verbs that indicate the act of offering something (a thing or an information) to somebody. The questions asked are ո՞ւմ to whom? referring to a person and ի՞նչ what? referring to the thing or information offered. Here are some verbs of this group:

առաջարկել to offer	Պաշտոնը (acc) քեզ (dat) առաջարկեցին: They offered you the position.
բացատրել to explain	Խնդիրը (acc) նրան (dat) բացատրեցի: I explained the problem to him.
թողնել to leave	Որոշումը (acc) թողեցի հորս (dat): I left the decision to my father.
խոստովանել to confess	Իր սերն (acc) ինձ (dat) խոստովանեց: He confessed his love to me.
նվիրել to give (a gift)	Մարոյին (dat) ծաղիկներ (acc) նվիրեցի: I gave Maro flowers.
պատմել to tell	Այս լուրը (acc) նրան (dat) չպատմեա: Don't tell him this news.
վերադարձնել to return	Ապրանքը (acc) վաճառողին (dat) վերադարձրի: I returned the merchandise to the salesperson.
տալ to give	Տո՛ւր ինձ (dat) հույս (acc): Give me some hope!
ցանկանալ to wish	Քեզ (dat) լավագույնն (acc) եմ ցանկանում: I wish you the best.
ուղարկել to send	Աննային (dat) նամակ (acc) ուղարկեցի: I sent Anna a letter.
ուղղել to address	Նամակս (acc) ուղղում եմ ընտանիքիս (dat): I address my letter to my family.

Verbs requiring the ablative:

անջատել to detach	Միտքդ նրանից (abl) անջատի՛ր: Detach your mind from him/her!
բաժանել to separate	Զորը թացից (abl) բաժանեցին: They separated the dry from the wet.

<i>բաղկանալ to consist</i>	Գիրքը բաղկացած է տասն հինգ (abl): <i>The book consists of ten pages.</i>
<i>գանգատվել to complain</i>	Զգանգատվե՛ս ոչ մեկից: <i>Do not complain about anybody.</i>
<i>գողանալ to steal</i>	Ինձանից (abl) <i>չառ բան գողացան:</i> <i>They stole a lot from me.</i>
<i>դադարել to cease</i>	Նա դադարեց գողոթյուն ունենալուց (abl): <i>He ceased to exist.</i>
<i>դժգոհել to complain</i>	Դժգոհո՞ւմ ես քո կյանքից: <i>Do you complain about your life?</i>
<i>դողալ to shiver</i>	Ցրտից գողում եմ: <i>I shiver with cold.</i>
<i>զրկել to deprive</i>	Մի՛ գրկիր քեզ ուտելիքից: <i>Don't deprive yourself of food!</i>
<i>զգուշանալ to beware</i>	Այս շներից (abl) <i>զգուշացի՛ր:</i> <i>Beware of this dog!</i>
<i>խնդրել to ask</i>	Քեզնից (abl) <i>ի՞նչ խնդրեցի:</i> <i>What did I ask you?</i>
<i>խուսափել to avoid</i>	Բոլորը նրանից (abl) <i>խուսափում են:</i> <i>Everybody avoids him.</i>
<i>հեռանալ to go away</i>	Հայրենիքիցս (abl) <i>հեռացել եմ:</i> <i>I left my fatherland.</i>
<i>հրաժարվել to resign</i>	Պաշտոնիցդ (abl) <i>հրաժարվեցի՞ր:</i> <i>Did you resign from your job?</i>
<i>հոգնել to get tired</i>	Աշխատանքիցս (abl) <i>հոգնեցի:</i> <i>I got tired of my work.</i>
<i>պոկել to tear</i>	Այստեղից (abl) <i>մի կտոր պոկի՛ր:</i> <i>Tear a piece from here!</i>
<i>վախենալ to fear</i>	Մի՛ վախեցիր այդ մարդկանցից (abl): <i>Do not fear those people!</i>
<i>տառապել to suffer</i>	Տառապում է անքնությունից (abl): <i>He/she suffers from insomnia.</i>
<i>ձանձրանալ to get fed up</i>	Ձանձրացա այս աղմուկից (abl): <i>I got fed up with this noise.</i>
<i>փախչել to escape</i>	Ճակատագրից (abl) <i>չես փախչի:</i> <i>You cannot escape destiny.</i>
<i>քարանալ to be petrified</i>	Վախից (abl) <i>քարացա:</i> <i>I was petrified with fear.</i>
<i>օգտվել to profit</i>	Օգտվի՛ր լավ եղանակից (abl): <i>Profit from the nice weather!</i>

Adjectives and adverbs requiring the ablative:

<i>ազատ free</i>	Ամեն պարտականությունից (abl) <i>ազատ է:</i> <i>He is free of any duty.</i>
<i>գաղտնի secretly</i>	Ինձնից (abl) <i>գաղտնի գործեցիր:</i> <i>You acted secretly from me.</i>
<i>գոհ satisfied</i>	Զեր կյանքից (abl) <i>գո՞հ եք:</i> <i>Are you satisfied with your life?</i>
<i>դժգոհ unhappy</i>	Վիճակից (abl) <i>դժգոհ ենք:</i> <i>We are unhappy with the situation.</i>
<i>զուրկ devoid</i>	Նա զգացումներից (abl) <i>զուրկ է:</i> <i>He/she is devoid of feelings.</i>
<i>թույլ weak</i>	Օտար լեզուներից <i>թույլ եմ:</i> <i>I am weak in foreign languages.</i>
<i>կտրված cut off</i>	Կյանքից (abl) <i>կտրված ենք:</i> <i>We are cut off from life.</i>
<i>հեռու far</i>	Զեր տունը մեզնից (abl) <i>հեռու չէ:</i> <i>Your house is not far from us.</i>
<i>հոգնած tired</i>	Ամեն ինչից (abl) <i>հոգնած եմ:</i> <i>I am tired of everything.</i>
<i>տարբեր different</i>	Մեկը մյուսից (abl) <i>տարբեր է:</i> <i>One is different from the other.</i>

Verbs requiring the instrumental:

բավարարվել to content oneself **Մենք միշտ քչով** (ins) **բավարարվում ենք:**

We always content (ourselves) with little.

գոհանալ to be satisfied **Բոլորն էլ գոհացան արդյունքներով** (ins):

Everybody was satisfied with the results.

հիանալ to admire **Հիանում եմ քեզնով** (ins): *I admire you.*

զարդարել to decorate **Համազգեստդ զարդարել ես շքանշաններով** (ins):

You have decorated your uniform with medals.

զբաղվել to occupy oneself **Ինչո՞վ** (ins) **ես զբաղվում:** *What is your occupation?*

լցնել to fill **Սիրտս լցրեցիր վախով** (ins): *You filled my heart with fear.*

մխիթարվել to console oneself **Մխիթարվելու են իրենց զավակներով** (ins):

They will console themselves with their children.

սնվել to nourish oneself **Ինչո՞վ** (ins) **ես սնվում:** *With what do you nourish yourself?*

հպարտանալ to take pride **Կան ազգեր, որ հպարտանում են իրենց փառապանծ**

անցյալով (ins):

There are nations that take pride in their glorious past.

ուրախանալ to rejoice **Հայրս ուրախանում էր իր որդիների հաջողությամբ** (ins):

My father was rejoicing over the success of his sons.

ծածկվել to cover oneself **Դաշտերը ծածկվեցին ձյունով** (ins): *The fields were covered*

with snow.

Adjectives requiring the instrumental:

հարուստ rich **Հողը հարուստ է մետաղներով** (ins): *The soil is rich in metals.*

հպարտ proud **Հպարտ եմ քեզանով** (ins): *I am proud of you.*

լեցուն full **Ծնողների սիրտը միշտ լեցուն է սիրով** (ins): *The hearts of parents are always full of love.*

լի full **Կյանքը լի է անակնկալներով** (ins): *Life is full of surprises.*

նշանավոր famous **Քաղաքը նշանավոր է իր ճարտարապետությամբ** (ins): *The city is famous for its architecture.*

հզի full, pregnant **Պատմության ներկա շրջանը հզի է վտանգներով** (ins): *The present period of history is full of dangers.*

օժտված gifted **Օժտված ես ինտելլով** (ins): *You are gifted with intelligence.*

VII WORD FORMATION

Two-word compounds

Armenian has a great number of two-word compounds, a pair of words with a fixed meaning. These are idiomatic expressions unique to Armenian and widely used as intensifiers. They are written in open form, chiefly connected by the coordinating conjunctions *ու* or *և* (see the notes on pp. 5 and 255).

EXAMPLES:

դեղ ու դարման *remedy* (literally: *medicine and cure*)
խաղ ու պար *child's play* (literally: *game and dance*)
լուռ ու մունջ *silent* (literally: *quiet and taciturn*)
ողջ ու առողջ *wholesome* (literally: *alive and healthy*)
ուժ ու կորով *strength* (literally: *power and vigor*)
խելք ու միտք *cleverness* (literally: *brain and thought*)
հոգս ու ցավ *sorrow* (literally: *worry and pain*), etc.

The elements of these compounds are equal in status and both are stressed. However, they are pronounced as one complex word with a rising intonation towards the second component. Hence the reduction of some of these expressions into one word.

EXAMPLES:

լացուկոծ *lamentation* from *լաց ու կոծ* (*crying and deploring*)
տունտեղ *possessions* from *տուն ու տեղ* (*house and place*)
առուծախ *dealings* from *առ ու ծախ* (*take and sell*)
ուղնուծուծը *pith, core* from *ուղ(ն) ու ծուծ(ը)* (*brain and marrow*)
կարգուկանոն *orderliness* from *կարգ ու կանոն* (*order and rule*), etc.

When used in everyday speech, conjunctions are often left out, and many two-word compounds established themselves in writing with a hyphen.

EXAMPLES:

հագած-կապած *all decked out* (literally: *dressed-fixed*)
անթիվ-անհամար *numerous* (literally: *innumerable-numberless*)
աղմուկ-աղաղակ *brouhaha* (literally: *noise-screaming*), etc.

As the examples illustrate, the components of such compounds are synonymous or close in meaning. There are, however, some formations whose components have the opposite meaning.

EXAMPLES:

Թաց ու չոր *diverse* (literally: *wet and dry*)
աջ ու ձախ *left and right* (literally: *right and left*)
գիշեր ու ցերեկ *all day long* (literally: *night and day*), etc.

VIII PRONUNCIATION

Interjections

Armenian everyday conversation abounds in interjections, marginal items of speech that carry various meanings but function alone and are not part of a sentence structure. These are short linguistic units that are emotive and situational, express a lot using mostly just one syllable consisting of a few sounds. Sometimes they can, however, be longer than one syllable. Armenian interjections can be grouped into four types that carry out various functions.

- 1) To convey strong emotion: **օ՛** [o!], **ա՛** [a!], **օ՛յ** [oy!], **ո՛յ** [uy!], **վա՛յ** [vay!], **ջա՛ն** [jan!], **պա՛հ** [pah!], etc.

Due to the difference of the socio-cultural settings in which the two languages, English and Armenian, function, none of these Armenian interjections can be exactly translated into English. Therefore, some common Armenian interjections from the first group will be listed here according to the various emotions they express.

- a) happiness: **ջա՛ն** [jan!], **ուխայ՛** [ukhay!], **օ՛հ** [oh!], **ախ՛** [akh!], etc.
 b) surprise: **օ՛հ** [oh!], **օհո՛** [oho!], **պա հո՛** [pa ho!], **բա՛** [ba!], **վահ՛** [vah!], etc.
 c) grief, anxiety: **վո՛յ** [vuy!], **վո՛շ** [vush!], **ամա՛ն** [aman!], **վա՛յ** [vay!], **ախ՛** [akh!], etc.
 d) disgust: **փո՛ւ** [p^hu!], **ի՛հ** [ih!], **ո՛հ** [uh!], **թյո՛ւ** [t^hyu!], **թո՛ւ** [t^hu!], etc.
 e) discontent: **օ՛հ** [oh!], **է՛հ** [eh!], **օ՛ֆ** [of!], **հո՛** [hə!], etc.
 f) reproach: **այ-այ-այ՛** [ay-ay-ay!], **եհեյ՛** [ehey!], **ը՛հ** [əh!], **ախ՛** [akh!], etc.
 g) regret: **ավաղ՛** [avagh!], **վախ՛** [vakh!], **էխ՛** [ekh!], **ախ՛** [akh!], etc.

The special intonation that accompanies each of these interjections is crucial. As the examples **ախ՛** [akh!] or **օ՛հ** [oh!] illustrate, depending on intonation, some interjections can express various emotions.

- 2) To catch the attention a) of a person in general: **ո՛վ** [ov!], **է՛յ** [ey!], **հե՛** [he!], **հեյ՛** [hey!], **եհեյ՛** [ehey!], b) of a man **տո՛** [to!], **ծո՛** [tso!], **արա՛** [ara!], c) of a woman **քա՛** [k^ha!], **աղջի՛** [aghch^hi!], etc. Most of these interjections belong to a lower register of everyday speech and sound at times vulgar.
- 3) To incite animals to action or to get their attention, such as to call a) chickens and birds: **յո՛-յո՛** [ju-ju!], b) cats: **փիսի-փիսի՛** [pisi-pisi!], **փիշի-փիշի՛** [piṣhi-piṣhi!]; to frighten away animals, such as a) cats: **փիշի՛** [p^hiṣht!], b) chickens, birds, and flies: **քա՛** [k^həṣha!], to provoke a dog to attack someone **քը՛-քը՛** [k^həs-k^həs!], etc.
- 4) To imitate natural sounds of animals and things, i.e. onomatopoeic words: **հա՛-հա՛** [haf-haf!] (dog), **ծիվ-ծիվ՛** [tṣiv-tṣiv!] (bird), **միաո՛** [miau!] (cat), **ծուղըղըղո՛** [tṣughruḡhu!] (rooster), **բը՛-բը՛** [bəz!] (bee), **չըր՛-չըր՛** [ç^hərəkḡk!] (shutting door), **խը՛-չը՛** [kḡṣḡṣh!] (running water), etc.

IX ORTHOGRAPHY

Capitalizing words

1. As in English, Armenian capitalizes the first word in a sentence, quotation, or verse, and the first letter of proper names:

Արմեն *Armen*
Երևան *Yerevan*
Կիպրոս *Cyprus*

2. Religious terms are also capitalized:

Աստված *God*
Տիրամայր *Mother of our Lord*
Տեր *Lord*

3. In compound proper names, all names start with capital letters:

a) official names of countries

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ *United States of America*
Հայաստանի Հանրապետություն *Republic of Armenia*
Ռուսաստանի Դաշնություն *Russian Federation*
Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետություն *German Federal Republic*

b) names of people

Ալեքսանդր Սերգեևիչ Պուշկին *Alexander Sergeyevich Pushkin*
Ջորջ Բուշ Կրտսեր *George Bush Junior*
Ջորջ Նոել Գորդոն Բայրոն *George Noel Gordon Byron*
Հո Շի Մին *Ho Shi Min*

c) geographic names consisting of separate proper names

Էլզաս-Լոթարինգիա *Alsace-Lorraine*
Մեծ Մասիս *Grand Massis* (mountain of Ararat)
Ադիս Աբեբա *Addis Ababa*
Փոքր Ասիա *Asia Minor*

d) churches and other sacred locations that contain the name **Սուրբ** *Saint*

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին *Holy Sea of St. Etchmiadzin*
*Ախթամար Սուրբ Խաչ Եկեղեցի** *Aghtamar Holy Cross Church*
*Սուրբ Գևորգ վանք** *St. George Monastery*

* See next page, section 4. a).

4. In compound proper nouns, only the first word is capitalized, while specifying common nouns are not. **EXAMPLES:**

a) names of geographic locations

Ստավրոպոլի երկրամաս Stavropol territory

Սև ծով Black Sea

Սևանա լիճ Sevan Lake

b) modern and historical names of states, provinces and districts of countries

Բյուզանդական կայսրություն Byzantine Empire

Կիլիկիայի հայկական թագավորություն Armenian Kingdom of Cilicia

Հայաստանի առաջին հանրապետություն Armenia's First Republic

5. Names of internationally or nationally known prizes, awards, and medals

Նոբելյան մրցանակ Nobel Prize

Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշան St. Mesrop Mashtots Medal

Հայրենիքի շքանշան Fatherland Medal

6. Names of international organizations, unions, and institutions

Միավորված ազգերի կազմակերպություն Organization of the United Nations

Խաղաղության համաշխարհային խորհուրդ International Peace Council

Ազգերի լիգա League of Nations

7. Names of festivities

a) officially celebrated national and international days

Մարտի ութը 8th of March (International Women's Day)

Անկախության օր Day of Independence

Նոր տարի New Year

b) officially celebrated religious festivities

Սուրբ ծննդի տոն Christmas Day (literally: Day of the Holy Birth)

Զատիկի տոն Easter Feast

Ավագ ուրբաթ Good Friday

8. Names of major events in history

Առաջին համաշխարհային պատերազմ First World War

Մեծ եղեռն The Armenian Genocide (Literally: The Great Disaster)

Դիմադրության շարժում Resistance Movement

Ֆրանսիական մեծ հեղափոխություն (1789–1794 թթ.) The Great French Revolution

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. Սոնիկ, ուզո՞ւմ ես b. Ի՞նչ պիտի նախընտրեիր՝ c. Մի լավ գյուղ գիտեմ d. Տիկի՛ն Ալիս, e. Այս օրերին դուք f. Սիրով կընկերանամ g. Ուր էլ գնաք,	Հատուկ ծրագիր ունե՞ք: ձեզ Հաջողություն եմ մաղթում: ձեզ: գյուղո՞ւմ ապրել, թե՞ քաղաքում: այս ամառ ի՞նչ եք անելու: Հետս թատրոն գնալ: գետի ափին:

2. Form mini-dialogues according to the patterns in a, b, c, and d. Replace the items թատրոն/կինո with գյուղ/քաղաք, անտառ/լեռ, մարզանք/պտույտ, թանգարան/խանութները, etc.

- a. A. Ո՞ւր ես գնալու:
- B. Դեռ չեմ որոշել: Կա՛մ թատրոն եմ գնալու, կա՛մ էլ կինո:

- b. A. Թատրոն էիր գնացել:
- B. Ո՛չ, թատրոն չատ չեմ գնում. կինոյից եմ գալիս:

- c. A. Ուզո՞ւմ ես ինձ հետ կինո կամ թատրոն գնալ:
- B. Ո՛չ կինո եմ սիրում գնալ, ո՛չ էլ թատրոն:

- d. A. Ո՞ւր գնանք, կինո՞, թե՞ թատրոն:
- B. Կինոյից էլ, թատրոնից էլ հոգնել եմ: Տանն եմ մնալու:

3. Transform the active into the passive voice.

- a. Արևը այրեց երեսս: Երեսս արևից միշտ այրվում է:
- b. Չեմ կարող դուռը բացել: Դուռը չի ...
- c. Դասախոսը ուսանողին քնեց: Ուսանողները դասախոսի կողմից ...
- d. Անձրևը փողոցները մաքրում է: Փողոցները անձրևից ...
- e. Լավ օրերը հիշում եմ: Լավ օրերը միշտ ...
- f. Այստեղից լավ եմ լսում: Այստեղից լավ ...
- g. Անունդ այսպե՞ս ես գրում: Չգիտեի, որ անունդ այսպես ...

4. Build sentences according to the pattern.

- a. Երգողը նա է, ով երգում է:
- b. Գրողը նա է, ...
- c. Կարդացողները նրանք են, ովքեր ...
- d. Խոսողները ...
- e. Նկարողները ...
- f. Լսողը ...

5. Complete the following sentences according to the pattern.

- a. Ուզածներս այն բաներն են, որ ուզեցի:
- b. Գրածներս այն բաներն են, որ ...
- c. Չասածներս այն բաներն են, որ ...
- d. Չլսածներդ ...
- e. Ձեր ունեցածները ...
- f. Ձեր նվիրածները ...

6. Complete the following sentences according to the pattern.

- a. Չգրածս այն է, որ չեմ գրել:
- b. Չկերածդ այն է, որ ...
- c. Չուզածը ...
- d. Չլսածս ...
- e. Չունեցածս ...
- f. Չկարդացածդ ...

7. Answer the questions with a negative response. Follow the pattern.

- a. Ե՞րբ ես այս նվերը տալու: Երբ նրան տեսնեմ, կտամ: (նրան, տեսնել)
- b. Ե՞րբ ճաշեցիք: Երբ ... (բոլորը, գալ)
- c. Ե՞րբ ես Աննային ասելու: Երբ ... (Աննա, հանդիպել)
- d. Ե՞րբ էք կարկանդակը կտրելու: Երբ ... (հյուրերը, հավաքվել)
- e. Ե՞րբ ես այդ մարդու հետ ծանոթացել: Երբ ... (գնացք, ճամփորդել)
- f. Ե՞րբ սկսվեց ձեր ընկերությունը: Երբ ... (համալսարան, սովորել)
- g. Ե՞րբ հասկացար, թե ինչ պատահեց: Երբ ... (նամակ, ստանալ)

8. Link the two clauses to each other by using one the following conjunctions:

(որովհետև, քանի որ, թեև, որպեսզի, չնայած որ, երբ)

- a. Դասի չգնացի: հիվանդ էի: Դասի չգնացի, որովհետև հիվանդ էի:

- b. Գիրքը գնեցի: Դրամ չունեի:
- c. Շտապեցինք: Չէինք ուզում ուշանալ:
- d. Անձրևում էր: Դուրս եկանք տնից:
- e. Դասը վերջացավ: Բոլոր երեխաները բազմացին խաղալու:
- f. Շատ ցուրտ էր: Նա վերարկու չէր հագել:
- g. Այս ճաշը չեմ սիրում: Ուտում եմ:

9. Translate into Armenian.

- a. Know what you say.
- b. What you see you believe.
- c. He who searches finds.
- d. He who has no money eats what he finds.
- e. What will happen will happen.
- f. He is not somebody who would forget.

10. How would you say it in Armenian?

- a. Ask a friend what his/her plans are for the next day/weekend/summer.
- b. Invite a friend to spend some time with you.
- c. Offer your friend some choices of places to go with you.
- d. Agree to join a friend on a trip.
- e. Politely decline to go with a friend to the theater. Give reasons why you cannot go.
- f. Ask your instructor whether he/she can explain to you the use of an Armenian word.

11. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

- a. Նամակ գրողը ո՞վ է:
- b. Նամակը ո՞ւմ է ուղղված:
- c. Որտե՞ղ է ապրում Վահանը:
- d. Որտե՞ղ են ապրում Վահանի տատիկն ու պապիկը:
- e. Ինչո՞ւ մինչև հիմա Վահանը նամակ չէր գրում տատիկին:
- f. Վահանը ե՞րբ է գյուղ գնալու:
- g. Ի՞նչ է տոնելու Վահանը գյուղում:
- h. Որտե՞ղ ես սիրում ապրել, գյուղո՞ւմ, թե՞ քաղաքում:

XI PROVERBS

Գյուղացու փորը քաղաքացու հացով չի կշտանա:
A peasant's stomach cannot be sated with a townsman's bread.

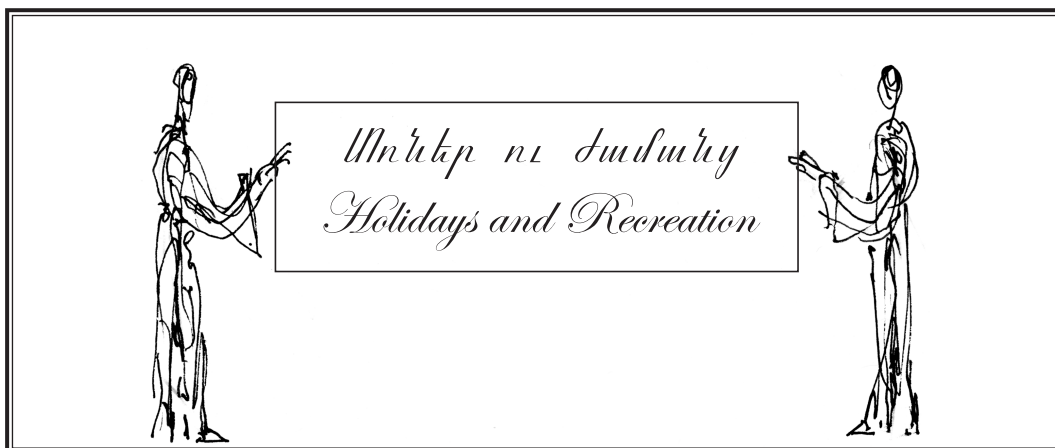
Գյուղացու մեջքը որ շիտակ եղավ, ցանածը ծուռ կբուսնի:
If a peasant's back is straight, his harvest will be crooked.

Կարկուտը ծեծած տեղն է ծեծում:
The hail hits more the spot that it hit before.

Ուրիշի համար փոս փորողը ինքը մեջը կընկնի:
He who digs a pit for someone else will fall into it himself.

Տաշած քարը գետնին չի մնա:
A polished stone won't remain on the ground for long.

Unit 12

On the Agenda ...

<i>Speech Acts in Dialogues:</i>	Discussing news	276
<i>Vocabulary:</i>	Media and news	280
<i>Grammar:</i>	SYNTAX: Direct and indirect speech	282
<i>Armenian-English Contrasts:</i>	Nominalizations in Armenian	285
<i>Word formation:</i>	Reduplication in Armenian	288
<i>Pronunciation:</i>	Double consonants	291
<i>Orthography:</i>	Rendering English words into Armenian	293

UNIT 12

I DIALOGUES

1. *A and B are fellow students. A is back from a study trip to Armenia.*

- A. *Բարի վերադարձ:*
[Bari veradartʂʰ]
- Welcome back!
- Ինչպե՞ս էր Հայաստանում:*
[Inçʰ pes er Hayastanum?]
- How was Armenia?
- B. *Հիանալի՛ էր: Ամեն ինչ կպատմեմ:*
[Hianali er. Amen inçʰ kʰpatmem]
- It was wonderful. There's a lot to tell.
- Բայց նախ ասա՛ այստեղ ի՞նչ կա-չկա:*
[Baytʂʰ nakʰ asa, aystegʰ inçʰ ka-çʰ ʰka?]
- But first tell me, what's new here?
- A. *Լսե՞լ ես վերջին նորությունը:*
[Lʰsel es verçʰ in norutʰ yunə?]
- Have you heard the latest news?
- B. *Ի՞նչ նորություն:*
[Inçʰ norutʰ yun?]
- What's new?
- A. *Համալսարանն օրենքները փոխել է:*
[Hamalsarann orenkʰ nerə pʰ okʰel e]
- The university has changed its rules.
- Այլևս ուսման վարձ չկա:*
[Aylevʰs usman vartʂʰ çʰka]
- There are no more tuition fees.
- B. *Իսկապե՞ս:*
[Iskapes?]
- Really?
- A. *Այո՛: Բոլոր ուսանողները*
[Ayo! Bolor usanoghnerə]
- All students will receive a
- Համալսարանից թոշակ են ստանալու:*
[hamalsaraniçʰ tʰ oçʰak en stanalu]
- scholarship from the university.
- B. *Ի՞նչ լավ լուր է!*
[Inçʰ lav lur e!]
- That's great news!
- A. *Եվ գիտե՛ս՝ այլևս քննություններ*
[Yev gites aylevʰs kʰ ʰnnutʰ yunner]
- And, you know, there will be no
- չեն լինելու, ոչ էլ թվանշաններ:*
[çʰ en linelu, voçʰ el tʰ ʰvanəçʰhanner]
- exams or grades anymore.
- B. *Ի՞նչ ես ասում. անհավատալի է:*
[Inçʰ es asum? Anhavatali e]
- Don't tell me! That's unbelievable!

UNIT 12

- A. **Փոխանակ նրանք մեզ քննելու,**
[P^h okh^hanak n^orank^h mez k^h ʔnnelu,]
մենք ենք գնահատելու դասախոսներին:
[menk^h enk^h g^onahatelu dasakhosnerin]
- Instead of them examining us,
we will evaluate the professors.
- B. **Չեմ կարող ասածիդ հավատալ:**
[Ch^h em karogh asatsit havatal]
- I can't believe what you're saying.
- A. **Ո՞վ ասաց, որ հավատաս:**
[Ov asats^h, vor havatas?]
- Who said you should believe it?
- Այսօր ապրիլի մեկն է:**
[Aysor aprili mekn e]
- Today is April Fool's Day.
- 2. A and B be are neighbors. They are clearing up a misunderstanding.**
- A. **Ոչ մեկին բան չասես, բայց**
[Voch^h mekin ban ch^h ases, bayts^h]
քեզ գաղտնիք ունեմ ասելու:
[k^h ez gakh^htnik^h unem aselu]
- Don't tell anybody, but
I have a secret to share with you.
- B. **Վստահիր ինձ, խոստանում եմ լռել:**
[V^ostahir indz, kh^hostanum em l^orel]
- Trust me, I promise to keep quiet.
- A. **Գիտե՞ս, որ մեր հարևանը գող է:**
[Gites, vor mer harevanə gogh e?]
- Do you know that our neighbor is a thief?
- B. **Ո՞վ, Հովիկը: Քեզ ո՞վ ասաց:**
[Ov, Hovikə? K^h ez ov asats^h?]
- Who, Hovik? Who told you?
- A. **Աչքովս տեսա:**
[Ach^h k^h ov^os tesa]
- I saw it with my own eyes.
- B. **Ի՞նչ տեսար:**
[Inch^h tesar?]
- What did you see?
- A. **Տեսա նրան գողուլ[թյուն անելիս]:**
[Tesa n^oran gokhut^h yun anelis]
- I saw him stealing.
- B. **Չեմ հավատում: Նա մեր մոտ ընկերն է:**
[Ch^h em havatum. Na mer mot ənkern e]
- I don't believe it. He's a close friend of ours.
- A. **Երեկ գիշեր, երբ տանը չէիր,**
[Yerek gisher, yerp^h tanə ch^h eyik^h,]
- Last night, when you weren't home,
ձեր բնակարանից թաքուն դուրս եկավ
[dzer b^onakaranits^h t^h ak^h un durs yekav]
- he sneaked out of your apartment

UNIT 12

- խոշոր մի պարկով:*
[kʰoʃʰor mi parkov] with a big bag.
- B. *Մխալվում ես:*
[S^əkʰalvum es] You are mistaken.
- Երեկ գիշեր մենք տանն էինք*
Yerek gishher menk^h tann eyink^h] Last night we were at home
- և մաքրում/թյուն էինք անում:*
[yev mak^hrut^hyun eyink^h anum] and we were cleaning up.
- Իսկ Հովիկը մեզ օգնում էր:*
[isk Hovikə mez ok^hnum er] And Hovik was helping us.
- A. *Իսկ պարկը:*
[Isk parkə?] And what about the bag?
- B. *Պարկը մեր աղբն էր, որ*
[Parkə mer akʰp^hn er, vor] The bag was our trash, which
- Հովիկը տանում էր թափելու:*
[Hovikə tanum er t^hap^helu] Hovik was taking out.

II TEXT

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԹԻԹԵՌՆԻԿԸ

Ո՛վ չի ճանաչում էֆեմեր թիթեռնիկին, այն շնորհալի թիթեռնիկին, որն ամառային գիշերներին գալիս է, ձեր լապտերի շուրջը բացուխուսի անում իր թեթև թևերը: Նա ապրում է ամենից կարճատև ու ամենից գեղեցիկ կյանքով, որ կարելի է պատկերացնել: Ճաշակելիք չունի, չի կարող ուտել, մի քանի ժամից մեռնելու է. բայց մեռնելու է ամենից բնական, ամենից իդեալական մահով՝ առանց ծերանալու, առանց հիվանդանալու, առանց ցավ զգալու ... : Երջանի՛կ թիթեռնիկ. սննդի կարիք չունի, որովհետև ստամոքս չունի. կյանքի հոգս չունի, որովհետև նրա ժամերը հաշվված են: Իր միակ զբաղմունքը սերն է. նա բարձրանալու է դեպի երկինք՝ իր նման վաղամեռիկ թիթեռնիկ գտնելու: Ու սիրելու է, մեռնելու է՝ իրեն նվիրելով ... Նա իրականացնելու է բանաստեղծի երազը՝ ծնվել, սիրել, մեռնել ...

(Ըստ Ռուբեն Սևակի)

UNIT 12

III NEW WORDS AND EXPRESSIONS

վաղամեռիկ	[vaghamerik]	<i>prematurely dying</i>
թիթեռնիկ	[tʰitʰeɪnik]	<i>butterfly</i>
չնորհալի	[ʃhʰnorhali]	<i>graceful</i>
լապտեր	[lapter]	<i>lantern</i>
չուրջը	[ʃhurjə]	<i>around</i>
բացուխուժի անել	[batʃʰukʰupʰanel]	<i>to flutter</i>
թեթև	[tʰetʰev]	<i>light, not heavy</i>
կարճատև	[karchatev]	<i>short-lived</i>
կյանք	[kyankʰ]	<i>life</i>
պատկերացնել	[patkeratʃʰʰanel]	<i>to imagine</i>
ճաշակելիք	[chashakelikʰ]	<i>sense of taste</i>
մեռնել	[meɪnel]	<i>to die</i>
բնական	[bʰnakan]	<i>natural</i>
մահ	[mah]	<i>death</i>
ծերանալ	[tseranal]	<i>to grow old</i>
առանց	[arantʃʰ]	<i>without</i>
հիվանդանալ	[hivandal]	<i>to get sick</i>
ցավ զգալ	[tʃʰav ʰzgal]	<i>to feel pain</i>
երջանիկ	[yerjanik]	<i>happy</i>
սնունդ	[sʰnund]	<i>nutrition</i>
կարիք	[karikʰ]	<i>need</i>
ստամոքս	[stamokʰs]	<i>stomach</i>
հոգս	[hokʰs]	<i>worry</i>
որովհետև	[vorovhetev]	<i>because</i>
հաշված	[hasʃvatʃ]	<i>counted</i>
միակ	[miak]	<i>the only</i>
զբաղմունք	[ʰzbagʰmunkʰ]	<i>occupation</i>
սեր	[ser]	<i>love</i>
բարձրանալ	[bartʃʰranal]	<i>to rise</i>
երկինք	[yerkinkʰ]	<i>sky</i>
գտնել	[gʰtnel]	<i>to find</i>
նվիրել	[nʰvirel]	<i>to dedicate</i>
իրականացնել	[irakanatʃʰʰanel]	<i>to fulfill, to realize</i>
բանաստեղծ	[banastegʰtʃ]	<i>poet</i>
երազ	[yeraz]	<i>dream</i>
ծնվել	[tʃʰnvel]	<i>to be born</i>

UNIT 12

IV THEMATIC GROUP OF WORDS

ՄԱՄՈՒԼ ԵՎ ԼՈՒԻՐԵՐ	[Mamul yev lurer]	MEDIA AND NEWS
Ժանուցում(ներ)	[tʃanuts ^h um(ner)]	<i>advertisement(s)</i>
վերլուծություն	[verlutʃut ^h yun]	<i>analysis</i>
հայտարարել	[haytararel]	<i>(to) announce</i>
հայտարարություն	[haytararut ^h yun]	<i>announcement</i>
հոդված	[hodvats]	<i>article</i>
հեղինակ	[heghinak]	<i>author</i>
չնորհանդես	[ʃh ^ə norhandes]	<i>book presentation</i>
գրախոսություն	[g ^ə rakʃosut ^h yun]	<i>book review</i>
վերջին լուրեր	[verçh ^h in lurer]	<i>latest news</i>
քննադատություն	[k ^h ^ə nnadatut ^h yun]	<i>criticism</i>
փաստագրական	[p ^h astagrakan]	<i>documentary</i>
խմբագրական	[k ^h ^ə mbagrakan]	<i>editorial</i>
գլխավոր խմբագիր	[g ^ə lk ^h avor k ^h ^ə mbagir]	<i>editor-in-chief</i>
հարցազրույց	[harts ^h az ^ə ruyts ^h]	<i>interview</i>
լրագրող	[l ^ə ragrogh]	<i>journalist</i>
երաժշտություն	[yerazh ^ə ʃhut ^h yun]	<i>music</i>
հաղորդագրություն	[haghorth ^h agrut ^h yun]	<i>bulletin</i>
հաղորդել	[haghorth ^h el]	<i>(to) report</i>
համակարգիչ	[hamakark ^h ich ^h]	<i>computer</i>
թղթակից	[t ^h ^ə k ^h t ^h akits]	<i>correspondent</i>
թղթակցել	[t ^h ^ə k ^h t ^h akts ^h el]	<i>(to) correspond</i>
թղթակցություն	[t ^h ^ə k ^h t ^h akts ^h ut ^h yun]	<i>correspondence</i>
սևագրություն	[sevagrut ^h yun]	<i>draft</i>
էլեկտրոնային նամակ	[elektronayin namak]	<i>e-mail</i>
խորագիր	[k ^h horagir]	<i>headlines</i>
տեղեկություն	[teghekut ^h yun]	<i>information</i>
համացանց	[hamats ^h ant ^h]	<i>internet</i>
հանդես	[handes]	<i>journal, magazine</i>
նամակ(ներ)	[namak(ner)]	<i>letter(s)</i>
դասախոսություն	[dasak ^h osut ^h yun]	<i>lecture</i>
ձեռագիր	[dzeragir]	<i>manuscript</i>

UNIT 12

լրագիր	[l ^o ragir]	<i>newspaper</i>
օրաթերթ	[orat ^h ert ^h]	<i>newspaper (daily)</i>
ամսագիր	[amsagir]	<i>newspaper (monthly)</i>
շաբաթաթերթ	[shap ^h at ^h at ^h ert ^h]	<i>newspaper (weekly)</i>
վեպ	[vep]	<i>novel</i>
պարբերաթերթ	[parberat ^h ert ^h]	<i>periodical</i>
բանաստեղծություն	[banasteghtsut ^h yun]	<i>poem</i>
բանաստեղծ	[banasteghts]	<i>poet</i>
քաղաքական տեսություն	[kaghak ^h akan tesut ^h yun]	<i>political review</i>
տպիչ	[t ^o pic ^h]	<i>printer</i>
մամուլ	[mamul]	<i>press</i>
մամուլի տեսություն	[mamuli tesut ^h yun]	<i>press review</i>
մամուլի հաղորդագրություն	[mamuli haghortagrut ^h yun]	<i>press release</i>
տպարան	[t ^o paran]	<i>printery</i>
տպագրատուն	[t ^o pagratun]	<i>printing press</i>
ծրագիր	[ts ^o ragir]	<i>program</i>
հրատարակություն	[hratarakut ^h yun]	<i>publication</i>
հրատարակիչ	[hratarakich ^h]	<i>publisher</i>
հրատարակչություն	[hratarakch ^h ut ^h yun]	<i>publishing house</i>
ռադիո	[radio]	<i>radio</i>
ընթերցող	[ont ^h erts ^h ogh]	<i>reader</i>
խմբագրություն	[kh ^o mbagrut ^h yun]	<i>edition, editor's office</i>
տեղեկագրություն	[teghkekagrut ^h yun]	<i>report</i>
երգիծաբանություն	[yergitsabanut ^h yun]	<i>satire</i>
նստաշրջան	[n ^o stash ^o rjan]	<i>session</i>
հաղորդավար	[haghort ^h avar]	<i>speaker (radio, tv)</i>
ճառ	[ch ^o ar]	<i>speech, discourse</i>
հեռախոս	[he ^o rak ^h hos]	<i>telephone</i>
հեռուստատեսություն	[he ^o rustatesut ^h yun]	<i>television</i>
հեռափոռում	[he ^o ras ^o p ^h rum]	<i>televising</i>
կայք	[kayk ^h]	<i>web</i>
կայքէջ	[kayk ^h ej]	<i>website</i>
հեռուստացույց	[he ^o rustats ^h uyt ^h]	<i>TV set</i>
եղանակի տեսություն	[yeghanaki tesut ^h yun]	<i>weather forecast</i>
պատճենահան	[patchenahan]	<i>xerox</i>

UNIT 12

V GRAMMAR

SYNTAX

Direct and indirect speech

Reported speech, i.e. citing something said, written or thought by a person, may be direct or indirect. While direct speech tends to reproduce the exact words of the original, indirect speech conveys the report in the words of the reporter.

To open and close quoted material, Armenian employs its quotation marks «...»: When the reporting clause, such as ‘*He said,*’ precedes the direct speech, it ends with a [.], the Armenian equivalent of an English colon or semicolon:

Քարտուղարուհին ասաց. «Վաղն ընդունելության օր է»:
The secretary said: “Tomorrow we are having an open house.”

When the reporting clause follows the direct speech, it is preceded by a comma and a long dash:

«Այստեղ չի կարելի ծխել», – առարկեց հարևանս:
“You cannot smoke here,” objected my neighbor.

However, when the direct speech is interrupted by the reporting clause, opening and closing quotation marks are used in Armenian only once:

«Մի՛ գնա, – խնդրեց մայրս, – մենք առանց քեզ չենք կարող ապրել»:
“Don’t go,” begged my mother, “we cannot live without you.”

In dialogues, especially when utterances follow each other without interruption, quotation marks are replaced by a long dash. Most of the time, such utterances lack reporting clauses:

–Ո՞ւր ես գնում: “Where are you going?”
–Տուն: “Home.”
–Միշտ այս ժամի՞ն ես վերջացնում: “Do you always finish at this time?”
–Երբեմն նույնիսկ ավելի ուշ: “Sometimes even later.”

As in other languages, transformation from direct to indirect speech entails certain structural changes. Here are the most common ones: When transforming direct speech into indirect speech, the original speaker’s words are reported without quotes, and the two clauses merge, with the reporting clause establishing itself as the main clause and the direct speech into a subordinated clause. The latter is introduced by the conjunctions *որ* or *իհ*. Reported state-

UNIT 12

ments, commands or instructions take *որ*, reported questions (general and special) take *թե*.

1. Direct speech (statement): **Նա ասում է. «Լավ եղանակ է լինելու»:**
He says, "The weather will be fine."
→ Indirect speech: **Նա ասում է, որ լավ եղանակ է լինելու:**
He says that the weather will be fine.
2. Direct speech (command): **Նա մեզ ասաց. «Դուռը բացե՛ք»:**
He told us, "Open the door!"
→ Indirect speech: **Նա մեզ ասաց, որ դուռը բացենք:**
He told us to open the door.
3. Direct speech (general question): **Ես նրան հարցրի. «Տո՞ւն ես գնում»:**
I asked him, "Are you going home?"
→ Indirect speech: **Ես նրան հարցրի, թե տուն է գնում:**
I asked him whether he was going home.
4. Direct speech (specific question): **Նա մտածում էր. «Ո՞վ է այս մարդը»:**
He was thinking: "Who is this man?"
→ Indirect specific question: **Նա մտածում էր, թե ով է այս մարդը:**
He was wondering who this man was.

When the prohibitive imperative is transformed into indirect speech, the prohibitive particle *մի՛* is replaced by the negative prefix *չ-*:

- Direct speech (prohibitive imperative): **Նա երեխային հրամայեց. «Մի՛ խոսիր»:**
He ordered his child: "Don't speak!"
→ Reported prohibitive order: **Նա երեխային հրամայեց, որ չխոսի:**
He ordered his child not to speak."

When direct speech becomes indirect speech, dialogue units undergo certain transformations, to adjust to the reporting and storytelling style.

a) In order to keep the logic of narration intact, adjustments are made in personal pronouns with special consideration as to who the person in the reporting clause is, to whom the latter addresses the direct speech, and what the topic of the conversation is:

- Direct speech: **Քույրս ասաց. «Զա՛նդ տուր ինձ, երբ գործդ վերջացնես»:**
My sister said: "Call me, when you finish your work."
→ Reported speech: **Քույրս ասաց, որ զանդ տամ իրեն, երբ գործս վերջացնեմ:**
My sister told me to call her when I finish my work.

UNIT 12

b) While direct speech must be quoted more or less exactly, the reporter is at liberty to reword the reporting clause and instead of the neutral verbs *ասաց* *he/she said* or *հարցրեց* *he/she asked* to use a wide range of other more expressive verbs: *հետաքրքրվեց* *he/she inquired*, *պահանջեց* *he/she demanded*, *զգուշացնել* *he/she warned*, *զարմացավ* *he/she got surprised*, *հանձնարարեց* *he/she recommended*, etc.

EXAMPLES:

Նա նախազգուշացրեց, որ փոքրիկ սունկը կարող էր թունավոր լինել:
He warned that the small mushroom could be poisonous.

Ոստիկանը պահանջեց, որ բոլորը ազատեն սրահը:
The policeman demanded that everybody free the hall.

Բարեկամս իմ գնալուն առարկեց:
My friend objected to my leaving.

Ես հետաքրքրվեցի, թե որտեղից էր այդֆան գրամը:
I wanted to know from where all that money was coming.

c) To align many temporal and local adverbs with the time and place of the reporting, some changes in vocabulary are made. Thus, *այստեղ* *here* in direct speech transforms into *այնտեղ* *there* in reporting speech, or any other exact indication of place, such as *այդ վայրում* *in that place*, *տանը* *at home*, or *փողոցում* *on the street*, etc., as the case may be. Similarly, expressions of time transform:

<i>այսօր</i> <i>today</i>	→ <i>այդ օրը</i> <i>on that day</i>
<i>այս երեկո</i> <i>tonight</i>	→ <i>այդ երեկո</i> <i>on that evening</i>
<i>վաղը</i> <i>tomorrow</i>	→ <i>հաջորդ օրը</i> <i>the next day</i>
<i>երեկ</i> <i>yesterday</i>	→ <i>նախորդ օրը</i> <i>the day before</i>
<i>հիմա</i> <i>now</i>	→ <i>այդ պահին, այն ժամանակ</i> <i>then, at that time</i>
<i>անցյալ շաբաթ</i> <i>last week</i>	→ <i>մի շաբաթ առաջ</i> <i>a week before</i>
<i>սրանից առաջ</i> <i>before this</i>	→ <i>դրանից առաջ</i> <i>before that, etc.</i>

d) In indirect speech, Armenian does not necessarily need to shift tenses in order to go back to the time of the utterance as English normally does:

Direct speech: *Ընկերս հարցրեց. «Ինչպե՞ս ես: Ո՞ւր ես գնում»:*
My friend asked, "How are you? Where are you going?"
→ Indirect speech: *Ընկերս հարցրեց, թե ինչպես եմ և ուր եմ գնում:*
My friend asked how I was and where I was going.

UNIT 12

VI ARMENIAN-ENGLISH CONTRASTS

Nominalizations in Armenian

As we have seen throughout this textbook, Armenian can readily nominalize, i.e. form a noun from words that belong to other word classes than nouns (see adjectives, p. 184, infinitives p. 182, participles p. 237, etc). In all of these cases, nominalized words take markers typical of nouns, such as the definite article *-ը/-ն*, the possessive article *-ս, -դ, -ը/-ն*, etc., the plural ending *-ներ*, and case markers.

- Adjectives:** *կարմիր* red → *կարմիրը* the red one, *կարմիրս* my red one, *կարմրիցս* from my red one, *կարմիրները* the red ones, *կարմիրներս* my red ones, *կարմիրներովս* with my red ones, etc.
- Infinitives:** *կարդալ* to read → *կարդալը* the reading → *կարդալս* my reading (the fact that I am reading), *կարդալդ* your reading (the fact that you are reading), *կարդալուս* (սխառմանով) (because) of my reading, etc. (see p. 182)
- Participles:** *ուշացող* belated → *ուշացողը* he who is late, *ուշացողները* those who are late, *ուշացողներից* from those who are late, etc.
ասած said → *ասածս* what I have said, *ասածներս* all that I have said, *ասածներիցս* from all what I have said, *ասածներովս* with all that I have said, etc. (see p. 237)
- Pronouns:** *իմ* my → *իմը* mine (singular) → *իմոնք* the mine (plural nominative) [my folks], *իմոնց* to the mine (plural + accusative/dative) [to my folks]; *մեր* our → *մերը* ours, *մերոնք* the ours (plural nominative) [our folks], *մերոնցից* from my/our folks; *քո* your → *քոնը* yours, *քոնից* from yours, etc.
- Demonstrative and indefinite pronouns:** *նույն* (same) → *նույնը* the same, *նույնից* of the same, *նույնով* with the same; *յուրաքանչյուր* each, every → *յուրաքանչյուրը* each one, *յուրաքանչյուրին* to each one, *յուրաքանչյուրից* from each one; *ուրիշ* other → *ուրիշը* the other, *ուրիշները* others (plural); *բոլոր* all → *բոլորը* all of them, *բոլորին* to all, *բոլորից* from all, *բոլորով* with everyone, *բոլորս* all of us, *բոլորդ* all of you, etc.
- Postpositions:** *հետ* with → *հետս* with me, *հետդ* with you, *հետը* with him/her, *հետներս* with us, *հետներդ* with you (plural), *հետները* with them; *մեջ* in → *մեջս* in me, *մեջդ* in you, *մեջը* in him/her, *մեջներս* in us / among us, *մեջներդ* in you / among you (plural), *մեջները* in them / among them; *մոտ* near, next → *մոտս* next to me, *մոտդ* next to you, *մոտը* next to him/her, *մոտներս* next to us, *մոտներդ* next to you (plural), *մոտները* next to them, etc.

UNIT 12

a) Nominalized postpositions with local meaning are widely used as local adverbials:

<i>Postposition</i>	→	<i>Adverbial</i>
<i>առջև</i> <i>in front (of)</i>	→	<i>առջևդ</i> <i>in front of you</i>
<i>դիմաց</i> <i>facing</i>	→	<i>դիմացս</i> <i>facing me</i>
<i>հետև</i> <i>behind</i>	→	<i>հետևդ</i> <i>behind you</i>
<i>վրա</i> <i>on</i>	→	<i>վրաներս</i> <i>on us</i>
<i>դեմ</i> <i>against</i>	→	<i>դեմները</i> <i>opposite them</i>

b) Postpositions with local meaning can be further nominalized in their genitive form:

<i>Postposition</i>	→	<i>Genitive</i>	→	<i>Nominalization</i>
<i>դուրս</i> <i>outside</i>	→	<i>դրսի</i>	→	<i>դրսինը</i> <i>the one outside</i>
<i>ներս</i> <i>inside</i>	→	<i>ներսի</i>	→	<i>ներսինը</i> <i>the one inside</i>
<i>վրա</i> <i>on</i>	→	<i>վրայի</i>	→	<i>վրայինը</i> <i>the one on the top</i>
<i>տակ</i> <i>under</i>	→	<i>տակի</i>	→	<i>տակինը</i> <i>the one underneath</i>
<i>մեջտեղ</i> <i>in the middle</i>	→	<i>մեջտեղի</i>	→	<i>մեջտեղինը</i> <i>the one in the middle</i>

7. Temporal or local adverbs can be declined and further nominalized in their genitive form:

<i>Adverb</i>	→	<i>Genitive</i>	→	<i>Nominalization</i>
<i>այսօր</i> <i>today</i>	→	<i>այսօրվա</i> <i>today's</i>	→	<i>այսօրվանը</i> <i>that of today</i>
<i>հիմա</i> <i>now</i>	→	<i>հիմիկվա</i> <i>present</i>	→	<i>հիմիկվանը</i> <i>that of now</i>
<i>այստեղ</i> <i>here</i>	→	<i>այստեղի</i> <i>from here</i>	→	<i>այստեղինը</i> <i>that from here</i>
<i>վաղը</i> <i>tomorrow</i>	→	<i>վաղվա</i> <i>tomorrow's</i>	→	<i>վաղվանը</i> <i>that of tomorrow</i>
<i>այնտեղ</i> <i>there</i>	→	<i>այնտեղի</i> <i>from there</i>	→	<i>այնտեղինը</i> <i>that from there</i>

Note that all nominalizations formed by the possessive article *-ս, -դ, -ը/-ն* can have synonymous analytical constructions with the possessive adjective *իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց*. In this case, the nominalized word takes the definite article *-ը/-ն*:

<i>դիմացդ</i>	or	<i>քո դիմաց</i>	<i>facing you (informal)</i>
<i>գալս</i>	or	<i>իմ գալը</i>	<i>my coming</i>
<i>ուզածդ</i>	or	<i>քո ուզածը</i>	<i>what you want</i>
<i>մոտս</i>	or	<i>իմ մոտը</i>	<i>next to me</i>
<i>առջևդ</i>	or	<i>քո առջև</i>	<i>in front of you</i>

Some of these nominalizations form their plural only with analytical constructions: *նրանց կողքը* *next to them*, *մեր առաջը* *in front of us*, etc.

UNIT 12

DECLENSION OF NOMINALIZED PRONOUNS			
	SINGULAR	PLURAL	
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>նույնը*</i> <i>նույնի(ն)</i> <i>նույնից</i> <i>նույնով</i>	<i>նույները</i> <i>նույների(ն)</i> <i>նույներից</i> <i>նույներով</i>	
*Translation: <i>the same</i>			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>ամբողջը*</i> <i>ամբողջի(ն)</i> <i>ամբողջից</i> <i>ամբողջով</i>	NO PLURAL	
*Translation: <i>all of it, the entire</i>			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>յուրաքանչյուրը*</i> <i>յուրաքանչյուրի(ն)</i> <i>յուրաքանչյուրից</i> <i>յուրաքանչյուրով</i>	NO PLURAL	
*Translation: <i>everyone</i>			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>ամեն մեկը*</i> <i>ամեն մեկի(ն)</i> <i>ամեն մեկից</i> <i>ամեն մեկով</i>	NO PLURAL	
*Translation: <i>each one</i>			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>մյուսը*</i> <i>մյուսի(ն)</i> <i>մյուսից</i> <i>մյուսով</i>	<i>մյուսները</i> <i>մյուսների(ն)</i> <i>մյուսներից</i> <i>մյուսներով</i>	
*Translation: <i>the other</i>			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative Instrumental	<i>բոլորը*</i> <i>բոլորի</i> <i>բոլորից</i> <i>բոլորով</i>	NO PLURAL	
*Translation: <i>everybody</i>			

UNIT 12

VII WORD FORMATION***Reduplication in Armenian***

In Armenian word formation, reduplication plays a great role. Sounds, syllables and entire words are doubled to create new or intensified meanings. Short, mostly one-syllable words are repeated. They are written separately or are connected by a hyphen or by a conjunction.

A. Reduplication occurs in almost all parts of speech:

1) Nouns are repeated to form qualitative adjectives that are also used as adverbials:

խումբ-խումբ in (many) groups (from *խումբ* group)

փունջ-փունջ in (many) bunches (from *փունջ* bunch, bouquet)

տեղ-տեղ at (some) places (from *տեղ* place)

տեսակ-տեսակ of (many) kinds, of many sorts (from *տեսակ* sort, kind)

Examples of use are:

խումբ-խումբ մարդիկ grouped people (adjective)

խումբ-խումբ կանգնած standing in groups (adverb)

2) Pronouns that can be repeated and are connected with or without a hyphen or conjunction. Reduplication serves here to intensify word meaning or to express uncertainty:

ես ու ես all by myself (from *ես* I)

իրեն-իրեն all by himself/herself/itself (from *իրեն* himself/herself/itself)

ինչ-ինչ whatever (from *ինչ* what?): *ինչ-ինչ միջոցներով* by whatever means

3) Adjectives and adverbs are doubled

a) to heighten the effect of their meaning:

սուր-սուր very sharp (cf. *սուր-սուր խոսքեր* very sharp words)

սև-սև very black, very dark (cf. *սև-սև աչքեր* very dark eyes)

կամաց-կամաց slowly (cf. *կամաց-կամաց հասկացա* I gradually understood)

b) to express repetitive action:

քիչ-քիչ խմել to drink little by little

մեկ-մեկ գնալ to go from time to time

չուտ-չուտ այցելել to visit frequently

4) Numerals are repeated to impart distributive or repetitive meaning:

չորս-չորս կանգնել to stand in fours

քանի՛-քանի՛ անգամ how many times!

UNIT 12

B. Reduplication can be accompanied by sound change or sound reduction. Such repetitions broaden the meaning of the word, indicating a thing or a trait along with something similar. A contrast between repeated words is created by phonetic changes.

1) In the second component of the reduplication, vowels change to *ու*:

ծակ ու ծուկ նայել to look all over the place (from *ծակ* hole)
մանր-մունր բաներ all sort of small things (from *մանր* tiny, small)
ձայն-ձուն չկա there is not a faint sound (from *ձայն* voice, sound)

2) In the second component of the reduplication, the initial consonant is changed, chiefly to an *մ*. This usually results in an intensified meaning or a sense of “X and the like”, “nothing of the sort”:

չաց-մաց չկա there is no bread or the like
ձուկ-մուկ չեմ կերել I haven't eaten fish or anything of the sort
պարապ-սարապ նստած ենք We are left sitting entirely idle

3) In the second component of the reduplication, a consonant, usually an *մ*, is added to the initial vowel:

ավել-մավել brooms and the like
ոլոր-մոլոր winding, marked by repeated turns and bends
աման-չաման dishes and the like

4) In the first component of the reduplication, the initial consonant is removed:

առոք-փառոք in full glory, gloriously (from *փառք* glory)
արան-չարան in many rows (from *չարան* row)
ակաս-պակաս pointless or redundant (from *պակաս* less)

5) The first syllable of an adjective, mostly indicating color, is taken as the first component of reduplication, and the consonant *փ* or *ս* is appended to that syllable. Thus, the adjective's meaning is intensified:

ճերմակ white → *ճեփ-ճերմակ* very white
չոր dry → *չոփ-չոր* very dry
կարմիր red → *կաս-կարմիր* all-red

6) Many reduplications include the preposition *առ*. Such constructions are perceived as one lexical unit:

բառ առ բառ word for word, literal (from *բառ* word)
ժամ առ ժամ hour per hour, hourly (from *ժամ* hour)

UNIT 12

7) In some reduplications, one of the components appears in a grammatical form:

գյուղից գյուղ *from village to village* (the first component *գյուղ* *village* appears in the ablative case)

կողք կողքի *side by side* (the second component *կողք* *side* appears in the genitive)

Some reduplications have preserved older grammatical forms:

տարեց տարի *from year to year* (the first component *տարեց* is an archaic ablative)

Since reduplications are perceived as one word, they are often written as such:

միառմի *one by one, singly* (from *մի* *one*)

դեմառդեմ *face to face* (from *դեմ(ք)* *face*)

գույնզգույն *multi-colored* (from *գույն* *color*)

խառնիխուռն *disorderly, pell-mell* (from *խառն* *mixed*)

դռնեդռու *from door to door* (the first component *դռնե* is an archaic ablative)

C. Among linguistic units that have resulted from reduplication, there is in Armenian a great number of words in which — unlike doubled words written separately or connected by a hyphen or conjunction — reduplication has occurred within a single word. These words are predominantly:

1) verbs with iterative meaning:

չափչփել [tʃʰapʰtʃʰəpʰel] *to measure over* (from *չափել* [tʃʰapʰel] *to measure*)

դողդողալ [dogʰdogʰal] *to shiver, to shudder* (from *դողալ* [dogʰal] *to tremble*)

ծակծկել [tsaktʰtsʰkel] *to perforate* (from *ծակել* [tsakel] *to pierce*)

փայլփլել [pʰaylpʰəlel] *to sparkle, to twinkle* (from *փայլել* [pʰaylel] *to shine*)

մտմտալ [mʰtmʰtal] *to ponder* (from *մտածել* [mʰtatʰsel] *to think*)

2) onomatopoeic verbs, i.e. verbs formed by imitating sounds. This occurs by repetition of the first syllable both with and without a change in one of the consonant(s):

փսփսալ [pʰəspʰəsəl] *to whisper*)

ծլվլալ [tsʰlvʰlal] *to twitter*

գոռգոռալ [gʰogʰoral] *to shout*

գոմռալ [gʰimʰral] *to grumble*

կոկոռալ [kʰikʰral] *to croak*

շշնջալ [ʃʰəʃʰənjal] *to murmur*

խշխշալ [kʰəʃʰkʰəʃʰal] *to sizzle*

UNIT 12

VIII PRONUNCIATION

Double consonants

In Armenian words, double vowels do not occur. Double consonants, however, are quite common. Depending on their position in words, as well as their origine, they can be pronounced as follows.

1. In initial position, double consonants are pronounced separately, adding a syllable to the word by inserting an unwritten *ը* [ə] between them:

<i>թթու</i>	[tʰtu]	<i>sour, acid</i>
<i>ծծել</i>	[tʰʰtʰsel]	<i>to absorb, to suck</i>
<i>զզվելի</i>	[zʰzveli]	<i>disgusting</i>
<i>դդում</i>	[dʰtʰum]	<i>pumpkin</i>
<i>կկու</i>	[kʰku]	<i>cuckoo</i>
<i>շշուկ</i>	[ʃʰʰʃhuk]	<i>whisper</i>

2. When they occur in initial consonant clusters due to vowel mutations (see Unit 5, pp. 107-108), double consonants are pronounced separately by inserting *ը* [ə] between them:

<i>ծննդավայր</i>	[tʰnʰndavayr]	<i>native country</i> (from <i>ծնունդ</i> <i>birth</i> + <i>վայր</i> <i>location</i>)
<i>սննդարար</i>	[sʰnʰndarar]	<i>nutritious</i> (from <i>սնունդ</i> <i>nutrition</i> + <i>adjectival suffix -արար</i>)
<i>ծծմայր</i>	[tʰʰtʰmayr]	<i>wet nurse</i> (from <i>ծիծ</i> <i>breast</i> + <i>մայր</i> <i>mother</i>)

3. When clusters result from vowel mutations and appear before vowels, double consonants are pronounced as one prolonged sound:

<i>ուղղագրություն</i>	[ughghagrutʰyun]	<i>orthography</i> (from <i>ուղիղ</i> <i>straight</i> + <i>գրություն</i> <i>writing</i>)
<i>Հովվապետ</i>	[hovvapet]	<i>chief pastor</i> (from <i>Հովիվ</i> <i>pastor</i> + <i>պետ</i> <i>chief</i>)
<i>օրրան</i>	[orran]	<i>cradle</i> (from <i>օրորել</i> <i>to rock</i>)

4. Double *ն* resulting from the plural formation is a prolonged *ն*:

<i>սեղաններ</i>	[seghanner]	<i>tables</i>	from	<i>սեղան</i> <i>table</i>
<i>գործոններ</i>	[gortʰonner]	<i>factors</i>	from	<i>գործոն</i> <i>factor</i>
<i>բաժիններ</i>	[bazhinner]	<i>departments</i>	from	<i>բաժին</i> <i>department</i>

5. When double consonants result from word formation (in derived and compound words), each of the consonants is pronounced distinctly:

UNIT 12

<i>աննպատակ</i>	[ann ^ə patak]	<i>aimless</i>	from <i>ան un-</i> + <i>նպատակ aim</i>
<i>ընդդեմ</i>	[entdem]	<i>against</i>	from <i>ընդ counter-</i> + <i>դեմ opposite</i>
<i>երկկնություն</i>	[yerkk ^ə nutyun]	<i>bigamy</i>	from <i>երկ(ու) two</i> + <i>կին woman</i>
<i>երեսսրբիչ</i>	[yeress ^ə rp ^h ich ^h]	<i>(face) towel</i>	from <i>երես face</i> + <i>սրբիչ towel</i>

When passive verbs are derived from transitive verbs (infix *-վ-*), the resulting double *վվ* is pronounced as a longer *վ*:

<i>հոլովվել</i>	[holovvel]	<i>to be declined</i>	from <i>հոլովել [holovel] to decline</i>
<i>գրավվել</i>	[g ^ə ravvel]	<i>to be occupied</i>	from <i>գրավել [g^əravel] to occupy</i>
<i>բարելավվել</i>	[barelavvel]	<i>to be improved</i>	from <i>բարելավել [barelavel] to improve</i>

6. In onomatopoeic words, double consonants play a special role in suggesting a sound. In such words, some double consonants, such as double stops and sibilants, can recur. They are normally pronounced as longer consonants:

<i>ճռռալ</i>	[çh ^ə rɾal]	<i>to creak</i>
<i>խշշալ</i>	[kx ^ə ʃhʃhal]	<i>to rustle</i>
<i>բժժալ</i>	[b ^ə ʒhʒhal]	<i>to buzz</i>
<i>ճթթալ</i>	[çh ^ə t ^h t ^h al]	<i>to crackle</i>

7. In emotional every-day colloquial speech, double consonants can serve to heighten the meaning of some words. In that intensifying function, any consonant can be doubled:

[<i>հիմմար</i>]	[himmar]	<i>extremely crazy</i>	from <i>հիմար [himar] crazy</i>
[<i>հազզարներ</i>]	[hazzarner]	<i>many thousands</i>	from <i>հազար [hazar] thousand</i>
[<i>ամմեն</i>]	[ammen]	<i>every single</i>	from <i>ամեն [amen] each</i>

Note that when foreign common and proper nouns containing double consonants are borrowed into Armenian, they are normally spelled with a single consonant and are pronounced as follows: *պրոֆեսոր* from *professor*, *Թեսալիա* from *Thessalia*, *Ապոլլոն* from *Apollon*, *կոմունիզմ* from *communism*, etc.

EXCEPTIONS:

Մուհամմեդ from *Mohammed*, *մասսա* from *mass*, *Աննա* from *Anna*, *Էմմա* from *Emma*, etc.

UNIT 12

VIII ORTHOGRAPHY

Rendering English words into East Armenian

To resolve the differences between the two significantly dissimilar alphabets of English and Armenian, some important regulations have been officially adopted and enforced for rendering English words and names into East Armenian. The following important rules apply:

1. The English letters *p*, *t*, and *k*, as well as *c* (when pronounced as [k]), are to be transliterated as follows:

a) in initial position of words *p*, *t*, *k*, and *c* (when pronounced as [k]) as *փ*, *թ*, and *ք*;

b) in all other positions, *p*, *t*, *k*, and *c* (when pronounced as [k]), as well as *pp*, and *tt* as *պ*, *տ*, and *կ*.

EXAMPLES: *Թաֆտ* (Taft), *Քարտեր* (Carter), *Քենեդի* (Kennedy), *Փիտ* (Pitt), *Փայկ* (Pike), *Քլարկ* (Clark), *Թոյնբի* (Toynbee), *Սկոտ* (Scott), *Թենիս* (tennis), *Ֆուտբոլ* (football), *բադմինտոն* (badminton), *Թիմ* (team), *միստեր* (Mister), *Դուայս* (Dwight), *Թուկ* (Tooke), *Լիպման* (Lippman), etc.

These rules apply as well to the initial *p*, *t*, *k*, and *c* (when pronounced as [k]) of the second component of compound names:

EXAMPLES: *Օ'Քոնոր* (O'Connor), *Մակ-Թավիշ* (MacTavish), *Փորտ Փատրիկ* (Port Patrick), *Մակ-Քինլի* (McKinley), *Մակ-Քորմիկ* (McCormick), *Ջորջթաուն* (Georgetown), *Լեյկ Փլեսիդ* (Lake Placid), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: *կոնգրեսմեն* (congressman), *կու-կլուքս-կլան* (Ku Klux Klan), *Նյու Յորք* (New York), etc.

2. The English letter combinations *ch*, *ck*, and *th*, must be rendered into *չ*, *կ*, and *թ*:

EXAMPLES: *չեմպիոն* (champion), *չարտիզմ* (Chartism), *Չիկագո* (Chicago), *Բակ* (Buck), *Լոկ* (Lock), *հոկեյ* (hockey), *Փլիմուտ* (Plymouth), *Թոմսոն* (Thomson), *Սմիթ* (Smith), etc.

3. The English *s* pronounced as [z] must be transliterated as *ս*:

EXAMPLES: *Թայմս* (Times), *Ջեյմս* (James), *Ուելս* (Wales), *Ջոնս* (Jones), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: *Չարլզ* (Charles), *Թեմզա* (Thames), etc.

UNIT 12

4. The English consonant letter *w* (also the combination *wh*) representing a voiced bilabial semi-vowel, transliterates — especially in initial position of words — as *ու*, *ուա*, *ուե*, *ուո* or *ուի*, depending on the vowel following the *w(h)*.

EXAMPLES: *Ուայտ* (White), *Ուայտհոլ* (Whitehall), *Ուայլդ* (Wilde), *Ուիլկինսոն* (Wilkinson), *Ուոլսթրիտ* (Wall Street), *Դուայտ* (Dwight), *Փորտ Քոնուեյ* (Port Conway), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: *Վալտեր Սկոտ* (Walter Scott), *Վաշինգտոն* (Washington), *Վիլյամ* (William), *Դարվին* (Darwin), *Վուդրո* (Woodrow), *Վուլֆ* (Wolfe), *Վուդ* (Wood).

5. Various phonetic manifestations of the English vowel *a* are transliterated as follows:

a) the short *a* as *ա*

EXAMPLES: *Ադամս* (Adams), *Ալեն* (Allen), *Ալիս* (Alice), *Հարիսոն* (Harrison), *Մաքսուել* (Maxwell), *Նանսի* (Nancy), *Սանֆորդ* (Sanford), etc.

EXCEPTIONS ESTABLISHED BY TRADITION: *դենդի* (dandy), *Թրումեն* (Truman), *լենդլորդ* (landlord), *չեմպիոն* (champion).

b) the long *a* as *ե* or *էյ*

EXAMPLES: *Դեյվիս* (Davis), *Ջեյմս* (James), *Բեկոն* (Bacon), *Ուեյլս* (Wales), *Քեմբրիջ* (Cambridge), etc.

c) the *a* with a value of ‘*o*’ transliterates as *ո*, and in initial position of words as *օ*

EXAMPLES: *Բոլդուին* (Baldwin), *Ուոլտեր* (Walter), *Օլդերման* (Alderman), etc.

d) the combinations *ey*, *ai*, and *ay* as *էյ*:

EXAMPLES: *Լեյտոն* (Leyton), *Դեյտոն* (Dayton), *Թեյլոր* (Taylor), *Փեյն* (Paine), etc.

6. The word-final unpronounced English *r* must be transliterated in Armenian as *ր* or *ռ*

EXAMPLES: *Քարտեր* (Carter), *Ֆոլքներ* (Faulkner), *Փիլ Նարբոր* (Pearl Harbor), etc.

7. Foreign and international words that exist in both languages must be spelled in Armenian according to rules established by lexicography.

EXAMPLES: *Կոպեռնիկոս* (Copernicus), *Պլատոն* (Platon), *Ֆիզիկա* (physics), *խոլերա* (cholera), *քիմիա* (chemistry), *մեխանիկա* (mechanics), *մաթեմատիկա* (mathematics), *Անտոնիոս* (Antonius), etc.

UNIT 12

X EXERCISES

1. Combine words from the left column with appropriate words from the right column.

a. Կարծում եմ, b. Բոլորը հարցնում են, c. Չեմ կարող d. Ուրախ ենք, e. Խնդրեցի նրան, f. Ոչ մեկին ոչինչ չասես. g. Ես տեսա,	Ժե հատուկ մի ծրագիր ունե՞ք: որ ինձ համար էլ դնի այդ գրքից: Ժե ով է այդ մարդը: որ այսօր էլ ուսուցիչը չի գալու: Ժե ինչպես թիթեռնիկը թռավ: ասածիդ հավատալ: գաղտնիք ունե՞մ քեզ ասելու:

2. Form mini-dialogues according to the patterns a, b, c, and d. Replace the word *լրագիր* with *ամսագիր*, *նամակ*, *հոդված*, *համացանց*, etc.

- a. A. **Լրագիրը նայեցի՞ր:** Նորությունը իմացա՞ր:
B. **Ի՞նչ լրագիր:** Ես դեռ **լրագրի** ժամանակ չեմ ունեցել:
- b. A. **Նորությունը որտեղի՞ց գիտես:** Վահանի՞ց:
B. **Լրագրից:** Հենց հիմա կարդացի:
- c. A. **Ո՞վ տվեց քեզ այդ լուրը:** Վահան՞ը:
B. **Ո՛չ, լրագրում** կարդացի:
- d. A. **Քեզ մի բան եմ ասելու,** պիտի գարմանաս:
B. **Ես արդեն բոլոր լուրերը** գիտեմ: **Լրագրից:**

3. Transform direct speech into reported speech.

- a. Նա երջանիկ մարդ է: Բոլորը գիտեն, որ նա երջանիկ մարդ է:
b. Ո՞վ է այդ գեղեցիկ աղջիկը: Ուզում եմ իմանալ, ...
c. Պատուհանը բացե՛ք, խնդրեմ: Նրանց խնդրեցի, ...
d. Ինչո՞ւ ես այստեղ: Ես ուզեցի իմանալ, ...
e. Լավ եմ հիշում այդ օրերը: Վարդանն ինձ ասաց, ...
f. Այստեղից լա՞վ ես լսում: Աննային հարցրի, ...
g. Ինչպե՞ս է գրվում անունդ: Հարցրի նրան, ...
h. Եթե ես քո տեղը լինեի, չէի տեղափոխվի այս քաղաքից: Նա ինձ ասաց, ...
i. Մի՛ սպասիր, գնա՛ և մորդ հետ խոսի՛ր: Նա խորհուրդ տվեց՝ ...

UNIT 12

4. Combine the two sentences with one of the following conjunctions: *երբ, որ, որովհետև, թե, հակառակ որ, որպեսզի, and թեև*.

- Դասի չգնացի: Հիվանդ եմ:
- Տուն հասա: Նա արդեն մեկնել էր:
- Բոլորը սպասում են: Ե՞րբ է գարունը գալու:
- Շուկա եմ գնում: Ուզում եմ ծաղիկներ գնել:
- Այնքա՛ն հոգնած եմ: Բայց թատրոն գնալու եմ:
- Նոր եմ լսում: Հայաստան էիր գնացել:
- Գիրքը գնեցի: Շատ թանկ էր:

5. Complete the following sentences, using adjectives with the negative prefix *ան-*.

- Նա ճաշակ չունի: Շատ *անճաշակ* է:
- Բնավ հավատք չունես: Շատ ... ես:
- Այս մարդը նկարագրի չունի: Այո՛, շատերն են ասում, որ նա ... մարդ է:
- Հույս չունենք: Բոլորովին ... ենք:
- Համբերություն չունեք: Միշտ ... եք:
- Այս բանը հավատալի՞ է: Ո՛չ, ... է:
- Ասածս քեզ համար երբեք ընդունելի չէ: Միշտ ... է:

6. Complete the following sentences according to the pattern a or b.

- Սա իմ տունը չէ, սա քոնն է: (դու)
- Այս գիրքը քո՞նն է: Ո՛չ, Արամինը: (Արամ)
- Այդ մարդը ձեր հա՞յրն է: Այո՛, ... : (մեր)
- Ո՞ւմն է պայուսակը, ձե՞րն է: ... (նրանք)
- Հեծանիվը քո՞նն է: Ո՛չ, ... : (նա)
- Այս տետրը Ալիսինն է, իսկ այն ... (Սուրեն)
- Այս հաշվիչը ձե՞րն է: Ո՛չ, ... է: (ուսանող)

7. Answer the questions by translating the English text.

- Այս նվերը հարմա՞ր է: No, because it is not beautiful.
- Այս ճաշը կուտվի՞: Yes, if you warm it up.
- Այս վերարկուն հավանո՞ւմ ես: Yes, I do, but I have no money to buy it.
- Այս գարեջուրը համեղ է, չէ՞: Yes, although it should be colder.
- Այս մարդը գերմանացի՞ է: Everybody thinks that he is German, but he isn't.
- Այդ շենքը ե՞րբ են վերջացնելու: I cannot tell you before I see the owner.
- Այդ տունը ձե՞րն է: Although it is not ours, we like it as if it were ours.

UNIT 12

8. Translate into Armenian.

A. Do you know who this young woman is?
B. Which one?

A. The one who is talking to your friend, Anna.
B. The one with the loud voice?
A. Yes, can you tell me what her name is?
B. Who doesn't know her? She is a great writer.

A. What has she written?
B. She has written a very good novel.

A. Have you read it?
B: Not yet, but I will.

A. I would read it if I were you.
B: I promise, I will.

9. How would you say it in Armenian?

a. You have heard exciting news on the radio.
Ask your friend if he/she knows about it.

b. Your friend is surprised by the news.
How does he/she react?

c. You have read a very interesting book.
Advise your colleague to read it.

d. Your colleague just returned from China.
Welcome him/her and ask about his/her impressions.

e. Your neighbor wants to reveal a secret to you.
You promise to keep it.

10. Answer the following questions with reference to the TEXT in this unit.

- a. Ի՞նչ է անում էֆեմեր թիթեռնիկը ամառային գիշերները:
- b. Ինչպիսի՞ն է էֆեմեր թիթեռնիկի կյանքը:
- c. Ինչո՞ւ է էֆեմեր թիթեռնիկը ճաշակելիք չունի:
- d. Ինչպե՞ս է մեռնում այդ թիթեռնիկը:
- e. Ի՞նչ է էֆեմեր թիթեռնիկի զբաղմունքը:
- f. Ինչո՞ւ է էֆեմեր թիթեռնիկը սննդի կարիք չունի:
- g. Ո՞ւմ երազն է իրականացնում էֆեմեր թիթեռնիկը:
- h. Կո՞վերի՞ր ունենալ էֆեմեր թիթեռնիկի կյանքը:

UNIT 12

XI PROVERBS

Բերնեբերան՝ կլինի գերան:

From mouth to mouth it goes, and on and on it grows.

Լուրը ստացիր երեխայից կամ խեղց:

Get the news from a child or a madman.

Թրի կտրածը կլավանա, լեզվի կտրածը՝ ո՛չ:

What's cut by the sword will heal, what's cut by the tongue won't.

Ասելը հեշտ է, անելը՝ դժվար:

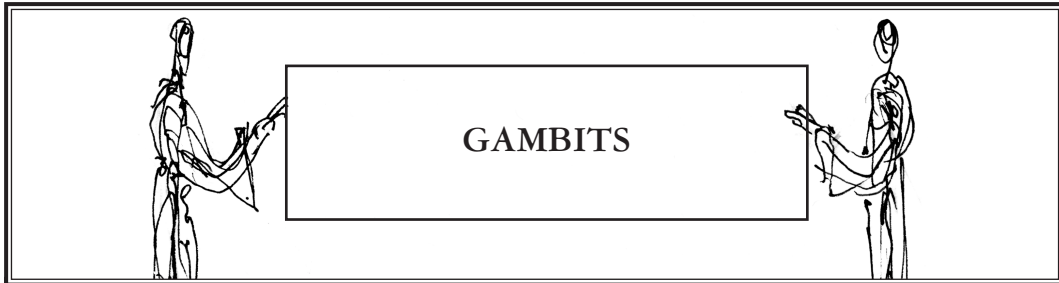
It's easier said than done.

Գիտեցածը ամեն մարդու չեն ասի:

You should not tell everybody what you know.

APPENDIX

Gambits are conventionally accepted expressions used as tools for communication. They appear as “pre-fabricated parts” in the form of words, phrases, and sentences and are readily transferable to everyday recurrent situations. Regardless of their complexity, they must be systematically practiced as any other unit of “active” vocabulary.

1. Greetings

Բարև՛ (ձեզ): [Barev (dʒez)]	Hello (to you)!
Ողջո՛ւն: [Voghch ^h uyn]	Hello!
Բարի լույս: [Bari luys]	Good morning!
Բարի երեկո՛: [Bari yereko]	Good evening!
Բարո՛վ եկար/եկաք: [Barov yekar/yekak ^h]	Welcome! (informal/formal)
Ուրախ եմ, որ քեզ/ձեզ տեսա: [Urah ^h em, vor k ^h ez/dʒez tesa]	I’m glad to see you (informal/formal).
Ցտեսու՛թյո՛ւն: [Tʃ ^h ʔtesut ^h yun]	See you later!
Առայժմ: [Arayzh ^ə m]	So long!
Մնաս/մնաք բարո՛վ: [M ^ə nas/m ^ə nak ^h barov]	Good-bye!* (informal/formal)
Գնաս/գնաք բարո՛վ: [G ^ə nas/g ^ə nak ^h barov]	Good luck!* (informal/formal)
Բարի գիշեր՛: [Bari gish ^{er}]	Good night!

* Conventional exchange of salutations when people depart: *Մնաս/մնաք բարո՛վ* Good-bye! (literally: Stay well!) and *Գնաս/գնաք բարո՛վ* Good luck! (literally: Leave well!).

GAMBITS

2. Requesting and receiving personal information

Ի՞նչ է Ձեր անունը/ազգանունը : [Inç ^h e dzer anunə/azganunə?]	What is your name/surname? (formal)
Ի՞նչ է անունդ/ազգանունդ: [Inç ^h e anun ^ə t/azganun ^ə t?]	What is your name/surname? (informal)
Քանի՞ տարեկան ես/եք: [K ^h ani tarekan es/ek ^h ?]	How old are you (informal/formal)?
Ո՞ր երկրի քաղաքացի ես/եք: [Vor yercri k ^h aghak ^h atš ^h i es/ek ^h ?]	What is your (informal/formal) citizenship?
Քանի՞ լեզու գիտես/գիտեք: [K ^h ani lezu gites/gitek ^h ?]	How many languages do you know? (informal/formal)
Հայերեն խոսում ես/եք: [Hayeren k̄hosum es/ek ^h ?]	Do you (informal/formal) speak Armenian?
Անգլերեն գիտե՞ս/գիտե՞ք: [Angleren gites/gitek ^h ?]	Do you (informal/formal) know English?
Այո՛, գիտեմ:/Ո՛չ, չգիտեմ: [Ayo, gitem / Voch ^h , çh ^h əgitem]	Yes, I do. / No, I don't.
(Խոսում եմ) մի քիչ/սահուն: [(K̄hosum em) mi k ^h ich ^h /sahun]	(I speak) a little/fluently.
Շատ լավ/վատ: [Şhat lav/vat]	Very well/not very well.
Հասկանում եմ, բայց խոսել չգիտեմ: [Haskanum em, baytš ^h k̄hosel çh ^h əgitem]	I understand, but I can't speak it.
Ո՞րն է Ձեր հասցեն: [Vorn e dzer hastš ^h en?]	What is your (formal) address?
Ո՞րն է Ձեր հեռախոսի համարը: [Vorn e dzer heřak̄hosi hamarə?]	What is your (formal) phone number?
Ինչո՞վ ես/եք զբաղվում: [Inç ^h ov es/ek ^h zbaghvum?]	What is your (informal/formal) occupation?
Որտե՞ղ ես/եք սովորում/աշխատում: [Vortegh es/ek ^h sovorum/aşhk̄hatum?]	Where do you (informal/formal) study/work?
Սովորում/աշխատում եմ X-ում: [Sovorum/aşhk̄hatum em X-um?]	I study/work in the X.

GAMBITS

3a. Identifying things and persons

Սա ո՞վ է: [Sa ov eʔ]	Who is this?
Սա պարոն/տիկին X-ն է: [Sa paron/tikin X-n e]	This is Mr. / Mrs. X.
Սա ի՞նչ է: [Sa inch ^h eʔ]	What is this?
Սա X է, չէ՞: [Sa X e, ch ^h eʔ]	This is a/an X, isn't it?
Այո՛, սա X է: /Ո՛չ, սա X չէ: [Ayo, sa X e. / Voch ^h , sa X ch ^h e]	Yes, this is a/an X. / No, this is not a/an X.
Այստեղ/այնտեղ ի՞նչ կա: [Aystegh/ayntegh inch ^h kaʔ]	What do we have here/there?
Այստեղ/այնտեղ երեք գիրք կա: [Aystegh/ayntegh yerek ^h girk ^h ka]	There are three books here/there.
Ուրիշ ի՞նչ կա: [Urish inch ^h kaʔ]	What else is there?
Ուրիշ ոչինչ չկա: [Urish voch ^h inch ^h ch ^h ka]	There is nothing else.

3b. Affirming and denying things

Անշուշտ:/Իհարկե: [Anshusht!/Iharke]	Certainly!/Of course!
(Շատ) ճիշտ է: [(Shat) chisht e]	That's (very) true!
Վստահ եմ: [V ^ə stah em]	I'm certain!
Կարող եմ քեզ/ձեզ վստահեցնել, որ... [Karogh em k ^h ez/dzez v ^ə stahets ^h ənel, vor...]	I can assure you (informal/formal) that...
Սխալ է:/Ճիշտ չէ: [S ^ə khal e. / Chisht ch ^h e]	It is wrong. / It is not true.
Սխալվում ես/եք, այդպես չէ: [S ^ə khalvum es/ek ^h , aytpe ch ^h e]	You are wrong (informal/formal), that's not so.

GAMBITS

4a. Requesting something (an item or a favor)

X-ը ինձ կտա՞ս/կտա՞ք (խնդրեմ): [X-ə indz kʰtas/kʰtakʰ (kʰəntʰ rem)?]	Would you (informal/formal) give me the X, please?
X-ը ինձ կփոխանցե՞ս/կփոխանցե՞ք: [X-ə indz kʰpʰ okʰantsʰ es/kʰpʰ okʰantsʰ ekʰ ?]	Would you (informal/formal) pass me the X?
Կարո՞ղ ես/եք ինձ տալ քո/ձեր X-ը: [Karogh es/ekʰ indz tal kʰ o/dzer X-ə?]	Can you give me your (informal/formal) X?
Մի բան եմ խնդրելու. կարո՞ղ ես/եք... [Mi ban em kʰəntʰ relu: karogh es/ekʰ ...]	I have something to ask you: could you (informal/formal)...
Բարի՛ եղիր/եղեք X անելու: [Bari yeghir/yeghekʰ X anelu]	Be (informal/formal) so kind as to do X.
Եթե կարելի է, (X արա/արեք): [Yetʰ e kareli e, (X ara/arekʰ)]	Is it possible for you (informal/formal) (to do X)?

4b. Responding to a request

Ամենայն սիրով: [Amenayn sirov]	With great pleasure!
Խնդրեմ, իհարկե: [Kʰəntʰ rem, iharke]	Here you are! Certainly!
Մի րոպե, խնդրեմ: [Mi rope, kʰəntʰ rem]	One moment, please!
Ցավում եմ, բայց չեմ կարող: [Tsʰ avum em, baytsʰ ɕʰ em karogh]	I'm sorry, but I cannot (do it).
Դժբախտաբար զբաղված եմ: [Dʰzʰbakʰtabar ʰzbagʰvats em]	Unfortunately, I'm busy.
Հիմա ժամանակ չունեմ: [Hima zʰamanak ɕʰ unem]	I've no time right now.
Չեմ կարող X-ը տալ: Ինձ պետք է: [ɕʰ em karogh X-ə tal. Indz petkʰ e]	I cannot give you the X. I need it.
Կարո՞ղ ես/եք մի քիչ սպասել: [Karogh es/ekʰ mi kʰ ɪɕʰ spasel?]	Can you (informal/formal) wait a little?
Ցավոք, պետք է մերժեմ: [Tsʰ avokʰ , petkʰ e merzʰhem]	I'm afraid I must refuse.

GAMBITS

5a. Asking for someone's opinion

Ի՞նչ է կարծիք ունես/ունեք X-ի մասին: [Inçh ^h e k ^h o/dzer kartɕsik ^h ə X-i masin?]	What is your (informal/formal) opinion about X?
X-ին հավանում ես/եք: [X-in havanum es/ek ^h ?]	Do you (informal/formal) like X? (about a person)
X-ը հավանեցիր/հավանեցի՞ք: [X-ə havanetɕ ^h ir/havanetɕ ^h ik ^h ?]	Did you (informal/formal) like X? (about an object)
X-ը քեզ/ձեզ դուր է գալիս: [X-ə k ^h ez/dzez dur e galis?]	Does X appeal to you (inform./formal)?
X-ը ինչպե՞ս է/էր: [X-ə inçh ^h pes e/er?]	How is/was X?
Ձե՞ս/չեք կարծում, որ... [Çh ^h es/çh ^h ek ^h kartɕsum, vor... ?]	Don't you (inform./formal) think that...
Ինչ սպավորու[թյուն ունես/ունեք: [Inçh ^h t ^ə pavorut ^h yunə unes/unek ^h ?]	What is your (inform./formal) impression?

5b. Expressing an opinion

Իմ կարծիքով... / Ըստ իս... [Im kartɕsik ^h ov... / [əst is...]	In my opinion,... / To me...
Հիանալի է/էր X-ը: [Hianali e/er X-ə]	X is/was wonderful!
Սոսկալի է/էր: [Soskali e/er]	It is/was terrible!
Շատ եմ հավանում X-ը: [Şhat em havanum X-ə]	I like X very much.
X-ը շատ է դուրս գալիս: [X-e şhat e dur ^ə s galis]	I like X (X appeals to me) very much.
Վատ չէ/չէր: [Vat çh ^h e/çh ^h er]	It is/was not bad.
Մի բան չէ/չէր: [Mi ban çh ^h e/çh ^h er]	It is/was nothing special.
Ո՛չ, բնավ/ամանեին չհավանեցի: [Voçh ^h , b ^ə nav/amenevin çh ^h əhavanetɕ ^h i]	No, I didn't like it at all.

GAMBITS

Սխալվում ես/եք... [S ^ə kʰalvum es/ek ^h ...]	You (informal/formal) are mistaken,...
Քեզ/ձեզ հետ համաձայն չեմ: [K ^h ez/dʒez het hamadzayn ʧ ^h em]	I disagree with you (informal/formal).
Եթե ինձ հարցնես/հարցնեք... [Yet ^h e indʒ hartʃ ^h ənes / hartʃ ^h ənek ^h ...]	If you (informal/formal) ask me,...
Հնարավոր է, բայց... [H ^ə naravor e, baytʃ ^h ...]	Maybe, but...
X-ը շատ գեղեցիկ/համով է/էր: [X-ə ʃhat geghets ^h ik/hamov e/er]	X is/was very beautiful/tasty.

6. Introducing oneself, family, and friends

Թույլ տվեք Ձեզ ծանոթացնել X-ի հետ: [T ^h uyɫ t ^ə vek ^h dʒez tʃanot ^h atʃ ^h ənel X-i het]	Allow me to introduce you to X.
Չեմ կարծում, որ իրար ծանոթ ենք: [ʧ ^h em kartʃum vor irar tʃanot ^h enk ^h]	I don't think we have met.
Ծանոթանանք: Անունս X է: [Tʃanot ^h anank ^h . Anun ^ə s X e]	Let's meet! My name is X.
Իսկ ձեր անունը/ազգանունը: [Isk dʒer anunə / azganunə?]	And your name/surname?
Իրար ճանաչո՞ւմ եք: [Irar ʧhanatʃ ^h um ek ^h ?]	Do you know each other?
Իրար ծանոթ եք: [Irar tʃanot ^h ek ^h ?]	Have you (two) met?
Ծանոթացի՞ր/ծանոթացե՞ք X-ի հետ: [Tʃanot ^h atʃ ^h ir/tʃanotatʃ ^h ek ^h X-i het]	Meet X (informal/formal)!
Արի/եկե՛ք ծանոթացնեմ: [Ari/yekek ^h tʃanot ^h atʃ ^h ənem]	Let me introduce you! (informal/formal).
Սա եղբայրս է/ընկերս է: [Sa yekhpayr ^ə s e/ənk ^ə r ^ə s e]	This is my brother/my friend.
Ուրախ եմ ձեզ հետ ծանոթանալու: [Ura ^k h em dʒez het tʃanot ^h analu]	I'm pleased to meet you.
Շատ ուրախ եմ: [ʃhat ura ^k h em]	I'm delighted.

GAMBITS

Նմանապես/նույնպես:
[N^əmanapes/nuynpes]

Likewise/Same here.

Զեր մասին շատ եմ լսել:
Dzer masin shat em l^əsel

I've heard a lot about you.

7a. Request for information

Կարո՞ղ ես/եք ինձ ասել, թե...
[Karogh es/ek^h indz asel t^h e...]

Can you (informal/formal) tell me...

Կարո՞ղ եմ քեզ/ձեզ մի բան հարցնել:
[Karogh em k^h ez/dzez mi ban hartsh^h ənel?]

May I ask you (informal/formal) something?

Ինձ կասե՞ս/կասե՞ք, թե...
[Indz kases/kasek^h, t^h e...?]

Would you (informal/formal) tell me...

Գիտե՞ս/գիտե՞ք արդյոք, որ...
[Gites/gitek^h art^h yok^h vor...]

Do you (informal/formal) happen to know that...

Ասա՛/ասացե՛ք, խնդրեմ...
[Asa/asats^h ek^h kh^ənt^h rem...]

Tell (informal/formal) me please...

Կուզեի իմանալ, թե...
[Kuzeyi imanal, t^h e...]

I'd like to know if/whether...

X-ը ի՞նչ է նշանակում:
[X-ə inch^h e n^əshanakum?]

What does X mean?

Ինչպե՞ս է գրվում X-ը:
[Inch^h pes e g^ərvum X-ə?]

How do you spell X?

Ինչպե՞ս են ասում հայերեն X:
[Inch^h pes en asum hayeren X?]

How do you say X in Armenian?

X-ը ինչպե՞ս է արտասանվում:
[X-ə inch^h pes e artasanvum?]

How do you pronounce X?

Ի՞նչ տարբերություն կա X-ի և Y-ի միջև:
[Inch^h tarberut^h yun ka X-i yev Y-i mich^h ev?]

What's the difference between X and Y?

Չեմ հասկանում, թե ինչ ես/եք ասում:
[Ch^h em haskanum, t^h e inch^h es/ek^h asum]

I do not understand what you are saying (informal/formal).

Կարո՞ղ եք ավելի դանդաղ խոսել:
[Karogh ek^h aveli dandagh khosel?]

Could you (formal) speak a little slower?

Կարո՞ղ եք ձեր ասածը կրկնել:
[Karogh ek^h dzer asats^ə k^ərknel]

Could you (formal) repeat what you just said?

GAMBITS

7b. Responding to a request for information

(Այո), լսում եմ քեզ/ձեզ: [(Ayo), l ^ə sum em k ^h ez/dz ez]	(Yes), I'm listening to you (informal/formal).
(Այո), խնդրեմ: [(Ayo), kh ^ə nt ^h rem]	(Yes), please.
Իհարկե/Անշուշտ: [Iharke/Ans ^h usht!]	Certainly.
Որքան ինձ հայտնի է/Որքան գիտեմ... [Vork ^h anov indz haytni e/vork ^h an gitem...]	As far as I know...
Եթե չեմ սխալվում... [Yet ^h e ch ^h em s ^ə kh ^h alvum...]	If I'm not mistaken...
Վստահ չեմ, բայց... [V ^ə stah ch ^h em, bayt ^h ...]	I'm not sure, but...
Կարծեմ... / Կարծում եմ, որ... [Kartsem... / Kartsum em, vor...]	I think that...
Իմ կարծիքով... [Im kartsik ^h ov...]	In my opinion...
Դժբախտաբար չգիտեմ... [D ^ə zhbakhtabar ch ^h əgitem...]	Unfortunately I don't know...
Ցավոք, տեղացի չեմ... [Ts ^h avok ^h , teghat ^h i ch ^h em...]	I'm sorry, I'm not from here...

8. Inquiring and reporting about one's well-being and state of health

Ինչպե՞ս ես/եք: Or: Ո՞նց ես/եք: * [Inch ^h pes ek ^h Or: Vont ^h es/ek ^h]	How are you (informal/formal)?
Շնորհակալու՞թյուն, լավ եմ: Իսկ դո՞ւ/դու՞ք: I'm well, thank you. And you? [Sh ^ə norhakalut ^h yun, lav em. Isk du/duk ^h ?]	(informal/formal)
Ոչի՞նչ **, իսկ դու/դուք ո՞նց ես/եք: [Voch ^h inch ^h , lav em. Isk du/duk ^h ?]	Not bad, and you? (informal/formal)

* In East Armenian colloquial speech Ո՞նց ես/Ո՞նց եք is an equivalent of the more formal *Ինչպե՞ս ես/եք* for *How are you* (informal/formal)?

**For many beginners, the response *ոչի՞նչ* [voch^h inch^h] *nothing* may be confusing, considering the literal meaning of the word. In East Armenian communication, this response means *not bad, in a passable manner, neither good or bad, or so-so*. It is a borrowing from the Russian 'ничего' 'nothing' used in corresponding settings.

GAMBITS

Ես էլ ոչի՛նչ, ապրում ենք... [Yes el voçh ^h inçh ^h , aprum enk ^h ...]	I'm not bad myself, we're getting by...
Վաղուց է քեզ/ձեզ չեմ տեսել: [Vaghuts ^h e k ^h ez/dzez çh ^h em tesel]	I haven't seen you (informal/formal) for a while.
Ինչպե՞ս է քո/ձեր առողջությունը: [Inçh ^h pes e k ^h o/dzer aroghçh ^h utyunə?]	How is your health?
Լավ ասենք, որ լավ լինենք: [Lav asenk ^h , vor lav linenk ^h]	Literally: Let's say well, to be well.
Փա՛նք Տիրոջը, առողջ/լավ եմ: [P ^h aik ^h Tiroçh ^h ə, aroghçh ^h /lav em]	Thank the Lord, I'm healthy/well.
(Դժբախտաբար) այնքան էլ լավ չեմ: [(D ^ə zhbakhtabar) aynk ^h an el lav çh ^h em]	(Unfortunately), I'm not so well.
Հիվանդ/գունատ/տխուր ես երևում: [Hivand/gunat/t ^ə kçhur es yerevum]	You look ill/pale/sad.
Հիվանդ եմ/չատ վատ եմ զգում: [Hivand em/şhat vat em əzɡum]	I'm sick/I feel very bad.
Գլուխս/կոկորդս/ատամս ցավում է: [G ^ə lukh ^ə s/kokord ^ə s/atam ^ə s tş ^h avum e]	My head/throat/tooth aches.
Ականջներս/ոտքերս ցավում են: [Akanjner ^ə s/votk ^h er ^ə s tş ^h avum en]	My ears/feet ache.
Ձեռքերս դողում են: [Dzerk ^h er ^ə s doghum en]	My hands are shaking.
Ճակատս/մարմինս այրվում է: [Çhakat ^ə s/marmin ^ə s ayr ^ə vum e]	My forehead/my body is burning.
Սիրտս խառնում է: [Sirt ^ə s kçhařnum e]	I'm nauseous.
Ջերմություն ունեմ: [Jermut ^h yun unem]	I've a fever.
Դողում/դողացնում եմ: [Doghum/doghats ^h ənum em]	I'm shaking/I'm trembling.
Անցա՛ծ լինի: [Antş ^h atş lini!]	Get well!
Առողջություն եմ ցանկանում: [Ařokçh ^h ut ^h yun em tşankanum]	I wish you good health.

GAMBITS

9. Describing people and things, expressing preferences

Շատ լավ եմ նրան ճանաչում: [S̥hat lav em n ^ə ran ʧ̥hanatʃ ^h um]	I know him/her very well.
Ինչպե՞ս մարդ/կին է երևում: [K̥helatʃ ^h i mart ^h /kin e yerevum]	He/she seems to be an intelligent man/woman.
Նրան դեռ լավ չեմ ճանաչում: [N ^ə ran der lav ʧ̥h ^h em ʧ̥hanatʃ ^h um]	I don't know him/her well yet.
Նրան շատ եմ հարգում: [N ^ə ran s̥hat em hargum]	I have great respect for him/her.
Այդ մարդուն/կնոջը չեմ սիրում: [Ayt mart ^h un/k ^ə noʧ̥h ^h ə ʧ̥h ^h em sirum]	I don't like that man/woman.
X-ը ավելի լավ մարդ է, քան Y-ը: [X-ə aveɫi lav mart ^h e, k ^h an Y-ə]	X is a better person than Y.
X-ը աշխարհի ամենալավ մարդն է: [X-ə aʃhk̥harhi amenalav mart ^h n e]	X is the best person in the world.
X-ը հայտնի կանանցից է: [X-ə haytni kanantʃ ^h itʃ ^h e]	X is a well-known woman.
Չեմ սիրում X անել: [ʧ̥h ^h em sirum X anel]	I don't like doing X.
Շատ եմ սիրում X անել: [S̥hat em sirum X anel]	I like doing X very much.
Շատ եմ հավանում այս գույնը: [S̥hat em havanum ays guynə]	I like this color very much.
Նախընտրում եմ X-ը: [Nak̥h ^ə ntrum em X-ə]	I prefer X.
Սա իմ ամենասիրած X-ն է: [Sa im amenasiratʃ X-n e]	This is my most favorite X.
Ինձ X-ը շատ է դուր գալիս: [Indz X-ə s̥hat e dur galis]	X pleases me very much.
Ինձ X-ը բնավ չի հուզում: [Indz X-ə b ^ə nav ʧ̥h ^h i huzum]	X doesn't move me at all.
X-ի հանդեպ անտարբեր եմ: [X-i handep antarber em]	I'm indifferent to X.

GAMBITS

10. Discussing weather, expressing feelings related to the weather

Ինչպե՞ս է եղանակը: [Inch ^h pes e yeghanakəʔ]	How is the weather?
Եղանակը լավ/վատ է: [Yeghanakə lav/vat e]	The weather is good/bad.
Եղանակը բացվում/փոխվում է: [Yeghanakə bats ^h vum/p ^h okhvum e]	The weather is clearing up/changing.
Մռայլ/պայծառ օր է: [M ^ə rayl/paytʂar or e]	It's a dull/bright day.
Այսօր ինչքա՞ն է ջերմաստիճանը: [Aysor inch ^h k ^h an e jermastichanəʔ]	What's the temperature today?
Արևը փայլում է: [Arevə p ^h aylum e]	The sun is shining.
Շատ տաք/ցուրտ/զով է: [ʂhat tak ^h /tʂ ^h urt/zov e]	It is very hot/cold/cool.
Օդը չոր/խոնավ է: [Ot ^h ə ch ^h or/khonav e]	It's dry/humid.
Երկինքը պայծառ/ամպամած է: [Yerkink ^h ə paytʂar/ampamatʂ e]	The sky is clear/cloudy.
Անձրև/ձյուն է գալիս: [Andzrev/dzyun e galis]	It's raining/snowing.
Տեղատարափ անձրև է գալիս: [Teghatarap ^h andzrev e galis]	It's raining cats and dogs.
Կարկուտ է գալիս: [Karkut e galis]	It's hailing.
Որոտում/փայլատակում է: [Vorotum/p ^h aylatakum e]	There is thunder/lightning.
Մշուշ է: [M ^ə ʂhush e]	It's foggy.
Սաստիկ քամի է: [Sastik k ^h ami e]	It's very windy.
Փոթորիկ/ձյունամրրիկ է: [P ^h ot ^h orik/dzyunam ^ə rrik e]	There is a storm/a snowstorm.

GAMBITS

Սառնամանիք է: [Sainamanik e]	It's freezing cold.
Զրոյից ցածր է X աստիճան: [Z ^ə royitʰ ts ^h atʰ ^ə e X astičan]	It's X below zero.
Մրսում եմ: Շատ եմ մրսում: [M ^ə rsum em. Šhat em m ^ə rsum]	I'm cold. I am very cold.
(Սոսկալի) շոգում եմ: [(Soskali) šhok ^h um em]	I'm (terribly) hot.
Հովանոց/անձրևանոց ունե՞ս/ունե՞ք: [Hovanotʰ ^h /andzrevanotʰ ^h unes/unek ^h ?]	Do you (informal/formal) have an umbrella/a raincoat?
11. Inviting and responding to invitations	
Ուզում եմ քեզ/ձեզ մեր տուն հրավիրել: [Uzum em k ^h ez/dzez mer tun hravirel]	I'd like to invite you (informal/formal) to our place.
Այս երեկո/շաբաթ երեկո ազատ եք: [Ays yereko/šhap ^h at ^h yereko azat ek ^h ?]	Are you free tonight/on Saturday night?
Լավ կլիներ, եթե մեզ մոտ գայիր: [Lav k ^ə liner, yet ^h e mez mot gayik ^h]	It would be great if you would come over
ձեր ամուսնու/տիկնոջ հետ ընթրիքի: [dzer amusunu/dzer tiknoč ^h het ənt ^h rik ^h i]	with your husband/wife for dinner.
Սիրով կգանք (շաբաթ օրը): Ո՞ր ժամին: [Sirov k ^ə gank ^h (šhap ^h at ^h orə). Vor žhamin?]	We would gladly come (on Saturday). At what time?
Ցավում եմ, բայց չենք կարող գալ: [Ts ^h avum em, bayts ^h č ^h enk ^h karogh gal]	I'm sorry, but we are not able to come.
Զբաղված ենք: Ուրիշ ծրագրեր ունենք: [Zbaghvats enk ^h .Uriš ^h ts ^ə ragrer unenk ^h]	We are busy./We have other plans.
Հյուր ունենք: Շատ գործ ունենք: [Hyur unenk ^h . Šhat gortʰ unenk ^h]	We have guests./We have a lot of things to do.
Ուրիշ անգամ/ուրիշ առիթով: [Uriš ^h ank ^h am/urish arit ^h ov]	Some other time./On another occasion.
Շնորհակալություն հրավերի համար: [Š ^h ənorakalut ^h yun hraveri hamar]	Thank you for the invitation.

GAMBITS

12. Hosting

Բարո՛վ եկար/եկաք: [Barov yekar/yekak ^h]	Welcome (informal/formal)!
Նե՛րս արի/համեցե՛ք: [Ners ari/hamets ^h ek ^h]	Come on in (informal/formal)!
Խնդրում եմ, նե՛րս եկեք: [Kh ^ə ntrum em ners yekek ^h]	Please come in (formal)!
Նստեցե՛ք, խնդրեմ: [N ^ə stets ^h ek ^h , kh ^ə nt ^h rem]	Sit down, please (formal).
Վաղուց է քեզ/ձեզ չեմ տեսել: [Vaghuts ^h e k ^h ez/dzez ch ^h em tesel]	It's been a while since I've seen you (informal/formal).
Ի՞նչ կարող եմ քեզ/ձեզ առաջարկել: [Inch ^h karogh em k ^h ez/dzez arach ^h arkel]	What can I offer you (informal/formal)?
Սուրճ կուզե՞ս/կուզե՞ք խմել: [Surch kuzes / kuzek ^h kh ^ə mel?]	Would you (informal/formal) like to have some coffee?
Շաքարո՞վ, թե առանց շաքարի: [Shak ^h arov, t ^h e arants ^h shak ^h ari?]	With or without sugar?
Մի կտոր էլ խմորեղեն վերցրեք: [Mi k ^ə tor el kh ^ə moreghen vert ^h s ^h rek ^h]	Please, have a piece of cake!
Խորտիկներից էլ օգտվեք: [Kh ^ə ortiknerits ^h el ok ^h t ^ə vek ^h]	Help yourself to the appetizers!
Սիրով, ամեն ինչ շատ համեղ է: [Sirov, amen inch ^h shat hamegh e]	Gladly, everything is very tasty.
Ցավում եմ, բայց մերժելու եմ: [Ts ^h avum em, bayts ^h merzhelu em]	I'm sorry, but I must refuse.
Ախորժակ չունեմ: [Akhorzhak ch ^h unem]	I've no appetite.
Սոված (չ)եմ. ծարավ (չ)եմ: [Sovats (ch ^h)em; tsarav (ch ^h)em]	I'm (not) hungry; I'm (not) thirsty.
Մննդակարգի եմ հետևում: [S ^ə n ^ə ndakark ^h i em hetevum]	I'm on a diet.
Ներեցե՛ք, պետք է գնամ: [Nerets ^h ek ^h , petk ^h e g ^ə nam]	I am sorry, I have to leave.

GAMBITS

Շատ հաճելի երեկույթ է(ր): [ʃhat hacheli yerekuyt ^h e(r)]	It is/was a very pleasant party.
Արդեն գնում եք: Այդքան շուտ: [Art ^h en g ^ə num ek ^h . Ayt ^h an ʃhut?]	You are leaving already? So soon?
Այո՛, պետք է գնամ: [Ayo, petk ^h e gnam]	Yes, I must leave.
Ձգացված եմ ձեր հյուրասիրությունից: [Zgats ^h vatʃ em dzer hyurasirut ^h yunits ^h]	Thank you for your hospitality!
Նորից/ելի՛ համեցե՛ք: [Norits ^h /eli hamets ^h ek ^h]	Come see us again!
Դուք էլ մեզ մոտ համեցե՛ք: [Duk ^h el mez mot hamets ^h ek ^h]	You should visit us too.
13. Planning leisure time and vacations	
Այս երեկո/ամառ/տարի ի՞նչ ես անելու: [Ays yereko/amai/tari inč ^h es anelu?]	What are you (informal) doing tonight/ this summer/this year?
Ջատիկը/Սուրբ Ծնունդը / Նոր տարին [Zatikə / Surp Tʃ ^ə nundə / Nor tarin]	Easter/Christmas/New Year
մոտենում է: Ի՞նչ ծրագրեր ունես: [motenum e. Inč ^h tʃ ^ə ragrer unes?]	is approaching. What are your plans?
Արձակուրդներին ի՞նչ ես անելու: [Artʃ ^h akurt ^h nerin inč ^h es anelu?]	What do you want to do during the hol- idays?
Ուզո՞ւմ ես/եք միասին մի տեղ գնանք: [Uzum es/ek ^h miasin mi tek ^h g ^ə nank ^h ?]	Do you want us to go some place together?
Ի՞նչ ես նախընտրում անել: [Inč ^h es nak ^h ntrum anel?]	What would you prefer to do?
Մտածում եմ շրջագայել: [M ^ə tatʃsum em ʃh ^ə rjagayel]	I'm planning to take a walk.
Հատուկ ծրագիր չունեմ: [Hatuk tʃ ^ə ragir č ^h unem]	I've no particular plans.
Ոչ մի բան չեմ ծրագրել: [Voč ^h mi ban č ^h em tʃ ^ə ragrel]	I haven't planned anything.
Մտածում եմ/ենք քաղաքից դուրս գնալ: [M ^ə tatʃsum em/enk ^h k ^h ak ^h hak ^h its ^h durs g ^ə nal]	I/we plan to go out of town.

GAMBITS

Որոշել ենք ճանապարհորդել:
[Voroʃhel em/enk^h ʧhanaparort^h eɪ]

We have decided to travel.

Ուզում եմ ընկերներին հրավիրել:
[Uzum em ənkerneris hravireɪ]

I'd like to invite my friends.

Լավ գաղափար է:
[Lav gakʰap^h ar e]

It's a good idea!

14. Inquiring about news and reporting news

Ի՞նչ նորություն կա:
[Inʧ^h norut^h yun kaʔ]

What's new?

Ի՞նչ կա-չկա:
[Inʧ^h ka-ʧ^h əkaʔ]

What's happening?

Ի՞նչ են ասում:
[Inʧ^h en asumʔ]

What do they say?

Ի՞նչ են գրում [թերթերը]:
[Inʧ^h en g^ərum t^h ert^h erəʔ]

What are the newspapers writing?

Նոր բան լսեցի՞ր:
[Nor ban l^əsets^h irʔ]

Did you hear anything new?

Լսել ես (վերջին) նորությունը:
[L^əsel es (verʧ^h in) norut^h yunəʔ]

Have you heard the (latest) news?

Լսեցի՞ր՝ ինչ է պատահել:
[L^əsets^h ir inʧ^h e patahelʔ]

Have you heard what happened?

Նոր լուր(եր)ն իմացա՞ր:
[Nor lur(er)n imats^h arʔ]

Did you hear the latest news?

15. Telling secrets and reacting to secrets

Մեր մեջ մնա...
[Mer meʧ^h m^əna...]

Keep it between us,...

Մարդու բան չասես...
[Mart^h u ban ʧ^h ases]

Don't tell anybody,...

Գաղտնիք ունեմ, ոչ ոքի չասես:
[Gaghtnik^h unem, voʧ^h vok^h i ʧ^h ases]

I've a secret, don't tell anyone.

GAMBITS

Կարո՞ղ ես գաղտնիք պահել: [Karogh es gakhnik ^h pahelʔ]	Can you (informal) keep a secret?
Անհոգ եղիր, մեր մեջ կմնա: [Anhog yeghir, mer mech ^h k ^o m ^o na]	Don't worry, it will stay between us.
Խոստանում եմ լուռ մնալ: [Khostanum em lui ^r m ^o nal]	I promise to keep silent.
Երդվում եմ, մարդ չի իմանա: [Yert ^h ^o vum em, mart ^h ch ^h i imana]	I promise (literally: swear), I won't tell anybody.
Վստահիր ինձ: [V ^o stahir indz]	Trust me!
Երդվում եմ, որ ասածս ստույգ է: [Yert ^h ^o vum em, vor asats ^o s stuyg e]	I swear that what I'm saying is true.
Աչքովս տեսա: [Ach ^h k ^h ov ^o s tesa]	I saw it with my (own) eyes.
Ականջովս լսեցի: [Akanjov ^o s l ^o setsh ^h i]	I heard it with my (own) ears.
Ես արդեն լսել էի/գիտեի: [Yes art ^h en l ^o sel eyi/giteyi]	I already knew it.
Ի՞նչ լավ/վատ լուր է: [Inch ^h lav/vat lur e]	What good/bad news!
Հիանալի/սոսկալի՛ լուր է: [Hianali/soskali lur e]	It's wonderful/terrible news!

16. Expressing surprise, doubt

Ճի՞շտ (ես ասում): [Chisht (es asum)ʔ]	Is that true?
Իսկապե՞ս, չգիտեի: [Iskapes, ch ^h ^o giteyi]	Really? I didn't know that.
Ի՞նչ ես ասում: Երբեք չէի սպասում: [Inch ^h es asum? Yerp ^h ek ^h ch ^h eyi spasum]	Really? I'd never have expected this to happen.
Ջարմանում եմ: Անկարելի է: [Zarmanum em. Ankareli e]	I'm surprised. It's impossible.
Ո՞ւմ մտքով կանցներ: [Um m ^o tk ^h ov kantsh ^h nerʔ]	Who would have thought it!

GAMBITS

Չեմ կարող ասածիդ հավատալ: [C ^h em karogh asatsit ^h havatal]	I can't believe what you're saying.
Անհավատալի/անսպասելի է: [Anhavatali/anspaseli e]	It's unbelievable/unexpected.
Չլսված բան է: [C ^h ʔl ^o svats ban e]	That's unheard of.
Քեզ ո՞վ ասաց: [K ^h ez ov asats ^h ?]	Who told you?
Ինչպե՞ս իմացար: [Inch ^h pes imats ^h ar?]	How did you hear about it?
Վստա՞հ/համոզվա՞ծ ես: [V ^o stah/hamozvats es?]	Are you sure/convinced?
Հաստա՞տ (գիտե՞ս): [Hastat (gites)?]	(Do you know) for sure?
Ստուգելու եմ (Թե ճի՞շտ է): [Stugelu em (t ^h e chisht e?)]	I'm going to verify it (if it's true).
17a. Asking for advice	
Ի՞նչ անեմ (Աստվա՞ծ իմ): [Inch ^h anem (Astvats im)]	What should I do (my God)?
Ի՞նչ խորհուրդ կտաս: [Inch ^h khorhurt ^h k ^o tas?]	What would you (informal) advise me (to do)?
Դու ի՞նչ կանեիր/Դուք ի՞նչ կանեիք: [Du inch ^h kaneyir/Duk ^h inch ^h kaneyik ^h ?]	What would you (informal/formal) do?
Ի՞նչ կանեիր, եթե իմ տեղը լինեիր: [Inch ^h kaneyir, yet ^h e im teghə lineyir?]	What would you do, if you were me (informal)?
Հիմա ի՞նչ անեմ: [Hima inch ^h anem?]	What am I to do now?
Գնա՞մ, թե՞ մնամ: [X anem, t ^h e Y?]	Should I leave or should I stay?
Չգիտեմ՝ ինչ անեմ: [C ^h ʔgitem, inch ^h anem]	I don't know what to do.

GAMBITS

Անելանելի վիճակ է:
[Anelaneli vichak e]

There is no way out.

Կորած եմ, ի՞նչ անեմ:
[Korats em, inch^h anem?]

I'm lost, what should I do?

17b. Offering advice

Ես քո տեղը լինեի, X կանեի:
[Yes k^h o tek^hə lineyi, X kaneyi]

If I were you, I'd do X.

Ես կմեկնեի, ուրիշ ելք չկա:
[Yes kəmekneyi, urish yelk^h chəka]

I'd leave; there is no other way.

Եթե ինձ լսես, կմեկնես:
[Yet^h e indz l^oses, k^omeknes]

If you listen to me, you will leave.

Ես պարզապես կմեկնեի:
[Yes parzapes k^omekneyi]

I'd simply leave.

Ավելի լավ չէ՞ր լինի, եթե X անեիր:
[Aveli lav ch^h er lini, yet^h e X aneyir?]

Wouldn't it be better if you did X?

Լավագույնը X անելն է:
[Lavaguynə X aneln e]

The best you can do is X.

Իսկապես չգիտեմ՝ ինչ ասեմ:
[Iskapes ch^h ʔgitem, inch^h asem]

I really don't know what to say.

Չգիտեմ, դժվար հարց է:
[Ch^h ʔgitem, d^ozhvar hart^h e]

I don't know, it is a problem.

Չլինի թե X անես:
[Ch^h ʔlini t^h e X anes]

Don't ever do X!

Արի ուրիշ մի բան անենք:
[Ari, urish mi ban anenk^h]

Let's do something else.

Փորձեցիր X անել:
[P^h ort^h ets^h ir X anel?]

Did you try to do X?

17c. Taking advice

Լավ խորհուրդ է:
[Lav khohurt^h e]

It is good advice.

Լավ միտք/գաղափար է:
[Lav mitk^h /gaghap^h ar e]

It's a good thought/idea.

GAMBITS

Այդպես էլ կանեմ: [Aytpeſ el kanem]	I'll do just that.
Հետևելու եմ քո/ձեր խորհրդին: [Hetevelu em k ^h o/dzer k ^h orh ^o rt ^h in]	I'll follow your (informal/formal) advice.
18. Congratulating and expressing wishes (on various occasions)	
Շնորհավոր (լինի): [Sh ^o noravor (lini)]	Congratulations!
Շնորհավորում եմ տարեդարձը: [Sh ^o noravorum em taredarts ^h ət]	I congratulate you on your anniversary!
Ծնունդդ շնորհավոր: [Tʃ ^o nund ^o t ʃh ^o norhavor]	Happy birthday!
Շնորհավոր նոր տարի: [Sh ^o noravor Nor tari]	Happy New Year!
Շնորհավոր Սուրբ Ծնունդ: [Sh ^o noravor Surp ^h Tʃ ^o nund]	Merry Christmas*! (Literally: Congratulations on the holy birth [of Christ])
Քրիստոս Հարյավ ի մեռելոց:* [Kristos haryav i merelots ^h]	Christ is risen from the dead!
Օրհնյալ է Հարուժյուն Քրիստոսի:** [Kristos tʃ ^o nav yev haytnets ^h av]	Blessed is the resurrection of Christ!
Քրիստոս ծնավ և Հայտնեցավ:*** [Kristos tʃ ^o nav yev haytnets ^h av]	Christ was born and made manifest.
Օրհնյալ է Հայտնուժյուն Քրիստոսի:**** [Kristos tʃ ^o nav yev haytnets ^h av]	Blessed is the manifestation of Christ.
Շնորհավոր Ամանոր և Սուրբ Ծնունդ: [Sh ^o norhavor amanor yev Surp ^h Tʃ ^o nund]	A happy New Year and a Merry Christmas!
Շնորհավորում եմ քո/ձեր նոր պաշտոնը: [Sh ^o norhavorum em k ^h o/dzer nor pashtonə]	I congratulate you on your new position.
Շնորհավորում եմ քո/ձեր նշանդրեքը: [Sh ^o noravorum em k ^h o / dzer n ^o ʃhandrek ^h ə]	I congratulate you on your engagement.

* and ** Official exchange of greetings at Easter

*** and **** Official exchange of greetings at Christmas

GAMBITS

Շնորհավորում եմ քո/ձեր ամուսնությունը: [ʃn ^ə norhavorum em k ^h o/dzer amusnut ^h yunə]	We congratulate you on your marriage.
Ցանկանում եմ երջանիկ տոներ: [Tʃ ^h ankanum em yerjanik toner]	I wish you happy holidays!
Մաղթում եմ քաջառողջություն: [Mak ^h t ^h um em k ^h ajarogh ^h ch ^h ut ^h yun]	I wish you good health.
Բարի գալուստ: [Bari galust]	Welcome!
Բարի ճանապարհ: [Bari çhanapar]	Have a nice trip!
Աստված քեզ հետ լինի: [Astvaʃ k ^h ez het lini]	May God be with you (informal)!
Հաջողություն (եմ մաղթում): [Hajoghut ^h yun (em mag ^h t ^h um)]	(I wish you) good luck!
Աստված քեզ/Ձեզ հետ լինի: [Astvaʃ k ^h ez/dzez het lini]	May God be with you (informal/formal)!
Աչքդ/Աչքներդ լույս: [Aç ^h k ^h əʔ/Aç ^h k ^h nerəʔ luys!]	Congratulations! (informal/formal) (Literally: Light to your eyes! Used on any happy occasion: engagement, marriage, arrival of loved-ones, etc.)
Մի բարձի ծերանաք: [Mi bartʃ ^h i tʃeranak ^h !]	I wish you a long life together! (Literally.: Grow old on the same pillow! Used to congratulate a newlywed couple.)
Հորով-մորով մեծանա: [Horov-morov metʃana]	Literally: May [the child] grow up with his father and mother! A wish to the family members of a newborn baby.
Աստված (նրան) պահի: [Astvaʃ (n ^ə ran) pahi]	May God protect (him/her)!
Բարով հագնես: [Barov hak ^h nes!]	Wear it in health! (About new clothing)
Բարով մաշես, հազարը մաշես: [Barov maʃhes, hazarə maʃhes]	Literally: Wear it out in goodness, wear out thousands of it!
Բարի ախորժակ: [Bari ak ^h horzhak!]	Bon appétit!

GAMBITS

Անո՛ւշ (լինի): [Anuʃh (lini)!]	Enjoy it! (Lit.: <i>May it be sweet!</i> see Unit 4, p. 81)
Բաղնիքդ անո՛ւշ: [Baɣhnik ^h ʔt anuʃh!]	Hope you had a nice bath/shower! (Lit. <i>May your bath be sweet.</i>)
Կենացդ/Ձեր կենացը: [Kenatʃ ^h ʔt/Dzer kenatʃ ^h ʔ!]	To your (informal/formal) health! (When drinking to somebody's health)
Բարո՛վ վայելես/վայելեք: [Barov vayeles/vayelek ^h !]	<i>Use</i> (informal/formal) <i>it in health!</i> (On seeing anything newly obtained.)
Ուրախությանձե՛ր վայելես/վայելեք: [Uraχut ^h yunov vayeles/vayelek ^h]	Enjoy it in happiness (informal/formal)! (Used for house-warmings, for a new car, furniture, etc.)
Թող անփորձա՛նք լինի: [T ^h ogh anp ^h ortʃ ^h ank ^h lini]	May it be safeguarded! (Said after the purchase of a new car.)
(Շա՛տ) ապրե՛ս: [(ʃhat) apres]	Good for you/Bravo! (Lit.: May you live long! Used in praising any good performance)
Կեցցե՛ս/Կեցցե՛ք: [Kets ^h tʃ ^h es/Kets ^h tʃ ^h ek ^h]	Good for you/Bravo! (Lit.: May you prosper!]
Ձեռքերդ դալա՛ր: [Dzerk ^h er ^ʔ dalar]	Well done! (Lit.: <i>May your</i> (informal) <i>hands thrive!</i> Used in praising someone's manual skills, particularly cooking, baking, etc.)
Վարձքդ կատար: [Vartʃ ^h k ^h ʔt katar]	Well done! (Mostly said to a Godfather after a baptism ceremony, but also to praise anybody for a good performance.)
Ցավակցություննե՛րս: [Tʃ ^h avaktʃ ^h ut ^h yunner ^ʔ s]	My condolences!
Ցավակցում եմ: [Tʃ ^h avaktʃ ^h um em]	My sympathy.
Աստված հոգին լուսավորի: [Astvatʃ hok ^h in lusavori]	May God bless his/her soul!
Աստված ողորմի հոգուն: [Astvatʃ voghormi hok ^h un]	May God have merci with his/her soul!
Թող հողը թեթև լինի նրա վրա: [T ^h ogh hogh ^ə t ^h et ^h ev lini n ^ʔ ra v ^ʔ ra]	May the earth be light on him/her! (Said to surviving family members following a funeral)

GAMBITS

19. Speaking on the phone

Ներեցե՛ք, Աննային կարելի՞ է: [Neretʰ ekʰ , Annayin kareli eʔ]	Excuse me, may I speak to Anna?
Լսում եմ: [Lʰsum em]	I'm listening.
Աննան է լսում: [Annan e lʰsum]	Anna is is listening.
Այո՛, հիմա կկանչեմ: [Ayo, hima kʰkancʰ em]	Yes, let me call her.
(Ցավում եմ, բայց) X-ը տանը չէ: [(Tʰsʰ avum em, baytʰ) X-ə tanə ʧʰ e]	(I'm sorry, but) X is not at home.
(Ցավոք) X-ը դուրս է եկել: [(Tʰsʰ avokʰ) X-ə durs e yekel]	I'm sorry, X has left.
X-ը քաղաքից բացակայում է: [X-ə kʰ aghakʰ itʰ batʰ akayum e]	X is out of town.
Ներեցե՛ք, ո՞վ է հարցնում: [Neretʰ ek, ov e hartʰ ənumʔ]	Who is asking, please?
Մի ժամից այստեղ կլինի: [Mi zʰhamitʰ aystegʰ kʰlini]	He/she will be back in an hour.
Կարո՞ղ եք նրան մի բան հաղորդել: [Karogh ekʰ nʰran mi ban haghorth elʔ]	May I leave him/her a message?
Սիրով, ձեր անունը: [Sirov, dzer anunəʔ]	Sure. Your name?
X-ը այլևս այստեղ չի բնակվում: [X-ə ayljevʰs aystegʰ ʧʰ i bʰnakvum]	X does not live here anymore.
Հասցեն/հեռախոսի համարը ունե՞ք: [Hastʰ en/herakhosi hamarə unekʰʔ]	Do you have his/her telephone number?
Ցավում եմ, բայց համարը չունեմ: [Tʰsʰ avum em, baytʰ hamarə ʧʰ unem]	I'm sorry, I don't have the number.
Սխալ համար եք հավաքել: [Sʰkʰhal hamar ekʰ havakʰ el]	You've got the wrong number.
Ներեցե՛ք: [Neretʰ ekʰ]	Pardon me!

GAMBITS

20. Expressing regret, asking for forgiveness, and pardoning

Ցավում եմ: [Tʰsʰ avum em]	I'm sorry.
Ներողություն եմ խնդրում: [Neroghutʰ yun em khʰntʰ rum]	I ask for forgiveness.
Ներողամիտ եղեք: [Neroghamit yegʰhekʰ]	Please forgive me.
Ներված ես/եք: [Nervatsʰ es/ekʰ]	It's O.K. (Lit.: <i>You</i> (informal/formal) <i>are forgiven.</i>)
(Ի՛նչ) ափսո՛ս: [(Inchʰ) apʰ sos]	What a pity!
Ցավում եմ: [Tʰsʰ avum em]	It is regrettable.
Խնդրեմ./Խնդիր չէ: [Khʰntʰ rem./Khʰntʰ ir chʰ e]	I beg you./It's not a problem.

21. Expressing gratitude and responses to expressions of gratitude

Շնորհակալություն: [Shʰnorhakalutʰ yun]	Thanks!
Զգացված եմ: [Zgatsʰ vatsʰ em]	I appreciate it!
Չարժե: [Chʰ arzʰe]	You are welcome!
(Սրտանց) շնորհակալ եմ: [(Sʰrtantsʰ) shʰnorhakal em]	I thank you (wholeheartedly).
Երախտապարտ եմ (քեզ/ձեզ): [Yerakhtapart em (kʰ ez/dʒez)]	I'm indebted (to you) (informal/formal).
Չեմ մոռանա քո/ձեր լավությունը: [Chʰ em moʳana kʰ o/dʒer lavutʰ yunə]	I won't forget your (informal/formal) kindness.
Շատ ուրախ եմ, որ կարողացա օգնել: [Shat urakh em vor karoghatsʰ a okʰ nel]	I'm very happy that I could be of help.
Չնչին բան է(ր): [Chʰnchʰ in ban e(r)]	Don't mention it!

GAMBITS

22. Inquiring about prices and assessing goods

Ի՞նչ արժե սա/այս X-ը: [Inçh ^h arzhe sa/ ays X-əʔ]	How much does this/this X cost?
Ի՞նչ է այս X-ի գինը: [Inçh ^h e ays X-i ginəʔ]	What is the price of this X?
Հարմար գին է: [Harmar gin e]	It is a reasonable price.
Շատ թանկ է: [Şhat t ^h ang e]	It is very expensive.
Ավելի էժանը ունե՞ք: [Aveli ezhənə unek ^h ʔ]	Do you have a cheaper one?
Ավելի մեծը/փոքրը չունե՞ք: [Aveli metşə/p ^h ok ^h rə çh ^h unek ^h ʔ]	Don't you have a bigger/smaller size?
Ուրիշ գույնի չունե՞ք: [Urişh guyni çh ^h unek ^h ʔ]	Don't you have it in another color?
Ավելի թարմն եմ ուզում: [Aveli t ^h armn em uzum]	I'm looking for something fresher.
Տեղական/արտասահմանյա՞ն ապրանք է: [Teghakan/artasahmanyān aprank ^h eʔ]	Is it a local/imported merchandise?
Կարո՞ղ եմ սա փորձել: [Karogh em sa p ^h ortş ^h elʔ]	May I try this (on)?
Հավանում եմ, գնելու եմ: [Havanum em, g ^ə nelu em]	I like it, I'll buy it.
Որքա՞ն եմ վճարելու: [Vork ^h an em v ^ə çhareluʔ]	How much should I pay?
Ի՞նչ արժե ամբողջը: [Inçh ^h arzhi amboçh ^h əʔ]	What's the total cost?
Բարո՛վ հագնեք: [Barov hak ^h nek ^h]	Wear it in health!
Շնորհակալու՞թյուն: [Şh ^ə norhakalut ^h yun]	Thanks!

CONJUGATION OF VERBS INDICATIVE MOOD (Affirmative)			
First Conjugation <i>վազել to run</i>	Second Conjugation <i>խաղալ to play</i>	Irregular verb <i>ուտումել to eat</i>	
Present			
(ես) վազում եմ	խաղում եմ	ուտում եմ	
(դու) վազում ես	խաղում ես	ուտում ես	
(նա) վազում է	խաղում է	ուտում է	
(մենք) վազում ենք	խաղում ենք	ուտում ենք	
(դուք) վազում եք	խաղում եք	ուտում եք	
(նրանք) վազում են	խաղում են	ուտում են	
Imperfect			
(ես) վազում էի	խաղում էի	ուտում էի	
(դու) վազում էիր	խաղում էիր	ուտում էիր	
(նա) վազում էր	խաղում էր	ուտում էր	
(մենք) վազում էինք	խաղում էինք	ուտում էինք	
(դուք) վազում էիք	խաղում էիք	ուտում էիք	
(նրանք) վազում էին	խաղում էին	ուտում էին	
Aorist			
(ես) վազեցի	խաղացի	կերա	
(դու) վազեցիր	խաղացիր	կերար	
(նա) վազեց	խաղաց	կերավ	
(մենք) վազեցինք	խաղացինք	կերանք	
(դուք) վազեցիք	խաղացիք	կերաք	
(նրանք) վազեցին	խաղացին	կերան	
Perfect			
(ես) վազել եմ	խաղացել եմ	կերել եմ	
(դու) վազել ես	խաղացել ես	կերել ես	
(նա) վազել է	խաղացել է	կերել է	
(մենք) վազել ենք	խաղացել ենք	կերել ենք	
(դուք) վազել եք	խաղացել եք	կերել եք	
(նրանք) վազել են	խաղացել են	կերել են	
Pluperfect			
(ես) վազել էի	խաղացել էի	կերել էի	
(դու) վազել էիր	խաղացել էիր	կերել էիր	
(նա) վազել էր	խաղացել էր	կերել էր	
(մենք) վազել էինք	խաղացել էինք	կերել էինք	
(դուք) վազել էիք	խաղացել էիք	կերել էիք	
(նրանք) վազել էին	խաղացել էին	կերել էին	

GRAMMAR TABLES

Future			
(ես)	վազելու եմ	խաղալու եմ	ուտելու եմ
(դու)	վազելու ես	խաղալու ես	ուտելու ես
(նա)	վազելու է	խաղալու է	ուտելու է
(մենք)	վազելու ենք	խաղալու ենք	ուտելու ենք
(դուք)	վազելու եք	խաղալու եք	ուտելու եք
(նրանք)	վազելու են	խաղալու են	ուտելու են
Future Imperfect			
(ես)	վազելու էի	խաղալու էի	ուտելու էի
(դու)	վազելու էիր	խաղալու էիր	ուտելու էիր
(նա)	վազելու էր	խաղալու էր	ուտելու էր
(մենք)	վազելու էինք	խաղալու էինք	ուտելու էինք
(դուք)	վազելու էիք	խաղալու էիք	ուտելու էիք
(նրանք)	վազելու էին	խաղալու էին	ուտելու էին
Mandative Future			
(ես)	պիտի վազեմ	պիտի խաղամ	պիտի ուտեմ
(դու)	պիտի վազես	պիտի խաղաս	պիտի ուտես
(նա)	պիտի վազի	պիտի խաղա	պիտի ուտի
(մենք)	պիտի վազենք	պիտի խաղանք	պիտի ուտենք
(դուք)	պիտի վազեք	պիտի խաղաք	պիտի ուտեք
(նրանք)	պիտի վազեն	պիտի խաղան	պիտի ուտեն
Mandative Past			
(ես)	պիտի վազեի	պիտի խաղայի	պիտի ուտեի
(դու)	պիտի վազեիր	պիտի խաղայիր	պիտի ուտեիր
(նա)	պիտի վազեր	պիտի խաղար	պիտի ուտեր
(մենք)	պիտի վազեինք	պիտի խաղայինք	պիտի ուտեինք
(դուք)	պիտի վազեիք	պիտի խաղայիք	պիտի ուտեիք
(նրանք)	պիտի վազեին	պիտի խաղային	պիտի ուտեին
IMPERATIVE MOOD			
Assertive 2nd pers. sing.:	վազի՛ր	խաղա՛	կե՛ր
Assertive 2nd pers. plur.:	վազ(եց)ե՛ք	խաղացե՛ք	կերե՛ք
Inclusive plural:	վազե՛նք	խաղա՛նք	ուտե՛նք

GRAMMAR TABLES

HYPOTHETICAL FUTURE			
(ես)	կվազեմ	կխաղամ	կուտեմ
(դու)	կվազես	կխաղաս	կուտես
(նա)	կվազի	կխաղա	կուտի
(մենք)	կվազենք	կխաղանք	կուտենք
(դուք)	կվազեք	կխաղաք	կուտեք
(նրանք)	կվազեն	կխաղան	կուտեն
HYPOTHETICAL PAST			
(ես)	կվազեի	կխաղայի	կուտեի
(դու)	կվազեիր	կխաղայիր	կուտեիր
(նա)կ	վազեր	կխաղար	կուտեր
(մենք)	կվազեինք	կխաղայինք	կուտեինք
(դուք)	կվազեիք	կխաղայիք	կուտեիք
(նրանք)	կվազեին	կխաղային	կուտեին
SUBJUNCTIVE MOOD			
Subjunctive future			
(ես)	վազեմ	խաղամ	ուտեմ
(դու)	վազես	խաղաս	ուտես
(նա)	վազի	խաղա	ուտի
(մենք)	վազենք	խաղանք	ուտենք
(դուք)	վազեք	խաղաք	ուտեք
(նրանք)	վազեն	խաղան	ուտեն
Subjunctive Past			
(ես)	վազեի	խաղայի	ուտեի
(դու)	վազեիր	խաղայիր	ուտեիր
(նա)	վազեր	խաղար	ուտեր
(մենք)	վազեինք	խաղայինք	ուտեինք
(դուք)	վազեիք	խաղայիք	ուտեիք
(նրանք)	վազեին	խաղային	ուտեին
Participles			
Present participle	վազող	խաղացող	ուտող
Past participle	վազած	խաղացած	կերած
Future participle (1)	վազելիք	խաղալիք	ուտելիք
Future participle (2)	վազելու	խաղալու	ուտելու
Synchronic participle	վազելիս	խաղալիս	ուտելիս

CONJUGATION OF VERBS INDICATIVE MOOD (Negative)								
First Conjugation <i>վազել to run</i>			Second Conjugation <i>խաղալ to play</i>			Irregular Verb <i>ուտել to eat</i>		
Present								
(ես)	չեմ	վազում	չեմ	խաղում	չեմ	ուտում		
(դու)	չես	վազում	չես	խաղում	չես	ուտում		
(նա)	չի	վազում	չի	խաղում	չի	ուտում		
(մենք)	չենք	վազում	չենք	խաղում	չենք	ուտում		
(դուք)	չեք	վազում	չեք	խաղում	չեք	ուտում		
(նրանք)	չեն	վազում	չեն	խաղում	չեն	ուտում		
Imperfect								
(ես)	չէի	վազում	չէի	խաղում	չէի	ուտում		
(դու)	չէիր	վազում	չէիր	խաղում	չէիր	ուտում		
(նա)	չէր	վազում	չէր	խաղում	չէր	ուտում		
(մենք)	չէինք	վազում	չէինք	խաղում	չէինք	ուտում		
(դուք)	չէիք	վազում	չէիք	խաղում	չէիք	ուտում		
(նրանք)	չէին	վազում	չէին	խաղում	չէին	ուտում		
Aorist								
(ես)	չվազեցի		չխաղացի		չկերա			
(դու)	չվազեցիր		չխաղացիր		չկերար			
(նա)	չվազեց		չխաղաց		չկերավ			
(մենք)	չվազեցինք		չխաղացինք		չկերանք			
(դուք)	չվազեցիք		չխաղացիք		չկերաք			
(նրանք)	չվազեցին		չխաղացին		չկերան			
Perfect								
(ես)	չեմ	վազել	չեմ	խաղացել	չեմ	կերել		
(դու)	չես	վազել	չես	խաղացել	չես	կերել		
(նա)	չի	վազել	չի	խաղացել	չի	կերել		
(մենք)	չենք	վազել	չենք	խաղացել	չենք	կերել		
(դուք)	չեք	վազել	չեք	խաղացել	չեք	կերել		
(նրանք)	չեն	վազել	չեն	խաղացել	չեն	կերել		
Pluperfect								
(ես)	չէի	վազել	չէի	խաղացել	չէի	կերել		
(դու)	չէիր	վազել	չէիր	խաղացել	չէիր	կերել		
(նա)	չէր	վազել	չէր	խաղացել	չէր	կերել		
(մենք)	չէինք	վազել	չէինք	խաղացել	չէինք	կերել		
(դուք)	չէիք	վազել	չէիք	խաղացել	չէիք	կերել		
(նրանք)	չէին	վազել	չէին	խաղացել	չէին	կերել		

GRAMMAR TABLES

Future					
(ես)	չեմ	վազելու	չեմ	խաղալու	չեմ ուտելու
(դու)	չես	վազելու	չես	խաղալու	չես ուտելու
(նա)	չի	վազելու	չի	խաղալու	չի ուտելու
(մենք)	չենք	վազելու	չենք	խաղալու	չենք ուտելու
(դուք)	չեք	վազելու	չեք	խաղալու	չեք ուտելու
(նրանք)	չեն	վազելու	չեն	խաղալու	չեն ուտելու
Future Imperfect					
(ես)	չէի	վազելու	չէի	խաղալու	չէի ուտելու
(դու)	չէիր	վազելու	չէիր	խաղալու	չէիր ուտելու
(նա)	չէր	վազելու	չէր	խաղալու	չէր ուտելու
(մենք)	չէինք	վազելու	չէինք	խաղալու	չէինք ուտելու
(դուք)	չէիք	վազելու	չէիք	խաղալու	չէիք ուտելու
(նրանք)	չէին	վազելու	չէին	խաղալու	չէին ուտելու
Mandative Future					
(ես)	չպիտի վազեմ		չպիտի խաղամ		չպիտի ուտեմ
(դու)	չպիտի վազես		չպիտի խաղաս		չպիտի ուտես
(նա)	չպիտի վազի		չպիտի խաղա		չպիտի ուտի
(մենք)	չպիտի վազենք		չպիտի խաղանք		չպիտի ուտենք
(դուք)	չպիտի վազեք		չպիտի խաղաք		չպիտի ուտեք
(նրանք)	չպիտի վազեն		չպիտի խաղան		չպիտի ուտեն
Mandative Past					
(ես)	չպիտի վազեի		չպիտի խաղայի		չպիտի ուտեի
(դու)	չպիտի վազեիր		չպիտի խաղայիր		չպիտի ուտեիր
(նա)	չպիտի վազեր		չպիտի խաղար		չպիտի ուտեր
(մենք)	չպիտի վազեինք		չպիտի խաղայինք		չպիտի ուտեինք
(դուք)	չպիտի վազեիք		չպիտի խաղայիք		չպիտի ուտեիք
(նրանք)	չպիտի վազեին		չպիտի խաղային		չպիտի ուտեին
IMPERATIVE MOOD (Prohibitive)					
Prohibitive 2nd pers. sing.:	մի՛ վազիր		մի՛ խաղա		մի՛ կեր
Prohibitive 2nd pers. plur.:	մի՛ վազեք		մի՛ խաղացեք		մի՛ կերեք
Inclusive plural:	չվազե՛նք		չխաղա՛նք		չուտե՛նք

GRAMMAR TABLES

Hypothetical Future			
(ես)	չեմ վազի	չեմ խաղա	չեմ ուտի
(դու)	չես վազի	չես խաղա	չես ուտի
(նա)	չի վազի	չի խաղա	չի ուտի
(մենք)	չենք վազի	չենք խաղա	չենք ուտի
(դուք)	չեք վազի	չեք խաղա	չեք ուտի
(նրանք)	չեն վազի	չեն խաղա	չեն ուտի
Hypothetical Past			
(ես)	չէի վազի	չէի խաղա	չէի ուտի
(դու)	չէիր վազի	չէիր խաղա	չէիր ուտի
(նա)	չէր վազի	չէր խաղա	չէր ուտի
(մենք)	չէինք վազի	չէինք խաղա	չէինք ուտի
(դուք)	չէիք վազի	չէիք խաղա	չէիք ուտի
(նրանք)	չէին վազի	չէին խաղա	չէին ուտի
SUBJUNCTIVE MOOD (Negative)			
Subjunctive Future			
(ես)	չվազեմ	չխաղամ	չուտեմ
(դու)	չվազես	չխաղաս	չուտես
(նա)	չվազի	չխաղա	չուտի
(մենք)	չվազենք	չխաղանք	չուտենք
(դուք)	չվազեք	չխաղաք	չուտեք
(նրանք)	չվազեն	չխաղան	չուտեն
Subjunctive Past			
(ես)	չվազեի	չխաղայի	չուտեի
(դու)	չվազեիր	չխաղայիր	չուտեիր
(նա)	չվազեր	չխաղար	չուտեր
(մենք)	չվազեինք	չխաղայինք	չուտեինք
(դուք)	չվազեիք	չխաղայիք	չուտեիք
(նրանք)	չվազեին	չխաղային	չուտեին
Infinite Forms			
Infinitive:	չվազել	չխաղալ	չուտել
Present participle:	չվազող	չխաղացող	չուտող
Past participle:	չվազած	չխաղացած	չկերած
Future participle:	չվազելու	չխաղալու	չուտելու

CONJUGATION OF THE IRREGULAR VERB ԵՄ and Լինել INDICATIVE MOOD (Affirmative)					
Present			Imperfect		
(ես)	եմ	լինում եմ	էի	լինում էի	
(դու)	ես	լինում ես	էիր	լինում էիր	
(նա)	է	լինում է	էր	լինում էր	
(մենք)	ենք	լինում ենք	էինք	լինում էինք	
(դուք)	եք	լինում եք	էիք	լինում էիք	
(նրանք)	են	լինում են	էին	լինում էին	
Aorist		Perfect	Pluperfect		
(ես)	եղա	եղել եմ	եղել էի		
(դու)	եղար	եղել ես	եղել էիր		
(նա)	եղավ	եղել է	եղել էր		
(մենք)	եղանք	եղել ենք	եղել էինք		
(դուք)	եղաք	եղել եք	եղել էիք		
(նրանք)	եղան	եղել են	եղել էին		
Future			Future Imperfect		
(ես)	լինելու եմ		լինելու էի		
(դու)	լինելու ես		լինելու էիր		
(նա)	լինելու է		լինելու էր		
(մենք)	լինելու ենք		լինելու էինք		
(դուք)	լինելու եք		լինելու էիք		
(նրանք)	լինելու են		լինելու էին		
Mandative future			Mandative Past		
(ես)	պիտի լինեմ		պիտի լինեի		
(դու)	պիտի լինես		պիտի լինեիր		
(նա)	պիտի լինի		պիտի լիներ		
(մենք)	պիտի լինենք		պիտի լինեինք		
(դուք)	պիտի լինեք		պիտի լինեիք		
(նրանք)	պիտի լինեն		պիտի լինեին		
Infinitive Forms			IMPERATIVE MOOD		
Infinitive	լինել		Assertive 2nd person singular:	եղի՛ր	
Present participle	եղող		Assertive 2nd person plural:	եղե՛ք	
Past participle	եղած		Assertive 3rd person singular:	լի՛նի	
Future participle	լինելիք		Assertive 3rd person plural:	լի՛նան	
Synchronic participle	լինելիս		Inclusive plural:	լինե՛նք	

Hypothetical Future		Hypothetical Past	
(ես)	կլինեմ	կլինեի	
(դու)	կլինես	կլինեիր	
(նա)	կլինի	կլիներ	
(մենք)	կլինենք	կլինեինք	
(դուք)	կլինեք	կլինեիք	
(նրանք)	կլինեն	կլինեին	
Subjunctive Future		Subjunctive Past	
(ես)	լինեմ	լինեի	
(դու)	լինես	լինեիր	
(նա)	լինի	լիներ	
(մենք)	լինենք	լինեինք	
(դուք)	լինեք	լինեիք	
(նրանք)	լինեն	լինեին	
INDICATIVE MOOD (Negative)			
ԵՄ and Լինեմ			
Present		Imperfect	
(ես)	չեմ	չեմ լինի	չէի լինի
(դու)	չես	չես լինի	չէիր լինի
(նա)	չէ/չի	չի լինի	չէր լինի
(մենք)	չենք	չենք լինի	չէինք լինի
(դուք)	չեք	չեք լինի	չէիք լինի
(նրանք)	չեն	չեն լինի	չէին լինի
Aorist	Perfect	Pluperfect	
(ես)	չեղա	չեմ եղել	չէի եղել
(դու)	չեղար	չես եղել	չէիր եղել
(նա)	չեղալ	չի եղել	չէր եղել
(մենք)	չեղանք	չենք եղել	չէինք եղել
(դուք)	չեղաք	չեք եղել	չէիք եղել
(նրանք)	չեղան	չեն եղել	չէին եղել
Future		Future Imperfect	
(ես)	չեմ լինելու	չէի լինելու	
(դու)	չես լինելու	չէիր լինելու	
(նա)	չի լինելու	չէր լինելու	
(մենք)	չենք լինելու	չէինք լինելու	
(դուք)	չեք լինելու	չէիք լինելու	
(նրանք)	չեն լինելու	չէին լինելու	

GRAMMAR TABLES

Mandative Future		Mandative Past
(ես)	չպիտի լինեմ	չպիտի լինեի
(դու)	չպիտի լինես	չպիտի լինեիր
(նա)	չպիտի լինի	չպիտի լիներ
(մենք)	չպիտի լինենք	չպիտի լինեինք
(դուք)	չպիտի լինեք	չպիտի լինեիք
(նրանք)	չպիտի լինեն	չպիտի լինեին
Hypothetical Future		Hypothetical Past
(ես)	չեմ լինի	չէի լինի
(դու)	չեմ լինի	չէիր լինի
(նա)	չեմ լինի	չէր լինի
(մենք)	չեմ լինի	չէինք լինի
(դուք)	չեմ լինի	չէիք լինի
(նրանք)	չեմ լինի	չէին լինի
Subjunctive Present		Subjunctive Past
(ես)	չլինեմ	չլինեի
(դու)	չլինես	չլինեիր
(նա)	չլինի	չլիներ
(մենք)	չլինենք	չլինեինք
(դուք)	չլինեք	չլինեիք
(նրանք)	չլինեն	չլինեին
Infinite Forms		IMPERATIVE MOOD (Prohibitive)
Infinitive	չլինել	Prohibitive 2nd pers.sing. մի՛ լինիր/եղիր
Present participle	չլինող/չեղող	Prohibitive 2nd pers. plur.: մի՛ լինեք/եղեք
Past participle	չեղած	Inclusive plural: չլինե՛նք
Future participle	չլինելիք	

TABLE OF IRREGULAR VERBS					
Infinitive	Present Indicative	Imperfect Indicative	Aorist Indicative	Future Subjunctive	Assertive Imperative
անել	անում եմ	անում էի	արեցի/արի	անեմ	արա'/արե՛ք
առնել	առնում եմ	առնում էի	առա	առնեմ	ա՛ռ/առե՛ք
ասել	ասում եմ	ասում էի	ասացի	ասեմ	ասա'/ասե՛ք
բանալ	բացում եմ	բացում էի	բացեցի/բացի	բանամ/բացեմ	բա՛ց/բացե՛ք
բերել	բերում եմ	բերում էի	բերեցի/բերի	բերեմ	բե՛ր/բերե՛ք
գալ	գալիս եմ	գալիս էի	եկա	գամ	ե՛կ (արի՛)/եկե՛ք
դառնալ	դառնում եմ	դառնում էի	դարձա	դառնամ	դարձի՛ր/դարձե՛ք
դնել	դնում եմ	դնում էի	դր(եց)ի	դնեմ	դի՛ր/դրե՛ք
ելնել	ելնում եմ	ելնում էի	ելա	ելնեմ	ելի՛ր/ելե՛ք
զարկել	զարկում եմ	զարկում էի	զարկեցի	զարկեմ	զարկի՛ր/զարկեցե՛ք
ընկնել	ընկնում եմ	ընկնում էի	ընկա	ընկնեմ	ընկի՛ր/ընկե՛ք
թողնել	թողնում եմ	թողնում էի	թողեցի/թողի	թողնեմ	թո՛ղ/թողե՛ք
լալ	լալիս եմ	լալիս էի	լացեցի/լացի	լամ	լա՛ց/լացե՛ք
լինել	լինում եմ	լինում էի	եղա	լինեմ	եղի՛ր/եղե՛ք
լվանալ	լվանում եմ	լվանում էի	լվացի	լվամ	լվա՛/լվացե՛ք
տալ	տալիս եմ	տալիս էի	տվեցի	տամ	տու՛ր/տվե՛ք
տանել	տանում եմ	տանում էի	տարա	տանեմ	տա՛ր/տարե՛ք
տեսնել	տեսնում եմ	տեսնում էի	տեսա	տեսնեմ	տես՛ս/տեսե՛ք
ուտել	ուտում եմ	ուտում էի	կերա	ուտեմ	կե՛ր/կերե՛ք

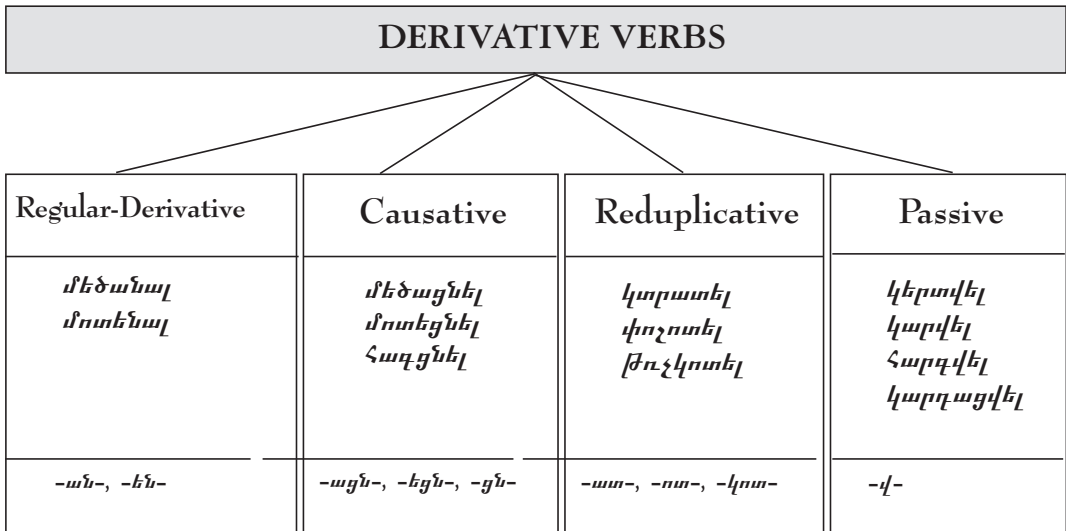
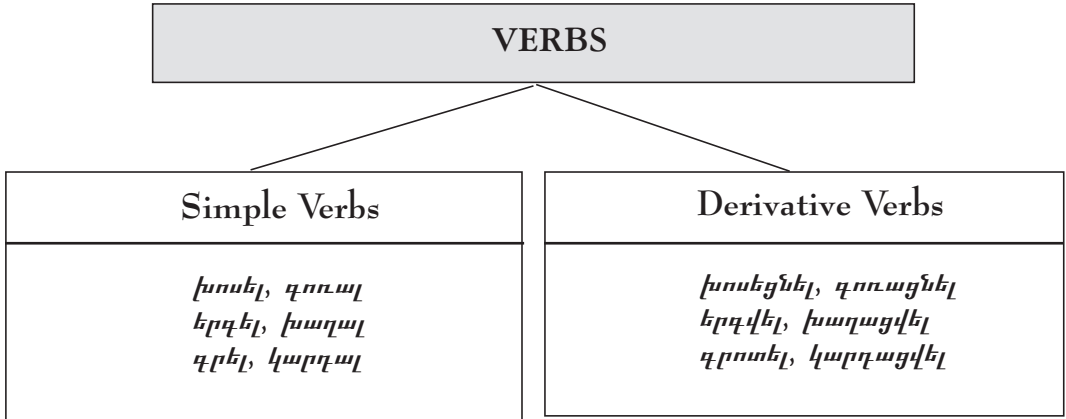
TABLE OF IRREGULAR VERBS (cont-ed from p. 334)

Negative participle	Present participle	Past participles	Future participle	Prohibitive Imperative
չեմ/չէի անի	անող	արել/արած	անելու/անելիք	մի՛ արա/արեք
չեմ/չէի առնի	առնող	առել/առած	առնելու/առնելիք	մի՛ առ/առեք
չեմ/չէի ասի	ասող	ասել/ասած	ասելու/ասելիք	մի՛ ասա/ասեք
չեմ/չէի բանա	բացող	բացել/բացած	բանալու/բանալիք	մի՛ բաց/բացեք
չեմ/չէի բերի	բերող	բերել/բերած	բերելու/բերելիք	մի՛ բեր/բերեք
չեմ/չէի գա	եկող	եկել/եկած	գալու/գալիք	մի՛ գար/եկեք*
չեմ/չէի դառնա	դարձող	դարձել/դարձած	դառնալու/դառնալիք	մի՛ դարձիր/դարձեք
չեմ/չէի դնի	դնող	դրել/դրած	դնելու/դնելիք	մի՛ դիր/դրեք
չեմ/չէի ելնի	ելնող	ելել/ելած	ելնելու/ելնելիք	մի՛ ելիր/ելնեք
չեմ/չէի զարկի	զարկող	զարկել/զարկած	զարնելու/զարնելիք	մի՛ զարկիր/զարկեք
չեմ/չէի ընկնի	ընկնող	ընկել/ընկած	ընկնելու/ընկնելիք	մի՛ ընկնիր/ընկեք
չեմ/չէի թողնի	թողնող	թողել/թողած	թողնելու/թողնելիք	մի՛ թող/թողեք
չեմ/չէի լացի	լացող	լացել/լացած	լալու/լալիք	մի՛ լա/լացեք
չեմ/չէի լինի	եղող	եղել/եղած	լինելու/լինելիք	մի՛ եղիր/եղեք
չեմ/չէի լվանա	լվացող	լվացել/լվացած	լվալու/լվալիք	մի՛ լվանա/լվացեք
չեմ/չէի տա	տվող	տվել/տված	տալու/տալիք	մի՛ տուր/տվեք
չեմ/չէի տանի	տանող	տարել/տարած	տանելու/տանելիք	մի՛ տար/տարեք
չեմ/չէի տեսնի	տեսնող	տեսել/տեսած	տեսնելու/տեսնելիք	մի՛ տես/տեսեք
չեմ/չէի ուտի	ուտող	կերել/կերած	ուտելու/ուտելիք	մի՛ կեր/կերեք

TABLE OF DEFECTIVE VERBS

Infinitive	Present	Imperfect	
---	<i>եմ</i>	<i>էի</i>	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb <i>լինել</i>)
---	<i>կամ</i>	<i>կայի</i>	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb <i>լինել</i>)
---	<i>գիտեմ</i>	<i>գիտեի</i>	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb <i>գիտենալ</i> , as well as <i>իմանալ</i>)
---	<i>ունեմ</i>	<i>ունեի</i>	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb <i>ունենալ</i>)
---	<i>արժեմ</i>	<i>արժեի</i>	(The rest of the paradigm is filled with forms of the verb <i>արժենալ</i>)
---	<i>հուսամ</i>	<i>հուսայի</i>	Imperative: <i>հուսա' / հուսացե՛ք</i> (The rest of the paradigm is filled with forms of the phrasal verb <i>հույս ունենալ</i>)
---	<i>ցանկամ</i>	<i>ցանկայի</i>	(The rest of the paradigm is filled with the verb <i>ցանկանալ</i>)
<i>վեր կենալ</i> *, <i>վեր եմ կենում</i> , <i>վեր էի կենում</i> , <i>վեր կացա</i> , <i>վեր կենամ</i> , <i>վեր կաց/վեր կացեք</i> , <i>չեմ/չէի վեր կենա</i> , <i>վեր կացող</i> , <i>վեր կացել</i> , <i>վեր կացած</i> , <i>վեր կենալու</i> , <i>վեր կենալիք</i> , <i>մի՛ վեր կաց/կացեք</i>			

* The verb *կենալ* is never used alone. It is a phrasal verb, appearing always as *վեր կենալ* to get up.

TRANSITIVE, INTRANSITIVE, PASSIVE VERBS

Transitive	Passive	Intransitive
<i>Հեռացրեց կառուցեց բուժեց հրավիրեց</i>	<i>Հեռացվեց ավերվեց գնվեց գրավվեց</i>	<i>Հեռացավ գնաց վազեց քնեց</i>
The transitive verb is an action verb that requires a direct object to complete its meaning.	In the active voice, the subject performs the action of the verb, while in passive voice, the subject receives the action.	The intransitive verb is a complete action by itself and does not require a direct object to receive the action.

THE INFINITIVE AND THE PARTICIPLES

Infinitive (free)*	Present (free)	Past (free)	Present (bound)**	Past (bound)	Future (free+bound)	Negative (bound)	Synchronic (free+bound)
սովորել գրել կարդալ խաղալ -ել, -ալ	սովորող գրող կարդացող խաղացող -ող, -ացող	սովորած գրած կարդացած խաղացած -ած, -ացած	սովորում գրում կարդում խաղում -ում	սովորել գրել կարդացել խաղացել -ել, -ացել	սովորելու գրելու կարդալու խաղալու -ելու, -ալու	սովորի գրի կարդա խաղա -ի, -ա	սովորելիս գրելիս կարդալիս խաղալիս -ելիս, -ալիս

* **Free** are the infinite forms that have independent use outside the conjugation paradigms.
 ** **Bound** are the infinite forms that have no independent use outside the conjugation paradigms.

DECLENSION OF NOUNS		
SINGULAR		PLURAL
-ի Declension		
Nominative } Accusative }	<i>քաղաք</i>	<i>քաղաքներ</i>
Genitive } Dative }	<i>քաղաքի</i>	<i>քաղաքների</i>
Ablative	<i>քաղաքից</i>	<i>քաղաքներից</i>
Instrumental	<i>քաղաքով</i>	<i>քաղաքներով</i>
Locative	<i>քաղաքում</i>	<i>քաղաքներում</i>
The majority of nouns, as well as nominalized adjectives, participles, numerals, proper names, adverbs, and postpositions follow this paradigm. Many nouns belonging to other declension paradigms tend to create parallel formations belonging to the <i>-ի</i> declension (see p. 301)		
-ու Declension		
a) Nominative } Accusative }	<i>այգի</i>	<i>այգիներ</i>
Genitive } Dative }	<i>այգու</i>	<i>այգիների</i>
Ablative	<i>այգուց</i>	<i>այգիներից</i>
Instrumental	<i>այգով</i>	<i>այգիներով</i>
Locative	<i>այգում</i>	<i>այգիներում</i>
The majority of nouns ending in <i>-ի</i>, some nouns as <i>մարդ</i>, <i>Աստված</i>, <i>ամուսին</i>, etc. and infinitives follow this paradigm.		
b) Nominative } Accusative }	<i>սիրելի(ք)</i>	NO PLURAL
Genitive } Dative }	<i>սիրելու(ն)</i>	
Ablative	<i>սիրելուց</i>	
Instrumental	<i>սիրելով</i>	
Locative	-	

		SINGULAR	PLURAL
<i>-ան</i> Declension			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }		<i>որոշում</i> <i>որոշման</i> (or <i>որոշումի</i>) <i>որոշումից</i> <i>որոշումով</i> --	<i>որոշումներ</i> <i>որոշումների</i> <i>որոշումներից</i> <i>որոշումներով</i> <i>որոշումներում</i>
a) all nouns in <i>-ում</i> : <i>ծագում</i> (<i>ծագման</i>), <i>զգացում</i> (<i>զգացման</i>), <i>շարժում</i> (<i>շարժման</i>), etc.			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }		<i>գարուն</i> <i>գարնան</i> <i>գարնանից</i> <i>գարնանով</i> --	NO PLURAL
b) the words: <i>գարուն</i> (<i>գարնան</i>), <i>ամառ</i> (<i>ամռան</i>), <i>աշուն</i> (<i>աշնան</i>), <i>ձմեռ</i> (<i>ձմռան</i>), etc.			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }		<i>մուկ</i> <i>մկան</i> <i>մկնից</i> <i>մկնով</i> --	<i>մկներ</i> <i>մկների</i> <i>մկներից</i> <i>մկներով</i> --
c) monosyllabic words: <i>դուռ</i> (<i>դռան</i>), <i>մուկ</i> (<i>մկան</i>), <i>գառ</i> (<i>գառան</i>), <i>թոռ</i> (<i>թոռան</i>), etc.			
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }		<i>մանուկ</i> * <i>մանկան</i> <i>մանկանից</i> <i>մանկանով</i> --	<i>մանուկներ</i> <i>մանուկների</i> <i>մանուկներից</i> <i>մանուկներով</i> --
* Ther proper noun <i>Մանուկ</i> follows the regular pattern: <i>Մանուկի(ն)</i> , <i>Մանուկից</i> , etc.			

SINGULAR		PLURAL
ու/ա Declension		
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }	<i>բարու/թյուն</i> <i>բարու/թյան</i> <i>բարու/թյունից</i> <i>բարու/թյամբ</i> or <i>բարու/թյունով</i> --	NO PLURAL
All abstract nouns ending in <i>-ու/թյուն</i> : <i>ուրախու/թյուն</i> (<i>ուրախու/թյան</i>), <i>տաքու/թյուն</i> (<i>տաքու/թյան</i>), <i>մեծու/թյուն</i> (<i>մեծու/թյան</i>), etc.		
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }	<i>անկյուն</i> <i>անկյան</i> or <i>անկյունի</i> <i>անկյունից</i> <i>անկյունով</i> <i>անկյունում</i>	<i>անկյուններ</i> <i>անկյունների(ն)</i> <i>անկյուններից</i> <i>անկյուններով</i> <i>անկյուններում</i>
Nouns ending in <i>-ուն</i> : <i>չուն</i> (<i>չան</i>), <i>արյուն</i> (<i>արյան</i>), <i>անկյուն</i> (<i>անկյան</i>), <i>տուն</i> (<i>տան</i>), etc.		
-վա Declension		
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }	<i>ժամ</i> <i>ժամվա</i> or <i>ժամի</i> <i>ժամվանից</i> or <i>ժամից</i> <i>ժամով</i> <i>ժամում</i>	<i>ժամեր</i> <i>ժամերի(ն)</i> <i>ժամերից</i> <i>ժամերով</i> <i>ժամերում</i>
Also: <i>օր</i> (<i>օրվա</i>), <i>ցերեկ</i> (<i>ցերեկվա</i>), <i>շաբաթ</i> (<i>շաբաթվա</i>), <i>տարի</i> (<i>տարվա</i>), <i>ժամանակ</i> (<i>ժամանակվա</i>), <i>գիշեր</i> (<i>գիշերվա</i>), <i>երեկ</i> (<i>երեկվա</i>), <i>ձմեռ</i> (<i>ձմեռվա</i> , also: <i>ձմռան</i>), etc.		
-որ Declension		
Nominative } Accusative } Genitive } Dative } Ablative } Instrumental } Locative }	<i>հայր</i> <i>հոր</i> <i>հոր</i> <i>հոր</i> <i>հորից</i> <i>հորով</i> --	<i>հայրեր</i> <i>հայրերի(ն)</i> <i>հայրերի</i> <i>հայրերի(ն)</i> <i>հայրերից</i> <i>հայրերով</i> --
Also: <i>մայր</i> (<i>մոր</i>), <i>եղբայր</i> (<i>եղբոր</i>), <i>կնքամայր</i> (<i>կնքամոր</i>), <i>կնքահայր</i> (<i>կնքահոր</i>), etc.		

-ոջ Declension			
Nominative	<i>քույր</i>	<i>քույրեր</i>	
Accusative	<i>քրոջ</i>	<i>քույրերի(ն)</i>	
Genitive	<i>քրոջ</i>	<i>քույրերի</i>	
Dative	<i>քրոջ</i>	<i>քույրերի(ն)</i>	
Ablative	<i>քրոջից</i>	<i>քույրերից</i>	
Instrumental	<i>քրոջով</i>	<i>քույրերով</i>	
Locative	--	--	
Also: <i>կին</i> (<i>կնոջ</i>), <i>ընկեր</i> (<i>ընկերոջ</i>), <i>տիկին</i> (<i>տիկնոջ</i>), <i>տալ</i> (<i>տալոջ</i>), <i>աներ</i> (<i>աներոջ</i>), <i>սկեսուր</i> (<i>սկեսորոջ</i>), <i>տանտիկին</i> (<i>տանտիկնոջ</i>), <i>դասընկեր</i> (<i>դասընկերոջ</i>), <i>տեր</i> (<i>տիրոջ</i>), etc.			
-ո Declension			
Nominative	} <i>սուգ</i>	NO PLURAL	
Accusative			
Genitive	} <i>սգո</i> or <i>սուգի</i>		
Dative			
Ablative	<i>սգից</i>		
Instrumental	<i>սգով</i>		
Locative	--		
Also: <i>լույս</i> (<i>լուսո</i> or <i>լույսի</i>), <i>պատիվ</i> (<i>պատվո</i> or <i>պատվի</i>), <i>հուր</i> (<i>հրո</i> or <i>հրի</i>), etc.			
Declension of some irregular plural forms			
Nominative	<i>տիկնայք</i> (or <i>տիկիհներ</i>)	<i>մարդիկ</i>	<i>Գրիգորենք</i>
Accusative	<i>տիկնանց</i> (or <i>տիկիհների(ն)</i>)	<i>մարդկանց</i>	<i>Գրիգորենց</i>
Genitive	<i>տիկնանց</i> (or <i>տիկիհների</i>)	<i>մարդկանց</i>	<i>Գրիգորենց</i>
Dative	<i>տիկնանց</i> (or <i>տիկիհների(ն)</i>)	<i>մարդկանց</i>	<i>Գրիգորենց</i>
Ablative	<i>տիկիհներից</i>	<i>մարդկանցից</i>	<i>Գրիգորենցից</i>
Instrumental	<i>տիկիհներով</i>	<i>մարդկանցով</i>	<i>Գրիգորենց հետ</i>
Locative	--	--	--
Also: <i>կին-կանայք</i> , <i>պարոն-պարոնայք</i> (or <i>պարոններ</i>)			
Nominative	<i>ծնողք</i> (or <i>ծնողներ</i>)	<i>անձինք</i>	<i>որդիք</i> (or <i>որդիներ</i>)
Accusative	<i>ծնողների(ն)</i>	<i>անձանց</i>	<i>որդիների(ն)</i>
Genitive	<i>ծնողաց</i> (or <i>ծնողների</i>)	<i>անձանց</i>	<i>որդոց</i> (or <i>որդիների</i>)
Dative	<i>ծնողների(ն)</i>	<i>անձանց</i>	<i>որդիների(ն)</i>
Ablative	<i>ծնողներից</i>	<i>անձերից</i>	<i>որդիներից</i>
Instrumental	<i>ծնողներով</i>	<i>անձերով</i>	<i>որդիներով</i>
Locative	--	--	--

NOUNS WITH ARCHAIC GENITIVE FORMS

Nominative

Genitive

<i>ամիս</i>	month	<i>ամսվա</i>	(also: <i>ամսի</i>)
<i>այրի</i>	widow	<i>այրու</i>	(also: <i>այրիի</i>)
<i>անկողին</i>	bed	<i>անկողնու</i>	(also: <i>անկողնի</i>)
<i>անկյուն</i>	corner	<i>անկյան</i>	(also: <i>անկյունի</i>)
<i>անուն</i>	noun	<i>անվան</i>	(also: <i>անունի</i>)
<i>արյուն</i>	blood	<i>արյան</i>	(also: <i>արյունի</i>)
<i>բեռ</i>	load, burden	<i>բեռան</i>	(also: <i>բեռի</i>)
<i>գալուստ</i>	arrival	<i>գալստյան</i>	(also: <i>գալուստի</i>)
<i>գառ</i>	lamb	<i>գառան</i>	(also: <i>գառի</i>)
<i>գիշեր</i>	night	<i>գիշերվա</i>	(also: <i>գիշերի</i>)
<i>դար</i>	century	<i>դարու</i>	(also: <i>դարի</i>)
<i>դուստր</i>	daughter	<i>դստեր</i>	(also: <i>դստրի</i>)
<i>եգ</i>	ox	<i>եզան</i>	(also: <i>եզի</i>)
<i>թոռ</i>	grandchild	<i>թռան</i>	(also: <i>թռուի</i>)
<i>լեռ</i>	mountain	<i>լեռան</i>	(also: <i>լեռի</i>)
<i>լույս</i>	light	<i>լուստ</i>	(also: <i>լույսի</i>)
<i>խնդիր</i>	problem	<i>խնդրո</i>	(also: <i>խնդրի</i>)
<i>ծնունդ</i>	birth	<i>ծննդյան</i>	(also: <i>ծննդի</i>)
<i>ծոռ</i>	great-grandchild	<i>ծոռան</i>	(also: <i>ծոռի</i>)
<i>ծունկ</i>	knee	<i>ծնկան</i>	(also: <i>ծնկի</i>)
<i>կայսր</i>	emperor	<i>կայսեր</i>	(also: <i>կայսրի</i>)
<i>հանգիստ</i>	rest	<i>հանգստյան</i>	(also: <i>հանգստի</i>)
<i>հույս</i>	hope	<i>հուստ</i>	(also: <i>հույսի</i>)
<i>հուր</i>	fire	<i>հրո</i>	(also: <i>հրի</i>)
<i>ձյուն</i>	snow	<i>ձյան</i>	(also: <i>ձյունի</i>)
<i>մահ</i>	death	<i>մահվան</i>	(also: <i>մահու/մահի</i>)
<i>պատիվ</i>	honor	<i>պատվո</i>	(also: <i>պատվի</i>)
<i>սեր</i>	love	<i>սիրո</i>	
<i>սկեսուր</i>	mother-in-law	<i>սկեսրոջ</i>	(also: <i>սկեսուրի</i>)
<i>սյուն</i>	pillar	<i>սյան</i>	(also: <i>սյունի</i>)
<i>տալ</i>	sister-in-law	<i>տալոջ</i>	(also: <i>տալի</i>)
<i>փախուստ</i>	flight, escape	<i>փախստյան</i>	(also: <i>փախուստի</i>)
<i>օր</i>	day	<i>օրվա</i>	(also: <i>օրի</i>)

FORMATION OF THE PLURAL

Monosyllabic Nouns	Monosyllabic Nouns	Polysyllabic Nouns	Polysyllabic Nouns in -ի
-եր	-ներ	-ներ	-ներ
<i>բառեր</i>	<i>բեռներ</i>	<i>ճառագայթներ</i>	<i>գոյականներ</i>
<i>բներ</i>	<i>գառներ</i>	<i>եղևիներ</i>	<i>սեղաններ</i>
<i>գետեր</i>	<i>դ(ու)ռներ</i>	<i>ճամբարներ</i>	<i>պայմաններ</i>
<i>լուրեր</i>	<i>լեռներ</i>	<i>երեխաներ</i>	<i>թուչուններ</i>
<i>ձայներ</i>	<i>ծոռներ</i>	<i>աղջիկներ</i>	<i>պահարաններ</i>
<i>ծառեր</i>	<i>թոռներ</i>	<i>ուսանողներ</i>	<i>անուններ</i>
<i>ջրեր</i>	<i>ն(ու)ռներ</i>	<i>հայուհիներ</i>	<i>ամաններ</i>
<i>մայրեր</i>	<i>եզներ</i>	<i>ուսուցիչներ</i>	<i>գրադարաններ</i>
<i>տառեր</i>	<i>ձ(ու)կներ</i>	<i>դասատուներ</i>	<i>նորություններ</i>
<i>օրեր</i>	<i>հարսներ</i>	<i>օդաչուներ</i>	<i>կանոններ</i>
<i>քարեր</i>	<i>մատներ</i>	<i>ուշացումներ</i>	<i>քանոններ</i>

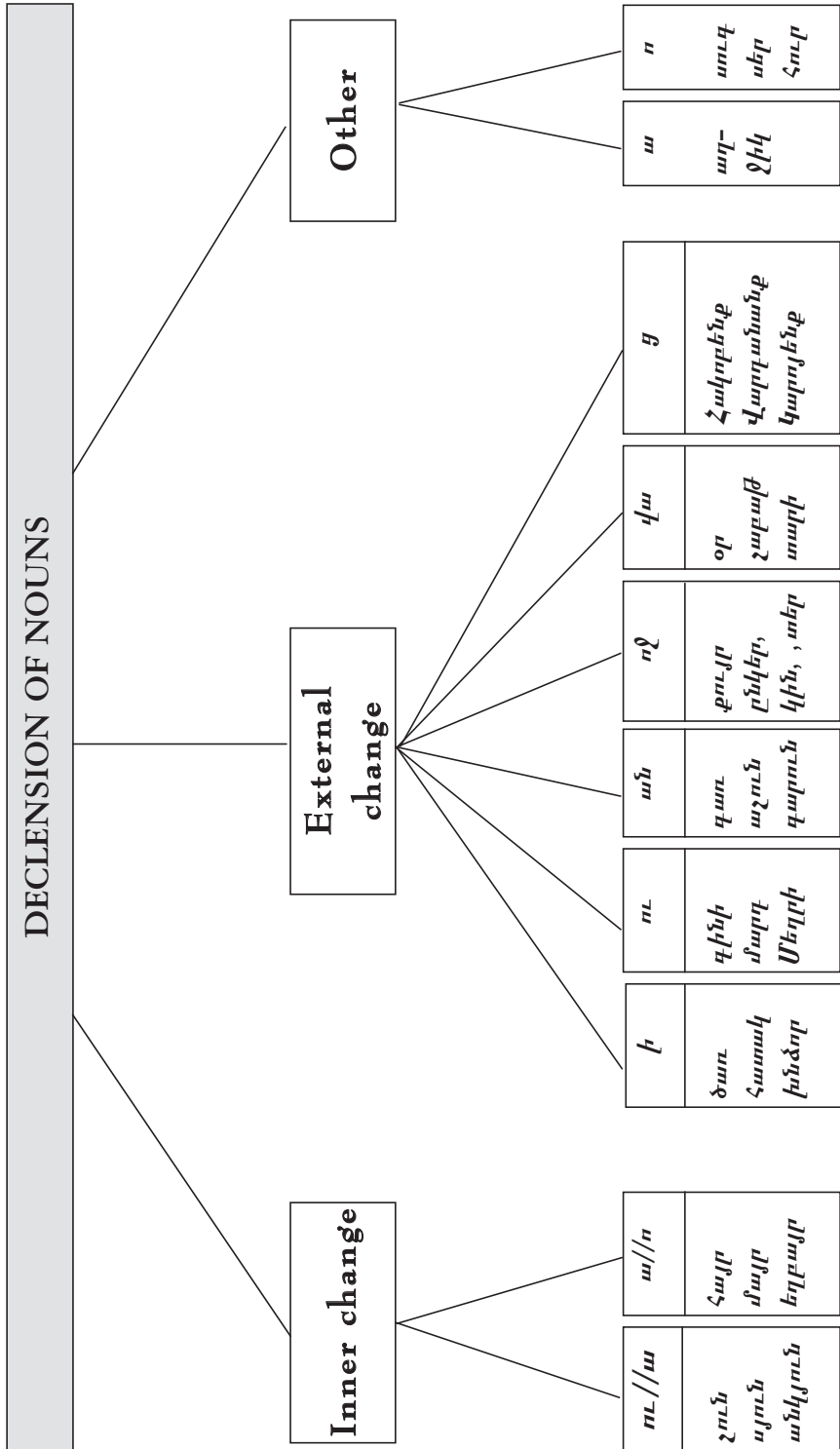
**FORMATION OF THE PLURAL
COMPOUND NOUNS WITH A MONOSYLLABIC WORD
AS LAST COMPONENT**

**LAST COMPONENT IS A NOUN
WITH AN INDEPENDENT USE**
plural ending: *-եր*

ձեռագիր-ձեռագրեր
հանքահոր-հանքահորեր
արոտավայր-արոտավայրեր
լրագիր-լրագրեր
քարայծ-քարայծեր
վերնատուն-վերնատներ
սառցասար-սառցասարեր

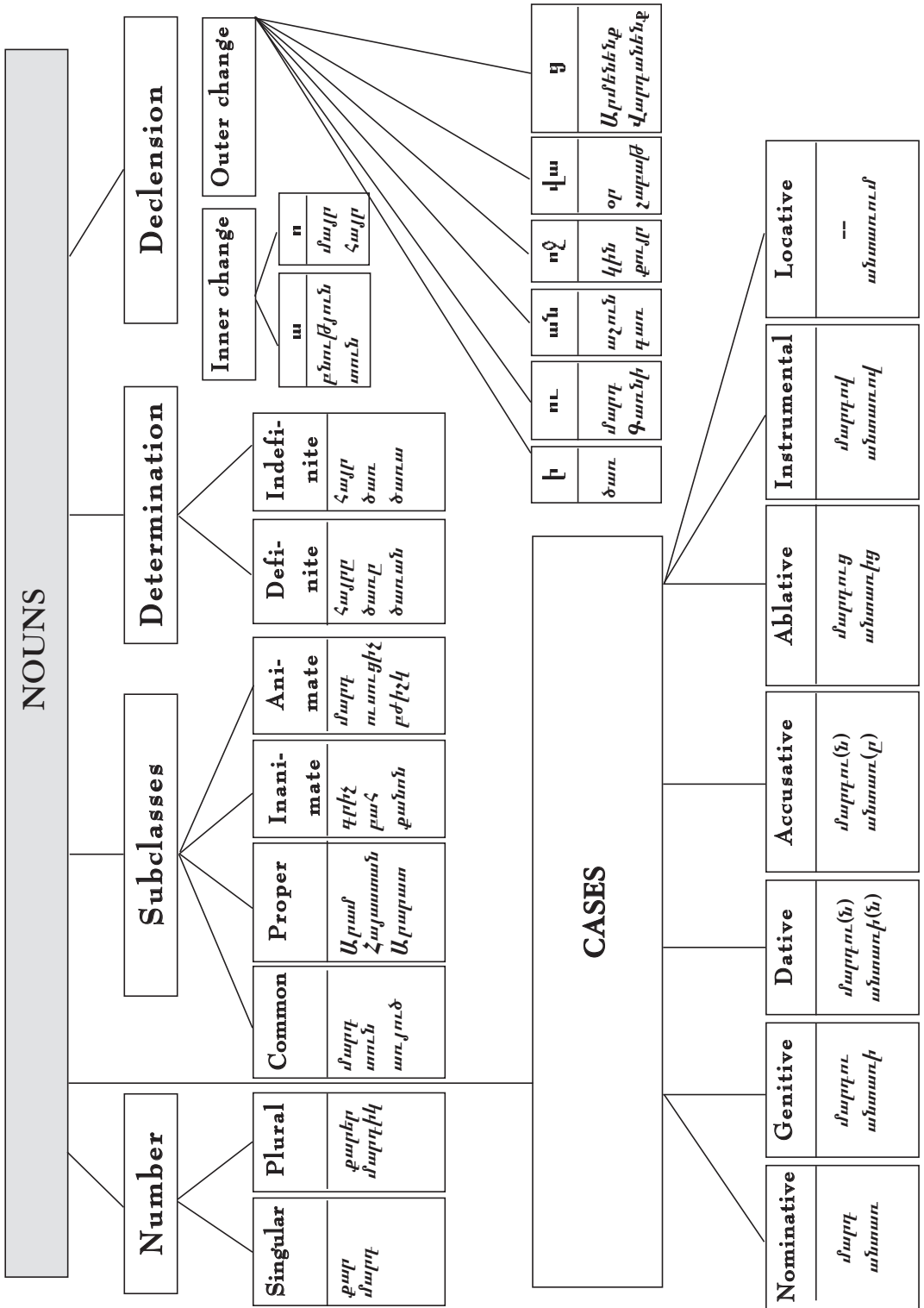
**LAST COMPONENT IS A VERBAL
ROOT WITH NO INDEPENDENT USE**
plural ending: *-ներ*

մատենագիր-մատենագիրներ
վիպագիր-վիպագիրներ
հանքափոր-հանքափորներ
ժամացույց-ժամացույցներ
մեծատուն-մեծատուններ (հարուստ)
կոշկակար-կոշկակարներ
գինակիր-գինակիրներ

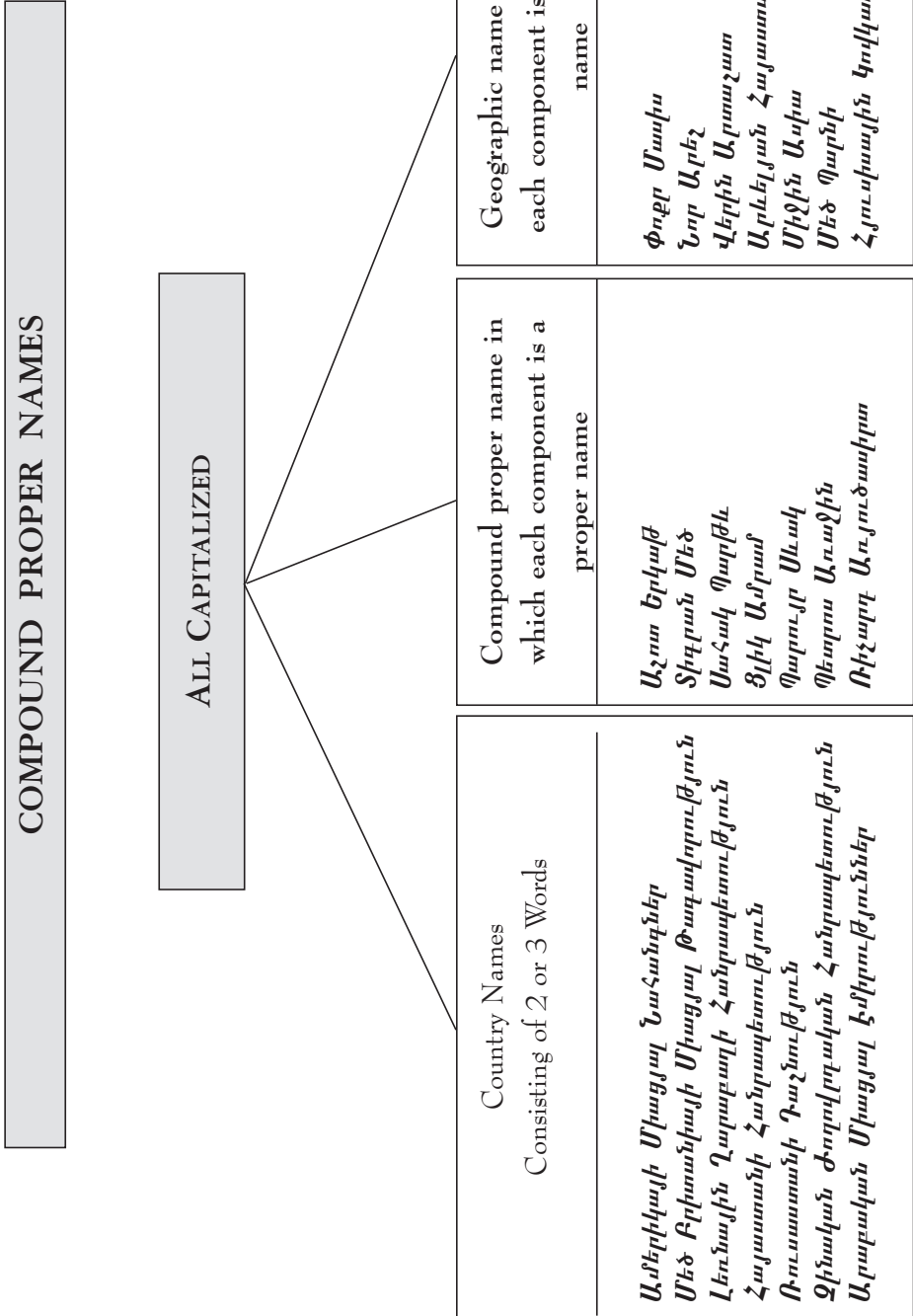

DECLENSION CASES

Nominative	Genitive	Dative	Accusative	Ablative	Instrumental	Locative
տուն(ը) հայր(ը) ուսում(ը)	տան հոր ուսման	տան(ը) հոր(ը) ուսման(ը)	տուն հայր ուսում	տանից (տնից) հորից ուսումից	տնով հորով ուսումով (ուսմամբ)	-- -- -- -- -- --
ֆուլ(ը) աչակերտ(ը) ձի(ն) օր(ը)	ֆուլ աչակերտի ձիու օրվա	ֆուլ(ը) աչակերտի(ն) ձիու(ն) օրվա(ն)	ֆուլ (ֆուլը) աչակերտ(ին) ձի(ն) օր	ֆուլից աչակերտից ձիուց օրից (օրվանից)	ֆուլով աչակերտով ձիով օրով(օրվանով)	օրում հարևանեցում
հարևանենք դուստր(ը) աղջիկ(ը) սեր(ը) բնություն(ը)	հարևան դուստր աղջիկ սիրտ	հարևանենք դուստր(ը) աղջիկ(ն) սիրտ (սիրուն)	հարևանենք դուստր աղջիկ(ն) սեր	դուստրից աղջիկից սիրուց բնությունից	դուստրով աղջիկանով սիրով բնությունով	-- -- -- բնությունում

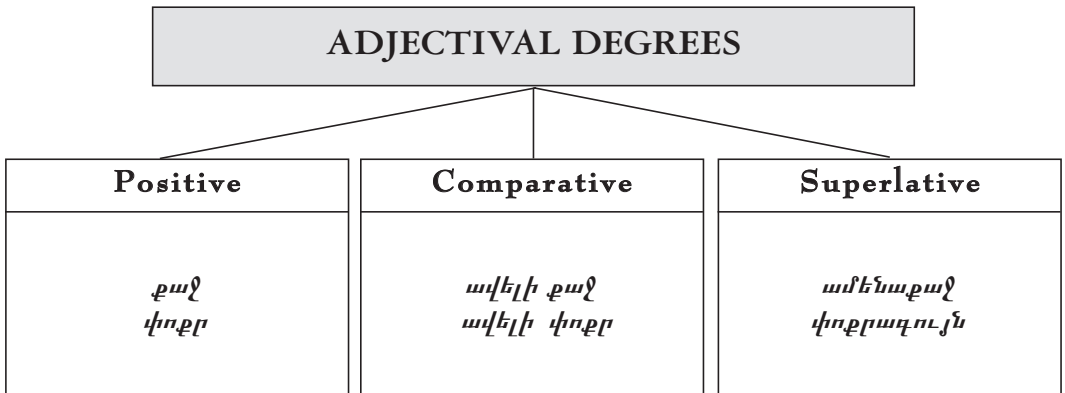
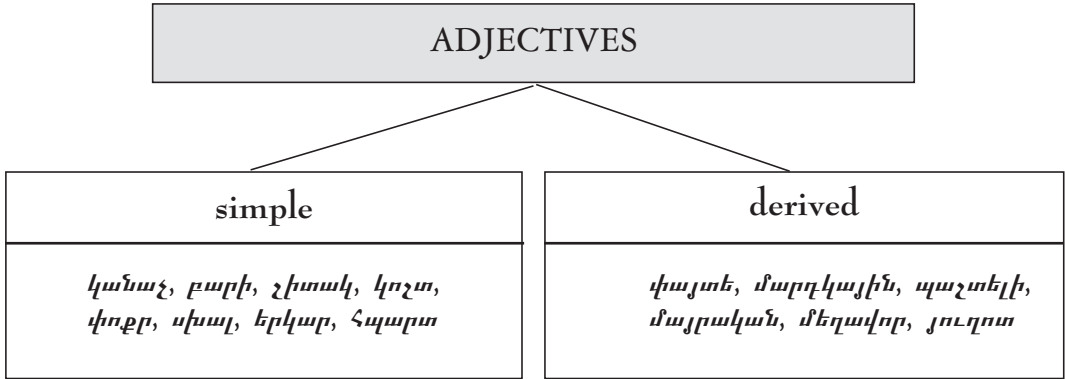
ONLY THE FIRST WORD IS CAPITALIZED	Geographic names in which the second or third word is not a proper noun	Names of works in literature, science, and art that are taken in quotation marks	Names of institutions, organizations, awards etc. that are taken in quotation marks	Names of international organizations, institutions, important events, state and government agencies, etc.
	Սև ծով Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս Հրո երկիր Խաղաղ օվկիանոս Վայոց ձոր Սևանա լիճ	«Ազգամիջ առաջ» պատմվածք «Դան թեական ստապել» պոեմ «Զ արի վերջը» հեքիաթ «Ի նչո՞ւ է արժևում դետը» կինոնկար «Ի ններորդ պիք» կտավ «Հա յոց աշխարհ» լրագիր «Ե ըզ առանց խոսքի» երած-չտուլթյուն «Գ ըական թերթ» լրագիր	«Աշխատանք» մարզական ընկերություն «Ավանդարդ» արտ. միավորում «Ավտոմորդ» կամավոր ընկերություն «Հրազդան» մարզադաշտ «Զանգակ-97» հրատարակչություն «Էրեբունի» բժշկական կենտրոն	Միավորված ազգերի կազմակերպություն Ֆուտբոլի համաշխարհային ֆեդերացիա Նոր տարի Մայրություն և Գեղեցկություն տոն Մահմանադրություն օր Երկրորդ աշխարհամարտ Արցախյան ազատամարտ Ազգային ժողով Փ արիզյան կոմունա

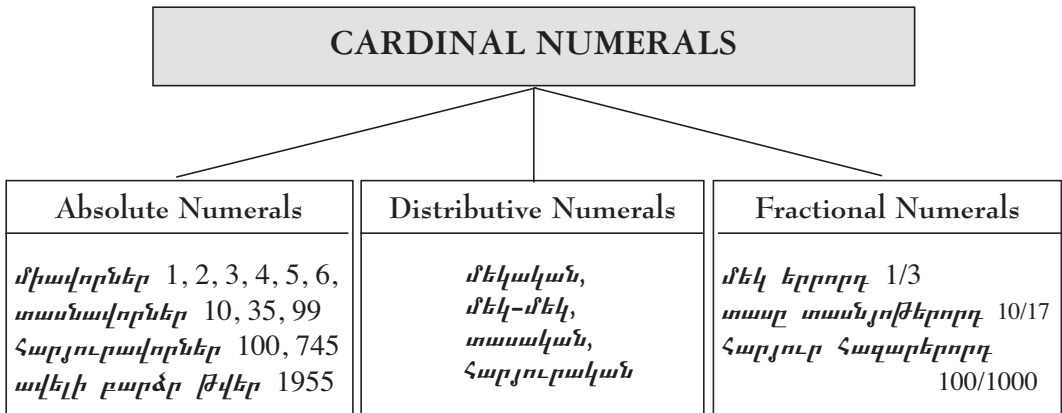
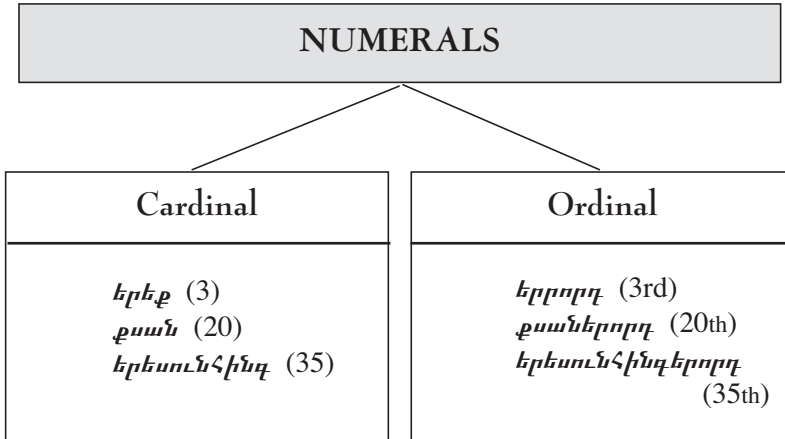

DERIVATIONS			
Nouns, Verbs, Adjectives, and Adverbs			
PREFIXES			
<i>ան-</i>	un-, -less	adj.	<i>անտեղյակ</i> unaware, <i>անհույս</i> hopeless
<i>ապ(ա)-</i>	un-, dis-	adj., verb	<i>ապօրինի</i> illegitimate, <i>ապերախտ</i> ungrateful, <i>ապակողմնորոշել</i> to disorient
<i>արտ(ա)-</i>	ex-, extra-	adj., verb, noun	<i>արտասովոր</i> extraordinary, <i>արտածել</i> to export, <i>արտահայտել</i> to express, <i>արտասահման</i> abroad, out-of-country
<i>դժ-</i>	un-	adj.	<i>դժգույն</i> pale
<i>ենթ(ա)-</i>	sub-	verb, noun	<i>ենթարկել</i> to submit, <i>ենթակա</i> subject
<i>ընդ-</i>	inter-, sub-	adj., verb	<i>ընդհատել</i> to interrupt, <i>ընդծովյա</i> sub marine
<i>հակ(ա)-</i>	counter-	adj., verb, noun	<i>հակադիր</i> opposite, <i>հակազդել</i> to counteract, <i>հակահարված</i> counter-attack
<i>համ(ա)-</i>	con-, homo-, uni-	adj., verb, noun	<i>համերկրացի</i> compatriot, <i>համատեղել</i> to combine, <i>համանիշ</i> homonym
<i>նախ(ա)-</i>	pre-, for-	verb, noun	<i>նախատեսել</i> to foresee, <i>նախադրույթ-յուն</i> preposition, <i>նախաբան</i> preface
<i>ներ(ա)-</i>	in-, inner	adj., verb, noun	<i>ներարկել</i> to infuse, <i>ներաշխարհ</i> inner world
<i>չ-</i>	un-, non-	adj., noun	<i>չկամ</i> unkind, unwilling, <i>չգիտություն</i> ignorance
<i>ստոր(ա)-</i>	sub-, under-	adj.	<i>ստորերկրյա</i> subterranean, <i>ստորագրյալ</i> undersigned
<i>վեր(ա)-</i>	re-, super-	verb, noun	<i>վերստուգել</i> to revise, <i>վերադառնալ</i> to return, <i>վերակացու</i> supervisor
<i>տ-</i>	un-	adj.	<i>տգետ</i> ignorant, <i>տհաճ</i> unpleasant
<i>տար(ա)-</i>	un-, ex-	adj., verb, noun	<i>տարաբախտ</i> unfortunate, <i>տարածել</i> to extend, <i>տարագրություն</i> exile
<i>փոխ(ա)-</i>	trans-, re-	verb, noun	<i>փոխադրել</i> to transport, <i>փոխվրեժ</i>
SUFFIXES			
<i>-աբար</i>	-ly	adverb	<i>մայրաբար</i> motherly, <i>վեհաբար</i> naturally
<i>-(ա)գին</i>	-y, -ly, etc.	adj., adv.	<i>սրտագին</i> heart-felt, <i>ուժգին</i> violently,
<i>-ակ</i>	-able, diminutive	adj., noun	<i>ունակ</i> able, <i>նավակ</i> little boat
<i>-ական/եկան</i>	-al, -(l)y,-ish	adj.	<i>տեղական</i> local, <i>տարեկան</i> yearly

GRAMMAR TABLES

-ապես	-ly, -wise	adverb	վերջապես finally, այլապես otherwise
-ակի	-ly	adverb, adj.	ուղղակի directly, մասնակի particular
-ացու	destined to	adj., noun	մահացու deadly, հարսնացու bride-to-be
-անոց	local	noun	զորանոց barracks, հիվանդանոց hospital
-անք	action	noun	լոգանք bathing, աշխատանք work
-արան	place	noun	պահարան locker, սրճարան coffee house
-ավոր/ևոր	filled with, -y	adj.	մեղավոր guilty, ունևոր wealthy
ային	-like	adj.	մարդկային human-like, օդային aerial
-ելի/ալի	-able	adj.	պաշտելի adorable, ողբալի lamentable
-եղեն	coll. material	adj., noun	ոսկեղեն jewelry, խմորեղեն cookies
-ենի	-able, trees/bushes	adj., noun	վայրենի wild, վարդենի rose bush, խնձորենի apple tree, տանձենի pear tree
-(ե)ցի/(ա)ցի	resident, originating from	noun	դրսեցի outsider, գյուղացի peasant, գերմանացի German
-ե	made from, -en	adj.	փայտե wooden, մետաքսե made from silk
-իկ	diminutive	adj.	մանկիկ infant, սեղանիկ little table
-իչ	instrument, agent,	noun, adj.	զրիչ pen, երգիչ singer, գրավիչ attractive
-իք	geared / subject to	adj., noun	ասելիք something to say, խաղալիք toy
-յան	originating from	adj.	արևելյան oriental, Արամյան originating from Aram
-յա	made from	adj.	մետաղյա made from metal
-ոտ	full of, -y	adj.	յուղոտ greasy (full of fat), աղտոտ dirty
-որդ	agent	noun	որսորդ hunter, գնորդ buyer
-որեն	-ly	adverb	փստահորեն surely, լրջորեն seriously
-(ա)պան	profession	noun	այգեպան gardner, դռնապան doorman
-աստան/-եստան	place,	noun	այգեստան orchard, ծառաստան forest, Հունաստան Greece
-վածք	result of action	noun	կառուցվածք construction, գրվածք writing
-ու/թյուն	abstract	noun	ուրախու/թյուն joy, ընկերություն friendship, ընթերցանություն reading, ուսանողություն students (collective)
-ուկ	diminutive	noun	մանչուկ little boy
-ուհի	female	noun	երգչուհի female singer, բժշկուհի female physician
-ում	abstract	noun	բուժում cure, շարժում movement, նվաճում conquest

**CARDINAL NUMERALS
ACCORDING TO THEIR FORMATION**

Simple	Derived	Compound	Complex
բոլոր միավորները (1,2,3,4,5,6,7,8,9) տասը և քսան տասնավորները հարյուրը, հազարը, միլիոնը, միլիարդը	երեսուն քառասուն հիսուն վաթսուն յոթանասուն ութսուն իննսուն	տասնմեկ տասներկու տասներեք տասնչորս տասնհինգ տասնվեց տասնյոթ տասնութ տասնինը քսանմեկ	հարյուր երեսուն (130) հազար իննսուններեք (1093) երկու հազար տասը (2010)

COMPLEX NUMBERS

Written joined together	Written separately
From 11 to 99: տասնմեկ (11), քսաներկու (22), քառասուներեք (43), յոթանասունչորս (74), ութսունյոթ (87), իննսունինը (99), etc.	Over 100: հարյուր մեկ (101), երկու հազար հինգ (2005), հազար ինը հարյուր վաթսունմեկ (1961), հինգ հազար տասներկու (5012), etc.

THE SPELLING OF ORDINAL NUMERALS

Arabic numerals	Armenian Alphabet letters	Roman Numerals	Written in Armenian letters
1-ին	ւ	I	առաջին
2-րդ	բ	II	երկրորդ
3-րդ	գ	III	երրորդ
4-րդ	դ	IV	չորրորդ
5-րդ	ե	V	հինգերորդ
6-րդ	զ	VI	վեցերորդ
7-րդ	է	VII	յոթերորդ
8-րդ	ը	VIII	ութերորդ
9-րդ	թ	IX	իններորդ
10-րդ	ժ	X	տասներորդ
11-րդ	ժա	XI	տասնմեկերորդ
20-րդ	ի	XX	քսաներորդ
30-րդ	լ	XXX	երեսուներորդ
40-րդ	լս	XL	քառասուներորդ
50-րդ	ծ	L	հիսուներորդ
60-րդ	կ	LX	վաթսուներորդ
100-րդ	ճ	C	հարյուրերորդ
400-րդ	ն	CD	չորսհարյուրերորդ
500-րդ	չ	D	հինգհարյուրերորդ
600-րդ	ո	DC	վեցհարյուրերորդ
1000-րդ	ռ	M	հազարերորդ

PRONOUNS

Personal	Demonstrative	Reflexive	Interrogative	Relative	Indefinite	Definite	Negative
ես	աս, դա, նա,	իրար	ո՞վ, ի՞նչ	ով, ինչ	ինչ-որ	ամեն(ը)	ոչ ոք
դու	այս, այդ, այն,	միմյանց	ինչպիսի՞	ինչպիսի	ինչ-ինչ	ամեն մի	ոչինչ
նա	սույն, նույն,	մեկմեկու	ինչքա՞ն	ինչքան	ոմն	ամեն մեկը	ոչ մի
մենք	միեւնույն,	մեկմեկի	ինչչա՞փ	ինչչափ,	մի	ամենքը	ոչ մեկը
դուք	մյուս, այսպես		ինչպե՞ս	ինչպես	մի քանի	բոլոր(ը)	
նրանք	այդպես, այնպես,		ինչո՞ւ	ինչու	մի քանիսը	ուրաքանչյուր(ը)	
նրանք	նույնպես,		ո՞ր, ո՞րը	որ, որը	ուրիշ	ամեն ինչ(ը)	
նրանք	այսպիսի,		որքա՞ն	որքան	այլ	յուրաքանչյուր ոք	
նրանք	այդպիսի,		որչա՞փ	որչափ	այսինչ	ամեն ոք	
նրանք	այնպիսի,		որպիսի՞	որպիսի	այնինչ	որ(ը)	
նրանք	նույնպիսի,		ո՞րեւորդ	որեւորդ	որոշ	ամբողջ(ը)	
նրանք	այսքան, այդքան,		որտե՞ղ	որտեղ	որևէ	համայն	
նրանք	այնքան, նույնքան,		ե՞րբ, ո՞ւր	երբ, ուր	ովևէ	ամենայն	
նրանք	այսչափ, այդչափ,		քանի՞	քանի	երբևէ		
նրանք	այնչափ, նույնչափ,		քանի՞սը	քանիսը	երբևիցե		
նրանք	այտեղ, այդտեղ,		քանի՞եւորդ	քանիեւորդ	որևիցե		
նրանք	այնտեղ, նույնտեղ				մեկն ու մեկը		

DEMONSTRATIVE PRONOUNS

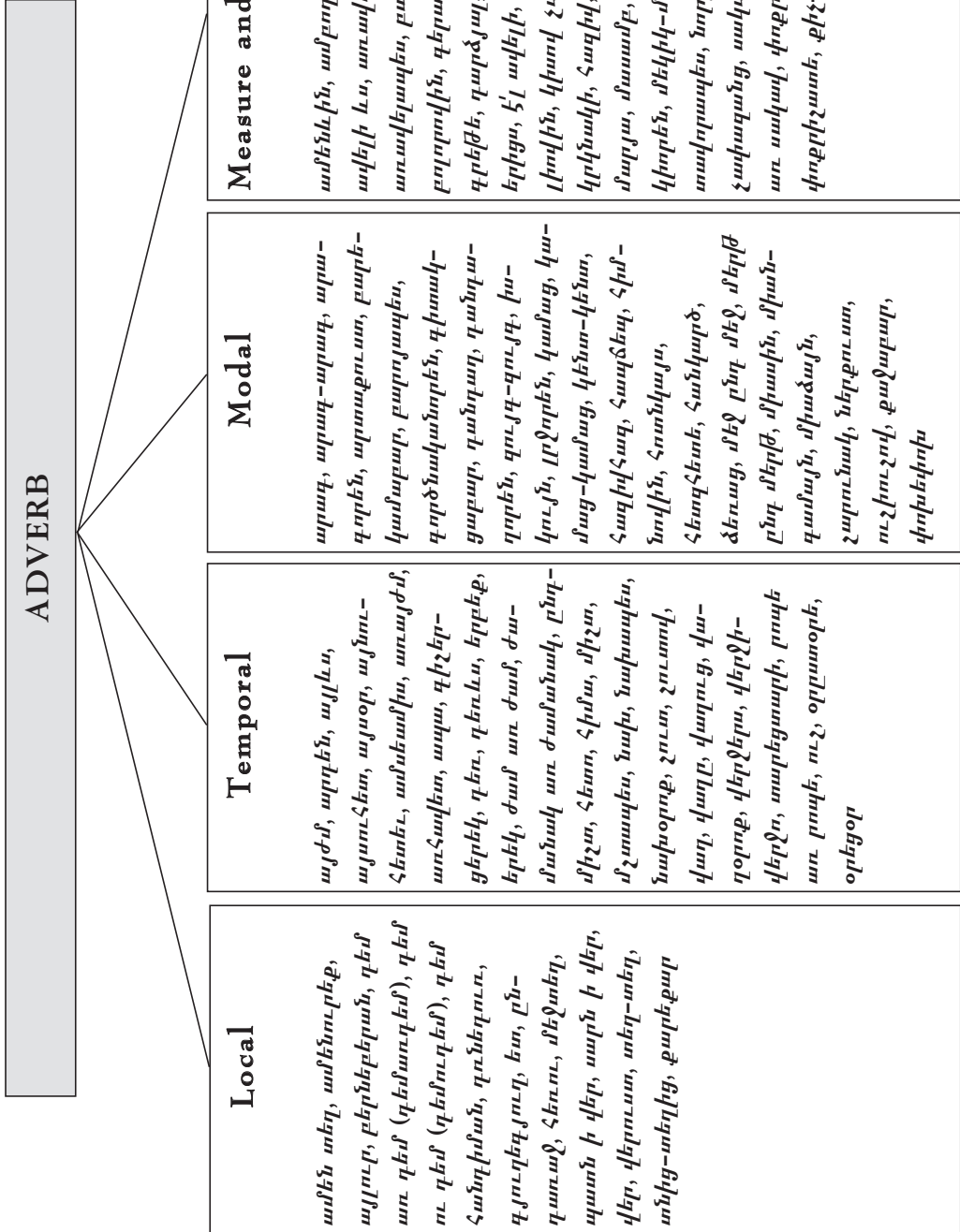
Pointing to an object	Pointing to a trait	Pointing to quantity	Pointing to modality and place
<i>սա</i> <i>դա</i> <i>նա</i>	<i>այս,</i> <i>այսպիսի,</i> <i>այդ,</i> <i>այդպիսի,</i> <i>այն,</i> <i>այնպիսի,</i> <i>նույն,</i> <i>նույնպիսի,</i> <i>միևնույն,</i> <i>մյուս,</i> <i>սույն</i>	<i>այսքան,</i> <i>այդքան,</i> <i>այնքան,</i> <i>նույնքան,</i> <i>այսչափ,</i> <i>այդչափ,</i> <i>այնչափ,</i> <i>նույնչափ</i>	<i>այսպես,</i> <i>այդպես</i> <i>այնպես,</i> <i>նույնպես,</i> <i>այստեղ,</i> <i>այդտեղ,</i> <i>այնտեղ,</i> <i>նույնտեղ</i>

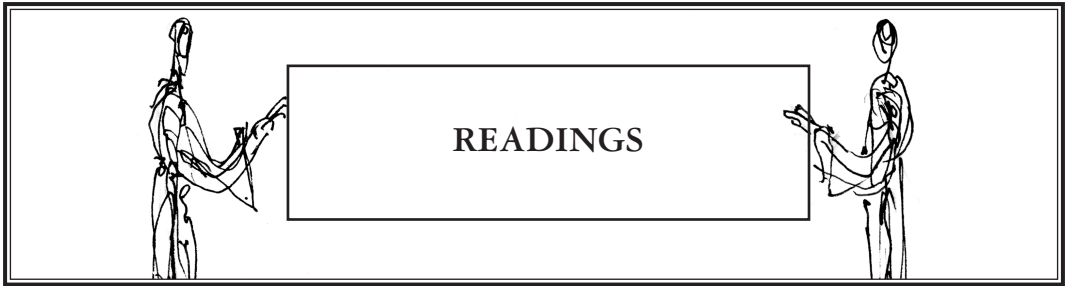
INTERROGATIVE-RELATIVE PRONOUNS

Asking a question about an object	Asking a question about the quality of an object	Asking a question about the quantity of an object	Asking a question about the trait of an object
<i>ո՞վ</i> <i>ի՞նչ(ը)</i> <i>ո՞ր(ը)</i>	<i>ինչպիսի՞</i> <i>որպիսի՞</i>	<i>ինչքա՞ն</i> <i>որքա՞ն</i> <i>որչա՞փ</i> <i>ո՞րերորդ</i> <i>քանի՞երորդ</i> <i>քանի՞</i>	<i>ինչպե՞ս</i> <i>ինչո՞ւ</i> <i>ե՞րբ</i> <i>ո՞ւր</i> <i>որտե՞ղ</i>

PRONOMINAL ARTICLES

Possessive	Personal	Determinative	Demonstrative
-ս, -դ, -ը/-ն Ներկայութիւնդ սիրտս ուրախութեամբ է լցրել: մայրս = Իմ մայրը գիրքդ = քո գիրքը մտքին = Իր մտքին գլուխները = Իրենց գլուխները	-ս, -դ Հայրենիքին հավատարիմ գինվորս չեմ լքի գիրքերս: Քաջիդ անունը վաղուց ենք լսել:	-ը/-ն Սարի գլխին նստած ամպը նման էր մարդու: Խնձորը սեղանին էր:	-ս Գիշերս արթուն եմ մնացել: Աշխարհս ոչ ոքի չի մնացել... Վերջերս ես եղա Եգիպտոսում:
-ս, -դ, -ը/-ն indicates possession or belonging “Your presence has filled my heart with joy.”	-ս, -դ defines the noun as an apposition referring to the first or second person: “I, the faithful soldier of our homeland, won’t abandon my positions.”	-ը/-ն transforms an indefinite item to a definite one, indicating that it is known to the speaker. “The apple was on the table.”	-ս imparts to the noun a demonstrative meaning: գիշերս last night աշխարհս this world

ԻՆՉԵՐ Է ՊԱՏՄՈՒՄ ՀԱՅՈՑ ԼԵՉՈՒՆ

Հայոց լեզուն պատմում է, թե ինքը հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի մեջ հունարենի ու ալբաներենի նման անկախ մի ճյուղ է կազմում: Հայերենը ցեղակից է այն լեզուներին, որոնցով գրված են հնդկական Վեդաները, հունական չքնաղ Իլիականը և ուրիշ շատ հանրածանոթ գործեր, որոնց կողքին շողում են նաև հայ դասական գործերը:

Հայոց լեզուն՝ հինգերորդ դարում ցույց տված իր կատարելությունամբ, վկայում է այն բարձր քաղաքակրթության մասին, որին կարողացել է հասնել հայ ազգը:

Հայոց լեզուն պատմում է նաև հին կյանքից հետաքրքրական մանրամասնություններ: Ունի բառեր, որոնք պատկերում են հայ ժողովրդի հոգեբանությունը, նրա ազգային հին նիստն ու կացը, սովորությունները, կրոնը, նախապաշարումները և նրա ներկա մտածելակերպն ու ապրելակերպը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանն ունի չքնաղ բնություն, ջրնջ ու կապուտակ երկինք, առողջարար և մաքուր օդ, պարզ ու վճիտ ջրեր:

Այս գեղեցիկ բնաշխարհում անհիշելի ժամանակներից սկսած ապրում ու ստեղծագործում է հայ ժողովուրդը: Նա դեռ հնագույն ժամանակներում ստեղծեց պետություն, գիր ու գրականություն, կառուցեց հոյակապ պալատներ, անառիկ բերդեր և հսկա ամրոցներ:

Գտնվելով Արևելքի և Արևմուտքի խաչմերուկում՝ Հայաստանը անընդհատ ենթարկվել է հարձակումների ու ավերածությունների: Սակայն նույնիսկ հաճախակի կրկնվող ավերիչ պատերազմների, օտարերկրյա երկարատև տիրապետությունների պայմաններում հայ ժողովուրդը չի դադարել աշխատելուց: Նա անընդհատ վերակառուցել է թշնամու հրկիզած ու ավերած քաղաքներն ու գյուղերը՝ դրանք դարձնելով ավելի գեղեցիկ ու հոյաչեն: Կառուցել է նոր, մեկը մյուսից գեղեցիկ ու զարմանահրաշ պա-

լատներ ու տաճարներ՝ բորբոքելով թշնամիների չար նախանձը: Հայերը քաղաքական աննպաստ պայմանների հետևանքով դարերի ընթացքում տարբեր տեղերում կառուցել են տասից ավելի մայրաքաղաք: Այդ է պատճառը, որ օտարերկրյա որոշ պատմաբաններ Հայաստանը կոչում են «Թափառող մայրաքաղաքների երկիր»: Հնագույն մայրաքաղաքներից մի քանիսի՝ Վաղարշապատի, Արմավիրի, Դվինի հետքերն ու ավերակները կարելի է տեսնել Հայաստանի տարածքում:

Ըստ Գ. Ավագյանի
Adaptation from G. Avakyan

ԵՐԵՎԱՆԸ

Աշխարհում քաղաքներ շատ կան: Կան մեծ՝ փառաբանված քաղաքներ, կան փոքր աննշան քաղաքներ և կան քաղաքներ, որ նոր են ծնվում: Այդ քաղաքներից յուրաքանչյուրն ունի իր դեմքը, ճարտարապետական իր ոճը, իր բարքերը, իր զարգացման հեռանկարները:

Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանը հազարամյակների պատմություն ունի: Աշխարհում շատ քիչ քաղաքներ կան, որ ունեն այնպիսի պատկառելի տարիք, ինչպես Երևանը: Քաղաքը հիմնադրվել է մեր թվականությունից առաջ 782 թվականին իբրև քաղաք էրեբունի: 2018 թվականին Երևանը կլինի 2800 տարեկան: Ամեն մի նույնիսկ երիտասարդ քաղաքում կարելի է ցույց տալ հինն ու նորը, այսօրվանն ու վաղվանը: Երևանում դա դժվար է, գրեթե անհնար: Դարեր շարունակ պատերազմների բեմ դարձած այս հողի վրա ոչնչացվել են գրեթե բոլոր միջնադարյան քարե հուշարձանները... Մնացել են միայն այդ հին, շատ հին ուրարտական շրջանի ամրոցները: 20-րդ դարի սկզբում Երևանը եղել է փոքր քաղաք՝ մեծ մասամբ կալե տներով և ծուռուժուռ փողոցներով: Իրականում այսօրվա Երևանը նոր քաղաք է: Որքան՝ սքանչելիքներ կան նոր Երևանում: Անցնում ես նոր փողոցներով, պուրակներով ու հրապարակներով, այցելում ես օպերան, թանգարաններն ու համերգասրահները և զարմանում ես, թե այս ե՞րբ կառուցվեց, և ո՞վ կառուցեց: Ու մի պահ գլուխ ես խոնարհում հայ ժողովրդի հանճարեղ գավակ Ալեքսանդր Թամանյանի առաջ, որ նախագծել է նոր Երևանը: Խոնարհվում ես նաև այն մարդկանց առաջ, որոնք արդար քրտինք են թափել՝ քարը քարին դնելով ու մեզ հանձնելով այսօրվա Երևանը:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅԸ ԵՎ ՀԱՅ ԳՐԵՐԻ ԳՅՈՒՏԸ

Մինչև հինգերորդ դարը հայերը սեփական գիր չունեին և պետական գործերում հաճախ օգտվել են պարսկերեն, հունարեն և ասորերեն լեզուներից: Քրիստոնեության մուսթը Հայաստան (301-ին) և Սուրբ Գիրքն ու սուրբ հայրերի գրածները ժողովրդին

մատչելի դարձնելու պահանջը հարկադրեց, որ հայոց լեզվի բոլոր հնչյունները արտահայտող մի գրություն ստեղծվի: Այդ նշանավոր գործը հաջողությամբ իրականացրեց Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետը, որը հայ ժողովրդին տվեց սեփական գիր՝ հայկական այբուբենը: Հինգերորդ դարում լայն գործածություն ունեցող Աբարատյան խոսվածքը մշակվելով դարձավ այդ շրջանի գրական լեզուն: Այդ լեզուն այսօր կոչվում է գրաբար կամ դասական հայերեն: Գրաբարով է, որ թարգմանվեցին Սուրբ Գիրքն ու համաշխարհային այլ հռչակավոր գործեր: Այդ լեզվով գրվեցին հայկական առաջին ինքնուրույն գրական աշխատությունները: Հինգերորդ դարը հայերենի ոսկեդարն է:

Լստ Լ. Շանթի
Adaptation from L. Shant

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Ոսկեդարի ամենից չքեղ գործերից մեկն է Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը: Հայկական տառերի գյուտից առաջ Հայաստանի եկեղեցիներում աղոթքները կարդացվում էին օտար լեզուներով: Հայ ժողովուրդը մտքով ու հոգով օտարին գերի էր:

Տառերի գյուտը, որ տեղի ունեցավ 405-ին, առաջացրեց համաժողովրդական ոգևորություն: Ամենուրեք սկսեցին դպրոցներ բացվել՝ նոր սերունդը հայ այբուբենով ու հայոց լեզվով կրթելու և դաստիարակելու համար: Ժողովրդի օրբստօրե մեծացող ծարավը հագեցնելու համար բազմաթիվ գրքեր թարգմանվեցին հայերեն, այդ թվում՝ Սուրբ Գիրքը ասորենենից: Որոշ ժամանակ անց՝ 30-ական թվականներին, Մեսրոպ Մաշտոցի և կաթողիկոս Սահակ Պարթևի անմիջական ղեկավարությամբ նրանց տաղանդավոր աշակերտները Սուրբ Գիրքն ամբողջապես թարգմանեցին հունարեն մի ընտիր օրինակից: Հաջորդ քայլը եղավ այդ երկու թարգմանությունների քննական համադրումը: Իր լեզվական գեղեցկության, ինչպես նաև բնագրին հավատարիմ լինելու համար Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը օտար գիտնականները կոչեցին «թարգմանությունների թագուհի»:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳԸ ԵՎ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայ ժողովուրդը աշխարհի ամենահին քրիստոնյա ժողովուրդներից մեկն է: Այն աշխարհում առաջինը եղավ, որ ընդունեց քրիստոնեությունը որպես երկրի պաշտոնական կրոն: Այդ տեղի ունեցավ 301 թվականին, երբ գահակալում էր Տրդատ թագավորը: Տրդատը և Գրիգոր Լուսավորիչը միասին քրիստոնյա դարձրին Հայաստանը և հիմնեցին հայ քրիստոնյա առաջին՝ էջմիածնի եկեղեցին՝ Վաղարշապատում, որն

ամենահին քրիստոնյա եկեղեցին է աշխարհում: Այնտեղ է նստում մինչև այսօր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Հայ եկեղեցին միշտ էլ եղել է հայ ժողովրդի պահպանման ամենագորեղ հաստատությունը: Աշխարհով մեկ ցրված հայերին այն տվել է հույս, հավատ և միասնություն:

Հայաստանը հարուստ է քրիստոնեական հին եկեղեցիներով: Չուր չէ, որ այն կոչում են թանգարան բաց երկնքի տակ: Չուր չէ նաև, որ աշխարհի ամեն կողմից զբոսաշրջիկները գալիս են տեսնելու Ս. Էջմիածինը և մյուս հին եկեղեցիները: Նրանց մեջ հատուկ ճարտարապետական արժեք ունեն 7-րդ, 10-րդ և 11-րդ դարերի եկեղեցիները: Այդ եկեղեցիներից ամենանշանավորը Ս. Հռիփսիմեի տաճարն է: Եկեղեցիների շինությունները սովորաբար կառուցված են տեղական քարերով: Գրեթե բոլոր եկեղեցիներն ունեն նույն խաչաձև հատակագիծը, որը մի քիչ երկարավուն է, ինչպես ինքը՝ հայկական խաչը: Հայերը հպարտ են իրենց հին ճարտարապետությամբ:

ՀԱՅ ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ

Երբ դեռ տպագրություն չկար, մարդիկ գրքերը ձեռքով էին արտագրում: Հայ ժողովուրդը մեկն էր ուսման և լույսի ծարավ այն ազգերից, որոնք բազմաթիվ գրքեր են ընդօրինակել:

Ընդօրինակողները առհասարակ վանականներ, քահանաներ, դպիրներ էին, որոնք աշխատում էին մեծ մասամբ վանքերի կամ եկեղեցիների համեստ խուցերի մեջ ամիսներով, երբեմն նույնիսկ տարիներով, մոմի լույսի տակ: Այդ աշխատանքը նրանք կատարում էին հայ իշխանների և մեծատունների պատվերով: Հաճախ էլ վանքերից դուրս գտնվող մտավորականներ էին հանձն առնում այդ աշխատանքը և սիրահոփար կերպով կատարում որևէ վանքի համար: Նրանք հաճախ ավարտում էին հսկա հատորներ, ինչպես օրինակ՝ Աստվածաշունչը: Ընդօրինակողները շատ գիտուն էին և ունեին գեղեցիկ ձեռագրեր:

Ձեռագրերի մեծագույն արժանիքը սքանչելի զարդանկարներն են, որոնց գեղեցկությունը հիանում է ամբողջ աշխարհը: Մեզ հասած հայկական ամենահին ձեռագիրը 887-ին գրված մի Ավետարան է, որը ներկայումս գտնվում է Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում: Այսօր աշխարհի տարբեր մշակութային կենտրոններում պահվում են ավելի քան 25 հազար հայերեն ձեռագրեր:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յուրաքանչյուր ժողովրդի պատմութիւնն նրա կենսագրութիւնն է. նախ՝ կարևոր է ծնունդը՝ որտեղ ու երբ է ծնվել, ապա և՛ ամբողջ կյանքը՝ ինչ պայմաններում է այն ընթացել, ինչ դժվարութիւններ է այդ ժողովուրդը հաղթահարել, մշակույթի ինչ արժեքներ է ստեղծել, ինչ ավանդ է մուծել համաշխարհային մտքի ու մշակույթի գանձարանը և այլն: Կան հին ժողովուրդներ, որոնք մահացել են, վաղուց այլևս գոյութիւն չունեն. ուրեմն նրանց պատմութիւնը տեղ է ծննդից մինչև մահ:

Հայ ժողովուրդը աշխարհի ամենահին ժողովուրդներից է: Նրա հնադարյան հարևանների մի մասն այժմ ապրում է, իր լեզվով խոսում, գրում, մշակութային նոր արժեքներ ստեղծում. դրանցից են վրացիները, օսերը, հույները, արաբները, պարսիկները և ուրիշներ: Իսկ հայերի հնագույն հարևան ժողովուրդների մի մասն էլ այլևս չկա: Նրանց լեզվով վաղուց է, որ ոչ ոք չի խոսում, նրանց մշակույթը չի զարգանում. դրանցից են, օրինակ, շումերները, ասուրաբաբելացիները (աքքադացիները), իեթերը և ուրիշներ:

Հին և հնագույն ժողովուրդների պատմութիւնը լավ հասկանալու համար կարևոր է ճիշտ պատկերացնել պատմութիւնն թվականութիւնները և ժամանակագրութիւնը: Այժմ, ըստ քրիստոնեական տարեցույցի, 2007 թվականն է: Սա նշանակում է, որ մեկ թվականից սկսած անցել է 2007 տարի: Մեկ թվականը համարվում է Քրիստոսի ծննդյան տարին: Այդ թվականից մինչև մեր ժամանակն ընկած տարիների հաշիվը կոչվում է մեր թվականութիւն կամ Քրիստոսի ծննդից հետո:

Իսկ նախքան մեր թվականը տարբեր դարերում, տարբեր տարիների կատարված դեպքերը համարվում են մեր թվականութիւնից առաջ կամ Քրիստոսից առաջ կատարված: Կրճատ՝ այդ դրվում է մ. թ. ա. կամ Ք. ա. :

Մի ժողովրդի պատմութիւնը գրվում է պատմական աղբյուրների օգնութիւնով: Այդ աղբյուրներն են նախ՝ տվյալ ժողովրդի մասին պատմող գրավոր հուշարձանները՝ արձանագրութիւններ, հին մատյաններ, ապա՝ հնագիտական նյութերը, տվյալ ժողովրդի ժողովրդական ստեղծագործութիւնը, հնում գործածված դրամները և այլն:

Հայերի ծագումը՝ նշանակում է հայոց լեզվի ծագում, և երբ որոշում ենք, թե երբ և որտեղ է ծնվել հայոց լեզուն, որոշում ենք, թե երբ և որտեղ են ծնվել այդ լեզվով խոսողներն ու մտածողները՝ հայերը: Հայոց լեզուն իր բառապաշարով մեզ վկայութիւններ է տալիս նաև իր անցած ուղու մասին:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՄԻ ՔԻՉ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես ամեն մարդ մի ընտանիքի անդամ է կամ որևէ ընտանիքից է ծագել, այնպես էլ ամեն մի լեզու որևէ լեզվաընտանիքի մորից է ծնվել: Այդպես ամեն լեզու ունի իր մայրը և քույրերը: Այդ մայրը լեզվաբանութիւնն է կոչվում է նախալեզու:

Աշխարհում շատ լեզվաընտանիքներ կան: Հիշենք դրանցից մի քանիսը: Սեմական լեզվաընտանիք, որի մեջ մտնում են արաբերենը, ասորերենը (արամեերենը), եբրա-

յերենը, աքքադերենը (ասուրաբաբերերենը) և այլն: Սեմական այս լեզուները ծագել են մայր սեմական լեզվից: Ապա կա իբերակովկասյան ընտանիք, որի մեջ մտնում են վրացերենը, լազերենը, աբխազերենը, ավարերենը և այլն: Թուրքական լեզվաընտանիք, որի մեջ մտնում են թուրքերենը, յակուտերենը, զրղրզերենը, ուզբեկերենը, ղազախերենը, ուլգուրերենը, ադրբեջաներենը և այլն: Հնդեվրոպական ընտանիք, որի մեջ մտնում են հնդկերենը, պարսկերենը, հայերենը, հունարենը, ալբաներենը, լիտվերենը, լատիշերենը, սլավոնական լեզուները (ռուսերեն, չեխերեն, ուկրաիներեն և այլն), գերմանական լեզուները (գերմաներեն, հոլանդերեն, նորվեգերեն, անգլերեն և այլն), ռոմանական լեզուները (լատիներեն, ֆրանսերեն, իտալերեն, ռումիներեն, իսպաներեն և այլն): Այս լեզվաընտանիքներն էլ ունեցել են իրենց մայր լեզուն: Նկատի պետք է ունենալ, որ այժմյան որոշ լեզուների համար սովյալ լեզվաընտանիքի մայրը տատ է գալիս: Օրինակ՝ անգլերենի, արդի գերմաներենի, հոլանդերենի, նորվեգերենի և գերմանական մյուս լեզուների մայրը հնագույն ընդհանուր գերմանական լեզուն է, իսկ սրա մայրը ընդհանուր հնդեվրոպական լեզուն է:

Կան նաև ուրիշ շատ լեզվաընտանիքներ, որոնց մասին կարելի է կարդալ լեզվաբանական գրքերում:

Իսկ ինչպե՞ս են ծնվում լեզուները: Ոմանք կարծում են, թե նոր լեզու առաջանում է երկու կամ մի քանի տարբեր լեզուների խառնվելուց: Սա սխալ պատկերացում է: Ճիշտ հակառակը, նոր լեզուներ ծագել ու ծագում են որևէ լեզվի տրոհվելուց, բաժանբաժան լինելուց: Այդ կերպ առաջանում են բարբառներ: Երկու, երեք բարբառներ իրարից հեռանալով՝ դառնում են առանձին լեզուներ:

Կարևոր է հիշել, որ ամեն լեզու ժամանակի ընթացքում փոփոխվում է, զարգանում, նաև տրոհվում, այսինքն՝ մասերի բաժանվում: Լեզուն հաճախ այնքան է փոփոխվում, որ նույն ժողովուրդը իր լեզուն, որ խոսել է 1000-1500 տարի առաջ, դժվարությամբ է հասկանում: Օրինակ՝ Ծ-ը դարում խոսված հայերենը այսօր հայերը դժվարությամբ են հասկանում և կոչում են գրաբար (գրքի լեզու):

Լատ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՎԿԱՅՈՒՄ ԵՆ ԲԱՌԵՐԸ

Հայոց լեզուն հայ ժողովրդի մշտական վկան է: Այն վկայում է Հայկական Լեռնաշխարհում շատ վաղ ժամանակներից հայերի տարածված լինելու, ինչպես և նրանց հին ու նոր հարևանների մասին:

Երբ հայկական ցեղերը, լիովին անջատվելով հնդեվրոպական մայր ժողովրդից, ինքնուրույն կյանք էին վարում, նրանք հարաբերություն մեջ մտան հարևան այլալեզու ցեղերի ու ժողովուրդների հետ, և լեզվական փոխազդեցություններ տեղի ունեցան: Լեզվական այդ փոխազդեցությունների շերտերը պահպանվել են հայերենում: Բայց, իհարկե, հայոց լեզվի առանցքը, հիմնական բառապաշարը և քերականությունը, մայր լեզվից ժառանգվածն է: Դարերի ընթացքում հայոց լեզուն շատ փոփոխվեց, ձևափոխվեցին նաև մայր լեզվից ժառանգված բառերը, բայց որքան էլ փոփոխվեցին

դրանք, միևնույն է, այսօր էլ իմացվում է, որ հնդեվրոպական են, մայր լեզվից եկող: Այդ բառերը կոչվում են բնիկ հայկական: Հիշենք դրանցից մի քանիսը՝ հալո, մալո, եղբայր, քույր, որդի, դուստր, թոռ, աչք, ձեռք, ականջ, ոտք, լեզու, ջուր, լույս և այլն:

Այլ լեզուներից հայերենին անցած բառերը կոչվում են փոխառյալ բառեր կամ փոխառություններ:

Այսպիսով՝ հայոց լեզվի հնդեվրոպական կամ բնիկ բառերը ամենահինն են, ավելի քան 5000 տարեկան: Այդ բառերի թվում շատ են հատկապես բույսեր, կենդանիներ, գյուղատնտեսական աշխատանք ու կենցաղ նշանակող բառերը, որոնք, առանց բացառության, սերտորեն առնչվում են Հայկական Լեռնաշխարհի հետ: Օրինակ՝ հայերենում կան բույսերի և պտուղների բնիկ հայկական այսպիսի անուններ՝ ծառ, բույս, խոտ, գարի, ծաղիկ, բարդի, եղևնի, բողկ, դեղձ, ծիրան, ընկույզ, սունկ և այլն: Նույնպես՝ կենդանիների ու թռչունների անուններ՝ այծ, եգ, գառ, էշ, աքաղաղ, հավ, աղվես, արծիվ, արջ, բորենի, ոգնի, ծիծեռնակ, կոռնկ, օձ և այլն: Բնիկ հայկական են նաև գյուղատնտեսություն ու կենցաղ նշանակող այնպիսի բառեր, ինչպես՝ մաժուկ, թան, չիր, գինի, արոր, արտ, գոմ և այլն:

Հայոց լեզվի ամենահին բառերի մի մասը, ինչպես ասվեց, փոխառություններ են հայերի հնագույն հարևանների լեզուներից: Այդ հարևանները վաղուց չկան, իսկ նրանց լեզուները հազարամյակներ է, ինչ չեն խոսվում, բայց այդ լեզուների մի շարք բառեր պահպանվել են հայերենի մեջ:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի
Adaptation from R. Ishkhanyan

ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանը գտնվում է Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում: Այն հսկայական մի գրադարան է, որտեղ պահվում է հին ձեռագրերի մի հսկայական հավաքածու: Մոտ 17 հազար գրքից 14 հազարը գրված է հայերեն, մնացածը՝ օտար լեզուներով: Այդ ձեռագրերը ներկայացնում են 5-18-րդ դարերի հայ պատմիչների, փիլիսոփաների, բանաստեղծների, մաթեմատիկոսների և բժիշկների գործերը: Դրանց թվում են նաև հին աշխարհի և միջնադարի հույն, ասորի, հրեա, արաբ և այլ ժողովուրդների հեղինակային ստեղծագործություններ, որոնք թարգմանված են հայերենի: Դրանցից շատերը կարևոր հուշարձաններ են, որ պահպանվել են միայն հայերեն թարգմանությամբ, քանի որ նրանց բնագրերը կորել են:

Աշխարհի ամեն կողմից Հայաստան այցելող զբոսաշրջիկները հիացած են հեռանում Մատենադարանից: Ահա թե ինչ է ասել Ֆրանսիացի հասարակական գործիչ Էմմանուել Ռոբլեն 1967-ին. «Այս գանձարանը իր նմանը չունի ամբողջ աշխարհում: Արժե Հայաստան այցելել տեսնելու համար թեկուզ միայն այս թանգարան-գրադարանը, ուր պահպանվում են հրաշքով փրկված շատ ձեռագրեր: Նրանք պահպանվել են գրքի նկատմամբ հայերի ունեցած մեծ սիրո շնորհիվ և վկայում են մի փառահեղ անցյալի մասին: Հայերը մեծ սիրտ ունեն. մտածող, ճաշակի տեր, հումորի զգացումով և պայծառ երևակայությամբ օժտված ժողովուրդ են: Նրանցից յուրաքանչյուրի մեջ կա մի բանաստեղծ»:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՍ

Վաղարշապատ քաղաքը գտնվում է Երևանից ընդամենը 20 կմ հեռավորության վրա:

Վաղարշապատ հիմնվել է երկրորդ դարում և եղել է Հայաստանի մայրաքաղաքը: 301-ին՝ Հայաստանում քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն հաստատվելուց հետո, այստեղ կառուցվել է Էջմիածնի մայր տաճարը, որը հայկական առաջին եկեղեցին է և դարձել է հայ եկեղեցու կենտրոնը: Էջմիածնի մայր տաճարը իր գոյության 1700 տարիների ընթացքում մի քանի անգամ ենթարկվել է նորոգման ու վերակառուցման: Այժմ նա հինգ գմբեթից բաղկացած մի պատկառելի կառույց է: Այստեղ է գտնվում եկեղեցու թանգարանը, որտեղ պահվում են եկեղեցական զանազան իրեր, կրոնական գրքեր, գեղարվեստական ու պատմական արժեքավոր իրեր:

Էջմիածնում է գտնվում նաև Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության աթոռը: Այստեղ 1771-ին հիմնվել է սուլարան և ապա թղթի գործարան: 1863-ին հիմնվել է բարձրագույն մի հոգևոր դպրոց՝ Գևորգյան ճեմարանը, որը գործում է մինչև օրս և ունի հոգևոր կրթօջախի պետականորեն վավերացված կարգավիճակ:

Ներկայումս Վաղարշապատ քաղաքը հանրապետության բարգավաճող մշակութային կենտրոններից մեկն է:

ԶՎԱՐԹՆՈՑ

Հայաստանում եկեղեցական շինությունների կառուցումը լայն թափ ստացավ քրիստոնեության ընդունման հետևանքով:

Մշակվեցին տաճարների բազմազան, մեկը մյուսից գեղեցիկ տիպարներ, սակայն այդ բոլորի պսակը հանդիսացավ 7-րդ դարում կառուցված Զվարթնոց տաճարը: Իր կառուցողական մտահղացմամբ, ճարտարապետական ձևերի հարստությամբ ու ճոխությամբ այն մինչ այդ իր հավասարը չի ունեցել: Ասում են, որ իսկական ճարտարապետական գործի ավերակն իսկ գեղեցիկ է: Եվ իսկապես, մարդու սիրտը հպարտությամբ և երախտագիտությամբ է լցվում, երբ մտածում է այն հանճարեղ ճարտարապետի և քարտաշ վարպետների մասին, որոնք ստեղծել են Զվարթնոցը՝ յոթերորդ դարի հայ ճարտարապետության պսակը:

Հայ պատմիչներից շատերն են հիացումով պատմում Զվարթնոց տաճարի մասին: Պատմությունը Ներսես Շինարար կաթողիկոսին է վերագրում տաճարի կառուցումը՝ մոռանալով հիշատակել բուն կառուցողներին՝ ճարտարապետին և մյուս վարպետներին:

Տաճարի Զվարթնոց անունը ծագել է գվարթուն բառից, որը նշանակել է հրեշտակ, հետևաբար «Զվարթնոց» նշանակել «Հրեշտականոց»:

Հայտնի է, որ տաճարի բացման արարողությանը ներկա է գտնվել Բյուզանդիայի կայսր Կոստանդին Գ-ը: Նա այնքան է հավանել տաճարը, որ որոշել է հայ ճարտարապետին իր հետ տանել, որպեսզի Կոստանդնուպոլսում ևս նման մի տաճար կառուցվի: Սակայն ճանապարհին ճարտարապետը մահացել է:

Տաճարը կործանվել է հավանորեն 10-րդ դարում երկրաշարժի պատճառով: Դարերի ընթացքում նրա մնացորդները հետզհետե ծածկվել են հողի հաստ շերտով, և ոչ ոք չի իմացել նրա տեղը: Այն գտնվեց միայն 20-րդ դարի սկզբում կատարված պեղումների շնորհիվ: Տաճարի առաջին ուսումնասիրությունը և նախկին ձևերի վերակազմության համար մենք պարտական ենք հայ ճարտարապետությունից պատմության քաջատեղյակ, մեծանուն գիտնական Թորոս Թորոմանյանին:

ՀԱՅՆ ՈՒ ՀԱՅՐ

Կուզեի աշխարհում որևէ ուժ տեսնել, որ կարողանար բնաջնջել այս ցեղը:

Աշխատե՛ք կործանել այս ցեղը: Ենթադրենք, որ դարձյալ 1915 է: Աշխարհը պատերազմի մեջ է. կործանե՛ք Հայաստանը: Տեսե՛ք, թե կարո՞ղ եք: Հանե՛ք նրանց իրենց տներից ու ուղարկե՛ք դեպի անապատ: Թույլ մի՛ տաք, որ նրանք հաց կամ ջուր ունենան: Այրե՛ք նրանց տներն ու եկեղեցիները: Տեսե՛ք, թե նրանք կրկին չե՞ն ապրելու: Տեսե՛ք, թե նրանք կրկին չե՞ն ծիծաղելու: Տեսե՛ք, թե այս ցեղը դարձյալ չի՞ ապրելու, երբ քսան տարի անց այդ ցեղից երկուսը իրար հանդիպեն դարեջրատան մեջ, չե՞ն ծիծաղելու և խոսելու իրենց մայրենի լեզվով: Աշխատե՛ք, տեսե՛ք, թե պիտի կարողանա՞ք արգելել, որ նրանք ծաղրեն աշխարհի մեծ գաղափարները, տեսե՛ք, թե պիտի կարողանա՞ք արգելել, որ երկու հայեր խոսեն աշխարհի մասին, աշխատե՛ք ու փորձե՛ք բնաջնջել նրանց...

Translated from W. Saroyan's
The Armenian and the Armenian

ԲԱՅՐՈՆԸ ՀԱՅԻ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Դժվար է գտնել մի ժողովրդի պատմություն, որն ավելի խարանված լինի հանցագործություններով, քան հայերի պատմությունն է, որոնց առաքինությունները խաղաղասիրական են, իսկ արատները՝ բռնություն հետևանք:

Ինչպիսին էլ որ լինի նրանց ճակատագիրը, իսկ այն տխուր է, ինչ էլ որ նրանց ապագայում սպասվի, այդ ազգը կմնա ամենաուղաղբավներից մեկը, իսկ նրա լեզուն պետք է ավելի շատ ուսումնասիրել... Եթե Աստվածաշունչը ճիշտ է մեկնաբանված, ապա դրախտը գտնվել է հենց Հայաստանում: Թեև այն երկար ժամանակ եղել է հզոր կայսրություն, նա հազվադեպ է անկախ եղել... Պարսիկ սատրապները և թուրք փաշաները հավասարապես նպաստել են այդ երկրի քայքայմանը, ուր Աստված ստեղծել է մարդուն իր կերպարանքով և նմանությունով:

Translated from Lord Byron's notes about the Armenians

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՃԵՐԸ

Հայաստանում կան մեծ ու փոքր լճեր, որոնք գեղեցկացնում են նրա բնութ-
յունը:

Հայաստանի ամենից մեծ լիճը Սևանա լիճն է: Այն գտնվում է լեռների վրա
և ծովի մակերևույթից ունի 6430 ոտք բարձրություն: Նրա երկարությունը 50 մղոն
է, լայնությունը՝ 20 մղոն, իսկ խորությունը՝ 360 ոտք: Սևանա լճի ջուրը քաղցրահամ
է, այսինքն՝ խմելի է: Այն հարուստ է շատ համեղ ձկներով, որոնցից ամենահամեղը
«իշխան» անունով սաղմոսալնտանիքի ձուկն է:

Սևանա լճի վրա երթևեկում են փոքրիկ շոգենավեր, առագաստանավեր և
մակույկներ:

Սևանից բխում է Հրազդան գետը:

Սևանից ավելի փոքրիկ է Արփա լիճը, որը ծովից 6706 ոտք բարձր է: Արփա
լճի ջուրը ևս քաղցրահամ է: Նրանից է սկիզբ առնում Ախուրյան գետը:

ՍԵՎԱՆԱ ԼԻՃԸ

Սևանա լիճը Հայաստանի բնության հրաշալիքներից մեկն է: Այդ լիճը, որ հայտ-
նի է նաև Գեղամա լիճ անունով, երեք կողմից շրջապատված է ժայռերով ու լեռներով,
իսկ մեկ կողմը բաց է:

Լճի ջուրը քաղցրահամ է և վճիտ: Օրը մի քանի անգամ լիճը փոխում է իր
գույնը: Այնտեղ ապրում է իշխանը՝ սաղմոնների ընտանիքի ամենահամեղ ձուկը:

Սևան քաղաքի մոտ կա ստորերկրյա մի հլեկտրակայան, որը լույս է մատակա-
րարում Հայաստանի քաղաքներին ու ավաններին:

20-րդ դարում 70 տարվա արդյունաբերական շահագործման հետևանքով Սևանի
ջուրն սկսեց զգալիորեն պակասել, և լճի ջրի մակարդակն իջնելով՝ Սևանի կղզին դար-
ձավ թերակղզի: Այժմ, կապույտ ջրերի կենտրոնում, հեռվից երևում են մենավոր
վանքն ու եկեղեցին՝ խաչաձև գմբեթով, որոնք կառուցվել են սրանից 12 դար առաջ:

21-րդ դարում, հուրախություն բոլոր հայերի, Սևանն սկսեց կրկին մեծանալ:
Դա տեղի ունեցավ ամենից առաջ հայ ակնավոր ճարտարագետ-երկրաբան, ակադե-
միկոս Գևորգ Տեր-Ստեփանյանի ջանքերի շնորհիվ, որը հիմնավորել է Սևանա լճի մա-
կարդակի պահպանման համար Սևան-Հրազդան կասկադի շինարարությունը դեռևս
Ստալինյան տարիների դժվարագույն պայմաններում: 2001-ին Հայաստանի Ազգային
ժողովի մշակած «Սևանա լճի մասին» օրենքի կիրառման շնորհիվ լիճը չորս տարում
բարձրացավ 150 սանտիմետրով: Ծրագիր կա լճի մակարդակը առաջիկա 30 տարում
բարձրացնել 6 մետրով՝ այն հասցնելով 1954 թվականի մակարդակին, այսինքն՝ ծովի
մակերևույթից 1904 մետր բարձրության:

Գեղեցիկ է Սևանա լիճը գիշերով: Ալիքները մեղմորեն խփվում են ժայռերին,
և ջրի մակերեսին արտացոլվում են լուսինն ու հազարավոր աստղերը:

ARTICLES FROM NEWSPAPERS

ՄԱՆՈՒՇՅԱՆԸ ՍԵՆՏ ԷՏՅԵՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍՈՒՄ

Սենտ էտյենի (Ֆրանսիա) քաղաքապետարանում բացվել է Դիմադրության շարժման օտարերկրացի մարտիկներին նվիրված ցուցահանդես, որտեղ զգալի տեղ է հատկացված Միսաք Մանուչյանի հակաֆաշիստական «Կարմիր պաստառ» խմբին: Խմբի միակ փրկված անդամ Արսեն Շաքարյանը ծեր է և վատառողջության պատճառով չի մասնակցել ցուցահանդեսի բացմանը:

Ցուցահանդեսը կազմակերպվել է Լուարի հայ մշակույթի տան նախագահ Ժան Գրիգորյանի նախաձեռնությամբ: Իսկ Կլեմոն Ֆերան քաղաքի թատերախմբերից մեկը հանդես է եկել Մանուչյանի խմբի զնդակահարությանը նվիրված բեմադրությամբ:

Մահապատից մի քանի ժամ առաջ կնոջը՝ Մելինեին գրած նամակում Մանուչյանը վստահություն է հայտնել, որ «Ֆրանսիայի ժողովուրդը և ազատության բոլոր մարտիկները կկարողանան հարգել խմբի հիշատակը»:

Պետրոս Քեչիչյան

AZG Armenian Daily #118, 23/06/2007

ԴՐՈՇՄԱԹՎԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ

Տրոքատերոյի ծովային թանգարանում, ուր հաջողությամբ շարունակվում է Հովհաննես Այվազովսկու ցուցահանդեսը, ներկայացվել են հայ-ֆրանսիական բարեկամությունը խորհրդանշող դրոշմանիշներ: 54 և 85 եվրո արժողությամբ դրոշմաթղթերից առաջինի վրա՝ «Արմենի-Ֆրանս» եզրանիշով, պատկերված է XV դարի հայկական մանրանկարչության մի դրվագ, երկրորդի վրա («Ֆրանս-Արմենի»)՝ Ռենսի մայր տաճարից «Հրեշտակի ժպիտը» քանդակի պատկերը: Ողջույնի խոսքով ելույթ է ունեցել Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպան է. Նալբանդյանը և շնորհավորել արարողությանը ներկա Շառլ Ազնավուրի ծննդյան տարեդարձը: Դեսպանը տեղեկացրել է, որ նույն օրը Երևանում ևս ներկայացվել են դրոշմաթղթերը՝ հայերեն եզրանիշով (70 և 350 դրամ արժողությամբ): Ելույթ է ունեցել նաև Ֆրանսիական Համապատասխան կազմակերպության ներկայացուցիչը, ապա՝ Շառլ Ազնավուրը, տեղեկացնում է «Ցառաջ» օրաթերթը:

Մելանյա Բադալյան

AZG Armenian Daily #115, 20/06/2007

ՀՈՒՆԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Զարգացման հայկական գործակալությունում երեկ տեղի ունեցած Հունաստանի արտաքին գործերի նախարարի փոխանորդ՝ Իոաննիս Մազրիտոսի մամուլի ասուլիսի ժամանակ ներկայացվեց Սևծովյան և միջբալկանյան բիզնես-կենտրոնի կողմից Հայաստանում, Վրաստանում և Ուկրաինայում իրագործվելիք ծրագիր: Այն կսկսվի 2003 թ.-ին և կտևի երեք տարի: Հունաստանի պետական բյուջեից հատկացվող վեց մլն եվրո սկզբնական գումարին հավանաբար կավելանա Հունաստանի առևտրային բանկի, այլ կառույցների մասնակցությունը:

Բոլոր երեք երկրներում ծրագիրը կունենա երեք ուղղություն: Առաջին՝ առողջապահություն և բժշկական ծառայություններ: Նախատեսվում է բժշկական օգնություն տրամադրել հատկապես այն մարդկանց, որոնք հեռավոր վայրերում են ապրում: Արտաքին գործերի նախարարի փոխանորդը նշեց, որ իրենք այդ փորձն ունեն: 1998 թ.-ից երկու բժշկական կենտրոններ են գործում Ալավերդիում և Երևանում:

Երկրորդ՝ կրթություն և մշակույթ: Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել կրթության և գիտության նախարարության, օտար լեզուների համալսարանի և տեղի հունական համայնքի հետ Հայաստանում հունական մշակույթի և լեզվի կենտրոն ստեղծելու մասին:

Եվ վերջապես երրորդ ուղղությունը բիզնեսին աջակցելն է: Նախատեսվում է Ֆինանսավորել Հայաստանում 30-60 փոքր, ընտանեկան ձեռնարկություններ: Այժմ ուսումնասիրություններ են կատարվում: Իոաննիս Մազրիտոսը նշում է, որ թեև առաջին անգամ են նման ձեռնարկման գնում, բայց համոզված են հաջողության մեջ:

Որքա՞ն գումար պետք է տրամադրվի այդ երեք երկրներից յուրաքանչյուրին՝ հարցին Հունաստանի փոխարտգործնախարարը պատասխանեց, որ դա կախված է տվյալ երկրի հնարավորություններից և ցուցաբերվող հետաքրքրություններից: Պրն Մազրիտոսի կարծիքով՝ Հայաստանի պարագայում կօգտագործվի այդ գումարից 1-1,5 մլն եվրո:

Մամուլի ասուլիսի ժամանակ Հունաստանի ներկայացուցիչը նշեց, որ իր երկիրը միջազգային շրջանակներում մշտապես աջակցում է Հայաստանին, ինչը բխում է դարերի խորքից եկող երկու ժողովուրդների ամուր բարեկամությունից: Տեղեկացվեց նաև, որ Հունաստանն այս տարի շուրջ 100 հազար եվրո օգնություն կցուցաբերի Հայաստանին՝ ցրտահարության վնասները փոքր-ինչ փոխհատուցելու համար:

AZG Armenian Daily #075, 19/04/2003

1915-Ի ԶՈՆԵՐԻ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

Ամերիկահայ փաստաբաններ Վարդգես Եղիայանի, Մարկ Կիրակոսի և Բրայն Քարաթեքի՝ «Նյու Յորք Լայֆ» ապահովագրական ընկերություն ղեկավարած դատով 20 մլն դոլարի հատուցում տրվեց 1915-ի զոհերի ժառանգներին: Այժմ նրանք, ինչպես հաղորդել ենք, բանակցություններ են վարում Փրանսիական «Աքսա» ընկերության հետ, որը համաձայնել է 17,5 մլն դոլար հատուցել զոհերի շառավիղներին, որից 3 մլն հատկացվելու է Ֆրանսիայի հայկական կազմակերպություններին: «Աքսայի» ավանդատուները հրապարակված ցանկում իրենց անունները ճշտելու համար կարող են դիմել՝ www.armenianinsurancesettlement.com կայքէջ, մինչև այս տարվա հոկտեմբեր ամիսը: Փարիզի «Յառաջը» տեղեկացնում է Ֆրանսիայում նմանաբնույթ ցանկի հրապարակման դժվարությունների մասին՝ կապված կրոնական, ցեղային պատկանելության հանգամանքներով: Հայոց ցեղասպանության զոհերի պարագայում այդ դժվարություններն արդեն հաղթահարված են:

Մայիսի սկզբներին ամերիկահայ փաստաբանները Փարիզից այցելելու էին Բեռլին՝ հանդիպելու գերմանական «Դոյչե բանկի» պատասխանատուների հետ, որոնք, սակայն, դժվարանում են այս հարցում: «Հառաջը» նշում է, որ այս երևույթների պատճառներից են այս երկրի գրեթե մեկ դարվա լուռությունը, 1915-ի դեպքերին Գերմանիայի մեղապատվությունը, նաև Թուրքիայի գործադրած ճնշումները: Ըստ որում, ինչպես նկատում է թերթը, «Նյու Յորք Լայֆի» պարագայում այդ ճնշումը այնքան էլ զգալի չի եղել, որքան «Աքսայի» նկատմամբ, իսկ գերմանական դրամատան դեմ բացված դատի առիթով թուրքական դեսպանատունը դիմել է դատարան՝ ցեղասպանության իրողությունը չընդունելու նամակ-պահանջով:

Նման պահանջով դատ է բացվել նաև «Դրեզդներ» բանկի դեմ, որը համարվում է հայ ավանդատուների գումարներ յուրացնող: Հայերը այս բանկի գանձարկղերին ի պահ էին տվել նաև տարբեր արժեքներ, շրջանառու է նաև լուրը՝ 30 տոննա ձուլածո ոսկու մասին: Գումարներից զատ Բեռլին-Բադենադ երկաթուղուն առնչվող այլ խնդիրներ ևս առկա են, որ վերաբերում են «Դոյչե բանկին» պատկանող այս երկաթուղու շինարարության վրա աշխատող հարյուր հազարավոր հայերի վճարումներին, տեղում հաշվհարդարի ենթարկելուց կամ Դեր Զորի անապատները քշելուց առաջ: Հիշեցնենք, որ «Դոյչե բանկը» Բեռլին-Բադենադ երկաթուղու շինարարության գլխավոր ներդնողն ու կապալառուն էր:

«Դոյչե բանկի» խոսսափողականությունը փաստաբաններին ստիպում է հանդիպում փնտրել Գերմանիայի ֆինանսների նախարարության պաշտոնյաների հետ:

«Յառաջը» տեղեկացնում է, որ դրամատնային հաշիվների հետապնդման համար ժամանակի սահմանափակում չկա, սակայն դրամատնային արկղերում պահված ունեցվածքի վերջին պայմանագրամը մինչև 2016 թվականն է:

Ամերիկահայ փաստաբանները ասել են, որ «Դոյչե բանկի» հետ հիշյալ հարցով իրենց նախաձեռնած գործը վերջինը չէ, և որ իրենք շարունակելու են հետապնդել Հայ դատի մինչ այսօր չբարձրացրած հարցը առնվազն 20 տարբեր կազմակերպությունների դեմ:

ՆՈՐ ՕԴՈՒՂԻ. ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻԱՆՈՒՄ Է
«ՁՎԱՐԹՆՈՑԻ» ՕԴԱՅԻՆ ՆԱՎԱՏՈՐՄԻՂԻՆ

Հունիսի 3-ին, վաղ առավոտյան Երևանի «Ձվարթնոց» միջազգային օդանավակայանում վայրէջք կատարեց գերմանական «Լուֆթհանզա» ավիաընկերությունից «Աերոբուս-319» օդանավը՝ սկիզբ դնելով Մյունխեն-Երևան-Մյունխեն շաբաթը երեք անգամ իրականացվող նոր չվերթին:

Այսպիսով, «Լուֆթհանզան» դարձավ Հայաստանում գործող չորրորդ եվրոպական ավիաընկերությունը՝ ավստրիական, բրիտանական և չեխական ընկերությունների հետ:

«Ըստ մեր հետազոտությունների՝ Հայաստանն այնքան էլ հարուստ երկիր չէ, նույնիսկ կարելի է ասել աղքատ երկիր է, – ասում է «Լուֆթհանզա» ընկերության Հայաստանի և Ուկրաինայի ներկայացուցիչ Անտոնիո Կուոկոն: – Սակայն Հայաստանի տնտեսությունը արագ զարգանում է, և դեկտեմբերին Բեռլինում Գերմանիայի ու Հայաստանի նախագահները որոշեցին խորացնել հարաբերությունները երկու երկրների միջև, իսկ այս առումով ավիաընկերությունները լավագույն տարբերակներից են»:

Հունիսի 3-ից մինչև հոկտեմբերի 24-ը ներառյալ ընկերությունը Երևանից մեկնող ուղևորների համար սահմանել է տոմսի հատուկ գներ: Գերմանիայի ցանկացած քաղաքի տոմսն արժե 299 դոլար (հետադարձ՝ գումարած հարկը: Համեմատության կարգով «Ավստրիական ավիաուղիներում» 410 դոլար է), որևէ եվրոպական երկրինը՝ 349 դոլար, Հյուսիսային Ամերիկայինը կամ Աֆրիկայինը՝ 599 դոլար:

«Լուֆթհանզայի» մուտքը համընկավ այս շաբաթ «Բրիտիշ էյրվայզի» Հայտարարությունը, որ հունիսի 18-ից ընկերությունը կրկնապատկում է Լոնդոն-Երևան թռիչքները՝ հասցնելով շաբաթական վեցի: Հայաստանն աղքատ երկիր է, թե ոչ՝ եվրոպական ավիաընկերությունները մրցություն մեջ են մտել նրա օդային շուկայի համար:

«Մեր փորձագետները փետրվարին ուսումնասիրություններ են անցկացրել՝ գնահատելու հայկական շուկան և նրա զարգացումները, որպեսզի պարզեն, թե ինչպես կարող ենք բարձրորակ ծառայություններ մատուցել Հայաստանից Եվրոպա մեկնող ուղևորներին: Այդ ուսումնասիրությունները դրական արդյունք տվեցին», – ասում է Կուոկոն:

«Լուֆթհանզա» ընկերության Երևան-Մյունխեն և հակառակ ուղղությամբ տոմսերն սկսել են վաճառել ապրիլից:

Հաջորդ ուղղությունը կբացվի հունիսի 5-ին՝ Մյունխեն-Թբիլիսի չվերթով (շաբաթը երեք թռիչք):

«Այս չվերթներով մենք նպատակ չունենք փորձեր կատարելու: Մենք վստահ ենք, որ Հայաստանի և Վրաստանի հետ հաստատվող կապերը դրական արդյունք կունենան, և համոզված ենք Հայաստանի և Վրաստանի զարգացման մեջ: Ունենալով Մոսկվայի և Կիևի դրական փորձը՝ համոզված ենք, որ այս երկրներում նույնպես մեր չվերթների քանակն ապագայում կավելանա», – ասաց գրասենյակի տնօրեն Օտտը:

Սուրեն Դեհերյան
Armenia Now.com, June 2005

ՄՈՍԿՎԱՆ, ԼՈՆԴՈՆԸ ԵՎ ՍԵՌՈԼԸ
ԱՄԵՆԱԹԱՆԿ ԶԱՂԱՔՆԵՐՆ ԵՆ

«Մերսեր» հետազոտական ընկերությունը տվյալները վկայակոչելով՝ Ֆրանսայրեսը հաղորդում է, որ Մոսկվան հյուրերի համար մնում է աշխարհի ամենաթանկ քաղաքը:

Երկրորդ տեղում Լոնդոնն է, երրորդում՝ Հարավային Կորեայի մայրաքաղաք Սեուլը: Չորրորդ և հինգերորդ տեղերը զբաղեցնում են Տոկիոն և Հոնկոնգը: Իսկ ամենաէժեքան քաղաքն է Պարագվայի մայրաքաղաք Ասունսիոնը:

Հետազոտության հեղինակներն աշխարհի 143 քաղաքներում համեմատել են 200-ից ավելի ապրանքների ու սպասարկումների գները (կացարանի վարձակալում, տրանսպորտ, սնունդ, հագուստ, կենցաղի առարկաներ, զվարճանքներ և այլն)՝ որպես չափանմուշ վերցնելով ԱՄՆ-ի ամենաթանկ քաղաք Նյու Յորքը:

Վերջինիս համեմատությամբ Մոսկվան 34,4 տոկոսով ավելի թանկ քաղաք է: Ընդամին այս ցուցանիշը 11 տոկոսով բարձր է անցյալ տարվա համապատասխան ցուցանիշից: Լոնդոնը Նյու Յորքից թանկ է 26,3 տոկոսով: Անցյալ տարվա համեմատությամբ թանկացումը կազմել է 16 տոկոս:

Ամենաթանկ քաղաքների տասնյակում տեղեր են զբաղեցնում նաև Կոպենհագենը, Ժնևը, Ցյուրիխը, Օսլոն, Օսական և այլն: Ամենաէժեքան եվրոպական քաղաքը Սոֆիան է: Պետերբուրգը 12-րդ տեղում է, իսկ Փարիզը՝ 13-րդ:

AZG Armenian Daily #114, 19/06/2007

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀԱՐՊԵՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ Է, ՈՐ ԱՅԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԽԱՌՆՎՈՒՄ ԵՆ ԿԱՆԱԳԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻՆ

Կանադայի Ազգային էթնիկ մամուլի խորհրդի կլոր սեղանի ժամանակ Կանադայի վարչապետ Սթիվեն Հարպերը հաստատել է, որ Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը երկրի պետական քաղաքականությունն է, այլ ոչ թե «որոշ ընտրված մարդկանց դիրքորոշում», ինչպես ոմանք փորձում են ներկայացնել: Կանադայի Հայ դատի հանձնախմբի փոխանցմամբ, Սթիվեն Հարպերը ընդգծել է այլ պետությունների ներկայացուցիչներին՝ Կանադայի ներքին գործերին խառնվելու անընդունելիությունը: «Որպես կառավարության ղեկավար՝ չեմ կարող թելադրել մամուլին՝ ինչ գրել թերթերում: Նաև այլ պետությունները չեն կարող մեզ թելադրել՝ ինչ գրել», - հայտարարել է Կանադայի վարչապետը:

Հիշեցնենք, որ ապրիլի 24-ին Սթիվեն Հարպերը ելույթ է ունեցել Հայոց ցեղասպանության տարելիցի կապակցությամբ, ինչի համար «խիստ քննադատության» էր ենթարկվել Թուրքիայի ԱԳՆ-ի կողմից: Իսկ ապրիլի 24-ից մեկ շաբաթ առաջ Թուրքիան «զգուշացնում էր» Սթիվեն Հարպերին ելույթ չունենալ այնպիսի հայտարարություններով, որում 1915 թվականի իրադարձությունները ցեղասպանություն են կոչվում:

Աղավնի Հարությունյան
AZG Armenian Daily #115, 20/06/2007

ԱԳՐԲԵՋԱՆՑԻ ՁԻՆՎՈՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿ Է ԽՆԴՐՈՒՄ

Ադրբեջանցի զինվոր Սամիր Մամեդովը Հայաստանի իշխանություններին խնդրել է իրեն փախստականի կարգավիճակ տալ: «Արմինֆո» գործակալությունը տեղեկացմամբ՝ այս մասին տեղեկացրել է Հայաստանի պետական հանձնաժողովի աշխատանքային խմբի ղեկավար Արմեն Գաբրիելյանը: Սամիր Մամեդովը Ռոբերտ Քոչարյանին է դիմել մայիսի 3-ին՝ խնդրելով իրեն փախստականի կարգավիճակ տալ:

Մամեդովը հայկական սահմանն անցել էր անցյալ տարվա դեկտեմբեր 24-ին և այլևս չի ցանկանում վերադառնալ Ադրբեջան՝ ակնհայտորեն վախենալով ռազմական դատարանի առաջ հայտնվելուց և հայրենիքի դավաճանություն հռչակածով դատապարտվելուց, ինչպիսի ճակատագրի են «արժանացել» Հայաստանում հայտնված մյուս ադրբեջանցի զինվորները:

AZG Armenian Daily #111, 14/06/2007

ՄԻՄՈՆՍԸ ԳՈՂ Է ՆԱՏՕ-Ի ՀԵՏ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻՑ

Հարավային Կովկասում ՆԱՏՕ-ի գլխավոր քարտուղարի հատուկ ներկայացուցիչ Ռոբերտ Միմոնսը, գոհունակություն հայտնելով Հյուսիսատլանտյան գործընկերությունից գործողությունների ծրագրի փուլերը հաջողությամբ իրականացնելու առնչությամբ, ընդգծել է, որ գործընկերությունը չի մրցակցում այլ անվտանգության համակարգերի հետ՝ լինի դա Ռուսաստանը կամ Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունը:

ՀՀ պաշտպանության նախարարության տեղեկացմամբ՝ հանդիպմանը պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն անհանգստություն է հայտնել Ադրբեջանի՝ Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի պայմանագրից դուրս գալու վերջերս արած հայտարարության կապակցությամբ: Ռոբերտ Միմոնսը հայտնել է, որ ՆԱՏՕ-ն մոտ ժամանակներս հատուկ քննարկումներ է կազմակերպելու Ռուսաստանի և Ադրբեջանի կողմից պայմանագրի հանդեպ մորատորիում հայտարարելու վերաբերյալ:

Ռոբերտ Միմոնսը կարևորել է Հայաստանի մասնակցությունը միջազգային խաղաղարար առաքելություններում, բարձր գնահատելով գործընկերությունը մասնավորապես Կոսովոյում: Կողմերն անդրադարձել են Աֆղանստանում գործող ՆԱՏՕ-ի ISAF-ի (Միջազգային անվտանգության աջակցության ուժեր) կազմում Հայաստանից բժիշկներ ներառելու հեռանկարին: Պաշտպանության նախարար Միքայել Հարությունյանն իր հերթին տեղեկացրել է, որ Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանը մոտ օրերս կունենա զինված ուժերի հարցերով զբաղվող ներկայացուցիչ, ինչը կնպաստի երկրի զինված ուժերում մարդու իրավունքների ինստիտուտի ստեղծմանը:

Աղավնի Հարությունյան
AZG Armenian Daily #118, 23/06/2007

«ԱՐՅՈՒՆՈՏ ՁԵՌՔԵՐԸ ՀԱՍԱՆ ԳԻՆՔԻՆ»

Հայտարարել է Թուրքիայի վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը

Երեկ Ստամբուլում սպանվել է «Ակօս» շաբաթաթերթի գլխավոր խմբագիր Հրանտ Դինքը: Սպանությունը կատարվել է ցերեկով այն պահին, երբ Դինքը դուրս է եկել խմբագրությունից: Ենթադրվում է, որ մարդասպանը եղել է երիտասարդ, մոտ 18-19 տարեկան: Սպանությունը կատարել է ատրճանակի կրակոցներով: Սպանությունից վայրում ոստիկանությունը հայտնաբերել է չորս պարկուճ: Ստամբուլի ոստիկանությունը մարդասպանին հայտնաբերելու համար ձեռնարկել է արտակարգ միջոցառումներ: Ուշ երեկոյան ձեռքարկվել են երկու կասկածելիներ:

Այս վայրագ սպանությունը բուռն գայրույթ է առաջ բերել պոլսահայ համայնքում, ինչպես նաև թուրք մտավորականների շրջանում, որոնք, տեղեկանալով ողբերգական միջադեպի մասին, սպանությունը դատապարտելու համար շտապել են «Ակօսի» խմբագրություն: Սպանությունից հետո այնտեղ է շտապել նաև Ստամբուլի նահանգապետ Մուսամբեր Գյուլերը: Այդ ընթացքում Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարությունը հանդես է եկել սպանությունը դատապարտող հայտարարությամբ:

Վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը Դինքի սպանության մասին իմացել է նախարարների խորհրդի նիստի ժամանակ և ընդհատելով նիստը՝ անհրաժեշտ հրահանգներ է տվել սպանության բացահայտման ուղղությամբ: Վարչապետը կարգադրել է ներքին գործերի և արդարադատության նախարարներին անել հնարավորը սպանությունը բացահայտելու համար: Երկու նախարարներն իսկույն ուղևորվել են Ստամբուլ: Էրդողանը խորը վշտով նշել է, որ արյունոտ ձեռքերն այս անգամ հասել են Դինքին: «Այս հարձակումն, ի դեմս Հրանտ Դինքի, կատարվել է մեր բոլորի դեմ, ուղղված է մեր միասնության և կայունության դեմ»:

Դինքի սպանությունը սառը ցնցողի ազդեցություն ունեցավ նաև թուրքական մամուլի ներկայացուցիչների վրա: Նրանք, այդ թվում հանրային հեռուստատեսությունը, “Reuters”-ը ինտերնետային էջերում իսկույն արձագանքել են միջադեպին: Նրանց են միացել նաև CNN-ը, BBC-ն և այլ միջազգային լրատվական միջոցներ:

«Ազգի» հետ գրույցում «Մարմարա» թերթի գլխավոր խմբագիր Ռոբեր Հատտեճյանը նշեց, որ իրենք խորապես ցնցված են սպանությունից: «Ինձ բարոյալքված, հուսախաբ եմ զգում: Այս երկրում հանրային կարծիքը պատրաստ էր խիզախ մտքեր լսելու»: Ըստ Ռոբեր Հատտեճյանի՝ Հրանտ Դինքի սպանությունը հարված էր հայ համայնքին, Թուրքիային, խոսքի ազատությանը:

Հրանտ Դինքը ծնվել է 1954 թվականին Մալաթիայում և Ստամբուլի համալսարանի շրջանավարտ է: 1961 թ. ընտանիքը տեղափոխվել է Ստամբուլ: 1996 թ. ապրիլից Դինքն «Ակօսի» գլխավոր խմբագիրն էր: Դինքին թուրքական արդարադատությունը հետապնդել է համարձակ հայացքների համար: Նա 2005 թ. թուրքերի ինքնությունը վիրավորելու համար դատապարտվել էր 6 ամսվա ազատազրկման: Սակայն դա չխանգարեց նրան, որ շարունակի բարձրաձայն խոսել Հայոց ցեղասպանության մասին: Վերջին շրջանում հաճախակի էին թուրք ազգայնամոլների սպառնալիքները նրա նկատմամբ:

Ըստ Հակոբ Զաքրյանի

Adaptation from AZG Armenian Daily #010, 20/01/2007

ՌՌՌՍԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

Մայիսի 17-ին Ռուսաստանի մայրաքաղաքի Քրիստոս Ամենաիրկիչ տաճարում Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսիյ Բ-ի և Արտեկրի Ռուս ուղղափառ եկեղեցու առաջնորդ և Նյու Յորքի միտրոպոլիտ Լավրի միջև կնքվեց ու սրբազորովեց մի համաձայնագիր (Կանոնական միաբանման կամ հաղորդություն [communion] ակտ), որը ուշագրավ երևույթ է նաև մեզ՝ հայերի համար: Փաստորեն այդ ակտով հաջողությամբ պսակվեցին 1991 թ.-ից՝ Խորհրդային Միության փլուզումից ի վեր Ռուս ուղղափառ եկեղեցու երկու հատվածների միջև սկսված և վերջին երեք տարիներին պաշտոնական բնույթ ստացած բանակցությունները: Ռուս եկեղեցու պառակտումն սկսվել էր 1917 թ. բոլշևիկյան հեղափոխությունից՝ ցարի ու նրա զերդաստանի անդամների զընդակահարությունը հետևած իրադարձություններով, Ռուսաստանում պաշտոնական աթեիզմի հաստատումով: Ռուս եկեղեցու Նյու Յորքի թեմը և հետագայում արտերկրի այլ թեմեր իրենց անհնազանդությունն էին հայտնել Ռուսաստանի պատրիարքությունը, իսկ 1927 թ.-ին, երբ Ռուսիո Սերգիյ պատրիարքը եկեղեցին կատարյալ ոչնչացումից փրկելու մտահոգությամբ պաշտոնապես իր հավատարմությունն էր հայտնել կոմունիստական կառավարությանը, կապերն ամբողջովին խզվել էին երկու հատվածների միջև, և անջատյալ հատվածն իրեն հայտարարել էր Ռուս ուղղափառ հավատքի միակ պաշտպանը:

Ստորագրված համաձայնագիրը արտերկրի Ռուս եկեղեցուն վերապահում է ներքին, նյութական, վարչական և այլ իրավասություններ՝ ինքնավարության տեսքով: Սակայն, մյուս կողմից, եկեղեցու մեկույթյունն է ապահովում Ռուսաստանի պատրիարքի մականի ներքո, վերջինիս վերապահելով արտերկրի եկեղեցու հովվապետի ընտրությունը հաստատելու (կետ 4), արտերկրի թեմերի լուծարման և կազմավորման որոշումներին համաձայնելու (կետ 6), թեմական առաջնորդների (հայրապետների) ընտրությունը վավերացնելու (կետ 7), եկեղեցական արարողությունների ընթացքում առաջինի՝ Ռուսիո պատրիարքի անունը հիշելու (կետ 9), մյուսուհը Ռուսիո պատրիարքից ստանալու (կետ 13) և այլ կարևորագույն իրավասություններ:

Համաձայնագրի գոյացման և կայացման գործում վճռական էր Ռուսաստանի նախագահի դերակատարումը, որը նախագահեց համաձայնագրի ստորագրման արարողությունը և ստորագրելուց առաջ խաչակնքվեց և սրբապատկերը համբուրեց: Նա ամենևին չթաքցրեց, ընդհակառակն՝ ամեն ձևով ընդգծեց պետության և անձամբ իր դերը եկեղեցու վերամիավորման գործում: Եվ այդ դերն է, որ պետք է ներկայումս օրինակ և նախաչավիղ դառնա հայ եկեղեցու վերամիավորման համար:

Սա այն առիթըն է խորանալու հայ եկեղեցու պառակտման պատճառների մեջ, վերստին բացելու հին վերքեր, հակառակ որ դրանք դեռ արյունահոսում են: Բայց իսկական առիթն է ընդգծելու մեր պետական իշխանություններից և անձամբ հանրապետության նախագահից ակնկալվող դրական ու գործնական միջամտության անհրաժեշտությունը: Եթե բազմամիլիոն ուսու ժողովրդի միասնության համար եկեղեցու միությունը կարևոր է, ապա հայ ժողովրդի համար՝ առավել ևս:

Ըստ Հակոբ Ավետիքյանի

Adaptation from AZG Armenian Daily #112, 15/06/1991

ԼՈՒՐԵՐ ԴԵՍԻՑ ՈՒ ԴԵՆԻՑ

ԵՐԵՎԱՆ: 2007 թ. հունիսի 15-ին Մայր Աթոռ Էջմիածնում Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ն ընդունել է կրթության, գիտության, ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի գծով ՀՀ նախագահի խորհրդականին կից ստեղծված մարմնի անդամներին՝ նախագահի խորհրդական Սերգո Երիցյանի գլխավորությամբ: Հանդիպմանը ներկա են եղել Հայաստանի ուսսական, քրդական, հրեական, ասորական, ուկրաինական, բելառուսական, լեհական, վրացական և հունական համայնքների ներկայացուցիչներ:

Շնորհակալություն հայտնելով վեհափառ հայրապետին՝ կրթության, գիտության, ազգային փոքրամասնությունների և կրոնի գծով նախագահի խորհրդական Սերգո Երիցյանը նշել է, որ վեհափառ ոչ միայն տարբերություն չի դրել, այլև զորացրել է ժողովուրդների բարեկամության ոգին: Ամենայն հայոց կաթողիկոսն էլ իր հերթին հորդորել է ազգային փոքրամասնություններին պահպանել ազգային դիմագիծը և իբրև հավատարիմ քաղաքացիներ անել կարելին ի բարօրություն Հայաստանի:

ՓԱՐԻՉ: «Ինձ համար մեծ պատիվ էր ստանալ ձեր շնորհավորանքը Ֆրանսիայի նախագահ ընտրվելու կապակցությամբ», – ասում է Ֆրանսիայի նախագահ Նիկոլա Սարկոզին Մեծի Տան Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Առաջինին հղած նամակում ի պատասխան նրա շնորհավորական ուղերձի Ֆրանսիայի նախագահի պաշտոնում ընտրվելու կապակցությամբ: «Ես կանեմ հնարավոր ամեն ինչ հայ և ֆրանսիացի ժողովուրդների միջև դարավոր բարեկամության ամրապնդման համար»: Ֆրանսիայի նախագահն ընդգծել է, որ Ֆրանսիայի վերաբերմունքը հայ ժողովրդի հանդեպ անփոփոխ կմնա: «Ես զգացված եմ Հայոց ցեղասպանության հարցում Ֆրանսիայի նախագահի դիրքորոշման առիթով նրա հասցեին ասված ձեր խոսքերից և համոզված եմ, որ Թուրքիայի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը այդ երկրի բարոյական պարտականությունն է: Հավաստիացնում եմ ձեզ, որ առաջիկայում ևս նույնքան վճռական կգործեմ այդ ուղղությամբ»:

ԿԱՀԻՐԵ: Այսօրվա դրությամբ արաբական աշխարհի բնակչությունը կազմում է 331 միլիոն, հաղորդել է Եգիպտոսի Մենա լրատվական գործակալությունը՝ վկայակոչելով արաբական պետությունների լիգայի տնտեսական կոմիտեի գեկուցագիրը: Ընդամին բնակչության աճի տեմպերը տարեկան 3 տոկոսից ավելի են (1,7 տոկոս): Կանխատեսումների համաձայն՝ 2000 թվականին արաբական երկրների ընդհանուր բնակչությունը կհասնի 400 միլիոնի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆ ԵՆ ԱՆՑՆՈՒՄ: Խորհրդային սահմանապահները Խաբարովսկի չորս դպրոցականների բռնել են սահմանն անցնելիս: Նրանցից ամենամեծը 12 տարեկան է: Սահմանախախտները հանդերձավորված են եղել ինչպես հարկն է քարտեզներով, կողմնացույցերով, անդամթերքներով: Նրանց նպատակն է եղել հասնել չինական Շաուլին մենաստանը՝ ուշու սովորելու համար:

ՍԻԳՆԻ: Վերջերս Ռեմբրանդտի «Բեհեղգեբուզը Դավիթ թագավորի նամակը կար-

դալիս» կտավը անսպասելիորեն գրավեց ավստրալիացի բժիշկների ուշադրությունը: «Այն, ինչը արվեստասերների համար դասական Ռեմբրանդտ է, բժիշկների համար դասական քաղցկեղ է», – ասել է նրանցից մեկը: Եզրակացություն առիթը Բեհեդզեբուդի ձախ կրծքին քաղցկեղի պարզ երևացող ախտանշաններն են: Որ բժիշկները ճիշտ են նկատել՝ փաստ է: Ռեմբրանդտի բնորդուհին եղել է նրա կինը՝ Հենդրիկե Սոֆելար, որը քաղցկեղից մահացել է կտավի ստեղծումից ինը տարի անց՝ 36 տարեկան հասակում:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Հարավսլավիայի արքունիքի աքսորված թագաժառանգը առաջին անգամ պետք է այցելի իր հայրենիքը, որովհետև շատ մտահոգ է այնտեղ ծավալված իրադարձություններով: Իշխան Ալեքսանդրը Բելգրադ կոմամանի հոկտեմբերի 5-ին և կփորձի խաղաղության բանակցություններ վարել հակամարտ կողմերի հետ: Հիշենք, որ Հարավսլավիայի արքունիքը աքսորվել էր դեռևս 1941-ին:

ԳՅՈՒՂԱՑԻՆՆԵՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ: Այն հարցին, թե անցյալի քաղաքական գործիչներից ով է առավել համակրելի ուսումնական գյուղացիների համար, մեծամասնությունը տվել է Մալենկովի ազգանունը՝ պատճառաբանելով, որ 50-ական թվականների կեսերին նա զգալիորեն թուլացրեց հարկերը և ընդարձակեց տնամերձ հողամասերի թուլատրելի սահմանները: Երկրորդ տեղում հայտնվել է ... Լեոնիդ Բրեժնևը: Նշվել է նրա վաստակը հասարակության կայունության գործում:

Գործող քաղաքական գործիչներից մրցակից չի ունեցել ոչ անհայտ Ժիրինովսկին: Սա էլ բարձր պատվի է արժանացել վճռականության և իր նպատակին հասնելու կամքի համար:

ՄՈՍԿՎԱ: Շարունակվում է Լենինի հուշարձանների պղծումը: Ինչպես հայտնեցին Ռուսաստանի ներքին գործերի նախարարության մամուլ կենտրոնից, օգոստոսի 26-ին Լենինգրադում Վասիլևյան կղզու գործկոմի շենքի մոտակա արձանին կանաչ ներկ են լցրել, Կոստով քաղաքում և Նիժնի Նովգորոդի մարզի Պրավդինսկ ավանում Լենինին ներկել են սպիտակ գույնով, իսկ Սարատովի մարզի Եկատերինովկա ավանում՝ դեղին գույնով:

ՆԻՖԵՐԻԱ: Նիգերիայի պրեզիդենտ գեներալ Իբրահիմ Բաբաջիդան արևմտյան պետություններից պահանջում է հատուցել այն վնասը, որ Աֆրիկային պատճառել է ստերիկավաճառությունը: Նա հայտարարել է, որ ավելի քան 30 մլն աֆրիկացիների ստերիկացումով է մեծապես պայմանավորված Աֆրիկայի հետամնացությունը, մինչդեռ «նախկինում Եվրոպան և Աֆրիկան գրեթե հավասար մակարդակ են ունեցել»:

ՊՐԵՏՈՐԻԱ: 1991 թ.-ի գրական լավագույն ստեղծագործության համար Նոբելյան մրցանակը շնորհվել է Հարավային Աֆրիկայի բնակչուհի, սպիտակամորթ գրող Նադին Գորդիմերին:

ARMENIAN FABLES

ՄԽԻԹԱՐ ԳՈՇ (1140-1213)

ԱՍՏՂԵՐԸ

Մի անգամ աստղերը ժողով արեցին: Նրանցից ծերագույնն ասաց.

—Մենք շատ ենք: Ինչո՞ւ լուսնի և արեգակի փոխարեն գիշեր ու ցերեկ չենք լուսավորում:

Մեկ ուրիշը պատասխանեց.

—Որովհետև միավորված չենք:

Եվ որոշեցին միավորվելով՝ նախ հաղթել արեգակին: Բայց հանկարծ ծագեց լուսինը, և նրանք խամրեցին:

—Սրանից որ այսպես խամրեցինք, — ասացին նրանք, — հապա ի՞նչ կլինեինք, եթե արեգակը ծագեր:

Եվ գղջալով խոստովանեցին իրենց պարտությունը:

Խրատում է առակս, թե թույլերը, ինչքան էլ թվով շատ լինեն, չեն կարողանա հաղթել հզորին:

ԱՊԱՇԽԱՐՈՂ ԳԱՅԼԸ

Գայլը ծերանալով գնում է ոչխարի հոտի մոտ ու ասում.

— Այժմ ապաշխարող եմ և շատ եմ ձեզ վշտացրել, ուստի ուզում եմ գալ և ձեր տան մաքրողը դառնալ, որպեսզի թողության արժանանամ և ձեր մանուկներին ուրիշ գայլերից ևս պահպանեմ:

Եվ ուրախանալով ոչխարները շներին ասում են.

— Այլևս մի նեղեք նրան:

Գայլը մնում է այդտեղ, համբերում, մինչև մեծանում են գառները, ապա սկսում է հոշոտել և ուտել նրանց: Ի վերջո շատերը, նկատելով այդ, սատկեցնում են նրան:

Առակս այսպիսի խրատ է տալիս. շուտ չհավատալ չարագործին:

ՆՈՆԵՆԻՆ ԵՎ ԹՉԵՆԻՆ

Նոնենին և Թզենին կամեցան սիրով կապվել միմյանց ու երգվեցին քաղցրությամբ, բայց նոնենու թթվուլթյան պատճառով ձանձրացավ Թզենին, և նրանց դաշինքը խախտվեց:

Առակիս իմաստն այն է, որ սիրողները նախ պետք է փորձեն միմյանց բարքերը, թե բոլոր կողմերով նման են իրար, իսկ եթե ոչ՝ հեշտուլթյամբ կխախտվի սերը:

ՉԿՆԵՐՆ ՈՒ ՆՐԱՆՑ ԹԱԳԱՎՈՐԸ

Չկներին մեղադրեց նրանց թագավորը:

– Ինչո՞ւ եք ուտում ձեզնից մանր ձկներին:

Համարձակուլթյուն ստանալով՝ ձկները պատասխանում են:

– Որովհետև քեզնից սովորեցինք: Շատերը եկան քեզ երկրպագելու, և կլանելով՝ քեզ կերակուր դարձրին:

Ըստ այդմ՝ իրենք ևս հանդուգն եղան:

Առակս հանդիմանում է, որ ոչ թե խոսքով, այլ գործով պետք է խրատել:

ՄԱՐԳԸ ԵՎ ԳԱԼԻԱՆՈՍԸ

Մի անգամ Գալիանոսը դասախոսուլթյուն է կարդում մարմնի առողջուլթյան մասին՝ ասելով:

– Եթե մարդ զգուշ լինի ուտելու և խմելու մեջ, մեր բժշկուլթյան կարիքը չի զգա:

Այս լսելով՝ մի մարդ ո՛չ ուտում է, ո՛չ խմում: Դրանից նա ծանր հիվանդանում է և թշնամանում Գալիանոսին: Իմանալով այդ՝ Գալիանոսն ասաց:

– Ո՛վ անմիտ մարդ, չգիտես՞ դու, որ մենք բնուլթյան արարիչը չենք, այլ օգնականը: Ինչո՞ւ չհասկացար խոսքիս իմաստը, որ ճիշտ վարվելիք:

Այս օրինակից սովորում ենք, որ ուշադրուլթյամբ պետք է լսել իմաստունների ու բժիշկների խոսքը և խուսափել ծայրահեղուլթյուններից՝ և՛ առավելից, և՛ նվազից, որովհետև երկու դեպքում էլ չարիք կա:

ԱՌՅՈՒԾԸ ԵՎ ԱՂՎԵՍԸ

Մի առյուծ կորյուն ծնեց, և հավաքվեցին կենդանիները՝ կորյունին տեսնելու և ուրախանալու:

Աղվեսն եկավ և հանդեսի ժամանակ բազմության մեջ առյուծին նախատեց բարձրաձայն ու անարգեց, թե ա՞յդ է քո զորությունը, որ ծնում ես միայն մեկ կորյուն և ոչ բազմաթիվ:

Առյուծը հանդարտաբար պատասխանեց և ասաց.

– Այո, ես ծնում եմ մի կորյուն, բայց առյուծ եմ ծնում և ոչ քեզ նման աղվես:

ԻՇԽԱՆԸ ԵՎ ԱՅՐԻ ԿԻՆԸ

Մի իշխան կար խիստ չար ու անիրավ: Եվ նույն քաղաքում ապրում էր մի այրի կին, և իշխանը, հարկ պահանջելով, նեղում էր նրան, և այրի կինն աղոթում էր, որ իշխանն ունենա խաղաղ ու երկար կյանք:

Գնացին, ասացին իշխանին՝ քո չարության համար աղոթում է այրին:

Եվ իշխանը եկավ ու ասաց.

– Ես քեզ բարեք չեմ արել, ո՛վ կին, դու ինձ համար ինչո՞ւ ես աղոթում:

Այրի կինն ասաց.

– Քո հայրը վատ մարդ էր, ես անիծեցի, և նա մեռավ: Դու նստեցիր նրա տեղը՝ ավելի խիստ չար: Եվ այժմ վախենում եմ, որ մեռնես, և քո որդին քեզնից ավելի չար լինի:

ԿՏԱԿ ԳԱՆՁԻ ՄԱՍԻՆ

Մի իմաստուն և աղքատ մարդ ուներ ծույլ որդիներ: Մահվան ժամին նա կանչեց որդիներին և ասաց.

– Ո՛վ գավակներ, իմ նախնիները շատ գանձ են թաղել մեր այգում, և ես ցույց չեմ տա նրա տեղը: Այդ գանձը կգտնի նա, ով շատ աշխատի և խոր փորի:

Եվ հոր մահից հետո որդիներն սկսեցին աշխատել մեծ եռանդով և խորն էին վարում, որովհետև յուրաքանչյուրն աշխատում էր, որ ինքը գտնի գանձը:

Եվ այգին սկսեց աճել և զորանալ և առատ բերք տվեց և նրանց հարստացրեց գանձերով:

ԵՂԵԳՆԸ ԵՎ ԾԱՌԵՐԸ

Մի թագավոր գբոսանքի ելավ՝ շրջելու լեռներում և հովիտներում: Եվ տեսավ, որ մեծամեծ ծառեր կային կոտորոված ու փշրված, և միայն մեկ եղեգ կար՝ կանգուն, անարատ: Եվ թագավորն ասաց.

– Ո՛վ եղեգն, ասա՛ ինձ, թե ինչպես հաստատուն ես մնացել, երբ մեծամեծ ծառեր փշրվել են:

Եվ եղեգն ասաց.

– Ո՛վ թագավոր, երբ սաստիկ հողմ բարձրացավ, ծառերը հպարտությամբ հակառակ կանգնեցին հողմի դեմ, և հողմը նրանց փշրեց, իսկ ես խոնարհվեցի հողմի կամքով և ահա կանգուն եմ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԶԻՆՎՈՐԸ

Մի իմաստուն զինվոր պատերազմ էր գնում, և նա երկու ոտքով կաղ էր: Եվ զինվորներից մեկն ասաց.

– Ո՛վ ողորմելի, ո՞ւր ես գնում: Քեզ իսկույն կսպանեն, որովհետև փախչել չես կարող:

Եվ նա ասաց.

– Ո՛վ անմիտ, ես չեմ գնում պատերազմ՝ փախչելու, այլ կանգնելու, կռվելու և հաղթելու:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՋՐԱՂԱՅԸ

Եկեղեցին պարծեցավ յուր սրբությամբ և ասաց.

– Ես եմ տաճարն Աստծու, և դեպի ինձ են գալիս քահանաները և ժողովուրդը՝ աղոթք մատուցելու Աստծուն և պատարագ, և հաշտվում է Աստված աշխարհի հետ, և մեղքերին թողություն է լինում:

Այն ժամանակ ջրաղացն ասաց եկեղեցուն.

– Ինչ որ դու ասում ես, արդար է և ճշմարիտ, բայց դու իմ երախտիքը մի մոռանա, որ գիշեր-ցերեկ աշխատում եմ և աղում այն, ինչ ուտում են քահանաները և ժողովուրդը և ապա քեզ են գալիս աղոթելու և երկրպագելու Աստծուն:

ԻՇՄԱՏԵՐԸ ԵՎ ԳԱՅԼԸ

Մի մարդ կորցրել էր էջը: Նա մորմոքայով այս ու այն կողմ էր շրջում, փնտրում ու չէր գտնում: Հանդիպում է նա մի գայլի:

– Ո՛վ եղբայր, – հարցնում է մարդը, – կորցրել եմ իմ իշուկը, չե՞ս գտել:

– Եղբայր, քո էջը ես եմ գտել, – պատասխանում է գայլը:

– Բե՛ր, որ քո գտնելու վարձը տամ:

– Ո՛վ մարդ, – ասում է գայլը, – քո էջը տիղմի մեջ էր խրվել: Ես երեք օր չարչարվեցի, հագիվ կարողացա հանել: Գիտեի, որ աղքատ մարդ ես, ինձ վարձահատույց լինել չէիր կարող, և վարձի տեղը էջդ կերա:

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՊԱՏԻՎ

Մի թագավոր իր գործով ճանապարհ էր գնում: Նա երկու սուրբ հայրերի տեսավ գարշելի հագուստով: Թագավորը իջավ նժույգից և խոնարհվելով համբուրեց նրանց: Զորավարները սկսեցին տրտնջալ, թե այս թագավորը իր մեծամեծներին պատիվ չի տալիս, չնչին մարդկանց մեծարում է:

Թագավորն իմանալով հրամայեց չորս սնդուկ սարքել: Երկուսը՝ արտաքուստ գեղեցիկ ու քանդակազարդ՝ լի աղբով ու ավազով, իսկ մյուս երկուսը՝ արտաքուստ սհաճ, կպրոտ, մեջը լի ոսկով ու մարգարտով: Եվ կանչելով բամբասող իշխաններին՝ թագավորն ասաց.

– Գնահատեցե՛ք և ընտրեցե՛ք չորս կնքած աստղերից որն ուզում եք: Նրանք ընտրեցին գեղեցիկները և բանալով տեսան, որ լցված են աղբով ու ավազով, զղղջացին:

Թագավորն ասաց.

– Այդպես եք նայում երեսին և պայծառ հագուստին այն մարդու, որ ներքուստ լի է աղտեղությամբ: Իսկ այս սուրբ հայրերը, որոնց հանդիպեցի, արտաքուստ էին աղտոտ, իսկ ներքուստ՝ լի հոգու շնորհով:

ԱՂՔԱՏՆ ՈՒ ԱՐԾԻՎԸ

Ոմն աղքատ մարդ մի կտոր միս էր խորովում անմարդաբնակ վայրում: Եվ ահա մի արծիվ հանկարծակի սլացավ վերևից, հափշտակեց միսն ու բարձրացնելով՝ տարավ: Աղքատը, գետնին երեսի վրա ընկած, լաց եղավ՝ ասելով.

– Զվայելենս:

Արծիվը տարավ միսն իր բույնը, դրեց ձագերի առջև ու ինքը գնաց: Մի կայծ, որ կպած էր մնացել մսին, այրեց արծվի բույնն ու ձագերին:

ՇԻՆԱԿԱՆԻ ՈՐԳԻՆ՝ ԹԱԳԱՎՈՐ

Մի երկրի թագավոր վախճանվել էր: Եվ երբ իշխաններն ու նախարարները իրենցից մեկին թագավոր ընտրելու համար միաբանության չէին գալիս, մի շինականի որդու կարգեցին թագավոր:

Իսկ նրա հայրը, գալով պալատ և տեսնելով իր որդուն թագավորական հանդերձների մեջ, հարցնում է նրան.

– Որդյա՛կ, ճանաչո՞ւմ ես ինձ:

– Ինչպե՞ս կարող եմ ճանաչել, – պատասխանում է որդին, – երբ ի՛նձ չեմ ճանաչում:

ԲԱՁԵՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻ ՀԱՎԸ

Պարսավում էր բազեն հավին ու ասում.

– Ինչո՞ւ այդպես անշնորհակալ ես քո տիրոջ նկատմամբ, ինչո՞ւ ես զգուշանում նրանից: Ձե՞ս տեսնում ինձ, վայրենի լինելով հանդերձ, հենց որ տերս սուլում և կամ ձեռքի շարժումով կանչում է, անմիջապես մոտենում եմ նրան: Իսկ դու թեև ծնվել ու սնվել ես նրա տան մեջ, բայց խուսափում ես նրանից:

– Շամփուրն եմ հիշում, որովհետև մեզանից շատերին խորովեցին, իսկ բազեններից՝ ոչ մեկին: Որքան որ ես հավ եմ տեսել շամփուրի վրա, ո՛վ թուզունների արքա, եթե դու գեթ մի բազե տեսնեիր, կարծում եմ, որ անդարձ կհեռանայիր մարդուց, և եթե հազար անգամ համոզեին ու բազում պարզևներ խոստանային, դարձյալ չէիր համաձայնի ենթարկվել նրա կանչին:

ԹԱԳԱՎՈՐԻ ՆԱԽԱՆՁՈՏ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

Թագավորի պալատում ծառայող երկու իշխան ատելով ատում էին իրար: Մի անգամ, կամենալով փորձել նրանց, թագավորն ասաց.

– Խնդրեցե՛ք ինձանից, ինչ որ ուզում եք: Բայց իմացե՛ք, մեկի խնդրածի դիմաց մյուսին կրկնակին պիտի տամ:

– Թագավո՛ր, – հարցնում է մեծ իշխանը, – ինչ որ խնդրեմ, իմ պաշտոնակից իշխանին երկուսը կտաս:

– Այո՛, ինչ որ խնդրես, կանեմ, – ասում է թագավորը:

Մեծ իշխանը մտածում է. «Եթե ես մի քաղաք ուզեմ, կտաս: Բայց իմ ընկերոջը երկուսը կհասնի, սիրտս կպայթի»:

– Թագավո՛ր, – դիմում է նա, – քեզանից խնդրում եմ, որ իմ մեկ աչքը հանես:

Թագավորը հրամայեց հանել մեծ իշխանի աչքերից մեկը:

Պարզ է, որ նախանձոտն իր անձին ավելի թշնամի է, քան ուրիշների:

ԿԱՄԱԿՈՐ ԿԻՆԸ

Մի մարդ իր կնոջ հետ անցնում էր հնձած արտի մոտով:

– Տեսնո՞ւմ ես, որքան գեղեցիկ ու լավ է հնձած արտը, – ասում է նա կնոջը:

– Ոչ թե հնձած է, այլ խուզած է, – հակաճառում է կինը ամուսնուն:

Քանի ամուսինն ասում է՝ հնձած է, կինը թե՛ չէ, խուզած է:

Բարկանալով՝ ամուսինը կնոջը նետում է ջուրը:

Եվ քանի որ կինն այլևս չէր կարող խոսել, ուստի հանում է ձեռքը ջրից դուրս ու, երկու մատները մկրատի պես շարժելով, մինչև մեռնելը պնդում, թե արտը խուզած է:

ՓՂԻ ՈՐԳԻՆ՝ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԱԿԵՐՏ

Փիղն իր որդուն հանձնեց Պլատոնին՝ իմաստասիրություն ուսանելու: Եվ ուսուցիչը հանձնարարեց աշակերտին չոքել լսարանում, իսկ նա չկարողացավ: Պատվիրեց նաև, որ գլուխը խոնարհի գետնին, այդ ևս չկարողացավ: Պլատոնը այն ժամանակ ետ վերադարձրեց նրան հորը և ասաց.

– Արժանի է, որ քո որդին թագավորի պալատում լինի՝ միշտ ոտքի կանգնած՝ և ոչ իմ լսարանում, քանի որ ո՛չ նստել կարող է և ո՛չ գլուխ խոնարհել:

ԱՄՈՒՄՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՄԱՐԳԸ

Մի մարդ տուն էր շինում: Փորում էր տան հիմքը, շարում աղյուսով, իսկ աղյուսի վրա շարում էր քար:

– Ի՞նչ ես անում, եղբայր, – ասում է մեկը, – պետք է ներքևում քարը շարել, վերևում՝ աղյուսը:

– Պատրաստվում եմ ամուսնանալու, – ծիծաղելով պատասխանում է տանտերը, – կինս որ գա, միևնույն է, շուռ է տալու տունը, պատերը կուղղվեն:

ԹԱԳԱՎՈՐՆ ՈՒ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Բաբելոնի թագավորը մեծ զորաբանակով քաղաք մտնելիս տեսավ մի ծերունու, որ արմավենի էր տնկում:

– Ո՛վ ծերունի, – ասում է թագավորը, – ինչո՞ւ ես տնկում: Զէ՞ որ դա

քառասուն տարի հետո պիտի պտուղ տա, իսկ դու այսօր-վաղը գնալու ես:

– Թագավոր, – պատասխանեց ծերունին, – մի մարդ տնկել էր արմավենի, ես վայելեցի պտուղը, ես էլ տնկում եմ, որ մեկ ուրիշը վայելի:

– Տվե՛ք նրան հազար դրամ, – հրամայում է թագավորն իր ենթականերին, – որովհետև բարի և լավասո՛հ մարդ է:

Վերցնելով դրամը՝ ծերունին գոհ եղավ ճակատագրից:

– Ինչո՞ւ գոհ եղար, – հարցնում է թագավորը:

– Որովհետև, – պատասխանում է ծերունին, – ամեն ծառ տնկող քառասուն տարին լրանալուց հետո է վայելում, իսկ ես այսօր վայելեցի:

ՕԳՈՍՏՈՍ ԿԱՅՄԻՆ ՈՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Մի օր Օգոստոս կայսրն իմացավ, որ Հուոմ է ժամանել մի օտարական, որը ամեն ինչով շատ նման է իրեն: Կայսրը կանչեց նրան իր մոտ ու տեսնելով՝ շատ ուրախացավ: Նրանք մի քիչ զրուցեցին, այնուհետև կայսրը հարցրեց.

– Հորս ժամանակներում արդյոք մայրդ եկե՞լ է Հուոմ:

– Մայրս՝ ոչ, – պատասխանեց օտարականը, – բայց հայրս շատ անգամ է Հուոմ եկել:

ԺԼԱՏ ՀԱՐՈՒՍՏՆ ՈՒ ՆՐԱ ԱՐՁԱՆԸ

Մի շատ ժլատ ու հարուստ մարդ մարմար քարից պատրաստել է տալիս իր արձանը: Ցույց տալով քանդակը բարեկամներից մեկին՝ նա հարցնում է.

– Ինչպե՞ս է քանդակված, նմա՞ն է արդյոք ինձ:

– Ե՛վ հոգով, և՛ մարմնով շատ նման է քեզ, – պատասխանում է բարեկամը:

ԵՐՁԱՆԻԿ ՄԱՐԳԸ

Մեծահարուստ մի մարդ, որ շատ էր ձանձրանում, կանչեց նշանավոր բժիշկների և դարման խնդրեց իր անբուժելի ախտին: Գիտնականները միաձայն հայտարարեցին, թե բախտավոր մի մարդու շապիկը միայն կարող էր իրեն բուժել: Հիվանդը սպասավորներ ուղարկեց ամեն կողմ, որ փնտրեն, գտնեն և բերեն այդ հրաշագործ շապիկը: Բայց բոլորն էլ ձեռնունայն և հուսահատ վերադարձան: Մեկ բախտավոր գյուղացի էին միայն գտել, այն էլ շապիկ չուներ:

ARMENIAN FAIRY TALES

ՎԱՏԻՑ ԷԼ ՎԱՍԸ

Մի թագավոր իր թագավորության կեսը տալիս է վեզիրին: Մի օր էլ թագուն նայում է, տեսնում, որ վեզիրն իր գանձարանից մի ոսկի գողացավ: Մտածում է. «Թագավորութունս սրա հետ հալալ կես եմ արել, էս մարդուն ի՞նչն է ստիպում, որ իմ գանձարանից մի ոսկի է գողանում»:

Վեզիրին կանչում է իր մոտ, ասում.

— Վեզիր, քեզ տասնհինգ օր ժամանակ եմ տալիս, մա՛ն արի, գտի՛ր, եկ ինձ ասա՛, թե ի՞նչն է աշխարհքում վատից էլ վատը: Որ չասացիր, քեզ կախ եմ տալու: Վեզիրը գնում է տասն օրվա մեջ ամբողջ երկիրը պտտում, սրան-նրան հարցուփորձ անում, ոչ մեկն էլ չի կարենում պատասխան տա:

Տասն օրից հետո գալիս է թագավորի մոտ, ասում.

— Թագավորն ապրած կենա, շատ եմ ման եկել, հարցուփորձ արել, իմացող չկա:

Թագավորը, թե՛

— Չեմ իմանում, հինգ օր է մնացել՝ յա՛ գտի, յա՛ կախ եմ տալու:

Վեզիրը նորից է դես-դեն ընկնում, խելոք մարդկանց հարցուփորձ անում, հնար չի լինում, չեն գտնում պատասխանը:

Էսպես հույսը կտրած վերադառնում է: Մի հանդի միջով անց կենալիս տեսնում է՝ մի չոբան, ոչխարն առաջն արած, արածեցնում է: Կողքովն անցնում է, բարև չի տալիս: Որ մի քիչ գնում է, չոբանը ձեն է տալիս. — Ա՛յ ճամբորդ, ես ծեր մարդ եմ, կողքովս անց կացար, ինչի՞ բարև չտվիր:

Վեզիրն ասում է. — Հենց իմ դարդն ու ցավս քեզ բարև տա՛լն էր ...

— Դարդ ու ցավդ ի՞նչ է, — ասում է չոբանը, — պատմի տեսնամ, բալքի կարենամ օգնեմ:

— Էնքա՛ն իմաստուն, խելոք մարդկանց մոտ եմ գնացել, չեն կարեցել մի բան անեն, դու ի՞նչ պիտի անես, — ասում է վեզիրը:

— Ի՞նչ կա որ, ասա՛, գուցե կարենամ մի բանով օգնել, — ասում է չոբանը:

Վեզիրը պատմում է. — Ես հսինչ թագավորի վեզիրն եմ: Թագավորը իր երկրի կեսը ինձ էր տվել, մի օր էլ նրա գանձարանից մի ոսկի գողացա: Հիմի տասնհինգ օր ժամանակ է տվել, ասել է՝ գնա պտտիր, ման արի, հարցուփորձ արա, ինձ պատասխան բեր, թե ինչն է աշխարհքում վատից էլ վատը: Էս տասնհինգն օրն անց է կենում, ամեն տեղ ման եմ եկել, հարցուփորձ արել, չեմ կարողանում էդ հարցի պատասխանը գտնեմ:

Չոբանն ասում է.

— Վեզիր, ահա՛, ճաղերի տակ տավարի աղբ կա, հավաքիր կեր, իմ ամբողջ

ոչխարն էլ տամ քեզ՝ իմ փոխարեն քշի՛ր, էդ* հարցի պատասխանն էլ ասեմ:

Վեզիրն աչք է ածուժում չորս կողմը, տեսնում է մարդ չկա, ճաղի տակից աղբը հավաքում է, ուտում: Չոբանի ոչխարը հավաքում, քշում է, հետո էլ հարցնում.

– Դե՛ ասա, ի՞նչն է աշխարհքումս վատից էլ վատը:

– Ազահուլթյունն ու աչքածակուլթյունը, – պատասխանում չոբանը:

Վեզիրը գնում է թագավորի մոտ, ասում.

– Թագավորն ապրած կենա, գտել եմ հարցիդ պատասխանը: Աշխարհքիս վատից էլ վատը ազահուլթյունն ու աչքածակուլթյունն է:

– էդ ո՞վ է քեզ էդ բանն ասել, – հարցնում է թագավորը:

– էսինչ սարի չոբանը, – պատասխանում է վեզիրը:

Թագավորը մարդ է ուղարկում, էդ չոբանին բերում են պալատ, թագավորուլթյան կեսը տալիս է նրան: Վեզիրին էլ էդ պաշտոնից հանում ու հեռացնում պալատից:

ԾՈՒՅԼ ՄԱՐԳ ՈՒ ԿԻՆԸ

Մարդ ու կին են լինում, երկուսն էլ շատ ծուլյ: Նա սրան է ասում՝ կովը ջուրը տար, սա՛ նրան: Համաձայնուլթյան չեն գալիս: Վերջը պայման են դնում. – Ով առաջինը խոսի, նա կովը տանի ջուրը:

Կինը գնում է հարևանի տուն: Մարդը մնում է տանը մենակ:

Մեկ էլ մի անծանոթ մարդ է մտնում տուն, բարև տալիս: Սա ձեն չի հանում:

Ասում է. – Հիվա՞նդ ես:

Չի խոսում:

– Աչքերդ չե՞ն տեսնում:

Չի խոսում:

Ինչ անում – չի անում՝ ձեն չի հանում:

էս որ տեսնում է էդ անծանոթ մարդը, հավաքում է տան եղած–չեղածը, լցնում պարկը, շալակում–դուրս գնում:

Մի քիչ հետո կինը տուն է մտնում, տեսնում է՝ ոչինչ չկա տանը, ամեն ինչ սրբած–տարած:

Ջարմացած ասում է. – Ա՛յ տղա, էս մեր տան եղած–չեղածը ո՞վ է տարել:

Մարդն էն կողմից վեր է թռչում ուրախացած, ասում. – Դու առաջինը խոսեցիր, կովը դո՛ւ պետք է տանես ջուրը:

* In the Ararat-valley, and particularly in the Lori region dialects, the combination ‘այ’ contracts into an ‘է’ in initial position and ‘ե’ in medial position of words. Thus, words like այս, այդ, այն appear as էս, էդ, էն and մայր, հայր, ծայր as մեր, հեր, ծեր:

ԿԱՅԻՆ ԱՆՊԵՐԸ

Մի մարդ գնաց հեռու երկիր՝ աշխատանք անելու, ընկավ մի գյուղ: Տեսավ՝ այս գյուղի մարդիկ ձեռով են փայտ կտորատում:

– Ախպեր, ասավ, ինչո՞ւ եք ձեռով փայտ անում, մի՞թե կացին չունեք:

– Կացինն ի՞նչ բան է, – հարցրին գյուղացիք:

Մարդը իր կացինը գոտկից հանեց, փայտը ջարդեց, մանրեց, դարսեց մյուս կողմը: Գյուղացիք այս որ տեսան, վազեցին գյուղամեջ, ձայն տվին իրար.

– Տո՛, եկե՛ք, տեսե՛ք, կացին ախպերը ինչ արավ:

Գյուղացիք հավաքվեցին կացնի տիրոջ գլխին, խնդրեցին, աղաչեցին, շատ ապրանք տվին ու կացինը ձեռիցն առան:

Կացինը առան, որ հերթով կտորեն իրենց փայտը:

Առաջին օրը տանուտերը տարավ: Կացինը վրա բերավ թե չէ՝ ոտը կտրեց: Գոռալով ընկավ գյուղամեջ:

– Տո՛, եկե՛ք, եկե՛ք, կացին ախպերը կատաղել է, ոտս կտրեց:

Գյուղացիք եկան, հավաքվեցին, փայտերն առան, սկսեցին կացնին ծեծել: Ծեծեցին, տեսան՝ ոչինչ չեղավ: Փայտերը կիտեցին վրան, կրակ տվեցին:

Բոցը բարձրացավ, չորս կողմը բռնեց: Երբ կրակն իջավ, եկան բաց արին, տեսան՝ կացինը կարմրել է: Գոռացին.

– Վա՛յ, տղե՛ք, կացին ախպերը բարկացել է, տեսե՛ք՝ ոնց է կարմրել. որտեղ որ է, մեր գլխին մի փորձանք կբերի: Ի՞նչ անենք:

Մտածեցին, մտածեցին ու վճռեցին՝ տանեն բանտը գցեն:

Տարան-գցեցին տանուտերի մարագը:

Մարագը լիքը դարման էր. գցեցին թե չէ՝ կրակն առավ, բոցը երկինք բարձրացավ:

Գյուղացիք սարսափած վազեցին տիրոջ ետևից թե՛ «Ե՛կ, աստճու սիրուն, կացին ախպորը բան հասկացրու»:

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Կացին ախպերը» հեքիաթի
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ՍՈՒՏԱՍԱՆԸ

Լինում է – չի լինում, մի թագավոր է լինում: Էս թագավորը իր երկրումը հայտնում է.

«Ով էնպես սուտ ասի, որ ես ասեմ՝ սուտ է, իմ թագավորության կեսը կտամ նրան»:

Գալիս է մի հովիվ, ասում է.

– Թագավորն ապրած կենա, իմ հերը մի դագանակ ուներ, որ էստեղից

մեկնում էր, երկնքում աստղերը խառնում:

– Կպատահի՛, – պատասխանում է թագավորը: – Իմ պապն էլ մի չիբուխ ուներ, մի ծերը մեկնում, արեգակիցը վառում:

Ստախոսը գլուխը քորելով դուրս է գնում:

Գալիս է մի դերձակ: Ասում է.

– Ներողութ՛յո՛ւն, թագավո՛ր, ես վաղ պիտի գայի, ուշացա: Երեկ շատ անձրև եկավ, կայծակները պայթեցին, երկինքը պատռվեց, գնացել էի կարկատելու:

– Հա՛, լավ ես արել, – ասում է թագավորը, – բայց լավ չէիր կարկատել: Էս առավոտ մի քիչ անձրև թափվեց:

Սա էլ է դուրս գնում:

Ներս է մտնում մի աղքատ գյուղացի՝ կոտը մեջքին:

– Դո՛ւ ինչ ես ուզում, ա՛յ մարդ, – հարցնում է թագավորը:

– Ինձ մի կոտ ոսկի ես պարտ, եկել եմ տանեմ:

– Մի կոտ ոսկի՞, – զարմանում է թագավորը: – Սո՛ւտ ես ասում, ես քեզ ոսկի պարտական չեմ:

– Չէ՛, չէ՛, ճշմարիտ ես ասում, – խոսքը փոխում է թագավորը:

– Ճշմարիտ եմ ասում՝ մի կոտ ոսկին տուր:

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Սուտասանը» հեքիաթի
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆՐ

Ժամանակին մի մարդ ու կնիկ են լինում:

Էս մարդ ու կնիկը իրար չէին հավանում:

Մարդը կնկան էր ասում հիմար, կնիկը մարդուն, միշտ իրար հետ կռվում էին: Մի օր էլ մարդը մի քանի փութ եղ ու բրինձ է առնում, տալիս է մշակի շալակը, տանում տուն:

Կնիկը բարկանում է.

– Ա՛յ, որ ասում եմ հիմար ես, չես հավատում.

Էսքան եղն ու բրինձը միանգամից ինչի՞ համար ես առել-բերել. հորդ քելե՞րն ես տալիս, թե՞ տղիդ հարսանիքն ես անում:

– Ի՞նչ քելեիս, ի՞նչ հարսանիք, այ կնիկ, ի՛նչ ես խոտում, տար պահի, բարեկենդանի համար:

Կնիկը հանգստանում է, տանում է պահում:

Անց է կենում մի առժամանակ, էս կնիկը սպասում է, սպասում է, բարեկենդանը չի գալիս: Մի օր էլ շեմքում նստած է լինում, տեսնում է մի մարդ արագ-արագ փողոցով անց է կենում: Ձեռը դնում է ճակատին ու ձեն տալի:

– Ախպեր, ախպեր, հալա մի կանգնիր:

Տղեն կանգնում է:

– Ախպեր, բարեկենդանը դու հո չե՞ս:

Անցվորականը նկատում է, որ էս կնկա ծալը պակաս է, ասում է.

– Հա, ես եմ բարեկենդանը, քույրիկ ջան, ի՞նչ ես ասում:

– Էն եմ ասում, որ մենք քո ծառան հո չե՞նք, որ քո եղն ու բրինձը պահենք: Դե արի տար:

Էս մարդը ներս է մտնում, սրանց եղն ու բրինձը շալակում ու գնում:

Մարդը գալիս է տուն, կնիկն ասում է.

– Հա՛, էն բարեկենդանն եկավ ու իր բաները տարավ:

– Ի՞նչ բարեկենդան ... ի՞նչ բաներ ...

– Ա՛յ էն եղն ու բրինձը ...

– Վա՛յ քու անխելք տունը քանդվի, որ ասում եմ հիմար ես – հիմար ես է՛լի ...

Ո՞ր կողմը գնաց:

– Ա՛յ էն կողմը:

Էս մարդը ձի է նստում, ընկնում բարեկենդանի ետևից: Գալիս է հասնում իրեն:

– Բարի օր, էս ճամփովը մարդ չի՞ անցել:

– Անցել է:

– Ի՞նչ ուներ շալակին:

– Եղ ու բրինձ:

– Ինչքա՞ն ժամանակ կլինի:

– Բավականին ժամանակ կլինի:

– Որ ձին քչեմ՝ կհասնե՞մ:

– Չես հասնի, դու՛ ձիով, նա՛ ոտով: Մինչև քու ձին չորս ոտը կփոխի, նա երկու ոտով շուտ-շուտ կգնա:

– Բա ինչպե՞ս անեմ:

– Ինչպե՞ս պետք է անես. ուզում ես, ձիդ թող ինձ մոտ, դու էլ նրա պես ոտով վազի, գուցե հասնես:

– Հա՛, էդ լավ ես ասում:

Վեր է գալիս, ձին թողնում սրա մոտ ու ոտով ճանապարհ ընկնում:

Սա հեռանում է թե չէ, բարեկենդանը բեռը բարձում է ձիուն, ճամփեն ծռում, քշում:

Էս մարդը ոտով գնում է, տեսնում է չհասավ, ետ է դառնում, տեսնում՝ ձին էլ չկա: Գալիս է տուն: Նորից սկսում են կռվել, մարդը՝ եղ ու բրինձի համար, կնիկը՝ ձիու:

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Բարեկենդանը» հեքիաթի
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԱՆՀԱՂԹ ԱՔԼՈՐԸ

Լինում է, չի լինում՝ մի աքլոր է լինում:

Էդ աքլորը քուշուք անելիս մի ոսկի է գտնում:

Կտուրն է բարձրանում ու կանչում.

– Ծուղրուղո՛ւ, փող եմ գտե՛լ ...

Թագավորը լսում է, իր նազիր-վեզիրին հրամայում է՝ գնան, խլեն-բերեն:

Նազիր-վեզիրը գնում են խլում-բերում:

Աքլորը կանչում է.

– Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձանով ապրե՛ց ...

Թագավորը ոսկին ետ է տալիս իր նազիր-վեզիրին, ասում է.

– Ե՛տ տարեք, իրեն տվեք, թե չէ աշխարհքովը մին կխայտառակի էդ անպիտանը ...

Նազիր-վեզիրը ոսկին տանում են, ետ տալիս աքլորին:

Աքլորն էլ կտուրն է բարձրանում.

– Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձանից վախե՛ց ...

Թագավորը բարկանում է, իր նազիր-վեզիրին հրամայում է.

– Գնացե՛ք, – ասում է, – բռնեցեք էդ սրիկային, գլուխը կտրե՛ք, եփե՛ք, բերեք ուտեմ, պրծնեմ դրանից:

Նազիր-վեզիրը գնում են, աքլորին բռնում, որ տանեն:

Տանելիս կանչում է.

– Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձ հյո՛ւր է կանչել ...

Տանում են մորթում, պղինձն են կոխում, որ եփեն, կանչում է.

– Ծուղրուղո՛ւ, թագավորն ինձ տաք-տաք բաղնիք է դրկե՛լ ...

Եփում են, բերում, թագավորի առաջն են դնում, կանչում է.

– Թագավորի հետ սեղան եմ նստե՛լ, ծուղրուղո՛ւ ...

Թագավորը շտապով վերցնում է կուլ տալիս: Կոկորդով գնալիս կանչում է.

– Նեղ-նեղ փողոցներով անց եմ կենում, ծուղրուղո՛ւ ...

Թագավորը հրամայում է նազիր-վեզիրին՝ թուրները հանած պատրաստ կենան, որ մին ձեն հանի – զարկեն:

Աքլորը որ թագավորի փորն է հասնում, կանչում է:

– Լուս աշխարհքումն էի, մութ տեղն եմ ընկել, ծուղրուղո՛ւ ...

– Զարկեցե՛ք ... – հրամայում է թագավորը:

Նազիր-վեզիրը զարկում են, տալիս են թագավորի փորը պատռում:

Աքլորը դուրս է պրծնում, փախչում է, կտուրի վրա կանգնում է ու կանչում.

– Ծուղրուղո՛ւ ...

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի «Անիաղթ աքլորը» հեքիաթի
(Adaptation from Hovhannes Toumanian, 1869-1923)

ԱՄԵՆԱՊԻՏԱՆԻ ԲԱՆԸ

Ժամանակով Արևելքի մի հրաշագեղ աշխարհում արդարամիտ ու խելացի մի թագավոր է եղել: Նա ունեցել է երեք որդի: Մի օր կանչել է որդիներին և ասել.

— Սիրելի՛ որդիներ, տեսնո՞ւմ եք, որ ձեր հայրը ծերացել է ու էլ չի կարող երկիրը կառավարել: Ես վաղուց իջած կլինեի իմ գահից, եթե կատարված տեսնեի այն միտքը, որ երկար տարիներ պաշարել է հոգիս, և ձեզանից ով որ կարողանա իմաստուն կերպով լուծել իմ այդ միտքը, նա կստանա իմ թագը, նա կկառավարի իմ ժողովրդին:

— Ապրա՛ծ կենա մեր սիրելի հայրը: Սուրբ է մեզ համար նրա վեհ կամքը: Այդ ի՛նչ մեծ միտք է, որ չի կարողացել լուծել նրա իմաստուն հոգին:

— Ահա տեսնում եք այդ անազին ու մեծածավալ շտեմարանը, որ վաղուց շինել եմ: Իմ փափազն էր այդ լցնել այնպիսի մի բանով, որ ամենապիտանին լինեք աշխարհիս երեսին, և որով կարողանայի բախտավոր դարձնել իմ ժողովրդին: Այդ շտեմարանը դեռ մնում է դատարկ, և հիմա, ով ձեզանից կարողանա այն ծայրեծայր լցնել աշխարհի այդ ամենապիտանի բանով, թող նա արժանի լինի գահին: Առե՛ք գանձերիցս ինչքան որ կուզեք և առանձին-առանձին ուղի ընկեք քաղաքեքաղաք, աշխարհեաշխարհ: գտե՛ք այդ բանը և լցրեք իմ շտեմարանը:

Որդիները համբուրեցին հոր ձեռքը և ճանապարհ ընկան:

Ամբողջ երեք անգամ քառասուն օր նրանք շրջեցին աշխարհաշխարհ, տեսան ուրիշ մարդիկ, բարքեր ու ժամանակին եկան կանգնեցին հոր առջև:

— Բարով եք եկել, անգի՛ն որդիներս: Գտե՞լ եք արդյոք և բերե՞լ, ինչ որ ամենապիտանի բանն է աշխարհում:

— Այո՛, գտել ենք, սիրելի՛ հայր, — պատասխանեցին որդիները: Եվ հայրը վերցրեց որդիներին ու գնացին շտեմարանի դուռը: Թագավորը բացեց դուռը և կանչեց մեծ որդուն.

— Ինչո՞վ կլցնես այս անազին շտեմարանը, սիրելի՛ որդյակ: Ի՞նչ բանով, որը աշխարհում ամենապիտանին լինի:

— Հացով կլցնեմ այս անազին շտեմարանը, թանկագին հայր: Ի՞նչն է աշխարհում ամենապիտանի բանը, քան հացը: Ո՞վ կարող է առանց հացի ապրել:

Այն ժամանակ հայրը կանչեց միջնեկ որդուն և ուղղեց նույն հարցը: Եվ միջնեկ որդին հանեց գրպանից մի բուռ հող, պարզեց դեպի հայրը, ասաց.

— Հողով կլցնեմ այս շտեմարանը, թանկագին հայր: Առանց հողի հաց չկա: Առանց հողի ո՞վ կարող է ապրել:

Ապա հայրը դիմեց կրտսեր որդուն միևնույն հարցով:

— Լույսով կլցնեմ այս անազին շտեմարանը, իմաստուն հայր, լույսով միայն: Շատ թափառեցի, շատ աշխարհներ տեսա, բայց լույսից անհրաժեշտ ոչինչ չգտա: Լույսն է ամենապիտանի բանը, և միայն գիտության լույսով կարելի է կառավարել աշխարհը:

— Ապրե՛ս, — գոչեց ուրախացած հայրը, — քե՛զ է արժանի իմ գահը, քանի որ լույսով ու գիտությամբ պիտի լցնես թագավորությունը:

Ըստ Դերենիկ Դեմիրճյանի «Ավելորդը»

(Adaptation from Demirjian, 1877-1956)

ARMENIAN HUMOR

ՄՐԱՄԻՏ ՆԵՐԿԱՐԱՐԸ

Մի մարդ մի կտոր սվեց ներկարարին ներկելու:

– Ի՞նչ գույնի ներկեմ, – հարցրեց ներկարարը:

– Այնպես ներկիր, – ասաց պատվիրատուն, – որ լինի ո՛չ կարմիր, ո՛չ դեղին, ո՛չ կանաչ, ո՛չ կապույտ, ո՛չ սև:

– Լավ, – ասաց ներկարարը:

– Ե՞րբ գամ կտորը տանելու, – հարցրեց կտորի տերը:

– Արի այնպիսի օր, որ լինի ո՛չ երկուշաբթի, ո՛չ երեքշաբթի, ո՛չ չորեքշաբթի, ո՛չ հինգշաբթի, ո՛չ ուրբաթ, ո՛չ շաբաթ և ո՛չ էլ կիրակի, – պատասխանեց ներկարարը:

ՊԱՏՄԵԼ Է ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆԸ

Ամեն առավոտ աղբ տանող մեքենան գալիս է մեր բակ, ու վարորդը գանգը հնչեցնելով բղավում է.

– Զիբի՛ն, գիբիլը դուրս բերե՛ք...

Կինս տնեցիներին ասում է.

– Ես համո Սահյանի կինն եմ, ինձ վայել չէ աղբի դույլը ձեռքիս բակ դուրս գալ:

– Ես էլ համո Սահյանի մայրն եմ, ինձ վայել չէ, որ հարևանները աղբը ձեռքիս տեսնեն:

Տղաս ասում է.

– Իսկ ես Համո Սահյանի տղան եմ, ինչո՞ւ պետք է աղբը ես թափեմ:

Ճարահաստյալ վերցնում եմ աղբով լի դույլն ու ասում.

– Ես Համո Սահյանն եմ, ինձ վայել է, որ տան աղբը ես թափեմ:

Կլարա Թերզյան, «Ռադիոժպիտուներ» ժողովածուից

Հայրը նստած թերթ է կարդում: Որդին դաս է պատրաստում և կողքից անընդհատ հարցեր տալիս:

– Հայրիկ, ի՞նչ բան է վակուումը:

– Ձգիտեմ, – ասում է հայրը կտրուկ:

– Իսկ ի՞նչ է նշանակում կայքէջ:

– Ես որտեղի՞ց իմանամ:

– Իսկ մդոնը քանի՞ մետր է:

– Այդ մեկը չգիտեմ:

– Հայրիկ, միգուցե ես իմ հարցերով խանգարո՞ւմ եմ քեզ:

– Բոլորովին էլ ո՛չ: Հարցնելով է, որ մարդ բան է սովորում:

Վարդանիկ – Ընկեր՝ Մարգո, Ձեզ պարտական եմ այն ամենի համար, ինչ ես գիտեմ:

Ուսուցչուհի – Ի՛նչ կարիք կա շնորհակալություն հայտնել այդքան չնչին բանի համար:

Ուսուցչուհի – Վարդանիկ, մի՞թե իմ հարցը այդքան դժվար է:

Վարդանիկ – Օ՛, ինչ եք ասում, ընկեր Մարգո: Հարցը բոլորովին էլ դժվար չէ: Պատասխանն է, որ դժվար է:

Ընկեր Մարգոն գալիս է դասարան ու ասում.

– Այսօր երգի դաս է, բայց նոր երգ չենք սովորելու: Ձեզանից յուրաքանչյուրը երգելու է մի երգ, որը լավ գիտի:

Աչակերտներից շատերը ձեռք են բարձրացնում ու երգում: Երբ հերթը հասնում է Վարդանիկին, նա հրաժարվում է:

– Ինչո՞ւ չես ուզում երգել, – հարցնում է ընկեր Մարգոն:

– Որովհետև միայն մի երգ գիտեմ, այն էլ՝ շատ վատ խոսքերով:

– Իսկ դու երգի՞ր, բայց վատ խոսքերի փոխարեն ասա «տրա-լա-լա»:

Վարդանիկն սկսում է երգել.

«Ընկեր Մարգո, տրա-լա-լա-լա, քեզ ասում եմ, տրա-լա-լա-լա ...»

Ձկնորս – Արդեն երեք ժամ է, որ ինձ եք նայում: Ինչո՞ւ ինքներդ չեք փորձում ձուկ որսալ:

Դիտող – Համբերությունն չունեմ:

– Ի՞նչ ես անում:

– Նամակ եմ գրում:

– Ո՞ւմ ես գրում:

– Ինձ:

– Ի՞նչ ես գրում քեզ:

– Չգիտեմ, որ նամակն ստանամ, կիմանամ:

– Հայրի՛կ, ես որտեղի՞ց եմ եկել:

– Քեզ արագիլն է բերել:

– Իսկ քույրիկի՞ս:

– Շուկայում ենք գնել:

– Հապա մայրիկը որտեղի՞ց է:

– Նրան գնացել են, ծովից են բերել:

– Իսկ դո՞ւ, որտեղի՞ց ես եկել:

– Ինձ անտառում են գտել:

– Մի՞թե մեր ընտանիքում մի նորմալ ծնված մարդ չկա:

– Մայրի՛կ, դու որտե՞ղ էիր, երբ ես ծնվեցի:

– Հիվանդանոցում:

– Իսկ հայրի՞կս:

– Աշխատանքի տեղը:

– Ուրեմն ոչ մեկդ տանը չէի՞ք, երբ ես ծնվեցի:

Դպրոցում, քննությունից հետո:

– Ինչպե՞ս անցավ ձեր քննությունը:

- Շատ վատ: 90 տոկոսը կտրվեց:
- Ուրեմն այդքան մե՞ծ է ձեր դասարանը:

- Սահակ, շունդ լա՞վ շուն է:
- Հա, Գևո ջան, լավ շուն է, ո՛չ հաչում է, ո՛չ կծում:

- Ո՞նց ես, Գևո ջան, ի՞նչ կա-չկա:
- Ինչ տեսնում ես՝ կա, ինչ չես տեսնում՝ չկա:

-Ահա՛ երկու խնձոր, մեկը քեզ, մյուսը՝ քույրիկիդ, – ասաց մայրիկը
 Լուսիկին:

- Քիչ անց Լուսիկը ներս մտավ ու ասաց.
- Մի խնձորը կերա:
- Մյուսը տուր քրոջդ:
- Սա իմն է, մի քիչ առաջ ես նրա խնձորն եմ կերել:

Աշոտը ուզում է աշխատանքի ընդունվել: Բայց ինքը կակազում է:
 Հարցնում են.

- Մի՞չտ եք կակազում:
- Ո-ո-ո-չ-չ-չ: Մի-մի-մի-այն խո-խո-խո-սե-սե-սե-լիս:

Բժշկի ընդունարանում: Աշոտը նոր դուրս է գալիս բժշկի մոտից:
 -Ի՞նչ ասաց բժիշկը, հարցնում է իրեն սպասող ընկերը:
 -Սրտի անբավարարություն, դեղնախտ, արյան ճնշում, չաքարախտ և
 ուրիշ շատ բաներ ...
 -Դե ուրախ եղիր, ուրեմն շատ առողջ ես: Մարդ պետք է երկաթյա
 առողջություն ունենա, որ այդ բոլոր հիվանդություններին դիմանա:

Բժշկի ընդունարանում: Մայրն աշխատում է հանգստացնել իր երեխային, որ լաց է լինում ու հրաժարվում մտնել բժշկի մոտ:

–Մի՛ վախենա, բալի՛կս, բժիշկը քեզ ոչինչ չի անելու:

–Եթե ոչինչ չի անելու, հապա ինչո՞ւ ենք եկել բժշկին, – հարցնում է երեխան:

Վարդանը հյուր է գնում ընկերոջ՝ Արմենի մոտ: Տեսնում է Արմենին՝ շան հետ դեմ-դիմաց նստած, մեջտեղում՝ շախմատի տախտակը:

–Էդ ի՞նչ եք անում, – հարցնում է Վարդանը:

–Շախմատ ենք խաղում:

–Ի՞նչ խելոք շուն է, – հիանում է Արմենը:

–Էնքան էլ խելոք չի: Միշտ մեկ զրոյով տարվում է:

Արմենը հյուր է գնում ընկերոջ՝ Սուրենի մոտ: Տեսնում է, որ Արմենը ակվարիումից իր միակ ձուկը հանել է ու ափի մեջ է պահում:

–Էդ ի՞նչ ես անում, – հարցնում է Արմենը:

–Ձկանս վարժեցնում եմ ջրից դուրս շնչել:

–Դու գի՛ժ ես, խեղճ ձուկը կսատկի, – ասում է Արմենը ու գնում:

Հաջորդ օրը Արմենը կրկին գալիս է ու նույն բանն է տեսնում:

–Տեսնո՞ւմ ես, – ասում է Սուրենը: – Ձուկս արդեն վարժվում է:

Այսօր 5 ըոպե ակվարիումից դուրս մնալով՝ առանց ջրի դիմացավ:

Երբ մի քանի օր հետո Արմենը կրկին այցելում է ընկերոջը, ձուկն այլևս չի երևում: Հարցնում է.

–Ձուկդ որտե՞ղ է:

–Տասը ըոպե օդ շնչեց, դիմացավ, բայց երբ ջուրը գցեցի, խեղդվեց:

EXCERPTS
FROM ARMENIAN PROSE

Աղթամար կղզին, որ հայտնի է իր վաղնջական հիշատակներով, տարածվում է Վանա լճի հարավարևելյան մասում՝ հազար ութ հարյուր մետր բարձրության վրա:

Հինավուրց կղզին՝ վիթխարի կետ ձկան տեսքով, ձգվում է հարավից հյուսիս՝ կանաչագարդ պոչն ու հսկա գլուխը դեպի վեր կարկառած:

Լճի հյուսիսարևմտյան մասում բարձրանում է Սիփանը՝ գլուխը մխրճած երկնքի լագուրի մեջ, իսկ նրանից քիչ հեռու երևում են կղզին շրջանակող լեռները՝ Գրգուռն ու Նեմրոթը, Անդոկն ու Ծովասարը:

Հայ մարդը դարեր ի վեր սիրել, գուրգուրել է լուրթ կապույտի միջից դուրս պրծած այդ կանաչ հանգրվանը, զարդարել բազիններով ու տաճարներով և բիրտ ոտքերից անկոխ հողի այդ պատառիկը դարձրել դրախտանման մի անկյուն:

Առավոտվա շնկշնկան գեիյուռը ծուլորեն խաղում է պաղպաղուն ալիքների հետ, և նավակը հազիվ նկատելի սահում է ծովի հայելանման մակերևույթի վրա: Հեռվում սկսել էին ուրիշ նավակներ էլ երևալ. ծովը կենդանանում էր: Ինչ-որ տեղից լսվում էին մեյամաղձոտ երգի թախծալի հնչյունները:

Լճի մոտ՝ բարձրադիր քարակոփ ժայռի վրա, կանգնած էր մի մարդ՝ լայնեզր գլխարկով ու եվրոպական հագուստով, և ակնդետ նայում էր լեռնաշխարհի գեղեցկույթյուններին: Եվրոպայի ու Ասիայի շատ երկրներ շրջագայած այդ մարդն այժմ սրտի թրթիռով էր նայում կղզու գեղցկույթյուններին: Շուրթերը ինչ-որ երգ էին մրմնջում, իսկ աջ ձեռքը, փոքր-ինչ առաջ մեկնած, հազիվ նկատելի ցնցվում էր: Թվում էր՝ անտեսանելի վրձնահարվածներ էր տալիս, որ հոգու մեջ առհավետ դրոշմի գեղատեսիլ բնութայն երանգները:

Անծանոթը Փանոս Թերլեմեզյանն էր:

Հանկարծ ինչ-որ բան հիշելով՝ հապտապ ցած իջավ և քայլերն ուղղեց դեպի Աղթամար կղզու հայտնի քարայրը:

Նա սեպածև արահետով անցավ այժյամի ճարակությամբ, և նրա ուղեկիցը՝ Գասպարը, չէր կարողանում հասնել հետևից: Երբ նրանք մտան քարայր, շփոթված կանգ առան. նրանց թվաց՝ մտել են մի հոյակապ տաճար՝ հաստ, ողորկ սյուներով և առաստաղից գլխիվայր կախված աշտանակներով: Շուտով նրանց աչքերն ընտելացան աղոտ լույսին, և նրանք պարզ տեսան բնութայն անձեռակերտ հրաշալիքները: Առաստաղից կախված էին ողկույզի ձև ունեցող գույնզգույն հանքաքարեր, հսկա կերոններ հիշեցնող կրային քարացումներ:

Լստ Զարգանդ Դարյանի «Արծիվ Վասպուրականի» վեպի
(Adaptation from Zarzand Daryan, 1912-1984)

Կամսարյանը հանկարծակիի եկածի նման մի վայրկյան մ'նաց անխոս, ապա նորից սկսեց նայել իր շուրջը՝ տեսնելու համար այն, ինչ որ գյուղացին «գյուղ» էր անվանում: Տեղը, ուր կանգ էր առել կառքը, գյուղամիջով անցնող խճուղին էր: Գետինը ծածկված էր աղբակույտերով և աթարի փշուրներով: Այդ ընդարձակ աղբյուսի վրա փողոցների փոխարեն ընկած էին ինչ-որ ծուռուճուռ անցքեր, որոնց երկու կողմերում անկարգ ու շեղ ցրված էին հողածածկ բարձրություններ: Դրանք գյուղացիների կավաշեն հյուղակներն էին՝ նեղ փեղկեր ունեցող պատուհաններով ու փոքրիկ դռներով, որոնք լույսն ստանում էին երգիկներից: Տեսարանը ապշեցուցիչ տպավորություն էր թողնում:

Կամսարյանը լուռ լսում էր տիրացուին: Ուրիշ անգամ գուցե նա ուշադրություն չդարձներ, արհամարհեր տիրացուին, բայց այս անգամ նրա բացատրությունները լուրջ մտահոգության տեղիք տվին: Գյուղն այնքան էր քաղցած ու ողորմելի, որ մի կառապան չէր կարողանում կեր գտնել իր ձիերի համար, իսկ դա գյուղացիների անհոգությունից ու անշնորհքությունից է միայն, և անհնարին է նրանց մեջ ապրել ու գործել: Վերջին հետևությունը փոխանակ նրան տխրեցնելու, մի թաքուն հաճույք պատճառեց. չէ՞ որ խոչընդոտներն այնքան գորեղ են ու անհաղթահարելի, որ ինքն ստիպված էր դժգոհ յուր ուխտը՝ իր կամքից անկախ: Գյուղը թողնել-հեռանալու նման մի միտք անցավ Կամսարյանի գլխով, բայց դա մի ցուք էր միայն, որ ասուպի նման փայլփլեց ու անցավ վայրկենապես: Նրա հոգու աչքերը մ'նացին սևեռած այն լուսավոր կետին, որի վրա գրված էր հայ գյուղացու բարօրության համար աշխատելու, տքնելու յուր վճիռը:

Շուտով այստեղ հասավ և տանուտերը՝ միջահասակ, ամրակուռ, խոշոր դիմագծերով, խելացի աչքերով բարեհամբույր մի մարդ: Տան աղյուսե պատին հենելով ձեռքի փոցիքը՝ անչտապ մոտեցավ հյուրին, քաղցրաժպիտ ողջունեց, հարցրեց նրա առողջությունից, ուղևորության հանգամանքներից և հայտնեց յուր շնորհակալությունը, որ նա շնորհ էր արել յուր տանը հյուրընկալվելու: Կամսարյանը հայտնեց իր ու վիճակը, ասաց, որ ճանապարհորդելու նպատակով է այժմ գտնվում Չիբուխլուում:

Ըստ Մուրացանի «Առաքյալը» վիպակի
(Adaptation from Muratsan, 1854-1908)

Մի օր՝ աշնանը, Պետրոսը կառքով բժիշկ էր տանում հիվանդ կնոջ համար: Մոտ քառասուն տարեկան տղամարդ էր նա՝ ալեխառն մազերով, գաջի պես գունատ դեմքով, խոհուն, տխուր աչքերով:

Աշնանային թխպոտ օրերից մեկն էր. ամպամած երկնքից անընդհատ մազում էր անձրևը՝ միայլար, սրտամաշ, տաղտկալի: Օդը հագեցած էր մինչև ոսկորները թափանցող անախորժ խոնավությամբ:

Փողոցի լճացած կեղտոտ ցեխաջուրը դեսուղեն շարտելով՝ կառքը գնաց-կանգ առավ մի խարխուլ տան ընդարձակ բակի առաջ:

Բժիշկը Պետրոսի հետ իջավ կառքից և, աշխատելով անցնելու համար հարմար տեղ գտնել, մտավ բակը, որտեղ կավային ցեխի մեջ երևում էին ձիերի ամբակների բազմաթիվ հետքեր՝ անձրևի ջրով լի:

Պետրոսը բժշկին ծուռտիկ-մուռտիկ սանդուղքներով առաջնորդեց ներքնա-
հարկը: Բժիշկը մտավ սենյակի նմանություն ունեցող կիսախավար մի նկուղ՝ խոնավ
պատերով և գերանածածկ առաստաղով: Նկուղի գաղջ և հեղձուցիչ օդը միանգամից
խփեց նրա դեմքին:

Դուան դիմաց, մի անկյունում, դրված էր հիվանդի մահճակալը՝ մաքուր
անկողնով: Հիվանդը, ոսկրացած ձեռքը կիսով չափ վերմակի տակից հանած, օրորում
էր մանկան օրորոցը, որ դրված էր պատի տակ՝ իր կողքին: Թիթեղյա վառարանում
ճրթճրթում էին տաշեղները՝ լուսավորելով մութ հատակը:

Մի կերպ կռթնելով իր կմախքացած բազուկներին՝ հիվանդը նստեց. նա շնչում
էր ծանր ու հատու, երկար տարածություն վազած մարդու նման:

Բժիշկն սկսեց քննել նրա կուրծքը, թիկունքը: Երբ նա վերջացրեց իր
գննումները, մի կողմ կանչեց Պետրոսին և ասաց.

— Արյան պակասություն, թոքերի թուլություն, մաղձի անչափ կուտակում,
նյարդերի գրգռվածություն: Պետք է երկարատև բուժում, լավ սնունդ և հանգիստ:

Բժիշկը դեղատոմս գրեց, մի քանի խորհուրդներ էլ տվեց և, երբ ուզում էր
հրաժեշտ տալ, ձեռքի մեջ զգաց Պետրոսի ձեռքի շոշափումը:

— Հարկավոր չէ, — ասաց նա՝ ձեռքը հետ քաշելով:

«Քի՞չ համարեց, թե՞ խղճաց», — դառնությամբ մտածեց Պետրոսը և գլխահակ,
ներքին հուզմունքը թաքցնելով՝ բժշկի հետ ուղղվեց դուրս:

Լատ Նար-Դոսի «Բարերար և որդեգիր» վիպակի
(Adaptation from Nar-Dos, 1867-1933)

Այդ օրից երկու եղբոր հարաբերություններն ավելի լարվեցին: Մարութխանյանը՝
այդ ամբարիշտ ու ամբարտապան սպեկուլյանտը, անընդհատ գրգռում էր Միքայելին՝
ոչ այնքան դատ բանալու եղբոր դեմ, որքան կոնտր-կտակի միջոցով Սմբատին
ջղագրգիռ վիճակի մեջ պահելու: Անձրևաորդի նման երկարավուն իրան ունեցող այդ
անգոհ մարդուն նյարդայնացնում էր Սմբատի սառնասրտությունը, և նա զօր ու գիշեր
խորհում էր՝ ինչ միջոցներ գտնի հակառակորդին հաղթելու համար: Մի՞թե Սմբատը՝
հոր կողմից ամբաստանյալ, Ալիմյանների ընտանեկան օրենքները ոտնահարած,
ընտանիքից օտարացած այդ երիտասարդը, պիտի անպատիժ վայելի ահագին
հարստությունը, անողջախոհ մի երիտասարդ, որը երբևէ չի տքնել, չի մտածել և հան-
կարծ տիրացել է միլիոնների: Ո՛չ, դա անարդարություն է, և ինքը երբեք թույլ չի տա
նրան հանգիստ վայելել հայրական փողերը: Նա երբևիցե չէր կասկածում, որ Սմբատն
ատում էր իրեն՝ մտքում համարելով խարդախ, այլասերված մարդ: Եվ այս հանգաման-
քն ավելի էր բորբոքում նրա թշնամական զգացումը՝ անբարյացակամորեն
տրամադրելով նրա դեմ: Սակայն նա չէր կորցնում իր սառնասրտությունը և ար-
տաքուստ Սմբատի հետ վարվում էր անխաբ բարեկամությամբ ու ակնածանքով: Սմբատը
անդաստիարակ պատանյակի նման չէր թաքցնում իր արհամարհանքն ու անբարյացա-
կամ վերաբերմունքը: Իսկապես, Մարութխանյանն ինքը հույս չուներ կոնտր-կտակի
զորության վրա: Դա մի միջոց էր՝ Սմբատին վախեցնելու և դրդելու, որ գեթ մասամբ
գոհացնի իր քրոջը՝ տալով նրան ժառանգությունից մի որևէ մաս: Մյուս կողմից՝
կտակը հնարել էր՝ Միքայելին իր ձեռքերի մեջ առնելու, և արդեն առել էր: Այժմ

նրանք իբրև դաշնակիցներ կապված են մեկընդմիջտ խարդախ ձեռնարկության բոլոր հետևանքներով, և Մարութխանյանն զգուժմ էր, որ Միքայելը առանց իրեն չի կարող ոչ մի քայլ անել: Իսկ այս հանգամանքը ձեռնտու էր նրան մի այլ նպատակի համար, որին հասնելն ավելի դյուրին էր համարում, քան Ալիմյանի ժառանգությունից որևիցե բան ստանալը:

Ըստ Շիրվանզադեի «Բաւսու» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935):

Մեզանից հարյուրավոր տարիներ առաջ շատ ու շատ հեռու՝ ծովերի ու օվկիանոսների մյուս ափին, կար մի աշխարհ: Այնտեղ ծաղիկներ կային՝ չքնաղ, թիթեռների պես զվարթ ու թրթռուն, աղբյուրներ կային՝ ականակիտ, կարկաչուն: Բայց այնտեղ մարդիկ չար էին, անգութ ու նախանձ:

Մի որբ ու աղքատ մանուկ էր ապրում այդ մարդկանց մեջ: Նա միայնակ էր, ինչպես մի թռչուն՝ ամայի ժայռերի ծերպերի մեջ: Եվ նա մեծացավ բոլորի աչքի առջև՝ անտես ու անհայտ: Ու երբ պատանի դարձավ, թողեց այդ քարսիրտ աշխարհը և ճամփա ընկավ՝ մի ուրիշ, լավ ու հյուրընկալ աշխարհ գտնելու: Մի ծովափի ավազների վրա՝ ցամաքին, շողշողուն մի ձուկ տեսավ՝ հոգեվարքի մեջ թալիկ-թալիկ գալիս: Պատանին, ձուկը գրկած, քնքշությամբ տարավ-բաց թողեց ծովի մեջ:

Ձուկը, երբ ուշքի եկավ, ասաց մարդու լեզվով.

— Բարե՛ տղա, ինչ որ սիրտդ կուզի, ասա՛, ես կկատարեմ քո ցանկությունը:

Պատանին փոքր-ինչ մտածելուց հետո ասաց.

— Տո՛ւր ինձ մարդու կրծքի տակ քարը իսկական սիրտ դարձնելու մի հնար:

— Դու սեր ես ուզում, քաջասիրտ տղա, շատ լավ. կտրիր՝ ծովափի եղեգներից մեկը, սրինդ շինիր և զնա՛ մարդկանց մեջ, երգի՛ր: Եվ երբ տեսնես, որ նրանց աչքերը արցունքով լցվեցին, իմացի՛ր, որ քարը սիրտ դարձավ:

Այսպես խրատեց ձուկը և սուզվեց ծովի փրփրադեզ ալիքների մեջ:

Այնպես քաղցր, այնպես հոգեգրավ դուրս հորդեցին հնչյունները սրնգի փողից, այնպես քնքուշ ու հոգեզմայլ. ուղղակի սրտի խորքից դուրս ցայտեցին դյուլթական հնչյունները, որ փշրվեցին անգթությամբ բռնված սրտերը: Մարդիկ դուրս թռան տներից, շրջապատեցին պատանուն և առաջին անգամ նկատեցին, որ աղքատ է ու միայնակ. գրկեցին ու համբուրեցին նրան և առաջին անգամ իրենց կյանքում վշտահար հեկեկացին...

Այդ օրվանից աշխարհ եկավ երգը, ու երգի միջոցով հուզվեցին քար սրտերը, և այդ օրվանից սերը վշտի հետ անբաժան՝ բույն դրեց մարդկանց կրծքում, նրանց սրտի մեջ:

Ըստ Ավետիք Իսահակյանի «Սիրո երգը» պատումի
(Adaptation from Avetik Issahakian, 1875-1957)

Ամբողջ քաղաքը անսովոր մարդու վրա թողնում էր երկաթուղու կայարանի տպավորութիւն, ուր ամեն ոք շտապում է, վազում, հրում ու հրվում՝ վախենալով գնացքը փախցնել: Այլ ու ձախ սրընթաց անցնում են տնային ու վարձու կառքերը՝ տանելով գործի մարդկանց: Նորածն խանութները՝ հսկա ցուցափեղկերով, լիքն են հաճախորդներով մտնում են, դուրս գալիս, գնում, վաճառում, խաբում ու խաբվում ու միշտ շտապում:

Ամեն ինչ փոխվում է տենդազին թափով, իսկ ամենից առաջ՝ մարդկանց արտաքինը: Մի երկհարկանի շենքի առջև Սմբատը տեսավ խումբ-խումբ մարդկանց, որ խորհրդավոր հայացքներ փոխանակելով՝ փսփսում էին: Նա մեխանիկորեն գլուխը բարձրացրեց և շենքի ճակատին կարդաց «Բորսա»: Մի քանիսը, Սմբատին ճանաչելով, պատկառանքով հետ քաշվեցին՝ նրան ճանապարհ տալու, մյուսները խոնարհ գլուխ տվեցին:

Սմբատն անցնում էր՝ ամեն կողմից ընդունելով սիրալիր ողջուններ և ժպիտներ: Նա զգաց մի տեսակ արհամարհանք և նույնիսկ նողկանք դեպի այդ մարդիկ, որ պատրաստ էին միմյանց հոշոտել, միմյանց կուլ տալ՝ հօգուտ իրենց շահի:

Նա մի տեսակ ամոթ զգաց իր մտավոր և բարոյական աշխարհի առջև: Այդ պահին նա կանգնած էր երկու մարդու միջև. մեկն այժմյան Սմբատն էր, մյուսը՝ երկու ամիս առաջվա Սմբատը, մեկը՝ միլիոնների ժառանգորդը, մյուսը՝ այն աղքատ երիտասարդը, որ իր ընտանիքը պահում էր մասնավոր դասերով, հորից անիծված, գերդաստանից արտաքսված... Որի՞ն մոտենալ, որի՞ հետ ձուլվել առմիշտ...

Սմբատն զգաց, որ իր մտքերը գնում են հեռու: Նա հանկարծ ցնցվեց ու կանգ առավ. հիշեց անցյալ օրը եղբոր՝ Միքայելի հետ ունեցած անախորժ խոսակցութիւնը: «Այո՛, եթե կտակն օրինական է, խնդիրը կլուծվի ինքնըստինքյան, առանց իմ կամքի», – մտածում էր նա սանդուղքներով բարձրանալիս:

– Սմբատ, – լսեց նա մի ծանոթ ձայն և հետ նայեց:

Գրիգոր Հաբեթյանն էր, որ հեիհե ու քրտնամխած մոտենում էր: Նա միլիոնատիրոջ ավագ որդուն խնդրում էր շնորհ բերել Քյազիմ-բեգի տանը կազմակերպվող խնջույքին:

Սմբատը ցանկանում էր մերժել, բայց հետաքրքրութիւնը գերազանցեց. արժե մի անգամ ներկա լինել Միքայելի ընկերական շրջանում և տեսնել՝ ինչպես է նա անցկացնում իր կյանքը:

Ըստ Շիրվանզադեի «Զաւն» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Երբ Փարիզում էի, մի քանի ընկերներից հրավեր ստացա՝ Նոր տարին միասին դիմավորելու շքեղ ռեստորաններից մեկում:

Ռեստորանի ընդարձակ դահլիճը փոքր առ փոքր լցվեց հասարակութամբ, բոլոր սեղաններն զբաղվեցին: Պչրասեր կանայք պճնված էին ամենավերջին մոդայով: Նրանց ականջօղերի և մանյակների, ապարանջանների և մատանիների ազատներն ու ադամանդները բյուրավոր աստղերի պես փայլվում էին երփներանգ ու ակնախտիտ լույսով: Դահլիճը լուսավորված էր ինը-տասը հսկայատիպ ջահերով, որոնք աստղերի նման շողշողում էին վերևից:

Որոտընդոստ երաժշտությունը թնդաց, և տեղ-տեղ սկսեցին պարել զույգերը: Յուրաքանչյուր սեղանից ճառագայթում էին հնչուն ծիծաղ, քրքիջ, զվարթ ձայներ:

Ակնդետ նայում էի շուրջ՝ մոտիկն ու հեռուն. բոլորի աչքերի մեջ պայծառ ժպիտ կար և գոհունակություն: Կարծես այս մարդիկ երբևիցե վիշտ չէին տեսել, որևէ տխուր ժամ չէին ունեցել և հիմա հավաքվել էին այստեղ՝ նույն հավատքով ընդունելու նոր եկող տարին:

Ժամանակը քանի մոտենում էր գիշերվա ժամը 12-ին, այնքան ընդհանուր զվարթությունը լցվում էր, ուռճանում, որ պիտի աղմկեր շամպայնի շշերի պայթյուններով և պիտի հորդեր շշերից հոսող փրփրուն գինու հետ:

Փողոցից՝ ռեստորանի հսկա լուսամուտներից ներս էին նայում ցնցոտիներ հագած մարդիկ, սովալլուկ մանուկներ: Մի քանի երեխաներ նույնիսկ հանդգնորեն ներս էին խցկվել և կծկվել դռան մոտ:

Սպասավորները գայրույթով անընդհատ դուրս էին քշում նրանց:

— Զարհուրելի բան է աշխարհը, — ասաց ընկերներիցս մեկը:— Քանի աղքատ կա շուրջդ, երջանիկ չես կարող լինել, — հարեց մյուսը:

Ամենքը սպասում էին խորհրդավոր վայրկյանին՝ ժամը 12-ին, երբ մի ցավագին, աղիողորմ ճիչ լսվեց. դռան մոտ էր: Սպասավորներից մեկը բռնեցքով հարվածել էր մի խարտյաչ երեխայի երեսին: Երեխայի քթից հոսում էր արյունը. ողորմելին զարհուրանքից ճչում էր: Կանայք հանկարծակի ձայնից սարսուացին և ծածկեցին իրենց մարմարյա ուսերն ու հոլանի բազուկները: Շատերը նյարդայնացած էին. չգիտես ով՝ ում դեմ: Ռեստորանի կառավարչի հրամանով երաժշտությունը թնդաց, և որոտընդոստ ձայների մեջ խեղդվեց երեխայի լացի ձայնը:

Ըստ Ավետիք Իսահակյանի «Նոր տարվա դիմավորումը Փարիզում» պատմվածքի (Adaptation from Avetik Issahakian, 1875-1957)

Եվ ահա ժամանակը չի ուշացնում իր օգնությունը, որպեսզի հասկանանք, թե Կոմիտասի գործը ամենից ավելի հիշեցնում է Մեսրոպ Մաշտոցի գործունեությունը:

Ընթերցելով ժողովածուի նյութերը՝ խելամիտ ընթերցողը չի կարող չզգալ, չհասկանալ ու չըմբռնել, որ Կոմիտասը մի հերթական դեմք չէր հայ մշակույթի պատմության մեջ: Նրա ոսկեգօծ մատյանում երբեք չի զբաղեցնի միայն մի դրվագ: Նա միմիայն երգահան չէր, թեկուզ դարագլխային՝ մի ամբողջ դպրոցի հիմնադիր: Միաժամանակ նա մեծ գիտնական էր, մեկն այն երջանիկ հայտնագործողներից, որոնց հավաքական անունը Կոլումբոս էր: Նաև հայ երգի լավագույն կատարողը՝ նույնպես սկզբնավորողը: Իսկ խմբավաճիչը, ուսուցիչը, բանասերը...

Այս ամենը քաջ հայտնի է եթե ոչ բոլորին, ապա շատերին:

Այսպիսին էր մեկ էլ Մաշտոցը: Լինելով մեր առաջին լեզվաբանը՝ ցայսօր նա մնում է խոշորագույնը. անցած-գնացած տասնհինգ դարերի ընթացքում մի այնպիսի դյուրաշարժ ու մշտափոփոխ լեզու, ինչպիսին է հայերենը, չկարողացավ խոտորվել նրա կարգադրած հնչյունական համակարգից. «Փ»-ն այն բացառությունն է, որ հաստատում է օրենքը:

Նա բառացիորեն մեր առաջին քերականն է և առաջին դասագիրքը, մեր դպրոցների առաջին տնօրենն ու առաջին ուսուցչապետը: Առաջին թարգմանն էր և առաջին մեկնիչը: Այս հայտնի է համարյա բոլորիս:

Բայց Մաշտոցի դիմաքանդակը ավարտուն չէր այնքան ժամանակ, քանի չէր գիտակցված, որ մեր մեծագույն քաղաքագետն էր նա: Մեր տիգրաններից ու երվանդներից, արչակներից ու վաղարչակներից ոչ ոք երբևէ այնպես չզգաց ժամանակի զարկերակը, ինչպես այդ դպիրը, որ իր հույսով ու մանավանդ կոչմամբ հեռու էր քաղաքականութունից:

Այժմ գտնված է Մաշտոցի այս ամենաբնորոշ ու ամենախաղաղ դիմագիծն էլ, և նրա դիմաքանդակը ավարտված է:

Առաջին պահին, անշուշտ, արտառոց կթվա, եթե զուգահեռը շարունակվի՝ Կոմիտասը նաև կոչվի քաղաքագետ:

Ըստ Պարույր Սևակի «Դիմանկարի ամբողջացման համար» հոդվածի
(Adaptation from Paruyr Sevak, 1924-1971)

Պետրոս Մասիսյանի բնակարանը՝ միհարկանի, ճաքճքված պատերով, փտած դռներով, նեղ լուսամուտներով, գտնվում էր Ե. քաղաքի մի հետ ընկած, փոշեծածկ փողոցի վրա: Հնօրյա այդ կառույցը՝ ասես Նոյի ժամանակներից մնացած, գրեթե խարխլել էր, բայց սնահավատ տանտերը՝ Մասիսյանը, որն իր առևտրավաճառուական գործունեության աննախընթաց հաջողութունները կապում էր այդ բնակարանի, նրա մեջ եղած «ոսկի աքաղաղի» հետ, թույլ չէր տալիս վերանորոգչական որևէ գործ: Նույնիսկ ընդարձակ բակում աճած խաղողի որթերին կարծես աղամորդու ձեռք երբևիցե չէր կպել, նրանք մեծացել էին իրենց վայրենի համարձակության մեջ:

Մասիսյանն այն հարուստներից էր, որոնց պարսկերեն հորջորջումով կոչում են «նովթիսա», այսինքն՝ նոր քսակի տեր, որ նշանակում է աղքատութունից բարձրացած և դրամի տեր դարձած նորընծա հարուստ: Այս հարուստները էապես զանազանվում են ժառանգական դրամատերերից իրենց ընդհանուր վարքագծով և ամենից առաջ՝ նրանով, որ նրանք, իբրև «չտեսներ», մարդու ամեն մի արժանիք, ամեն կատարելություն դրամի մեջ են տեսնում: Դրանք երևակայում են, թե խելք, շնորհք, գիտություն, ազնվություն, վարկ, պատիվ, մի խոսքով՝ ամեն բան ունեն, որովհետև փող ունեն: Իսկ նրանց, որ գուրկ են այդ «չնորհից», արհամարհում են, դիտում որպես անշնորհք, անպիտան արարածներ, որոնք պետք է իրենց կամակատարը լինեն միայն, ոչ ավելին: Բայց դրամի կուտակման անհազ տենչին լիովին բավարարություն տալու համար միայն «ոսկի աքաղաղը», այսինքն՝ բախտը բավական չէր: Մասիսյանը իր գործունեության այգածագին իսկ գլխի ընկավ, որ միջոցների միջև չպետք է խտրություն դնել, չպետք է երկնչել, ընկրկել, հրաժարվել զարտուղի միջոցներից, խաբեբայությունից ու շողոքորթելուց, մտացածին պլանները պետք է դարձնել իրական ու առօրեական, հաղթահարել բոլոր խուժերն ու խոչընդոտները, բոլոր միջոցները ի սպաս դնել հօգուտ իր հարստացման բաղձանքին: Ամեն միջոց նրա համար սուրբ էր, եթե հասցնում էր նպատակին:

Եվ այդ բոլորը նա անում էր ոչ թե չարամտությունից դրդված, այլ բոլորովին բնական էր համարում, և այս պատճառով նրա խիղճը միշտ հանգիստ էր:

Ըստ Բաֆֆու «Ոսկի արքադադ» վեպի
(Adaptation from Raffi, 1835-1888)

Շեքսպիրն իր «Համլետով» տիեզերքը դրեց մարդու մեջ՝ Համլետի շուրթերով ազդարարելով: «Ինքս ինձ համար մի ամբողջ տիեզերք եմ»:

Համլետը՝ այս անհույս երագողը, որի բնածին ազնվությունը այլասերվում է ու դառնում կասկած, և կասկածը՝ մաղձ, գերագույն հակադրությունն է Մակբեթի, որի մեջ տիրապետության ծարավը, մարդկային ծառայամոլության անհագուրդ ձգտումը այլասերվում է և տանում դեպի դատողության միջագնում ու դեպի ոճրապարտ հանցանք:

Եթե Համլետը լիներ սոսկ մի իդեալիստ, կփրկվեր և երջանիկ կապերը իր երազներով: Սակայն իդեալիստ լինելուց բացի նա ընդունակ է տեսնել աշխարհը իր ներքին աչքերով, այնպես, ինչպես նա կա:

Մեղուզայի գլխի նման անընդհատ նրա աչքերին նայող իրականության դաժան պատկերը սառեցնում է նրա արյունը, չեզոքացնում նրա գործելու ցանկությունը, դարձնում նրան մի սովեր՝ կենդանի մարդկանց աշխարհում: Ոչ հաղթահարել կարող է նրան, ոչ էլ մոռանալ: Նա տեսնում է մարդկային հասարակությունը՝ իր անողորմ մանրամասնությամբ, ու մարդուն՝ առանց դիմակի:

Այս սարսուեցուցիչ հայտնությունից հետո նրա բնածին թախիծը տեղի է տալիս մի անբուժելի զգվանքի դեպի աշխարհն ու մարդը: Եվ եթե չի իրագործում իրեն պարտադրված անդրչիրիմյան հրամանը՝ լուծել վրեժը իր սպանված հոր, կամքի թուլությունից չէ, ինչպես կարծում է Գյոթեն, այլ ծայրահեղ արհամարհանքից դեպի աշխարհն ու աշխարհայինը: «Ինչի՞ համար մի բան ձեռնարկեմ և ի՞նչ օգուտ դրանից», – մտածում է նա:

Ի՞նչ է այդ «լուռությունը», որ գմուսում է դանիացու շուրթերը անէության շեմքին: Այդ «լուռությունը», ըստ իս, աշխարհը բարեփոխելու, սրբագրելու անհնարինությունից հանդեպ ողբերգուի ընդվզումն է, ծառացումը անուղղելի դեմ, որ արտահայտվում է ծայրագույն զգվանքով, անբուժելի նողկանքով մահացող Համլետի շուրթերին:

Այդ ամենախոս «լուռությունը» աշխարհը ցնցող մի աղաղակ է դեպի նորը, դեպի գալիքը սլացող մի կանչ, մի հույս, գուցե և մի դավանանք:

Ըստ Վահրամ Փափազյանի «Համլետը, ինչպես տեսա» գրքի
(Adaptation from Vahram Papazian, 1888-1968)

Անպարփակ վիշտը հոգու մեջ՝ նա անդադրում թափառեց օտար ժողովուրդների հայրենիքներում, ցավակից եղավ անօգնական աղամորդուն: Առավ նրան իր սրտի մեջ, մտավ նրա սիրտը, խոսք ասաց, խոսք լսեց և իմացավ, որ ամենուր, աշխարհի բոլոր ծայրերում էլ վիշտը մեկ է, սերը՝ մեկ: Եվ նա հյուսեց բոլորի համար իր երգը, սիրո, տառապանքի, ազատության հոգեգմայլ երգը: Եվ վսեմախոհ երգիչը՝ անբաժան ցուպը ձեռքին, թափառեց աշխարհնաշխարհ, եղավ այլևայլ երկրներում ու մի օր՝ կյանքի իրիկնամուտին, իմաստուն փորձով ու աշխարհըմբռնմամբ, հոգնաբեկ ու ճամփաների փոշին արևառ ճակատին, վերադարձավ հայրենի տուն: Ու երգի մրմունջով ելավ Արագածի լուսահորդ լանջն ի վեր, ընկողմանեց թուլրիթուլր ծաղիկների մեջ: Վերը՝ երկնի լազուրում, ճախրում-ճիւղում էին ծիածանաթև հավքերի երամները, միմյանց ձայն տալիս, ձայն առնում քաղցրահնչյուն, հոգեթրթիռ դայլայլով: Ներքևում նա տեսավ ավերակների մոխիրներից վեր բարձրացող քաղաքներ, շենքեր՝ կտուրներին ծխի կապույտ ծվեններ: Լսեց հայաբառ, բնաշխարհիկ երգը հերկվորի, կարոտավառ նայեց Արարատյան դաշտին, Մեծ ու Փոքր Մասիսներին, նայեց վշտով ու ըղձանքով լի, և թրթռուն սրտի ջերմ արցունքներով ցողվեցին ծաղկաթերթերը: Հուզաթաթավ հոգին խողաղվեց, ականջին երկնային հնչյունները գգվեցին, ու ծաղիկների բուրմունքով արբած՝ հանդարտ նիրհեց:

Հեքիաթային երազը դեռ նոր էր սկիզբ առել, երբ հանկարծ լսեց մի ահասարտուռ ձայն: Ծեր արծվի պես բաց արեց աչքերն ու իր դեմ տեսավ անագորույն, դժխեմ մահը: Առանց դույզն իսկ երկյուղի, անթաքույց արհամարհանքով և անհողողոզ նայեց մահվան աչքերին ու անվրդով հարցրեց.

— Ի՞նչ է ուզածդ:

Մահվան դեմքին թրթռաց սահմուկեցուցիչ ժպիտը.

— Միամիտ է քո հարցմունքը և ոչ վայել իմաստունին. ի՞նչ պետք է ուզի մահը մահկանացուից:

Բարձրացավ մի հոնքը իմաստուն երգչի, թրի պես կեռվեց ճակատի վրա:

— Դու հոգիս ես ուզում, բայց ես այն բաժանել եմ բոլորին, և քեզ տալու ոչինչ չի մնացել, — ասաց երգիչը և նիրհեց բազմասփյուռ ծաղիկների մեջ՝ Արագածի գմբուխտ լանջին:

Ըստ Սուրեն Այվազյանի «Ճակատագիրը հայոց» վեպի
(Adaptation from Suren Ayyvazyan, 1915-1981)

Երեք օր անընդհատ հոգեհանգիստ էր կատարվում: Ամենքն աշխատում էին իրենց հարգանքը մատուցել: Այլևս ոչ ոք չէր բամբասում գծուծ միլիոնատիրոջը, ոչ ոք չէր ասում, թե Մարկոս աղան եղել է խաբեբա, անհագ կողոպտիչ, բռնակալ ընտանեկան հարկի տակ: Մահն ամենքին հաշտեցրել էր նրա հետ, և, ինքնըստինքյան հասկանալի է, ամեն ոք աշխատում էր իր վշտակցությունը, սրտի մրմունն արտահայտել ժառանգներին: Շատերը փափսուքով միմյանց ականջին շշնջում էին, թե որդիներից դժգոհ ծերունին դեռ երկար կապրեր, եթե սրտում չունենար Սմբատի ցավը: Մ, մաշեց խեղճ մարդու հոգին և մարմինը անողջախոհ որդու անհեթեթ, Ալիմյանների տան համար վարկաբեկիչ արարքը: Մեղադրանքն արտահայտում էին կցկ-

տուր շնչունով: Յուրաքանչյուրը վախենում էր՝ միգուցե լուրը հասնի միլիոնների ժառանգորդին՝ Սմբատին, որը դաստիարակվել էր մոսկովյան միջավայրում, բնավորութամբ ազնիվ էր, անընչասեր: Բանն այն է, որ ողջ քաղաքը գիտեր, որ հօդս էին ցնդել Միքայելի երազանքները, որ Ալիմյանների տան գործերի ղեկը Սմբատի ձեռքն էր անցնում:

Կտակը բաց արին հանգուցյալի մահվան երրորդ օրը: Դա նախ՝ հանգուցյալի զգացմունքների սրտաբուխ գեղումն էր, ապա՝ գործնական-պաշտոնական անհույս մի վավերաթուղթ՝ նրա թողած միլիոնների հետագա բախտի վերաբերյալ: Մերունին ասել էր, ծխական քահանա Տեր-Սիմոնը՝ արձանագրել: Հանգուցյալը ամենից առաջ պատվիրում էր Սմբատին Միքայելի սխալ վարքագիծը փոխել, նրան ուղիղ ճանապարհի բերել՝ կտրելով այն այլասերված կենցաղից, ցոփ ու շվայտ կյանքից, որի մեջ օրըստօրե փտում է նրա երիտասարդ մարմինը: Հետո պատվիրում էր արթուն հսկողություն ունենալ Արշակի վրա, սիրել ու հարգել մորը, ապրել նրա հետ մի հարկի տակ, անբաժան: Այնուհետև խնդրանքի ու աղերսանքի խոսքերով պահանջում էր ուղղել իր «սխալը»:

Գալով գործնականին՝ հանգուցյալը բացի մի քանի աննշան նվերներից՝ իր չքավոր ազգականներին ու բարեգործական նպատակով, բոլոր իր շարժական ու անշարժ կայքերը և բանկային թղթերն ու ստանալիքները հանձնում էր Սմբատի տնօրինությանը:

Ըստ Շիրվանզադեի «Զառն» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Ուշ երեկո էր արդեն, երբ Պապը, վերջապես, գնաց իր ննջարանը՝ հանգստանալու: Դա հոր առանձնարանն էր՝ որսի հազվագյուտ մորթիներով ու պես-պես գենքերով զարդարված մի սրահ, որն այժմ դարձել էր ննջարան, ուր վառվում էին երկու յոթնաստեղ արծաթե աշտանակներ, որոնք լուսավորում էին բազմատեսակ մորթիներն ու գենքերը, փայտե նրբակերտ մի մահճակալ՝ իր մետաքսյա անկողնով, և դռները՝ կերպասյա վարագույրներով: Նա սկսեց անհանգիստ հետ ու առաջ քայլել սրահի երկարութամբ՝ նախազարդ հատակը ծածկող գորգի վրայով ու չէր կարողանում հանգստանալ: Քնելու ցանկությունն անգամ փախել էր նրանից: Արդյոք հոգնածությունն էր պատճառը, թե՞ մի այլ բան: «Ինչո՞ւ երկիրը հասավ այս դրության, ո՞վ է մեղավոր, մի՞թե միայն պարսիկները», – մտորում էր նա: Դեմքը մոմերի թրթռացող լույսերի ներքո երևում էր մռայլ, հոգնած ու ջղաճիգ:

Իսկապես հիմա՞ այս երեկո, ավելի քան երբևէ, նրա աջ կիսադեմը ցնցվում էր անընդհատ, և նա դարձյալ չէր կարողանում ասել՝ հոգնածությունից է դա, թե՞ օրվա տպավորություններից: Մտքերի հախուռն հորձանքը երբեք չէր թուլանում, այլ ընդհակառակը, քանի գնում, դառնում էր համառ ու տիրակալ: Նա փորձ արեց թոթափել իրենից այդ հուշերը՝ վաղվա անելիքների մասին մտածելու, չկարողացավ. այդ մտքերը, որ պաշարել էին նրա ողջ հույսերը, անհանգստության հետ ցավ էին պատճառում

նրան:

Պապը զգուշորեն, որ չարթնացնի զինվորներին, անցավ միջանցքով և մոտեցավ Երեմիայի սենյակի դռանը: Առաջին բանը, որ նկատեց, լույսի մի բարակ ցուլք էր, որ երևում էր դռան ճեղքից: Երեմիան խորասուզված գրում էր և չնկատեց Պապի ներս գալը: Պապը նստեց նրա դիմաց՝ թիկնելով եռոտանու վրա և, թիկնոցի փեշերն ուղղելով, դիմեց Երեմիային:

– Ինչո՞վ պիտի վերջանան այս աղետները, խոսի՛ր, Երեմիա, ես քո խորհրդի կարիքն եմ զգում:

Երեմիան զգաց, որ արքան խիստ հուզված է, որ նրան պետք է հանգստացուցիչ խոսքեր ասել, ուստի և հանգիստ տոնով ասաց.

– Սիրելի՛ր իմ Պապ, մեզ մնում է նոր աղետների առաջն առնել, և դա կանի օրեցօր ավելացող մեր զորքը, որ լցված է վրեժխնդրությամբ, մեր զորավարները, որ, ինչպես տեսար, ոչինչ չեն խնայում հայրենիքի և քեզ համար:

Ըստ Ստեփան Զորյանի «Պապ թագավոր» վեպի
(Adaptation from Stepan Zoryan, 1989-1967)

Մի քանի օրվա ընթացքում ծանոթացա քաղաքի հասարակությանը, որ իմ վաղվա հանդիսատեսն էր լինելու: Եվ ես հասկացա, որ ամեն գնով պետք է նվաճել նրանց, որոնք հասարակական կարծիքի առաջին ջուլթակն են լինելու: Նկարիչներ էին դրանք, քննադատներ, բանաստեղծներ՝ հինը դեռևս չմոռացած և նորին չընտելացած մարդիկ, պառավներ՝ նավթալիների բուրմունքով, որոնք անընդհատ 70-ական թվականների կորիֆեյների անուններով էին երգվում, բայց նրանց կողքին կային ոսկեհեր գերմանուհիներ՝ գուսպ ու սառը լրջությամբ, չվեղուհիներ՝ անգույն աչքերով, հոլանդուհիներ, որոնք չնայած վաղուց ապրում էին Ռուսաստանում, բայց պահել էին իրենց տոհմիկ ինքնուրույնութունը՝ դեռ փոքր-ինչ աղավաղված:

Այսպիսի խայտաբղետ հանդիսատեսին տիրելու համար բավական չէր կրկնել այն միջոցները, որոնցից օգտվել էի Մոսկվայում: Անկեղծ ու ինքնաբուխ անմիջականութունը, որի վրա հիմնվել էի մինչ հիմա, այստեղ կարող էր դիտվել որպես միամիտ գավառականութուն, իսկ ապավինել միայն արևմտաեվրոպական արվեստի ոճին՝ առինքնելու համար ինքնահավան այդ հանդիսատեսին, վտանգավոր սայթաքում կլիներ:

Ինչևէ, հոգեկան այդպիսի երկվության պայմաններում սկսեցի «Համլետի» և «Օթելլոյի» փորձերը:

Բայց ո՞վ էի ես Լենինգրադի հանդիսատեսի համար՝ մի հայ դերասան, որ եկել էր հեռու կովկասից և, որպես Օթելլո ու Համլետ, խաղալու էր Ֆրանսերենով:

Տեսնո՞ւմ ես, սիրելի՛ ընթերցող, թե որքան ծանր է Մոնոմախի գլխարկը, և որքան անհրաժեշտ՝ անհողողող հավատը ուժերիդ հանդեպ ամեն անգամ, երբ հարկը պահանջում է մեզ՝ դերասաններին, դիմագրավել նոր հանդիսատեսի:

Բեմ մտա առանց ծափահարությունների առաջին անգամ իմ կյանքում: Ծիշտ

է, որ դա եղավ վերջինը:

Երկրորդ նախադասութիւնից զգացի, որ շփացած ու անտարբեր դահլիճը հավաքեց իրեն, թույլ ու անպատշաճ նստածներն ուղղվեցին, առաջին կարգի վրա ձգված ոտքերը հավաքվեցին:

Լուսթիւն տիրեց դահլիճին, թանձրացավ հազարգլխանի վիշապը, մի մարդ դարձավ, և մի ընկեր ընթացքում հավաքելով նրան իմ ձեռքերի մէջ՝ կախարդեցի արվեստի ուժով և արձակեցի իրենց տները՝ միայն ներկայացման վերջում:

Լստ Վահրամ Փափագյանի «Հետադարձ հայացք» գրքի
(Adaptation from Vahram Papazian, 1888-1968)

Երբ ծնվեց Երեմիան՝ Մարգարի ու Ալիսաթունի տասներկուերորդ զավակը, ծնողները հագիվ էին ծայրը ծայրին հասցնում. ուտող բերան՝ շատ, աշխատող՝ քիչ: Հեռահետե փոխվեց ամեն ինչ, և օրըստօրե բարվոքվեց ընտանիքի վիճակը: Այս բարօրութիւնը լուսթիւնը վերագրվում էր Երեմիային: Ու քանի գնում, նա դառնում էր գուրգուրանքի և խորհրդապաշտական սիրո առարկա, եղբայրներն ու քույրերը նրա հետ վարվում էին ոչ այն առօրյա հոգացողութեամբ ու փայփայանքով, որին արժանանում է սովորաբար տան ամենակրտսերը, այլ ինչ-որ յուրօրինակ մի երկյուղածութեամբ:

Փոքրուց ծնողները նրան ուսման տվին նախ՝ տնային քահանայի մոտ, ապա՝ Վարազա վանքի ժառանգավորաց վարժարանում՝ աստծո պաշտամունքի ծառայութեանը նվիրվելու: Վարժարանում Երեմիան աչքի էր ընկնում իր հեզահամբույր վարվեցողութեամբ, հափշտակված, անդադրում պարապմունքներով, ներամփոփ մտաշխարհով: Վարժապետներն ու հոգևոր հայրերը, որոնց հայտնի էր իրենց հոգեորդուն աստծո ծառայութեանը ընծայաբերելու հանգամանքը, հավատում և հավատացնում էին, որ մի նոր Խրիմյան Հայրիկ է լինելու նա, մի արծիվ, որի թևերով նորից երկնամբարձ սավառնելու է Վասպուրական աշխարհը:

Անցնում էին տարիները, և վանքի դպրանոցում ճգնակյաց, հոգու անբասիր դաշնութեան ու անդորրութեան մեջ Երեմիան գիշեր ու զօր ջերմեռանդորեն աղոթում էր՝ ունկնդիր երկնային ձայնին, անէացած, անհաղորդ աշխարհիկ կյանքի թե՛ շուրջը, թե՛ քստմնելի էջերին: Մագաղաթյա խնկաթույր ու խորախորհուրդ գրքերից գթառատութեան, բարեպաշտութեան, քրիստոնեական խոնարհութեան, ապաշխարութեան խոսքեր էր անխոնջ քաղում նա՝ մեղսալիք ու ամբարիշտ մարդկանց փրկելու ընչաքաղցողութիւնից ու ախտածին մոլութիւններից: Եվ ոչ մի բան չէր պղտորում նրա անընկճելի հոգին՝ դրդելով աստվածընդդէմ արարքների: Եվ երբ ավարտեց վարժարանի դասընթացը, վանքի պեզարդ միաբանները միակամ ու միասիրտ, անթաքույց ոգևորութեամբ ու բարյացակամութեամբ պատրաստվում էին նրա մեծ ու սրբազան օժման:

Լստ Զարգանդ Դարյանի «Արծիվ Վասպուրականի» վեպի
(Adaptation from Zarzand Daryan, 1912-1984)

Արեգակը ծագեց, և նրա հրակարմիր շողերի տակ փայլփլեցին եղյամով պատած ընդարձակ դաշտերը: Երևում էին դեղնականաչ պարտեզներով շրջապատված լքյալ գյուղերը: Արևի տակ համատարած սիււվել էր ուկրաինական դաշտանկարը՝ իր բոլոր հմայքներով ու բույրերով:

Պարզ, թափանցիկ օր էր: Հավում էին եղյամն ու մերկասառույցը, բլուրները պսպղում էին հագարերանդ, կարծես ջարդված ապակիների միլիոնավոր կտորտանքներ էին շաղ տրված հուլիսի դաշտերի վրա ու փայլում էին ծիածանի նուրբ գույներով:

Մեսրոպյանն աշխատում էր չնայել ականներից այլանդակված խորդուբորդ ճանապարհների կողմը, որ չտեսնի ծվեն-ծվեն շորերով սովալլուկ երեխաների խմբերը՝ ցեխերի միջով քայլելիս, չտեսնի տնային խայտաբղետ իրերով բարձած սայլակներն ու ձիերի անվերջ դիակները: Սրտածամիլի պատկերներ էին դրանք:

Այդպես տեղահան եղան, ծեր ու երեխաներ գաղթի ճամփաներն ընկան՝ լացուկոծով ու հառաչանքով, վերջին անգամ նայելով թափուր մնացած տներին ու ամալացող գյուղերին:

Լավեց գումարտակի հրամանատարի որոտընդոտ կանչը՝ օդանավեր, օդանավեր... Հոգնաբեկ մարտիկները վայրկենապես ձուլվեցին գետնին: Զոհրապ Մեսրոպյանն առաջինը նկատեց դեղին, պտուտանման ծուխը և հողի վեր-վեր խոյացող սև շատրվանները: Հետո լավեցին երկրորդ, երրորդ, չորրորդ պայթյունները՝ մեկը մյուսից խոլական, մեկը մյուսից ահասարսուռ: Ու հանկարծ տիրեց մի անսովոր լուռթյուն...

Հրաման եղավ ոտքի ելնել: Մեսրոպյանն արագորեն վեր կացավ: Նույն րոպեին, իրար օգնելով, մեկ-մեկ ոտքի կանգնեցին և մյուսները: Մի գինվոր հետ դարձավ, նայեց Մեսրոպյանին, որն ավտոմատն ուսից կախած՝ վերցրել էր մի բուռ սևահող ու մոտեցրել խռովահույզ դեմքին: Թուխ հողը բուրում էր ծանոթ, քաղցր, երազային բուրմունքով, ձավարի պես հատիկ-հատիկ ու սրսուռ:

— Ինչով ես զբաղված, — հարցրեց ավտոմատավորներից մեկը:

Զոհրապը տիրահեծ հայացքով նայեց նրան, նայեց բուռն մեջ, հողին, ուղմբերից բացված ձագարին ու շշնջաց:

— Մեղք է հողը...

Ըստ Հրաչյա Քոչարի «Մեծ Կամ Գալիակները» վեպի
(Adaptation from Hrachia Kochar, 1910-1965)

Կեսգիշեր էր: Խորունկ, քաղցր քնի մեջ Կամսարյանը չէր տեսել, թե ինչպես հորիզոնը ծածկող ամպերը, բարդ-բարդ կուտակվելով, լուսինը ծածկեցին, և ապա դանդաղորեն թանձր մառախուղը սքողեց սար ու ձոր: Հետո սկսեց բարակ անձրև մաղել, ապա քիչ-քիչ գնալով սաստկացավ ու հորդացավ: Քամին շառաչելով փոթորկում էր անձրևը և հոսանքն ուղղում դեպի սրահը, ուր փայտե թախտի վրա այդ վայրկյանին քաղցր քնի մեջ էր «առաքյալը»: Բայց հանկարծ պայթեց մի որոտ, հանդիպակաց բլուրները դողդողացին, և անձրևի շառաչյունը կարծես կրկնապատկեց:

Կամսարյանը վեր թռավ տեղից սարսափով և տեսավ ոչ միայն օդի մեջ մրրկող հեղեղը, այլև իր անկողնու երեսն ամբողջովին թրջված: Բացի դրանից, հողածածկ կտուրից տեղ-տեղ ծորում էր պղտոր անձրևաջուրը: Այդ անակնկալ պատահարից շփոթված՝ Կամսարյանը դողում էր: Նրան հարկավոր էր մի ծածկարան՝ անընդհատ հորդացող անձրևից պատսպարվելու համար, և նա, ահա, գտել էր այն: Բացեց ախոռին կից փոքրիկ սենյակի դուռը, հապշտապ փռեց անկողինն այնտեղ գտնվող ճոճուսան թախտի վրա ու պառկեց քնելու: Սակայն չանցավ քառորդ ժամ, և ախոռից փչող սրտխառնիչ հոտը սկսեց անհանգստացնել նրան: Հոգնած, նյարդայնացած բացեց սենյակի դուռը և նորից պառկեց, բայց մի կողմից՝ թախտի ճոճուսանը, մյուս կողմից՝ անհանգիստ խորհրդածուծությունները թույլ չէին տալիս նիրհել: Հազիվ աչքը փակել էր, երբ քաղցից արյան ծարավի լվերը վխտալով հարձակվեցին փափկակենցաղ հյուրի վրա և սկսեցին իրենց «սև» գործը: Պետրոսը սկսեց շուռուճուճու գալ, բայց իզուր, ոչինչ չէր օգնում: Արնաբաղձ լվերը վաղուց էին սպասում մի այդպիսի համեղ որսի, այն էլ ի՛նչ որսի... Նրանք, իհարկե, ամենևին էլ չգիտեին, որ Կամսարյանը համալսարանական է և իրավաբան, այդ պատճառով էլ ծծում էին նրա արյունն անգթորեն, առանց դատ ու դատաստանից վախենալու: Այսպես տևեց երկու-երեք ժամ, բայց տանջալից ու ջղազրգիռ պահերին հաջորդեցին հուսաբեր անուրջները... Անձրևն անցավ, քամին դադարեց, և աղոթարանն սկսեց բացվել:

Ըստ Մուրացանի «Առաքյալը» վիպակի
(Adaptation from Muratsan, 1886-1967)

Նույն նողկալի երազը՝ ահավոր ու սարսափազդու, վերջին շաբաթվա ընթացքում երրորդ անգամ այցի եկավ քեռի Թորոսին: Այնտեղ երկրում էր, իրենց հինավուրց ընկուզենու տակ: Մեհմեդ էֆենդին երկար, կմախքացած մատներով սեղմում էր իր կոկորդը: Ծանր, մղձավանջային երազից քեռի Թորոսը հազով արթնացավ: Նա աչք բացեց մուժ սենյակում և անմիջապես ձեռքը տարավ կոկորդը: Ինչ-որ բան դեմ էր առել կոկորդին, քոր էր տալիս, ճանկուում: Նա ուզում էր շփել սիրթնած դեմքը, կուրծքը, բայց հազը խեղդում էր:

Սենյակում գոնե մեկը լիներ: Կնոջ մահից հետո՝ հինգ-վեց տարի, մենակ էր քնում և առաջին անգամ մեկնումեկի կարիքն զգաց: Խոր գիշեր էր, և քստմունքի երազը, միժան հետ շողախված, չէր ուզում սենյակից դուրս գալ: Լույսը վառել էր պետք: Նրան թվում էր՝ եթե լույս լինի, և՛ կոկորդի ճանկուոցը կանցնի, և՛ հազը:

Քեռի Թորոսը մի կերպ պոկվեց անկողնուց, ավիփելով վառեց լույսը և տարօրինակ հայացքով նայեց շուրջը:

Վերջին շաբաթվա ընթացքում գամված էր անկողնուն: Արդեն չէր խոսում, ձայնը կտրվել էր: Չունչը հեիհե էր, ուժահաստ, աչքերը փոս էին ընկել ընդգծելով ակնակապիճների խորուժյունը, անընդհատ խեղդվում էր հազից:

Բայց աշնանամուտի այդ օրը՝ լուսադեմին, քեռի Թորոսը ծնկներում ուժ զգաց և ձեռնափայտին հենվելով՝ դողդոջուն քայլերով դուրս ելավ: Աստղերը չքացել էին, միայն լուսաստղն էր թրթռում հայոց լեռնապարին, բացկուրծք սարերին:

Քեռի Թորոսը շնչահեղձ էր լինում, նյարդերը քանդվում էին, բայց նա հեռվում մնացած իր երկրի հետ էր, որի կարոտից մղկտում էր սիրտը: Նա ճիգով բարձրացրեց գլուխը և արցունքակալած աչքերով նայեց երկնքին: Արշալույսը՝ գունեղ, խորհրդավոր, ավելի գեղեցիկ թվաց նրան:

Ըստ Մուշեղ Գալշոյանի «Զեռի Թորոսը» վիպակի
(Adaptation from Mushegh Galshoyan, 1933-1980)

Եկավ հրաժեշտի օրը:

Ես ջանքեր էի գործ դնում, որ անբասիր պահեմ ուսուցչի անունը, բայց կրծքիս տակ փթթող ամենահաղթ զգացմունքը՝ սերը, փափառքով անընդհատ կրկնում էր նրա անունը՝ Խոնարհ, և մրրկում հոգիս:

Օհան ապերը հետևում էր ինձ, խորհուրդներ տալիս. նանը ուղեկցիս՝ ձիապանին, պատվիրում էր ինձ լավ տանել և զգուշ մնալ, որ պայուսակը չընկնի, դյուրագգաց Աչոտը, մի անկյունում կծկված, չզիմանալով ներքին հուզմունքին, սրբում էր թարթիչներից կախված արտասուքի կաթիլները և կցկտուր հարցեր ուղղում ինձ:

Բայց իմ հոգին, ամբողջ էությունս որոնում էր նրան, տենչում միմիայն նրան:

Երբ անցնում էինք դպրոցի մոտով, աշակերտները իջան բլրակով՝ ինձ բարի ճանապարհ մաղթելու: Աղջիկներից ոմանք լաց եղան: Նրանք և՛ ժպտում էին, և՛ սրբում արցունքը, որ ծորում էր աղբյուրի պես: Լալիս էր և Խոնարհի քույրը: Մեկը թե՛ «Ուսուցիչ, մեզ չմոռանաս»: Ճուտիկն էր: Նա միշտ դպրոց էր գալիս հոր մեծ փափախը գլխին, երկար հնամաշ տրեխներով: Որք էր ճուտիկը՝ լուկ-մնջիկ մի երեխա, որին բոլորը սիրում էին: Նա փաթաթվեց ծնկներին, և մեծ փափախի տակից տեսա նրա խելոք աչքերը, լացակումած դեմքը: Կուացա և ջերմորեն համբուրեցի ճակատը, ինչպես Օհան ապերը՝ իմ ճակատը:

Վերջապես անցնում ենք Խոնարհենց տան մոտով: Անհուն հուզմունքից խեղդվում եմ, նայում բակի կողմը. ոչ ոք չկար: Խոնարհին բակում չտեսա: Տխուր քայլում եմ ձիապանի հետևից: Դեմուղեմ հուռթի արտերն են՝ կանաչ գոտիով, բարձունքի վրա ծերուկ հովիվը, կռթնած իր անբաժան ձեռնափայտին, հետևում է ոչխարների հոտին: Մյուս կողմի կանաչ արտերում կանայք քաղհան էին անում: Նրանց մեջ հանկարծ տեսա... Խոնարհին... Մեր հայացքները իրար հանդիպեցին, և ես նրա աչքերում ժպիտ չտեսա: Արահետով բարձրանալիս միշտ հետ էի նայում: Կուացած կանայք կանաչին ընկած թռչունների էին նման: Եվ այդ երամից մեկը՝ գորշ շորերով մի աղջիկ, ավելի հաճախ էր բարձրանում, ձեռքը դնում ճակատին, որ արևի շողերը չխանգարեն տեսնելու անտառի մեջ հավող արահետը և միայնակ անցվորին...

Ըստ Ակսել Բակունցի «Խոնարհի աղջիկը» պատմվածքի
(Adaptation from Axel Bakunts, 1889-1937)

Կառքի փոխարեն բեռնատար ֆուրգոնը եռօրյա հոգնատանջ ճամփորդությունից հետո ապագա վիպասանին հասցրեց հեքիաթային գորչ քաղաքը՝ Բաքուն:

Բրդյա արխալուղը հագին, մորթե գդակով գավառացի միամիտ պատանու հայացքի առաջ սիռվում է հույսերի ու հույզերի քաղաք Բաքուն՝ ասֆալտապատ փողոցներով, գործարանների ու հանքերի թանձրահոս ծխով, նավթային բուրգերի սև անտառներով: Ինչպիսի՛ հակադրություն Շամախու կենսաթրթիռ ու գվարթ, բայց և անդորրավետ բնության ու այս մռայլ, անհրապույր, ժխորային նավթաշխարհի միջև: Դառնադաժան թախիժ է իջնում անհյուրընկալ քաղաքին անընտել պատանու հոգուն: «Թվաց ինձ, – գրում է մեծաշնորհ վիպասանը, – թե իջնում եմ մի տեսակ դժոխք, ուր պիտի հավիտենապես տանջվեմ՝ այդ հեղձուցիչ, թանձր ծխի ու մրի մեջ հարուցած խոչընդոտները հաղթահարելու համար»:

Բախտի քմահաճ մրրիկը մի քանի տարի առաջ Բաքու էր նետել նաև Աբելյանի ընտանիքը՝ հանապազօրյա հաց հայթայթելու: Կինը՝ Մարիամը, Շիրվանզաղեի մորաքույրն էր: Առաջին օրը մինչև կեսգիշեր նրանց կրտսեր ու ավագ որդիները անհուն փափագով հարցուփորձ էին անում Շամախու անցուղարձից, առօրյա կյանքից, իրենց բարբառով գվարճահարույց պատմություններ անում:

Բաքուն հյուրընկալ քաղաք չէր ընչացքը նոր սևացած պատանու համար. այնտեղ ի դերև ելան նրա հույսերը, հօգս ցնդեցին ցնորամիտ, մտացածին բոլոր առասպելները: Անօթևան գավառացի պատանու համար դյուրին չէր այդ քաղաքում ապաստան գտնելը:

Հարմար որևէ աշխատանք գտնելու համար գիշեր ու զօր որոնումներ էին պետք, նաև թախճալի ու կիսաքաղց օրեր էին լինում: Ուրբաթախոս, երկչոտ պատանին երկա՛ր, երկա՛ր դեգերում էր ծովափին, նայում հեռացող դանդաղընթաց շոգենավերին, նախանձում նավաբազրիքներին կռթնած անհոգ նավորդներին, որոնք բոլորն էլ ուրախ ու գվարթ էին, իսկ ինքը՝ նրանց հասակակից, բայց արդեն կյանքի հոգսերից կքած՝ միայն երազահույս, երազատենչ մի պատանի է:

Ըստ Հրանտ Թամրազյանի «Շիրվանզաղե» աշխատության
(Adaptation from Hrant Tamrazyan, 1926-2001)

Աչուն է: Ճամփեգրին երկինք էին խոյացել բարդիները՝ կանաչ, դեղին, դեղնակարմիր, նարնջագույն՝ ստեղծելով մի խճանկար: Ճեփ-ճերմակ և սևաթույր աղավինների մի երամ, աշնան արևից արբած, խենթ պտույտներ էր անում կարկաչուն առվակի վրա: Թիթեղածածկ տներից մեկի ընդարձակ բակում խառնվել են բաց կանաչը, մուգ կարմիրը, շագանակագույնը, վարդագույնը և երանգներ հազարաթույր, որոնց համար անուն պիտի փնտրես և կամ մտածես՝ դրանք տեսե՞լ ես երբևէ: Իսկ այգիները: Եթե մեկը երբևէ ուզում է երանությունից կարգին խենթանալ, ուրեմն աշնանը համարձակություն պիտի ունենա մտնել Արարատյան դաշտի որևէ այգի կամ թեկուզ անցնել նրա կողքով: Դեռ հեռու հեռվից քեզ պարուրում են հաճելի բույրերը:

Խաղողի ողկուղյակները փայլվելուամ, աչքով են անում մերթ ընդ մերթ, ծառերի ճյուղերից ասես հիմա կկաթկլթեն մալաչա տանձերը, կես-կես լինելով արևի բերանը կընկնեն դեղձերը քաղցրահամ, և արևից շիկնած խնձորները կհեղեղեն ճամփադ:

Մայքլը, ձիգ բռնած աղջկա ձեռքը, սլացավ հարթ դաշտով մեկ: Հասմիկը, չկարողանալով հետևել երիտասարդի ընթացքին, պոկվեց նրա պիրկ ձեռքից և փոխելով ուղղությունը՝ առաջ նետվեց: Քամին գզում, խճճում էր նրա ոսկեդեղձան մագերը, թափում քրտնած դեմքին, բայց նա շարունակում էր ինքնամոռաց, խելակորույս վագ-քը: Մայքլ-Վանը անհացած՝ երանությամբ հետևում էր նրան: Հասավ, բռնեց: Ու նրանք թավալվեցին աշնան երփներանգ ներկերի մեջ:

Երևանյան հեքիաթային աշուն էր, միջնադարի նուրբ շողերը հեղեղում էին նրանց, ոսկեգոծված խոտերն ասես իրենք էին ասում՝ տրորեցե՛ք մեզ... Եվ Մայքլը, այո՛, պիտի երգվեր, որ այդպիսի երանություն երբևէ և ուրևէ չի տեսել: Սա ծուկնի իջավ Արա-րատի դեմոկրեմ, կուացավ, գլուխը խոնարհեց գետնին, ինչ-որ շնջաց, ինչ-որ երգվեց ու համբուրեց հողը: Հասմիկը տեսավ, որ նրա աչքերը փակ էին, համբուրեց նրան ու հենց այդ ժամանակ նկատեց նրա այտերին սառած արցունքի երկու կաթիլներն ու շուրթերի վրա մնացած սրբազան հողը: Վանը սրտի անկապտելի մղումով ամփոփեց աղջկան իր գրկի մեջ, ամուր սեղմեց կրծքին և դեռ չարթնացած աղոթքից՝ ասաց.

— Երանի նրան, ով ոտքի տակ և հոգու մեջ գզում է մայր հողի անդորրիչ բույրը:

Լստ Բոգդան Վերդյանի «Ծաղիկներս մնացին հեռվում» վեպի
(Adaptation from Bogdan Verdian, 1919-1992)

Երբ գեներալ Հովհաննես Բաղրամյանի՝ անցյալում համեստ անունը տարածվեց Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին, Սփյուռքի հայերից նամակների անընդմեջ հեղեղ հոսեց դեպի նա:

Մի լուսնկա երեկո, երբ պատշգամբում ավարտվել էր ընտանեկան աշխույժ գրույցը, գեներալը, կռթնած իր գրասեղանին, խորատուգվել էր ինչ-որ նամակի ընթերցանության մեջ:

Այսպես էր սկսվում նամակը.

«Ձեզ գրում է բնօրրանից արմատահան եղած տարաշխարհիկ մի հայ կին, որը զօր ու գիշեր երազել է գտնել իր եղբորը՝ թուրքական սրից փրկված միակ հարազատին աշխարհիս վրա: Երկար ժամանակ չէի կարող գրել: Վախենում էի՝ հօդս ցնդե-ին այն երազները, որոնցով լցվել էր հոգիս այնպես անսպասելիորեն:

Ծնվել եմ Վանա ծովի ափամերձ մի փոքրիկ գյուղում: Բոլորը, բոլորը հիշում եմ, ինչպես այսօրվա այգաբացը, և՛ մեր բարձր լեռները, և՛ խոր ձորերը, մեր բերրի պարտեզները, և՛ մեր մշտածուկի լիճը, և՛ Աղթամարա վանքը՝ կղզու վրա: Կա՞ արդյոք մի ուրիշ չքնաղ երկիր, ինչպիսին մերն էր, որից զրկեց մեզ ժանտ թշնամին: Հիշո՞ւմ եք Դուք այդ ամենը:

Թուրքական յաթաղանից ընկավ իմ հայրը՝ արնաշաղախ դեմքով, մայրս՝ անմեղ

հայացքը անարդար երկնքին ուղղած, եղբայրներս, քույրերս... Ազատվեցինք միմիայն ես ու եղբայրս: Ես՝ ութ տարեկան մի աղջիկ, եղբայրս՝ ինը տարով ինձնից մեծ մի պատանյակ, փախանք անտառ, հետո մյուս փախստականների հետ՝ Ալաշկերտ, Կարս: Այնտեղ ես եղբորս կորցրի: Նա, հրացան առած, գնաց թշնամուց վրեժ լուծելու, իսկ ես, մրկի բերանն ընկած տերևի նման, տարվեցի անդրօվկիանյան այս երկիրը՝ Ամերիկա: Հետո իմացա, որ եղբորս տեսել են Սարգարապատի կռիվներում և, վերջապես, հիմա՝ համաշխարհային այս ահեղ թոհուբոհում, գեներալ դարձած:

Սիրելի՛ Հովհաննես, հարազատս, մի՞թե Դուք իմ եղբայրը չեք ո՛չ, չի կարող պատահել, որ իմ քրոջական սիրտը ինձ խաբի:

Թույլ տվեք ստորագրել այսպես՝ Քո քույր Անահիտ»:

Գեներալը փոքր-ինչ խորհելուց հետո գրեց.

«Թանկագիր՛ն քույրս, նամակդ շատ հուզեց ինձ: Ես ծնվել եմ ոչ թե Թուրքահայաստանում, այլ Սյունյաց աշխարհում և մինչև այսօր Անահիտ անունով քույր չունեի, հիմա ունեմ: Մեզ մի մայր չի ծնել, բայց ծնել է մի՛ ժողովուրդ:

Քո եղբայր՝ Հովհաննես»:

Ըստ Հրաչյա Քոչարի «Գեներալի քույրը» պատմվածքի
(Adaptation from Hrachia Kochar, 1910-1965)

Թելիկ-մելիկ, չարածճի մի աղջնակ էր Մարանը: Երբ պատահում էր, էքսկուրսիա էին գնում (ըստ ընկեր Սուքիասյանի՝ «բնագիտական արշավի») դեպի Օձուտի կամ Կարմիր սարի բարձունքները, ինչպես միշտ, նա շրջափյուռ խոտերի մեջ անպայման առաջին հերթին փնտրում էր ուրցի մանրատերև, նրբաբույր ծաղիկներ: Կարծես հեռվից զգում էր, թե որտե՛ղ են թաքնված դրանք, ո՛ր քարարանքներում են կծկված: Եվ երբ գտնում էր, գոհաժպիտ չոքում էր գետնին, հակվում ուրցի քնքուշ ծաղիկներին, զգուշորեն պոկում, ըմբոշխնում նրանց արբեցնող բույրը և ապա ամրացնում մագերին ու դեղձան շրջագրեստին: Այդ վայրկյաններին նրա աչքերը ցոլցում էին, քամին մեղմորեն ծածանում էր թավշյա մագերը՝ ուրցի ծաղիկներով զարդարուն, փռփռացնում դարձածալքերով շորը՝ ընդգծելով վտիտ մարմինը: Երջանկացած՝ սլացիկ հասակով մեկ կանգնում էր, մի ակնթարթ անէացած նայում լուրթ երկնքին և, թև առած, եթերային մի սլացքով թռչում բլուրն ի վայր, ինչպես պինչը քամի մտած այծյամ: Զարմանալի չէր, որ նրանից միշտ ուրցի բույր էր գալիս, և հայտնի չէր, թե ո՛վ էր նրան մի անգամ ասել «Ուրցի Մարան», ու այդպես էլ անունը կպել-մնացել էր:

Օգոստոսյան լուսնիկ գիշեր էր: Աղբյուրի գողտրիկ հուշարձանի մոտ՝ ակացիաների կաթնամշուշ ստվերում, միայնակ կանգնած էր Մարանը: Շուրջբոլորը մի տրտամաշուք անդորրոլթյուն էր տիրում: Լուսաթաթախ սպասումի մեջ ինչ-որ մի խռովք էր համակել Մարանին: Ներամփոփ, հագիվ նկատելի նյարդային շարժումով նա անընդհատ քանդում-հյուսում էր ծամերը: Մերթ անթիթիզ գնում էր ուռնու տակ լուսաստվերից գոյացած ժանյակը, մերթ ունկնդրում ծղրիղների միալար օրհներգը, ակնավճիտ աղբյուրի խոխոջյունը և ինչ-որ անծանոթ ձայներ: Մեկընդմեջ

հայացքն ուղղում էր լուսնկայի արծաթ շողերի տակ գիշերային հորիզոնում գծագրված Մեծ ու Փոքր Մասիսների բիբլիական կատարներին: Տերևների աննշան շրջուկից անգամ Մարանի մարմնով սարսուռ էր անցնում: Ստեպ-ստեպ անընդդիմադրելի ցանկություն էր ունենում փախչելու դեպի տուն, դեպի մայրական տաքուկ գիրկը, բայց վայրկյան անց ինչ-որ անծանոթ ուժ, սրտաթրթիռ մի բան հետ էր պահում նրան, մի անըմբռնելի ու անաղարտ զգացմունք քնքշորեն թովում, կախարդում էր նրան, որից դեռափթիթ սիրտը թպրտում էր:

Դա նրա սիրո առաջին ժամադրությունն էր:

Ըստ Խաչիկ Հրաչյանի «Ուրցի մարանը» վեպի
(Adaptation from Khatchik Hrachian, 1912-1982)

Առավոտ էր:

Լուսնկա գիշերին հաջորդել էր Արարատյան դաշտի լուսապայծառ առավոտներից մեկը: Նորածագ արևի առաջին ճառագայթների ներքո Մասիսի երկնակարկառ գագաթը ոսկեորվել և փայլվում էր վարդագույն շողքերով, որոնք աչք էին ծակում: Արագածի երկնահուլալ գագաթը չէր երևում. նա դեռ պատած էր ձյունի պես ճերմակ մեգով, որպես մի խոնարհ ու ամոթխած հարսիկ, որ սքողում է յուր դեմքը անթափանց շղարշով: Կանաչածածկ, հուռթի մարգագետինները, ցողված վաղորդյան մարգարիտներով, փթթել էին հազարաբույր և հազարաթույր ծաղիկներով և վառվում էին ծիածանի երփներանգ գույներով: Փչում էր մեղմ սյուքը, ծաղիկները ժպտում էին, դալար խոտաբույսերը՝ ծփում ու ծածանվում, և դաշտի անդորր մակերևույթը օրորվում էր հիասքանչ այլեկոծությամբ:

Գեղեցիկ էր այդ առավոտը:

Թռչունների ճախրը և բարեհնչյուն ճուղղյունները թնդացնում էին օդը, բյուրավոր թիթեռները երփներանգ ծաղիկների նման ցանված էին օդի մեջ և շտապով ու անհագուրդ ծծում էին բազմաբույր ծաղիկների նեկտարը: Սպիտակ արագիլը, կարմիր ոտքերը հորիզոնական դիրքով ուղիղ մեկնած, լայն թևերը անընդհատ թափահարում էր՝ շտապելով դեպի Արաքսի մորուսները: Չեռնասուռ եղջերուն, վայրի վիթն ու այծյամը դուրս էին եկել Խոսրովի անտառներից և ազատ, համարձակ վազվզում էին շրջակա մարգերի վրա:

Չէր երևում միմիայն մարդը:

Ամեն առավոտ թռչունը կարդում էր իր նախարչալուսյան օրհներգը, և նրա հետ լսելի էին ժրաջան մշակի երգի մեղմօրոր հնչյունները: Արևի տակ փայլվում էր մանգաղը, եռում էր գործը, և ոսկեղեն հունձքը յուր լիառատ բեղմնավորությամբ պարզևատրում էր վաստակաբեկ շինականի աշխատանքը: Իսկ այս առավոտ չկար հնձվորը, և հասունացած արտը, անքաղ ու անխնամ մնալով, չորացել, թարչամել էր, ու անմեկին, ընդհանուր մի սարսափ կարծես թևածում էր շրջակայքում:

Ամեն առավոտ սուրբ տաճարի կոչնակի առաջին հնչյունների հետ զարթնում էր հովիվը: Ոչխարների անուշ մայունը, արջառների ուրախ բառաչյունը կենդանաց-

նում էին կանաչավետ հովիտները խիստ ախորժալուր աղմուկով: Իսկ այս առավոտ
չէին երևում ո՛չ հովիվը և ո՛չ նրա հոտը: Յիրուցան դառնուկները թափառում էին
սար ու ձոր և, որպես հայրակորույս որբուկներ, որոնում հովիվին:

Ըստ Բաֆֆու «Սամվել» վեպի
(Adaptation from Raffi, 1835-1888)

Հետևյալ օրը՝ առավոտյան, երբ Պապը պատրաստվում էր մեկնել Տերենտի
դղյակը, եղանակը հանկարծ փոխվեց: պարզ երկինքը ծածկվեց մթին, սևաթույր ամպե-
րով, ու քամի բարձրացավ: Պապին հյուրընկալող Հավնունի իշխանը խորհուրդ տվեց
ճանապարհ չընկնել և ուղևորությունը հետաձգել վաղվան, բայց Պապը չհամաձայնվեց:
Իշխանն այլևս չընդդիմացավ, հյուրընկալության կարգը չխախտելու համար:

Երբ թագավորը հրաժեշտ տվեց իշխանին ու նրա գերդաստանին և նժույզը
քչեց առաջ, բոլորը միաբերան գոչեցին.

— Բարի ճանապարհ, արքա՛:

Թիկնապահ գունդը, նիզակներով ու աղեղներով զինված, հետևեց թագավորին:
Պապը ձին վարում էր Բաթի ու Երեմիայի մեջտեղը՝ աշխույժ գրուցելով նրանց
հետ: Երեմիայի մի կողքից կախված էր սուրը, մյուս կողքից՝ կաշվե պայուսակը, որի
մեջ պահում էր իր անավարտ մատյանը:

Երբ թագավորական շքախումբը դուրս եկավ անտառից, հեռվում՝ բարձունքի
վրա, երևաց Տերենտի դղյակը՝ շրջապատված կանաչագարդ ծառերով:

Հռոմեացի զորավարը մի քանի զորականներով ընդառաջ եկավ հայոց թագա-
վորին:

— Բարի գալու՛ստ, արքա՛, — ողջունեց Տերենտը՝ ձեռքը բարձրացնելով:

Մտնելով ծառերով շրջապատված բակը՝ Պապը և նրա ուղեկիցներն իջան ձիերից
և տանտիրոջ առաջնորդությամբ քարե սանդուղքներով բարձրացան դղյակը:

Տերենտը հյուրերին առաջնորդեց մի ընդարձակ սրահ, որ կահավորված էր բյու-
զանդական փափուկ բազմոցներով ու աթոռներով: Պատերին կախված էին գեներալ տար-
բեր տեսակներ՝ թրեր, դաշույններ, որսի կենդանիների եղջերուի, այծյամի գլուխներ՝
գեղեցիկ եղջյուրներով, իսկ այդ բոլորի կենտրոնում՝ վարագի մի գլուխ՝ երկար ժա-
նիքներով:

Հյուրերին առաջնորդեցին ճաշարահը, որի կենտրոնում դրված էր մի երկար
սեղան՝ լիքը ամեն տեսակ խորտիկներով ու ըմպելիքներով: Հագիվ էր թագավորը ներս
մտել, երբ հնչեց մեղմ նվազածություն, որ գալիս էր սրահի խորքից: Նվազածության
ձայների տակ Տերենտը մեծ հոգածությամբ նստեցրեց Պապին նրա համար պատրաստ-
ված հատուկ բազմոցի վրա, որ դրված էր սեղանի վերևում, ապա ինքը տեղ բռնեց
սեղանի աջ կողմում՝ արքային մոտիկ:

Ներդաշնակ երգ ու նվագի տակ ճաշկերույթն սկսվեց:

Ըստ Ստեփան Զորյանի «Պապ քաղալոր» վեպի
(Adaptation from Stepan Zoryan, 1889-1967)

– Իսկ անտառը չի՞ մեռնում:

– Ո՛չ, չի մեռնում անտառը: Այն ժողովրդի նման է. մահանում է մեկը, ծնվում է մյուսը, երրորդը, չորրորդը. ընկած դարավոր բնի մոտ նոր շիվ է աճում ու գոյատևում:

Վախը մեծ զգացում է. այն երբեմն անդամալուծ է անում մարդուն, բայց հաճախ մղում է հնարագիտության և խիզախության:

Այդպես պատահեց և անտառապատ բարձունքով փախչող մարդկանց հետ: Տեսնելով իրենց հետապնդող ձիավորներին՝ զինված թիկնապահներով, նրանք ընդարմացան վախից, սակայն զգալով իրենց կյանքին սպառնացող վտանգը՝ իսկույն և եթ արագացրին քայլերը և գաղտնի կաժանով մտան անտառի խորքը:

Օրը մթնում էր, անտառը՝ մռայլվում. բարձրացած քամին օրորում էր ծառերը, և նրանց ճյուղերը զարկվում էին իրար ու խշշում՝ մերթ մեղմ սարսուռով, մերթ բարձր, տագնապահար՝ անտառը լցնելով բազմաձայն ժխորով:

Մութը գնալով թանձրանում էր. նրա հետ իջնում էր և լուսթյունը, որ երբեմն-երբեմն խախտվում էր ինչ-որ տարօրինակ ձայներից: Փախստականների խումբը անխոս ու լուեկայն անընդհատ գնում էր առաջ: Եվ որքան առաջ էր շարժվում, անտառն ավելի էր խտանում, և քայլերը դառնում էր դժվարին: Շատերն արդեն հոգնել էին, քայլում էին՝ մեծ ճիգ գործադրելով: Երբ մեկը կամ մյուսը սայթաքում էր, ընկնում, իսկույն վեր էր կենում և երկյուղած շարունակում անհայտ, անորոշ ուղին: Նրանց թվում էր՝ իրենց դեռ հետապնդում են, ուստի անկարգ շարունակում էին առաջ գնալ միևնույն ուղղությամբ՝ իշխանների ձեռքը չընկնելու համար:

– Մարե՛, մինչև ո՞ր պիտի քայլենք, – հոգնած ոտքերը հագիվ փոխելով՝ հարցրեց ինը տարեկան մի աղջիկ:

– Է՛հ, գնանք, աղջիկս, էլ հետ մի՛ նայիր, – սրդողած ասաց մայրը:

Այլևս անկարող էին առաջ շարժվել: Խումբը կանգ առավ մի բացատում: Տղամարդիկ տեղավորվեցին ուղղակի գետնի վրա, չնայած խոնավ էր ու թաց, կանայք՝ հագուստների կապոցներին, ոմանք էլ նստեցին տապալված ու փտած ծառաբների վրա:

Անտառի գիշերային ձայները երկյուղալի սարսուռով էին լցնում մարդկանց սրտերը: Ծառերի սաղարթների արանքից մեկ-մեկ երևում էին մանր ու մեծ աստղեր՝ հանդարտ թարթող աչքերի նման:

Երկնքի կապույտ ֆոնին գծագրվեց Հարդագողի ճանապարհը:

Լստ Ստեփան Զորյանի «Հայոց բերդը» վեպի

(Adaptation from Stepan Zoryan, 1889-1967)

Տարագրության և ցեղասպանության արհավիրքներից հիշողությանս մեջ անջնջելի մնացած սարսուռեցուցիչ, ահազարհուր եղեռնապատկերներից մեկն է հայ դեռափթիթ ու սովալլուկ մանուկների վաճառքը Սեպիլի վրանների տակ:

Սեպիլը դժխեմ ու տանջալլուկ հայերին դեպի դժոխք տանող առաջին կայարանն էր: 1915 թվականի դեկտեմբերի վերջերին, մի լուսնկա գիշեր, հասա այնտեղ

և տեսա, որ դաշտը ծածկված էր բյուրավոր վրաններով, որոնք լեցուն էին Խարբերդից, Մալաթիայից, Տիգրանակերտից, Պարտիզակից և այլ կողմերից գերեվարած թշվառ տարագիրներով, որոնք, իրենց ակուլթները լքած, դեգերում էին անհյուրընկալ եզերքում: Տիֆը, ժանտախտը, դողէրոցքը օրական 500-600 կյանք էին հնձում: Աղբահավաք սայլերը օրնիբուն վրանից վրան էին անցնում՝ դիակներ հավաքելու, և ամեն սայլի մեջ տասից տասներկու դիակներ դիգում:

Պատահում էր, որ հոգեվարքի մեջ գտնվողներին ևս մեռածների հետ սայլերի մեջ էին նետում:

Բայց ամենից սրտաճմլիկը մանուկների վաճառքն էր: Գոռոզամիտ ու ամբարտավան հարուստ կանայք շրջում էին վրանները՝ հարցնելով.

— Ծախու երեխա չկա՞...

Այն մայրերը, որոնք դեռևս կարող էին մի պատառ հաց հայթայթել, սոսկումով ու արհամարհանքով քշում էին գնորդներին, խակ նրանք, որոնք անել վիճակում էին, անոթի, լացուկոծով, անեծքով և ալեկոծ սրտով հարուստ կանանց էին հանձնում իրենց զավակներին՝ մի քանի արծաթ դրամի դիմաց: Գնորդներն իրենց հետ բերում էին ախորժագրգիռ որևէ բան. փոքրիկ աղջկա ձեռքը, օրինակ, մի նարինջ էին տալիս (այդ կանայք միշտ աղջիկներ էին գնում), ու խեղճ, անոթի փոքրիկը հարձակվում էր նարնջի վրա: Հետո ցույց էին տալիս եզիպտացորենն ու ասում.

— Այս էլ կառքի մեջ կուտես:

Ու սովահար փոքրիկը, ինչպես անմեղ գառը, որ մի բուռ խոտի հետևից է գնում, լալով հետևում էր կանանց, առավել՝ եզիպտացորենին, և երբեմն-երբեմն նայում հետ մայրիկին:

Քանի՜-քանի անգամ խելահեղ մայրերը պոռթկուն զղջումով վազել և կառքի միջից հետ են խլել իրենց զավակներին՝ դրամը ամբարիշտ գնորդների երեսին չպրտելով: Խեղճ մայրեր...

Ըստ Երվանդ Օտյանի «Սեպիլի վրաններու փակ» հուշագրության
(Adaptation from Yervand Otian, 1969-1926)

Սիրելի՛ Հռիփսիմե, իմ անգի՛ն քույրիկ. դու զարմանում ես, թե ինչպիսի եղանակով էի գրել նամակս:

Ես, ըստ երևույթին, տրտնջալու հիմք չպետք է ունենամ, այնպես չէ՞, սիրելի՛ քույրիկ: Բայց արի տես, որ այդպես չէ: Վերջին ժամանակներս ինձ թշվառ եմ զգում առանց որևէ ակնհայտ պատճառի:

Նամակ ես պահանջում, ի՞նչ գրեմ, ի՞նչ ունեմ գրելու, երբ շուրջս ու ներսս կատարյալ դատարկություն է տիրում: Ոչինչ չկա, ոչ մի հիմնավոր բան, որից կարողանայի ամուր կառչել չանհետանալու համար, որի վրա կարողանայի կենտրոնացնել թափառող մտքիս ընթացքը՝ չմոլորվելու համար: Երևակայիր՝ մի անհուն, խորխորատ տարածություն, որի մեջ ընկել է մարդ. նա տարածում է ձեռքերն այս ու այն կողմ, որպեսզի մի բան գտնի, որից կարողանա բռնել՝ ավելի խորը չընկնելու համար, բայց

միշտ հանդիպում է դատարկ տարածութեան՝ ոտքերի տակ հատակ չգտնելով: Ճշմարիտ է, կա իմ մեջ մի զգացմունք, որի համար պարտական եմ եղբորս, և թեպետ այդ զգացմունքը բարերար ազդեցութիւն է ունեցել ինձ վրա, բայց, անգի՛ն քույրիկ, հասկանո՞ւմ ես, թե որքան երիտասարդ եմ ես դեռ, և սիրտս ու հոգիս բնականաբար դեպի ինչը պիտի ձգտեն:

Անցյալ կիրակի մեր տուն եկավ Թոմաս Գասպարիչը՝ հորս վաղեմի բարեկամը (դու ճանաչում ես նրան): Նա նույնն է մնացել, հագուստն էլ նույնն է՝ նույն խոնացած գլխարկը՝ կարմիր երիզով, նույն զգեստը՝ հնութիւնից սևացած երկաթե կոճակներով, և նույն ձեռնափայտը, որից նստած ժամանակ անգամ չի բաժանվում: Ես նստած էի սենյակում՝ բաց լուսամուտի առջև, և Տուրգենև էի կարդում: Հայրս նստած էր լուսամուտից հեռու՝ մեջքը դեպի ինձ արած, և մտախոհ նայում էր քաղաքին: Նա այն աստիճան խորասուզված էր իր մտածմունքների մեջ, որ չնկատեց, թե ինչպէս Թոմաս Գասպարիչը մոտեցավ իրեն դանդաղ, երերուն քայլքով:

— Ծատ խորն ես մտածում, աղա՛ Գևորգ, — ասաց Թոմաս Գասպարիչը՝ հայացքը հառելով նրա վրա:

Հայրս հանկարծ սթափվեց և նայեց նրան.

— Ա՛, Թոմաս Գասպարիչ, այդ դո՞ւ ես, բարև (ու մեկնեց նրան իր ձեռքը): Ինչպե՞ս ես, քեֆդ լա՞վ է: Համեցի՛ր, նստի՛ր:

Ըստ Նար-Դոսի «Աննա Սարոյան» վիպակի
(Adaptation from Nar-Dos, 1867-1933)

Լենինականի հին թաղերից մեկում՝ Ձորի բողազում, որն ամենայն իրավամբ դեռ կարող էր կրել Գյումրի անունը, իր փոքրիկ տան մեջ մեռնում է աղբյուրների աշխարհահռչակ վարպետը՝ ուստա Մկրտիչը:

Երբ այցելութեան եկան սրտամոտ ընկերները՝ Օնեսը, Ավետիքը, Միսակը, Հաբեթը, ուստան, արհամարհելով մարմնում օրըստօրե աճող, դողէրոցքի սարսուռն ու մրմուռը հիշեցնող սրսիուքն ու տենդը, ճիգ ու ջանքով կռթնելով դողդոջուն ձեռքերին, մի կերպ ընկողմանեց տափակ բարձին և անդորր, մարող հայացքը ուղղեց նրանց կողմը:

— Մկրտի՛չ, ի՞նչ է եղել, ընչի՞՞ ես պառկել, — ուստային դիմեց Միսակը:

— Վերջին պառկելս է, ներո՞ղ եղեք, — ասաց ուստան: — Հա՛րս ջան, աթոռներ տուր:

Ընկերները, ինչպէս ընդունված է նման դեպքերում, սրտապնդեցին նրան, համոզվածութիւն հայտնեցին, որ ընդամենը յոթ-ութ օրից հետո նա ոտքի կկանգնի, և միային կզնան Վարդապետի բաղը, մի լավ քեֆ կանեն:

Ընկերների գնալուց հետո նա շարունակեց պառկած մնալ անզգա, անշարժ, ընդարմացած: Մարմնում զգում էր ընդհանուր թուլութիւն, ինչ-որ թմբիր, և թեև չէր կորցրել գիտակցութիւնը, անտարբեր էր դարձել դեպի աշխարհը: Ինքնըստինքյան պարզ է, որ այդ վիճակում նրան այլևս ոչ մի միտք չէր հուզում, ոչ մի փափագ չուներ. նրա ուղեղում ձևավորվում էին և անմիջապէս էլ հօդս էին ցնդում անհեթեթ,

հեղհեղուկ պատկերներ: Այժմ, գիշեր ու զօր, սրա ուղեղի ծակվող դարպասից ներս է սարդուժ յուրաքանչյուր մանրուք, ինչ որ գտնվում էր նրա տեսողութայն դաշտում, նրա աչքերի առջև: Իսկ այնտեղ գտնվողը միմիայն հանդիպակաց մայթի ականակիտ աղբյուրն էր՝ նրա ուղեղի և ձեռքերի առաջին գործը: Հինգ տարի անընդմեջ ուրիշ վարպետների մոտ աշակերտելուց հետո քսանվեց տարեկան Մկրտիչը ավարտեց այն, իբրև իր առաջին ինքնուրույն աշխատանքը: Գյուժուր հուշակավոր վարպետները մանրագնին ստուգեցին աղբյուրը, ցնցեցին գլխաքարը՝ ամո՞ւր է արդյոք, խմեցին ջրից՝ սա՞ռն է արդյոք, ձեռքով փակեցին խողովակի բերանը՝ ջուրը հետ չի՞ խփի, չի՞ ընդհատվի արդյոք: Աղբյուրը դիմացավ ամենապահանջկոտ քննություն: Մկրտիչին ձեռնադրեցին ուստա:

Ըստ Մկրտիչ Արմենի «Հեղնար աղբյուր» վիպակի
(Adaptation from Mkrtich Armen, 1906-1972)

Բժիշկների կոնսիլիումից հետո Մարկոս Ալիմյանի դրուժյունը օրըստօրե վատթարացավ: Սակայն Սմբատի ժամանման լուրը նրան վայրկենապես հանեց լեթարգիական մղձավանջից, լուսավորվեց նրա դեմքը, մի անխաբ ուրախություն անմիջապես պարզեց ճակատը, որը նրա վաթսունամյա երկարաձիգ կյանքի ընթացքում երբևէ չէր արտահայտել զվարթություն: Միմիայն մի պահ հիվանդը խորագնին հայացքը ուղղեց որդու դեմքին, ապա արձակելով մի խուլ մրմնջյուն՝ դողդոջուն ձեռքերով գրկեց ամբաստանյալ որդու գանգրահեր գլուխը և սեղմեց այլևո՞ծ կրճքին կարելվույն չափ պինդ:

Տիկին Ալիմյանն սկսեց հեկեկալ: Նրան հետևեց աղջիկը՝ Մարթան, հետո՝ որդիները: Այժմ ծերունին կարող էր իր հոգին ավանդել, օ՛, ոչ հանգիստ, ինչպես կփափագեր, այլ մի անհուն վիշտ բազմահեծ սրտի մեջ: Ութ տարի էր՝ նա չէր տեսել ավագ որդուն, որին անհագորեն սիրել էր անբասիր սիրով և որին պիտի հանձնե՞ր իր բոլոր գործերը: Եվ ոչ միայն չէր տեսել, այլև չէր ուզում տեսնել, լսել նրա անունը, քանի որ նա իր անողջախոհ վարքագծով վարկաբեկել էր Ալիմյանների տան բարի անունը: Ա՛հ, որքա՛ն հուսախաբ արեց իրեն այդ սիրված որդին, որպիսի՛ հոգեկան տվայտանք պատճառեց, որը թշնամիներից և նախանձամիտներից թաքցնելու համար հարկավոր էին սաստիկ ճիգեր, կամքի գերբնական զորություն:

Ապրելու անհագուրդ տենչը այլևս չէր հետաքրքրում մահամերձին, այլ ծանր ու անել վիճակը, որը նրան դրդում էր կյանքի գեթ վերջին վայրկյաններին անջատվել հոգին կրծող երկընտրանքից և որոշել իր դիրքը մեծ որդու նկատմամբ: Ի վերջո մի խոր, շատ խոր հայացք, որ գալիս էր գերեզմանի խորքից, ամեն ինչ պարզեց մեղսագործ որդու համար:

— Մենա՞կ ես եկել, — կարողացավ միայն բարբառել մեռնողը:

— Մենակ, — պատասխանեց որդին՝ կուհակելով հարցի հուժկունը:

Մուսյլ ժպտը ակնթարթորեն տեղի տվեց հուսո շողին, հոգու անդորրին: Բայց ահա ծերունու պղտոր հայացքը ընկավ որդու ոսկե մատանու վրա, որը նրա ամուսնությունից նշանն էր:

– Անցածը վերադարձնել չի լինի, հայր, օրհնիր, – արտասանեց որդին խեղդված ձայնով, որի մեջ զգացվում էր դառը կսկիծ, բայց ոչ զղջում:

– Անիծվե՛ս, եթե վերջին կամքս չես կատարի... – այս սարսուեցուցիչ բառերը մրմնջաց հայրը սառչող շրթունքների միջից:

Ըստ Շիրվանզադեի «Զառու» վեպի
(Adaptation from Shirvanzade, 1858-1935)

Բանո՛ն...

Մի փոքր գյուղ է սա՛ թառած կանաչագարդ ու գեղատեսիլ բարձրավանդակի վրա:

Ոլորապտուկյա, նեղլիկ փողոցների աջ ու ձախ կողմերում կողք կողքի շարված են անձև ու խղճուկ խրճիթներ՝ մեջքամեջքի կպցրած, փոքրիկ բլրակների նմանվող ուռուցիկ կտուրներով, որոնց վերևում երդիկներն են:

Գյուղի արևմտյան կողմում Մարալի գեղազարդ սարերն են՝ կանաչապատ, ծաղկավետ փեշերով: Այդ սարերի ականակիտ աղբյուրներից է սկիզբ առնում Բանոնի լեռնային գետակը, որը, ճեղքելով բլրակների կուրծքը, սրընթաց իջնում է ցած և իր չլուող շառաչյունով խախտում շրջակայքի անդորրը: Նա գիշեր ու զօր ծեծում է իր ափերը, մերթ վճիտ, մերթ պղտոր ալիքներով փրփուրթքում նրանց երեսին: Լա՛ց է լինում գետը, թե՞՞ գանգատվում է, ոչ ոք չգիտե:

Գարնանը՝ հեղեղների ժամանակ, գետը վարարում է և իր ընթացքի մեջ առնելով մեծ ու փոքր քարեր՝ առաջ է մղում իր աղմկահույզ ալիքները, անզոր բարկությամբ զարկում ափամերձ ժայռերին:

Այս ջրածեծ, ուղղաձիգ քարաժայռերից մեկի կատարին՝ սեպածև բարձունքի վրա, գտնվում է մի հինավուրց մենաստան՝ բնական պարիսպներով շրջապատված:

Դա Բանոնի հայտնի սրբավայրն է՝ Աստվածածինը, որ կառուցել են քրիստոնեական առաջին դարերի հավատացյալները՝ երկնակարկառ այդ բարձունքից առ աստված ուղղելու իրենց սրտաբուխ աղոթքները:

Ոչ ոք չգիտե, թե ե՛րբ է կառուցվել այդ տաճարը, և ո՛ր անարգ ձեռքն է ավերակ դարձրել աստծո տունը. ո՛չ մի գիր, ո՛չ մի հիշատակություն չկա այդ մասին: Բայց Բանոնի բնակչին հարկավոր էլ չէ դա, նա համոզված է, որ այս ավերակ կամարների տակ, այս կիսակործան խորաններում ցանուցիր ընկած մամուլապատ քարերի մեջ էլ աստված կլսի իր թախծամրմունջ աղոթքները:

Լեռնային մի նեղ արահետ այսօր էլ ջերմեռանդ ուխտավորին առաջնորդում է դեպի ավերակ մենաստանը, որ հավատի մոմեր վառի անցյալ փառքի տխուր մնացորդների վրա, համբուրի սրբավայրի մրոտած ու դարերի շնչից մաշված քարերը:

Ըստ Ավետիս Ահարոնյանի «Բանոն» պատմվածքի
(Adaptation from Avetis Aharonian, 1866-1948)

Մեր գլուղը գտնվում է բարձրադիր լեռան հարավային լանջերին: Ներքևում մուգ կանաչ անտառներն են տարածվում, իսկ վերևում՝ ալպիական արոտները՝ կանաչ, ծաղկոտ, բուրավետ: Ո՞վ է փուել այս շքեղ, երփներանգ գորգերը՝ անձեռագործ, կախարդող գույներով...

Անտառագուրկ բարձունքները զարդարված են կանաչով ու դաշտային պես-պես ծաղիկներով, իսկ լեռան գագաթների միջև սարահարթեր են փռված, զմրուխտ մարգագետիններ, ուր ամռանը կանաչը ծփծփում է ծովի նման:

Աղստևի հովտում միալար վշշում է լեռնային առատաբուխ աղբյուրներից սկիզբ առնող գետը: Նրա ափամերձ մեծ-մեծ քարերի ճեղքերում ջրափոսեր կան, որոնց մեջ վխտում են կարմրախայտ ձկների վտառները: Հորդառատ անձրևներից հետո գետը պղտորվում է, գոռգոռում գազազած վիշապի նման, իսկ ամռանը բարակում, դառնում է հեզահամբույր մի գետակ:

Այդ գետի գողտրիկ ափերին է անցել իմ մանկությունը՝ նրա պես գիժ ու անսանձ, նրա պես հեզ ու քաղցրակարկաչ:

Ու հիմա, երբ կրկին այցի եմ եկել մանկությանս նվիրական վայրերին, աչքիս առաջ իմ մանկությանս պատկերներն են գալիս՝ որպես վաղուց փշրված քաղցր երազի բեկորներ:

Գետն էլի իր հավերժական վշշոցով լցնում է ձորը, էլի կարմրախայտերը՝ նրբին խալերով ու փռված թևերով, թպրտում են ականակիտ ջրերում, թռչում ջրվեժն ի վեր: Ամեն ինչ նույնն է, միայն իմ մանկության ընկերը՝ Բողարը, որի հաչոցը դեռ ականջումս է, չկա: Որսկան Քոչարն էլ որսի չի գնում ու քայլում է իր ութսունհինգ տարիների բեռան տակ:

Գետակի հոսանքն ի վեր գնալով՝ հասա լեռնահովիտը, որտեղով հոսում է գետը՝ միօրինակ ու թախծալի վշշոցով: Ու ինձ թվաց՝ իմ մանկության ծանոթ ձայներով լցվեց հովիտը, կարծես մեր Բողարի հաչոցն էի լսում, հորթերի բառաչը, ընկերներիս կանչերը:

Հիմա ուրիշ երեխաներ են խաղում իմ մանկության ընկեր գետակի ափին: Նրանց բերկրալի կանչերից, գոռում-գոչյուններից թնդում է ձորը: Ես հեռանում եմ հարազատ վայրերից՝ մի խորին ափսոսանք սրտիս մեջ:

Ըստ Վախթանգ Անանյանի «Գլուղի քահանան» պատմվածքի
(Adaptation from Vakhtang Ananyan, 1905-1980)

Վաղուց է արդեն՝ ինձ հանգիստ չի տալիս մի միտք՝ մի հին պարտամուրհակ՝ թղթին հանձնելու այն ամենը, ինչ գիտեմ, ինչ կա իմ մտապատկերում Պարույր Սևակի մասին, այն, ինչ մեկ ուրիշը կարող է և չիմանալ, քանի որ տարբեր են եղել Պարույրի հարաբերությունները տարբեր մարդկանց հետ, և նրանց առաջ նա բացվել է տարբեր չափով ու կերպով: Երբ խոսքը վերաբերում է Պարույրի պես վիճող, ասող-խոսող բուրնկուն բնավորությանը, որ իր անհանգիստ միտքը սպառում էր ոչ միայն գրակա-

նության մեջ և առօրյա կյանքում, նրա ցրած մտքերը, նրա բանավոր ստեղծագործությունը այնպես էլ կմնան անհայտության մեջ, եթե ականջալուրերը գրիչ չառնեն: Մինչդեռ դրանք կարևոր, երբեմն չափազանց կարևոր են իր բնավորությունն ու ստեղծագործությունը հասկանալու համար: Առաջին անգամ այս ամենի մասին խոսք բացվեց անպատմելիորեն հուզախուով միջավայրում՝ 1972-ի հունվարի 24-ին, իր ծննդյան 48-րդ տարելիցին, երբ ինքը չկար այլևս, իր նոր բնակարանում, ուր այնպես էլ նրան չվիճակվեց ապրել այնտեղ: Եվ այդ օրը ծագեց գեթ հուշերով կորուստը մեղմելու միտքը: Դա է, որ ստիպում է գրիչ առնելու դողացող ձեռքով և գրելու, թե ինչպես եմ տեսել Պարույրին, ինչ եմ լսել նրանից, ինչպես եմ հասկացել ամեն ինչով, նաև հակասություններով հարուստ այդ բնավորությունը: Այն տարիները, իսկ դրանք քիչ չեն, որոնց ընթացքում ինձ բախտ է վիճակվել լինելու Պարույրի ընկերը, աշխատակիցը, զրուցակիցը, վերջապես իր նամակների հասցեատերը, ինձ երևի իրավունք են տալիս գրելու նրա մասին, գրելու առանց ոչինչ ավելացնելու և ոչինչ պակասեցնելու, ինչպես պատվիրել է շեքսպիրյան ողբերգության հերոսը: Գրել մի անհատի մասին, որ եկավ ու փայլատակեց հայ հոգևոր կյանքի երկնակամարում՝ ասես իբրև վկայություն, որ մեծ անհատները միայն հնում չեն եղել, որ նրանք կարող են ծնունդ առնել ու ահագնանալ նաև մեր օրերում և անցնել անժամանակ մեր ապշահար հայացքի առաջ: Միայն իր ապրումը չէ, որ արտահայտել է Վահրամ Մավյանը, երբ գրել է. «Նման անժամանակ մեծ կորուստների դիմաց կարծես հանցավոր ես զգում քեզ դեռ ողջ եղած լինելուդ համար, բայց ինչպես ասում են, այսպես կամեցավ ճակատագիրը»:

Ըստ Լևոն Հախվերդյանի «Պարույր» հուշագրության
(Adaptation from Levon Hakhverdian, 1924-2003)

ԱՐԵՎԸ

Լսո՞ւմ եք ..., սպասեցե՛ք մի փոքր, ես ձեզ կպատմեմ բոլորն սկզբից...

Գնո՞ւմ եք ..., լս'վ, ես կպատմեմ ծաղիկներին ու խոտերին...

– Միրո՞ւն կակաչներ, լս'վ լսեցեք արևի պատմությունը...

Աղջիկս հիվանդ էր:

Գիտե՞ք, նա էլ ձեզ նման մի ծաղիկ էր՝ նախշունիկ դեմքով, ոսկեգանգուր մազերով: Աղջիկս հիվանդ էր...

Բժիշկը եկավ, իջավ մեր բնակարանը. նա տխուր էր. ինչո՞ւ...

Հա՛, հիշում եմ, նա չէր սիրում ներքևի հարկերը...

Նա իջավ ներքև, նայեց իմ աղջկան, նայեց սենյակի պատերին:

– Խոնավ է, – ասաց, – պիտի փոխեք բնակարանը, պիտի արևկող սենյակ ձարեք...

– Քանի՞ երեխա ունեք, – հարցրեց:

– Երեքն էին, երկուսը մեռան, մնաց այս մեկը... ազատեցե՛ք իմ աղջկան. նա մեր տան հոգին է...

Նա ինչ-որ դեղ գրեց ու տխուր դեմքով դուրս գնաց:

– Հայրի՛կ, ի՞նչ գրեց բժիշկը, – հարցրեց աղջիկս:

– Արև գրեց, սիրելի՛ս, արև գրեց, որ փայլի քեզ վրա ու ազատի ցավից...

Ու այն օրը գնացի արև փնտրելու: Գնացի շատ հեռու, քաղաքի ծայրը ու գտա արևկող մի բնակարան:

Սիրու՛ն կակաչներ, արևի՛ գավակներ, ավելի լավ չէ՞ր ձեզ մոտ բերել իմ ոսկեծամիկ աղջկան:

Դուք նրան կգուգեի՞ք կարմիր ու կանաչ...

Բայց, հա՛, գիտեմ, դուք նրան հաց չէի՞ք տա... դուք սնվում եք վաղորդյան ցողով...

Լսեցե՛ք, ես դեռ չեմ վերջացրել...

... Մյուս առավոտ պիտի տանելի աղջկանս արևի տուն, բայց երբ լուսացավ, նա ինձ կանչեց, ձեռքս բռնեց ու փակեց աչքերը...

Հետո եկան մարդիկ ու տարան նրան...

Ու երբ ոսկեծամիկ աղջիկս հեռացավ մեզնից, մենք բոլորս այրվեցինք լալուց, իսկ ես դարձա արևի հիվանդ:

Ես գնում էի, նստում փոքրիկ գերեզմանի մոտ և սպասում արևածագին:

Ու միշտ տեսնում էի աղջկանս՝ արևը գրկած և իր մազերը նրա վրա փռած...

Բայց երբ պատմում էի արևի մասին, կինս ու մայրս չէին հավատում. նրանք կարծում էին, թե ես խելագար եմ, և ողբում էին այրված, ցամաքած աչքերով:

Ու մի օր էլ դիմեցի արևին.

– Հզո՛ր արև, – ասացի, – մի մեծ գանգատ ունեմ քեզանից... ինչո՞ւ դու մի շողք խնայեցիր իմ աղջկան, ինչո՞ւ սպանեցիր ու տարար նրան...

Նա տխրեց ու մի՞նեց:

– Գնա՛, – ասաց – հայտնի՛ր աշխարհին, ասա՛, որ վերևի հարկը արևի շողքերը խլեց, ստվեր ձգեց ներքևի հարկին ու սպանեց այն ոսկեհեր աղջկան:

Ըստ Մովսես Արագու «Արևը» պատմվածքի
(Adaptation from Movses Arazi, 1878–1964)

Սեպտեմբերի 13, չորեքշաբթի, 1922 – Կեսօրից հետո՝ ժամը երկուսին, հայոց թաղի ուղղությամբ նշամարվում է լայնածավալ ծուխ: Տան վերնահարկից դիտում ենք այդ ծուխը: Ուրիշ տների տանիքներից էլ շատերը դիտում են այն ու ասում, թե հայոց թաղը կրակի է տրված. ոմանք էլ ասում են, թե կրակը Հայնոցից չէ, այլ նրա մոտակա թաղերից: Իրողությունը անձամբ ստուգելու նպատակով ճամփա եմ ընկնում: Հունական հիվանդանոցի մոտ տեսնում եմ կանանց, որ իրենց մա- նուկներին գրկած, անչափահաս երեխաների ձեռքից բռնած ու կապոցներ առած՝

լեղապատառ փախչում են: Ձանազան գուլքեր շալակած տղամարդիկ հետևում են իրենց կանանց: Առաջանում եմ մինչև Կաթըրը Օղլու փողոցը, որտեղից երևում է Ս. Ստեփանոսի՝ դեռևս կանգուն մնացած եռակերտ գմբեթը: Հրդեհը երկու ուղղությամբ է տարածվում. մեկը՝ եկեղեցուց վեր գտնվող Հայնոցի, մյուսը՝ Առաջնորդարանի և նորակառույց խանութների դիմաց գտնվող շենքերի ուղղությամբ: Այս երկու թևերը միմյանցից անջատ են, և ակնհայտ է, որ հրդեհը միտումնավոր է, քանի որ կրակն սկսվել է միաժամանակ մեկից ավելի տեղերում: Հայնոցի հրդեհը ավելի ընդարձակ է, ավելի ծավալուն: Քայլերս ուղղում եմ դեպի Չալգըրը Բաշը, բայց Կաթըրը Օղլուից Չալգըրը Բաշը տանող անցման վրա հանդիպում եմ մի թուրքի, որ մոտենում է ինձ ու ասում. «Մենք պետք եղածն արեցինք, դուք ե՛տ դարձեք»: Թուրքը, որ, անշուշտ, հրդեհի հարցում գործուն մասնակցություն ուներ, ինձ ևս իր ցեղակիցը և գործակիցներից մեկը կարծելով՝ թելադրում է, որ այլևս չառաջանամ, այլ ետ դառնամ: Իրողությունը հասկացողի նման պատասխանում եմ՝ «չա՛տ լավ» և կանգ առնում մի պահ, որպեսզի թուրքը փոքր-ինչ հեռանա և հետո խոսակցության չբռնվի: Երբ 20-30 քայլ հեռանում է, ետ եմ դառնում և քայլ առ քայլ հետևում նրան՝ երկուսիս միջև պահպանելով միևնույն հեռավորությունը: Մինչև հունական հիվանդանոց այս կերպ ենք քայլում: Թուրքը ուղղվում է դեպի Փրանկների թաղը, իսկ ես մտնում եմ հիվանդանոցների փողոցը ու մի երկար շունչ քաշում:

Սարսափով դիտում եմ փախստականների անհամար բազմությանը: Հունական և իտալական հիվանդանոցների պատուհանները լեցուն են փախստականներով, որոնց մեջ կան ծանոթ դեմքեր, իսկ հուլանդական հիվանդանոցի դռները ամուր փակված են: Շտապ անցնում եմ այդ փողոցով և հասնում նավահանգստի տունը: Պատմում եմ տխուր կացության մասին. տեսցիները բոլորը վերնահարկ են բարձրացել: Ծուխը լայնածավալ ամպի պես տարածվում է Հայոց թաղից մինչև Փունթա, և մոխիրները թափվում են մեր գլուխների վրա: Քամին, որ Հայոց թաղի կողմից դեպի Փունթա է փչում, հետզհետե սաստկանում է կրակի իսկ արծարծումից: Մայրամուտից հրդեհը արդեն անցել է հունաց թաղերը, որտեղից խոշոր խմբերով դեպի Քարափ են խուժում ահազին բազմություններ: Կեսգիշերին կրակը տարածվում է տարբեր ուղղություններով ու աներևակայելի արագությամբ հասնում մինչև նավահանգիստ: Հրդեհի ծավալմանը զուգընթաց նավահանգստում բազմապատկվում է ահուդողի մատնված մարդկային էակների ալիքը, որը տարածվում է մինչև Փունթա:

Ըստ Կարապետ Խաչերյանի «Զմյուռնիական արկածներս 1922-ին» օրագրի
(Adaptation from Karapet Hatcherian's Diary, 1876-1952)

Պապիկիս օրագրի ընթերցումը արդեն հասունացած տարիքում ո՛չ միայն հաստատեց նրա մասին իմ ունեցած կարծիքը, այլ նաև ինձ օգնեց լրացնելու 12-ամյա երեխայի հիշողության մեջ ուրվագծված նրա պատկերը: Նրա գսպվածությունը՝ օրագրության համար բառերն ընտրելիս, պատկառանք է ներշնչում: Այսպես՝ 1915-ի ցեղասպանությունն ակնարկելիս բժիշկ Նաչերյանը զգուշաբար գործածում է «ընդհանուր տեղահանում», «անցյալի սխալներ» կամ «աքսոր» արտահայտությունները: Տպավորիչ է նաև նրա արտակարգ մարդասիրությունը: Օրագրի մեջ նա տարբեր առիթներով արտահայտում է մարդկանց բարօրություն, արժանապատվության և ազատության հարցերի հետ կապված իր մտահոգությունները: Նա հանդես է գալիս նաև որպես անուղղելիորեն լավատես մարդ, որը, քաջածանոթ լինելով հակառակորդի՝ անցյալում գործած ոսնձգություններին ու վայրագություններին, շարունակում է հավատալ մարդու բնածին առաքինություններին: Միայն այդպես կարելի է հասկանալ բժիշկ Նաչերյանի տատանումները, երբ նա կանգնած էր «անդոհական» քաղաքից, 1922 թվականի Ձմյուռնիայից, հեռանալու որոշման առաջ: Երկար ժամանակ նա համոզված էր, որ թուրքերը չեն կրկնելու անցյալի «սխալները և աշխարհին ցույց են տալու, որ իրենք քաղաքակիրթ ազգ են»: Իր այս լավատեսությունից մեջ նա տատանվում է միայն այն ժամանակ, երբ իր աչքով է տեսնում հայերի թաղը՝ Հայնոցը կործանված և մանավանդ, երբ ձերբակալվում է:

Հարց է ծագում, թե արդյոք բժիշկ Նաչերյանը սխալակա՞ն էր: Շատ դյուրին է հետին հայացքով մեղադրել նրան՝ ժամանակին վճռական քայլերի չգիմելու և իր անմիջական ընտանիքը ավելի շուտ Ձմյուռնիայից չհանելու, մանավանդ իր և իր կնոջ՝ Ակ-Հիսարում մնացած հարազատներին թուրքերի յաթաղանից չփրկելու համար: Վստահ եմ, որ դրա համար նա իր ամբողջ կյանքի ընթացքում իրեն մեղավոր է զգացել՝ թողնելով իր զավակներին բազմաթիվ հարցադրումներով, որոնցից գլխավորն այն էր, թե ինչպես կարող էր իրենց այդքան իմաստուն հայրը այդպիսի «անիմաստ» որոշումներ կայացնել և մյուս հայ բժիշկների հետ ժամանակին չհեռանալ այդ դժոխային քաղաքից: Նմանօրինակ քննադատություններ լսել եմ հանգուցյալ մորիցս՝ նրա հետ այդ նյութի շուրջ խոսելիս: Եթե մայրս իր հոր օրագիրը կարդացած լիներ, վստահ եմ, որ նա իր հոր որոշումները այդ ճգնաժամային օրերին ավելի ճիշտ պիտի ըմբռներ: Չէ՞ որ բժիշկ Նաչերյանը իրեն համարում էր թուրքիայի օրինավոր քաղաքացի, ըստ որում՝ իր քաղաքացիական պարտականությունները այդ երկրի հանդեպ լիուլի կատարած քաղաքացի: Որպես արդարադատ մարդ՝ նա իր նման հագարավոր քրիստոնյաների պես պարզապես ի վիճակի չէր կանխատեսելու մոտեցող աղետը ...

Երախտապարտ եմ պապիկիս՝ պատմությանը նման կարևոր փաստաթուղթ թողած լինելու համար, ակնաստեսի մի վկայություն, որը հաստատում է, որ հայ ժողովրդի Եղեռնը 1915 թվականի ողբերգությունը իր վերջը չի գտել, և որ ինչպես հզոր երկրաչարժից հետո տեղի են ունենում լրացուցիչ ցնցումներ, 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանությունը հաջորդել են ուրիշ՝ ծավալով ավելի փոքր, բայց ոչ նվազ կործանարար աղետներ, որոնցից մեկը 1922-ի Ձմյուռնիայի աղետն էր:

Հատված Դորա Սաքայանի՝ Կարապետ Նաչերյանի «Զմյուռնիական արկածներս 1922-ին» օրագիրը ներկայացնող աշխատությունից: (Dora Sakayan, 1931-)

ARMENIAN POEMS
IN TRANSLATION

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ
(1914-1993)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Մեր լեզուն՝ մեր խիղճն է դա,
Սուրբ հացը մեր սեղանի,
Մեր հոգու կանչն է արդար
Ու համը մեր բերանի:

Մեր լեզուն ծուխն է մեր տան,
Մեր կշիռն աշխարհի մեջ,
Նա աղն է մեր ինքնության,
Էության խորհուրդը մեծ:

Մեր լեզուն արյունն է մեր,
Արյունից ավելի քանկ.
Մեր բուրմունքն ու գույնն է մեր,
Մեր լեզուն մենք ենք որ կանք:

Նա պիտի մեր առաջին
Ու վերջին սերը լինի,
Ի՞նչ ունենք էլ աշխարհում,
Որ այսքան մերը լինի:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

OUR LANGUAGE

Our language is our inner voice,
The sacred bread on our board,
The just plea of our soul,
And the taste in our mouth.

It is the smoke of our hearth,
Our weight in this world,
The salt of our selfhood,
The great sense of our breath.

Our language is our blood,
Even dearer than blood.
Our scent and our color,
It is us, the way we are.

Our language is our love,
Both the first one and the last,
What else is there in this world
That belongs to us that much?

ԽՈՍՔ ԻՄ ՈՐԴՈՒՆ

WORDS TO MY SON

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առվակի,
Հետն այս երգի ու զարթոնքի
Բացվեց լեզու՛ն իմ մանկիկի.
Ու թոթովեց բառ մի անզին
Հայկյան լեզվից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդության
Գիպավ մանկանս շրթունքին...

With the blossoms of this spring,
When brooks bubble and birds sing,
With Mother Nature at her peak,
My infant son began to speak;
And he uttered a priceless word
In Armenian, oh what splendor!
As though a piece of Holy Bread
Touched my infant's lips so tender.

– Լսի՛ր, որդի՛ս, պատգամ որպես
Սիրող քո մոր խո՛սքը սրտանց,
Այսօրվանից հանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզու՛ն հազարազանձ:
Կտրել է նա, հանց աստղալույս,
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովահույզ
Սլացքի հետ հայկյան նետի:
Եվ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Գարձել է գիր ու մագաղաթ,
Գարձել է հո՛ւյս, դարձել դրո՛շ,
Պահել ե՛րթը մեր՝ անաղարտ...
Նրանով է մրմնջացել
Հայ պանդուխտը վերքն իր սրտի,
Նրանո՛վ է որոտացել
Կռվի երգն իմ ժողովրդի.
Նրանով է մայրս ջահել
Ինձ օրորոց դրել մի օր,

Listen, my son, to this command,
Listen to your mother's words with care:
As of today, I hand you down
The Armenian tongue, precious and rare.
It traveled like a stellar light
Through the firmament of ages,
It clamored with the rapid flight
Of our arrows most courageous.
Thanks to the genius of Mesrop,
It became letters, parchment, art,
Hence our banner and our hope,
Helped us advance, set us apart.
With it, the Armenian migrant muttered
The pain of his aching wounds,
With it, my people thundered
Their war songs in martial tunes.
With it on her lips, my mother then young,
Laid me in the cradle one day.

Հիմա եկել, քե՛զ է հասել
 Նրա կարկաչը դարավոր...
 Բա՛ց շուրթերդ, խոսի՛ր, անգի՛ն,
 Ժիր դայլայլի՛ր, ի՛մ սիրասուն,
 Թող մանկանա՛ք քո շուրթերին
 Մեր ալեհե՛ր հայոց լեզուն:
 Պահի՛ր նրան բարձր ու վճիտ,
 Արարատի սուրբ ձյունի պես,
 Պահի՛ր նրան սրտիդ մոտիկ,
 Քո պապերի աճյունի պես:
 Ու ոտխի զարկիցը սև
 Դու պաշտպանի՛ր կրծքով նրան,
 Ինչպես մո՛րդ կպաշտպանես,
 Թե սո՛րք քաշեն մորդ վրա:
 Ու տե՛ս, որդի՛ս, ու՛ր էլ լինես,
 Այս լուսնի տակ ու՛ր էլ գնաս,
 Թե մո՛րդ անգամ մտքից հանես,
 Քո մա՛յր լեզուն չմոռանա՛ս...

The sweet sounds of our tongue
 Ring out anew, coming your way.
 Part your lips, speak up, my joy,
 Chirp cheerfully, hum a song,
 May on your lips, my lovely boy,
 Our ancient tongue turn young.
 Keep it up-high, and keep it bright,
 Like the snow on Ararat's peak,
 Keep it next to your beating heart,
 Like an ancestral relic.
 Defend your tongue against the foe,
 Stand up for it in deed and word,
 As if your mother you would defend
 If she were threatened with a sword.
 And look, my son, wherever you are,
 Under this moon, however far you get,
 Even your mother you may ignore,
 Your mother tongue, do not forget!

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ
 (1877-1937)

YEGHISHE CHARENTS
 Translated by Dora Sakayan

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

OUR LANGUAGE

Մեր լեզուն ճկուն է ու բարբարոս,
 Առնական է, կոպիտ, բայց միևնույն
 պահին
 Պայծառ է նա, որպես մշտաբորբոք
 փարոս,
 Վառված հրով անշեղ դարերում հին:

Our language is pliant yet barbaric,
 It is manly, rough, yet sends out rays
 Like an ever-glowing beacon,
 Whose flame was kindled in ancient
 days.

ԱՐԱՐԱՏ

Աչք ենք բացել, ու դու մեր դեմ եղել ես, կա՛ս, Արարատ,
Բայց ամեն օր մեզնից հեռու ու մեզ անհաս, Արարատ:

Ասես մի օր կերտել ենք քեզ, որ մարմարե քո տեսքով
Անհաս տենչի, անհազ սիրո արձան դառնաս, Արարատ:

Աշխարհի մեջ ամեն հայի ամեն ծայրից երևում,
Բայց մնում ես հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, մնում երա՛գ, Արարատ:

Աշխարհների անապատում ժողովուրդա՛ մի բեղվին,
Իմ թափառիկ եղբայրների կապույտ միրա՛ժ, Արարատ:

Ախ, մեր կարոտն էլե՛լ, դիզվե՛լ, դե՛մ է առել փեշերիդ
Ու խռոված՝ դարձել է գետ, դարձել Արա՛գ, Արարատ:

Աչք ենք բացել քեզնից հեռու, քո կարոտով ծերացել,
Մի՞թե պիտի մեռնենք մի օր քեզնից անմա՛ս, Արարատ...

ARARAT

Since we opened our eyes, you have been towering before us, Ararat,
Yet day-by-day you're far away from us, out of reach, Ararat.

As though they carved you one day to be the marble-shaped statue
of an unreachable goal, of an insatiable love, Ararat.

Although seen from all over the earth by all Armenians,
You remain distant, you remain a dream, Ararat.

In the wilderness of worlds my people are now Bedouins;
To my straying brothers you're a blue mirage, Ararat.

Oh, our nostalgia has piled up around your feet, Ararat,
Anguish made it a flood, made it the river Arax, Ararat.

We opened our eyes away from you, we grew old longing for you.
How can we die one day, apart from you, Ararat?

ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ
(1875-1957)

AVETIK ISAHAKIAN
Translation by Alice Stone Blackwell

ԷՅ, ՉԱՆ-ՀԱՅՐԵՆԻՔ

HÉ, MY FATHERLAND

Է՛յ, ջան-հայրենիք, ինչքա՛ն սիրուն
ես,
Սարերդ կորած երկնի մովի մեջ.
Ջրերդ անո՛ւշ, հովերդ անո՛ւշ,
Մենակ բալերդ արուն-ծովի մեջ:

HÉ, my fatherland, how lovely thou art;
Thy mountain peaks are lost in the mists
of heaven.
Thy waters are sweet, thy breezes are sweet;
Only thy children are in seas of blood.

Քու հողին մեռնեն, անգի՛ն
հայրենիք,
Ա՛խ, քիչ է, թե որ մի կյանքով մեռնեն,
Երնեկ ունենամ հազար ու մի կյանք,
Հազա՛րն էլ սրտանց քեզ մատաղ
անեն:

May I die for thy soil, thou priceless
fatherland!
Oh, it is little if I die with one life!
Would that I had a thousand and one lives,
To offer thee, all from my heart.

Ու հազար կյանքով քու դարդին
մեռնեն,
Բալերքիդ մատա՛ղ, մատա՛ղ քու
սիրուն.
Մենակ մի կյանքը թո՛ղ ինձի
պահեն, –
Է՛ն էլ քու փառքի գովքը երգելուն, –

To die for thy sorrow with a thousand
lives!
Let me offer myself for thy children, for
love of thee!
Let me keep for myself only one life,
That I may sing the praise of thy glory,

Որ արտուտի պես վե՛ր ու վե՛ր
ճախրեն
Նոր օրվա ծեգիդ, ազի՛զ հայրենիք,
Ու անո՛ւշ երգեն, բա՛րձր ու զիլ
գովեն
Կանաչ արևդ, ազա՛տ հայրենիք...

That I may soar high like the skylark
On the rising of thy new day, noble
fatherland,
And sing sweetly, praise loudly
Thy bright sun, thou free fatherland!

ԱՎԵՏԻԲ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ
(1875-1957)

AVETIK ISAHAKIAN
Translated by Ara Baliozian

ՄՈՐ ՍԻՐՏԸ

A MOTHER'S HEART

Կա հինավուրց մի գրույց,
Թե մի տղա,
Միամորիկ,
Միրում է մի աղջկա:

There is an old tale
About a boy,
An only son
Who fell in love with a lass.

Աղջիկն ասավ. – Ինձ բնավ
Դու չես սիրում,
Թե չէ գնա՛,
Գնա՛ մորդ սի՛րտը բեր:

‘You don’t love me,
You never did,’ said she to him.
‘But if you do, go then
And fetch me your mother’s heart.’

Տղան մոլոր, գլխիկոր
Քայլ առավ,
Լացեց, լացեց,
Աղջկա մոտ ետ ետ դառավ:

Downcast and distraught
The boy walked off
And after shedding copious tears
Came back to his love.

Երբ նա տեսավ, զայրացավ.
– Է՛լ չերևաս
Շենքիս, ասավ,
Մինչև սիրտը չբերես:

The girl was angry
When she saw him thus
And said, ‘Don’t you dare come back again
Without your mother’s heart.’

Տղան գնաց և որսաց
Սարի այծյամ,
Միրտը հանեց,
բերեց տվեց աղջկան:

The boy went and killed
A mountain roe deer,
And offered its heart
To the one he adored.

Երբ նա տեսավ, զայրացավ.
– Կորի՛ր աչքես,
Թե հարազատ
Մորդ սիրտը չբերես:

But again she was angry
And said, ‘Get out of my sight.
I told you what I want
Is your mother’s heart.’

Տղան գնաց՝ մորն սպանեց,
Երբ վազ կտար
Միրտը ձեռքին,
Ոտքը սահեց. ընկավ վար:

The boy went and killed
His mother, and as he ran
With her heart in his hand
He slipped and fell.

Եվ սիրտը մոր ասավ տխուր,
Լացակմաց, –
«Վա՛յ, խեղճ տղաս,
Ոչ մի տեղդ չցավա՞ց...»

‘My dear child,
My poor child,’
Cried the mother’s heart,
Did you hurt yourself?’

ՄԻԺԱՅԵԼ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ
(1829-1866)

ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ազատ Աստվածն այն օրից,
Երբ հաճեցավ շունչ փչել,
Իմ հողանյութ շինվածքին
Կենդանություն պարգևել.
Ես անբարբառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարզեցի
Եվ իմ անգոր թևերով
Ազատությունն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ
Օրորոցում կապկապած
Լալիս էի անդադար,
Մորս քունը խանգարած,
Խնդրում էի նորանից
Բազուկներս արձակել,
Ես այն օրից ուխտեցի
Ազատությունը սիրել:

Թոթով լեզվիս մինչ կապերն
Արձակվեցան, բացվեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,
Նախկին խոսքն որ ասացի.
Չէր հայր կամ մայր, կամ այլ ինչ,
Ազատություն, դուրս թռավ
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատություն՞ն, — ինձ կրկնեց
Ճակատագիրը վերևից. —
Ազատությա՞ն դու զինվոր
Կամիս գրվիլ այս օրից:
Ո՛հ, փշոտ ճանապարհո՞ղ,
Քեզ շատ փորձանք կը սպասե.
Ազատություն սիրողին
Այս աշխարհը խիստ նեղ է»:

«Ազատություն, — գոչեցի, —
Թող որոտա իմ գլխին
Փայլա՛կ, կայծա՛կ, հուր, երկաթ,
Թող դավ դնե թշնամին ,
Ես մինչ ի մահ, կախադան,
Մինչև անարգ մահու սյուն
Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
Անդադար՝ ազատություն»:

MICHAEL NALBANDIAN
Translation by Alice Stone Blackwell

LIBERTY

WHEN God, who is forever free,
Breathed life into my earthly frame, —
From that first day, by His free will
When I a living soul became, —
A babe upon my mother's, breast,
Ere power of speech was given to me,
Even then I stretched my feeble arms
Forth to embrace thee, Liberty!

Wrapped round with many swaddling bands,
All night I did not cease to weep,
And in the cradle, restless still,
My cries disturbed my mother's sleep.
“O mother!” in my heart I prayed,
“Unbind my arms and leave me free!”
And even from that hour I vowed
To love thee ever, Liberty!

When first my faltering tongue was freed,
And when my parents' hearts were stirred
With thrilling joy, to hear their son
Pronounce his first clear-spoken word,
“Papa, Mamma,” as children use,
Were not the names first said by me;
The first word on ray childish lips
Was thy great name, O Liberty!

“Liberty!” answered from on high
The sovereign voice of Destiny:
“Wilt thou enroll thyself henceforth
A soldier true of Liberty ?
The path is thorny all the way,
And many trials wait for thee;
Too strait and narrow is this world
For him who loveth Liberty.”

“Freedom!” I answered, “on my head
Let fire descend and thunder burst;
Let foes against my life conspire,
Let all who hate thee do their worst:
I will be true to thee till death ;
Yea, even upon the gallows tree
The last breath of a death of shame
Shall shout thy name, O Liberty!”

ԵՐԵՎԱՆ-ԷՐԵՐՈՒՆԻ

Երևան դարձած իմ Էրեբունի,
Դու մեր նոր Դվին, մեր նոր Անի,
Մեր փոքրիկ հողի դու մեծ երազանք,
Մեր դարե կարոտ, մեր քարե նազանք:

Կրկներգ. — Երևան դարձած իմ Էրեբունի,
Դարեր ես անցել բայց մնացել ես պատանի:
Քո Մասիս հորով, քո Արաքս մորով,
Մեծանաս դարով, Երևան:

Մենք արյան կանչեր ունենք մեր սրտում,
Անկատար տենչեր ունենք մենք շատ:
Մեր կանչն առանց քեզ իզուր կկորչի,
Առանց քեզ մեր տենչն իզուր կսառչի:

Կրկներգ.— Երևան դարձած ...

Կյանքում ամեն սեր լինում է տարբեր,
Իսկ մենք բոլորս ենք քեզնով հարբեր,
Տաք է սերը մեր՝ շեկ քարերիդ պես
Հին է սերը մեր՝ ձիգ դարերիդ պես:

Կրկներգ — Երևան դարձած ...

PARUYR SEVAK
Translated by Dora Sakayan

YEREVAN-EREBUNI

Reborn Yerevan from Erebuni,
Our modern Dvin, our new Ani,
In our little land you're the greatest goal,
Our ancient dream, our grace of stone.

Refrain: Reborn Yerevan from Erebuni,
You have lived so long, yet you remain in infancy,
With Massis your father, with Arax your mother,
Stay forever young, Yerevan!

Our hearts are filled with ancestral calls,
Unaccomplished goals we have a lot,
Without you, our calls will be lost in vain,
Without you, our goals we will not attain.

Refrain: Reborn Yerevan ...

Love has many ends, many shapes in life,
But we all became entranced by you.
Our love is warm, like your sunny stones,
Our love is old, stemming from eons.

Refrain: Reborn Yerevan ...

ԱՊՐԵԼ

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ սուրբ հողդ երբեք չզգա քո ավելորդ ծանրությունը:
Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ դու ինքդ էլ երբեք չզգաս քո սեփական մանրությունը:
Ու թե հանկարծ անպետքություն քեզ համարես,
թե ինքդ քեզ արհամարիես
 ու համառես,
 քեզ հետ վիճի՛,
 քեզ չզիջի՛.
համբերատար քեզ հետ խոսի՛,
հակառակո՛ւմ քեզ համոզի
ինքը... հզոր Հանրությունը...

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, այնպե՛ս ապրել,
Որ ուրիշի խիհղով խնդաս,
Որ ուրիշի ցնծությունով
Ինքդ էլ ցնծաս, ինքդ էլ թնդաս:
Լինես, մնաս ամենքի հետ,
Նրանց կամքին հպատակվես,
«Ես»-դ խառնես մեծ «մենք»-ի հետ,
Նրանց ցավով լուռ տապակվես:
Տրվես նրանց լույսի նման
Եվ չխաբես՝ հույսի նման:
Արշալույսի նման բացվես
 նրա՛նց համար,
Վերջալույսի նման բոցվես
 նրա՛նց համար:

TO LIVE

To live, to live, to live in a way,
That your saintly earth won't feel your heaviness.
To live, to live, to live in a way,
That you yourself don't feel your own tininess.
And if you happen to regard yourself
As useless, or just to disregard yourself,
And you insist on that stubbornly,
The mighty Community itself
will argue with you,
and speak to you patiently
to convince you of the contrary...

To live, to live, to live in a way,
That you rejoice with the joy of others,
That you revel with the triumph of others,
And you, too, cheer with them.
Be, stay with your peers,
Comply with their will,
Blend your "I" with the great "We,"
Suffer silently their grief.
Be loyal to them like the light,
and not deceptive, like hope.
Unfold yourself like the day-break,
for them,
Inflame yourself like the sunset,
for them.

Թե լաց լինես՝ նրանց համար,
 Թե բաց լինես՝ նրանց համար:
 Եվ հա՛ց լինես նրանց համար՝
 հոգևոր հա՛ց,
 Քեզ նրանցով կյանքում զինես
 Եվ նրանցով կյանքում լինես
 ոգևորվա՛ծ:
 Եվ նրանցով կյանքում լինես
 թույլ կամ ուժեղ,
 Եվ նրանցով կյանքում լինես
 թույլ կամ մժեղ,
 Թշվառ՝ ինչպես անապաստան,
 Հարուստ՝ ինչպես լայն տափաստան...

Ապրե՛լ, սայրե՛լ, ապրել այնպե՛ս,
 Որ նրանց հետ մթնես-ամպես
 Եվ նրանց հետ շանթարձակվես.
 Մեկտեղ հանկարծ ընդարձակվես,
 Մեկտեղ դառնաս գունդուկժիկ.
 Մեկտե՛ր բացվես, մեկտե՛ր փակվես,
 Ինչպես նամակ և կամ բացիկ...

Ապրե՛լ, ապրե՛լ, ապրել մեկտե՛ր,
 Կյանքդ խառնել նրանց կյանքին,
 Տառապանքդ՝ տառապանքին,
 Ջանքդ՝ ջանքին,
 Ցանքդ՝ ցանքին,
 Եվ ենթարկվել նրանց կամքին,
 Նրանց կամքն էլ քեզ ենթարկել,-
 Դառնալ և՛ շանթ, և՛ շանթարգել...

If you cry, it's for them,

If you fly, it's for them,

Be bread for them,

Spiritual bread.

Get strength from them in life,

Get zeal from them for life.

Be one of them, whether frail or strong,

And be with them, whether a fly or a throng,

Be poor like a pauper

And rich like the vast prairie.

To live, to live, to live in a way,

That you darken with them like clouds,

And you strike with them like thunder,

With them you expand all at once,

With them you contract all at once.

With them you close and open up,

Like a letter or a card. ...

To live, to live, to live together,

To blend your life with their life,

Your pain with their pain,

Your strife with their strife,

Your grain with their grain,

Comply with the will of others,

Yet impel your own will to others.

And in heaven's global vault

Be both thunder and lightning bolt.

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ
(1924-1971)

PARUYR SEVAK
Translated by Dora Sakayan

ՄԻԱՆԳԱՄԻՑ

Ասում են, թե միանգամից կյանքում ոչի՛նչ չի կատարվում.
Միանգամից ո՛չ մի կարպետ և ո՛չ մի գորգ չի պատռվում,
Միանգամից բերդ չի շինվում ու չի քանդվում միանգամից,
Միանգամից ձյուն չի գալիս և չի փչում անգամ քամին:

Մի՛րգ չի հասնում միանգամից, ո՛րք մնաց թե՛ խելոքանան,
Ձո՛ւյգ չեն կազմում միանգամից, ո՛րք մնաց թե՛ երեքանան:
Միանգամից չեն կշտանում և չեն զգում ջրի կարիք,
Ո՛չ այսօրն է անցյալ դառնում, ո՛չ էլ վաղն է դառնում գալիք:

Այս ամենը ճիշտ է հարկա՛վ
Հենց այսպես է, ինչպես որ կա:
Սակայն եթե իմ կյանքի մեջ գեթ հարցնեին մի՛ անգամ ինձ,
Թե ես ի՞նչ եմ գերադասում,
Ի՞նչ եմ ուզում
Ու երագում,
Ես կասեի.
– Ինչ լինում է, թող որ լինի միանգամի՛ց...

AT ONCE

They say nothing happens instantly in life,
No carpet nor tapestry is worn out at once,
Instantly no fortress is built, nor is it destroyed at once,
The snow doesn't fall all at once, nor does the wind blow all at once.

Fruits do not ripen, much less do people wiser at once,
Men and women do not couple, much less do they triple at once,
People are not instantly sated, nor do they instantly crave for water,
Today doesn't turn instantly past, nor does tomorrow turn future.

All this is certainly true,
And this is just the way it is.
But if in my life they would ever ask me once,
What would I prefer,
What would I desire,
And to what would I aspire,
I would say:
– Whatever is going to happen, let it happen at once...

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ
(1924-1971)

PARUYR SEVAK
Translated by Garig Basmadjian

ՎԱՐՔ ՄԵԾԱՑ

THE GREAT

Ո՛րչ-ո՛րչ են գալիս, բայց ո՛չ ուշացած.
Ծնվում են նրանք ճի՛շտ ժամանակին:
Եվ ժամանակից առաջ են ընկնում,
Գրա համար էլ չեն ներում նրանց:

They appear the latest, but they are
never late,
They are born in time,
But they always fall before it,
And they are never pardoned.

Անտոհմ չեն նրանք կամ անհայրենիք.
Հասարակ հորից ու մորից ծնված,
Մերում են նրանք և ա՛յն վայրենուց,
Որ էլ չէ՛ր կարող ապրել քարայրում:

They are not without a family or a
homeland.
They are born of ordinary parents
Or a savage unable to live in a cave.

Մերում են նրանք և ա՛յն ծերուկից,
Որ նախընտրում էր քնել տակառում:
Մերում են նրանք և ա՛յն պատանուց,
Որ սիրահարվեց իր իսկ պատկերին:

They are brought forth by the old man
Who prefers to sleep in a jug,
Or by the lad
Who falls in love with himself.

Մերում են նրանք բոլո՛ր նրանցից,
Որ սատանային հոգին են ծախում,
Միայն թե անե՛ն մտածածն իրենց,
Ի՛նչ փույթ, թե մեռնեն ժամանակից շուտ:

They are born of those
Who sell their souls to devils
To execute their thoughts –
So what if they are executed.

Անվտանգ՝ ինչպես հրդեհն արևի,
Անվնաս՝ ինչպես օգտակար լորտուն,
Վախ են ներշնչում պետություններին
Մինչև իսկ իրենց կամքի հակառակ:

They are harmless like the fire of the sun,
Innocent like the useful grass-snake.
They inspire fear in states and
governments,
Even against their will.

Արքաների հետ խոսում են «դու»-ով,
Եթե, իհարկե, լսում են նրանց,
Իսկ թե չեն լսում՝ մե՛կ է, չե՛ն լռի,
Կխոսեն նույնիսկ իրենց կոշկի՛ հետ:

They address kings in the second
person singular,
Of course if they listen to them,
And if they don't, it's all the same,
They speak with their shoes.

Ով սահմանում է նոր օրենք ու կարգ՝
Հայտարարվում է և օրենքից դուրս:
Բայց չե՛ն վախենում նրանք չար
մահից.
Ապրում են դժվար ու մեռնում են հեշտ...

He who frames a new law or rule
Is declared to be outside the law.
But they do not fear death:
They live with difficulty and die easily.

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

(1897-1937)

ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ

Ես իմ անուշ Հայաստանի արևահամ բառն եմ սիրում,
Մեր հին սագի ողբանվագ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բո՛ւյրը վառման,
Ու նաիրյան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,
Արևն ամռան ու ձմեռվա վիշապաճայն բուքը վսեմ,
Մթուն կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև
Ու հնամյա քաղաքների հազարամյա քա՛րն եմ սիրում:

Ուր էլ լինեմ չեմ մոռանա ես ողբաճայն երգերը մեր,
Չեմ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սուր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր-
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յա՛րն եմ սիրում:

Իմ կարոտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկա,
Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա.
Աշխարհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկա.
Ինչպես անհաս փառքի ճամփա՛ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում:

ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ

ՄԵՐ ԼԵՁՈՒՆ

Եվ վարպետներ խոնարհ ու հանճարեղ,
Հղկել եմ այն դարեր,
Եվ փայլել է նա մերթ, ինչպես բյուրեղ,
Մերթ կոպտացել: Ինչպես լեռնային քար:

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Gerald Papasian and Nora Armani

I LOVE ARMENIA

I love the sun-drenched zestful taste of our peerless Armenian words.
I love the languishing sad tunes of our lamentful ancient lutes.
Our fragrant flowers, blood-red roses and our ripe and luscious fruits.
I love the undulating dances of our fair Nayirian girls.

I love our haunting dark blue skies, our crystal springs and light-soaked lakes.
The summer suns and dragon-winds of winter's unrelenting cold.
The uninviting blackened walls of our wretched homely huts.
I cherish each stone of our martyred cities thousands of years old.

Wherever I wander on earth, they're in my heart our mournful airs.
Our time-worn manuscripts and parchments in my mind have turned to prayers
However deep our bleeding wounds might pierce and ravage my heart's core,
My orphaned land, blood-scorched Armenia, I will love you even more.

No balm can sooth my restless soul, my ever-roving yearning heart.
For me, no hallowed brow glows like Narek's or Kuchak's art.
Traverse the world no holy peak you'll find so bright, for ever white.
Like an unreached road of glory, I love my mountain Ararat.

YEGHISHE CHARENTS
Translated by Dora Sakayan

OUR LANGUAGE

And masters, humble and ingenious,
Have polished it for ages,
It sparkled, like a crystal, at one instant,
It hardened like a rock, at another.

ՀՊԱՆՑԻԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երբ վերջալույսն մխրճվում ամպերի մեջ՝ սանրի նման,
 Ու հոտոտող բարակ քամին, շնիկի պես, կանգ է առնում
 Ամեն թփի, ծառի, գուղճի և ամեն մարդու առաջ,
 Ու երբ ցուրտը երիտասարդ ցույց է տալիս իր ուժն արդեն՝
 Ստիպելով շապիկ կոճկել ու մրմնջալ խոսքեր դժգոհ.
 Ու երբ մթան թավշի վրա որվա հաջոցն է խլանում,
 Իսկ հատ ու կենտ լույսերն ասես դառնում են հին զարդանկար,
 Միամի՛տ են դառնում նորից, հավատում են արդարությա՛ն.
 Ու թվում է, թե ես պիտի իմ ... բնական մահով մեռնեմ:

TRANSCIENCY

When twilight rakes the clouds like a comb
 and the thin, sniffing wind stops like a puppy
 before every shrub, tree, clod and man,
 when the young cold shows its strength
 making us button our shirts and grumble,
 when the day's bark is deadened on the deep velvet
 and the strewn lights seem ancient adornments—
 one again I become naive,
 once more I believe in justice,
 and it seems to me
 I shall die a natural death.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ
(1914-1984)

HOVHANNES SHIRAZ
Translated by Dora Sakayan

ԿՇԵՈՔ

THE BALANCE

Մտքի օրոցքից երբ աշխարհի մտա՝
Աշխարհում՝ աշխարհի մոր սերը գտա ...

Entering the world from the cradle of
creation,
A worldwide mother love was my first
sensation...

Հոնքերս՝ լծակն են իմ նժարի,
Աչքերս՝ նրա գույգ թասերն արի,
Եվ կշռեցի մորս սերը սուրբ,
Որ ինչքան մեծ էր, այնքան խորն ու
նուրբ.

My brows, the levers of my scale,
My eyes, a pair of shells on its rail.
And I weighed my mother's saintly love
and found
It was as great, as it was gentle and pro-
found.

Հիմալայն իբրև կշռաքար դրի՝
Վեր թռավ լեռը հետն իր նժարի.
Ծովերը դրի՝ վեր ելան կրկին,
Վար քաշեց մորս սերը սրբագին.

I placed Himalaya as the weight,
The mountain rebounded, and so did its
plate.
The plate rose again when I placed the
seas,
My mother's love pulled it down with
ease.

Աստղաբույլերը՝ դրի կշռաքար՝
Նորից մայրիկիս սերը քաշեց վար...
Քո սերն, իմ սիրած, քո սերն էլ դրի՝
Վեր ու վար արին նժար նժարի,...

I loaded the scale with the stars from
above,
But none could outdo my mother's love.
Your love, my sweetheart, I measured as
well,
The bars wavered, up and down went the
scale.

Բայց երբ Մասիս-մայր իմ
Հայաստանից

But when I cast some earth of my
Masis-Mother Armenia with my fist,
The two levers balanced, they came close
and kissed...

Մի բուռ հող դրի՝
Եկավ համբուրեց նժար նժարի...

ԿԳԱՄ

Եթե մինչև անգամ
Լսած լինես, թե ես այս աշխարհում չկամ,
Միևնույն է, կգամ, ինչ էլ լինի, կգամ,
Ուր էլ լինեմ կգամ:
Եթե մինչև անգամ ես կուրացած լինեմ,
Եթե մինչև անգամ լույսդ մարած լինի,
Վերջին հույսդ քամին առած-տարած լինի,
Առանց լույսի կգամ, ես այս անգամ կգամ
Մենության մեջ լացող երգիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ
Քո հավատի հանդեպ դու մեղք արած լինես
Եվ համարած լինես, որ աշխարհում չկամ,
Եթե մինչև անգամ հողս մաղած լինես,
Եթե մինչև անգամ մտքով թաղած լինես,
Եթե մինչև անգամ ինձ վտարած լինես
Վերհուշերիդ վերջին խոնավ քարանձավից,
Միևնույն է, կգամ, ինչ էլ լինի, կգամ.
Եվ կճչաս հանկարծ տարօրինակ ցավից ...
Կգամ, գլուխ-գլխի ու ձեռք-ձեռքի կտանք,
Լաց կլինենք մեռած մեղքիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ հազար սարի ետև
Հազար կապով կապված, խաչով խաչված լինեմ,
Տքնած-տանջված լինեմ, միևնույն է, կգամ:
Ինչ էլ լինի, կգամ, չկանչես էլ, կգամ,
Եվ կբերեմ ես քեզ ուրախություն մի մեծ
Անակնկալ դարձիս իրողությամբ –
Քո տան ու քո հոգու տարողությամբ,
Երազներիդ, կյանքիդ տևողությամբ:
Կգամ և կդառնամ գտած բախտի ժպիտ
Եվ հավատի ժպիտ՝ տառապանքից մաշված,
Արտասուքից խաչված դեմքիդ վրա:

Եթե մինչև անգամ մեջքս ծալված լինի,
Եթե մինչև անգամ ոտքս վառված լինի,
Եվ ճակատիս հազար հողմի հարված լինի,
Միևնույն է, կգամ, ուր էլ լինեմ, կգամ:
Գետնի տակից կգամ,
Մի հեռավոր անհայտ մոլորակից կգամ:
Կգամ ու թափ կտամ
Հարդագողի փոշին շեմքիդ վրա:

I WILL COME

Even if you heard I exist no more in this world,
Just the same, I will come, whatever it takes, I will come,
Wherever I am, I will come.
Even if I have lost my sight,
Even if in your house there is no light,
And you have given up all your hope,
I will reach you in the dark, I will then come
To the tearful song of your solitude.

Even if you have sinned against your faith
Having accepted my cruel fate,
Even if you have buried me in your head,
And have strewn earth on my grave,
Even if you have driven me out
Of your brain's last humid cave,
Just the same, I will come, whatever will be, I will come;
And you will shriek out with unusual pain ...
I will come and we will, hand-in-hand, head-to-head,
Weep over your deadly sin.

Even if I am behind a thousand mountains,
Fastened with a thousand knots, nailed to a cross,
Perturbed and tormented, just the same, I will come.
Whatever it takes, even without your call, I will come.
And I will bring you the greatest joy
In virtue of my sudden return.
And I'll fill your home and your soul
With that joy for as long as you live and dream.
I will appear as fortune's smile,
And the smile of faith on your face
That is bleary with tears, weary of pain.

Even if my back is folded,
Even if my feet are charred,
And my wind-blown forehead scarred,
Just the same, I will come, whatever it takes, I will come.
I will come from under the earth,
From a remote and unknown planet.
I will come and shake off the dust
Of the milky way on your doorstep.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՄ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ
(1869-1923)

ՀԱՅՈՑ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ

Մեր ճամփեն խավար, մեր ճամփեն գիշեր,
Ու մենք անհատնում
Էն անլույս մթնում
Երկա՛ր դարերով գնում ենք դեպ վեր
Հայոց լեռներում
Գժար լեռներում:

Տանում ենք հնուց մեր գանձերն անգին,
Մեր գանձերը ծով,
Ինչ որ դարերով
Երկնել է, ծնել մեր խորունկ հոգին
Հայոց լեռներում,
Բարձր լեռներում:

Բայց քանի անգամ շեկ անապատի
Օրդունները սև
Իրարու ետև
Եկա՛ն զարկեցին մեր քարվանսն ազնիվ
Հայոց լեռներում,
Արնոտ լեռներում:

Ու մեր քարվանսը շփոթ, սուկահար,
Թալանված, ջարդված,
Ու հատված-հատված
Տանում է իրեն վերքերն անհամար
Հայոց լեռներում,
Մուգի լեռներում:

Ու մեր աչքերը նայում են կարոտ
Հեռու աստղերին,
Երկնքի ծերին,
Թե ե՞րբ կբացվի պայծառ առավոտ,
Հայոց լեռներում,
Կանաչ լեռներում:

IN THE ARMENIAN MOUNTAINS

Sombre is our path,
Dark as the very night:
Yet upwards have we climbed
Endlessly through the long centuries,
In the Armenian mountains,
Those rigorous mountains.

Of old have we borne our such vast
And priceless treasures,
To which for centuries
Have our souls profound given birth,
In the Armenian mountains,
Those lofty mountains.

But frequently have the black hordes
Of the scorching desert
Come and struck hard,
Repeatedly, at our noble caravan,
In the Armenian mountains,
Those blood-stained mountains.

Yet our caravan, confused, terrified,
Plundered, massacred,
And torn asunder,
Ever bears its innumerable wounds,
In the Armenian mountains,
Those mourning mountains.

And our eyes turn their yearning gaze
Upon the distant stars,
Upon the limits of the heavens,
Wondering when a bright morn will break
In the Armenian mountains,
Those green, green mountains.

ՀԱՄՈՒ ՍԱՀՅԱՆ
(1914-1993)

ԹԵԹԵՎ ԼԻՆԻ

«Թող հողը թեթև լինի քո վրա» ...
Եվ հետո ծանր մի քար են դնում
Այդ հողի վրա:
Եվ հետո ծանր մի դար է նստում
Այդ հողի վրա:
Եվ հետո հողի մի սար է նստում
Այդ դարի վրա...
«Թող հողը թեթև լինի քո վրա»:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

MAY IT BE LIGHT

“May the earth be light on you,”
And they place a stone
On that earth.
And then a century sits
On that earth.
And then a mountain of earth sits
On that century...
“May the earth be light on you.”

ՀԱՄՈՒ ՍԱՀՅԱՆ

Իմ չլինելուց ես չեմ վախենում
Ես չեմ վախենում իմ բաժին մահից
Սակայն ծնկներս դողում են անվերջ
Մեր հոգնասահանճար, բայց խեղճ ու անճար
Այս մոլորակի
Անվախճանությունից վախճանի ահից:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

I am not afraid to see myself fade,
I do not fear my share of death,
But I shudder at the thought
of our planet,
Ingenious yet tired, defenseless, inept.
I dread seeing its endlessness end.

ՀԱՄՈՒ ՍԱՀՅԱՆ

Քանի, քանի միլիոն տարի
Դու չկայիր, ես չկայի:
Ու մենք իրար չենք պատահի
Քանի, քանի միլիոն տարի...
Ո՞վ պիտի գա, որ մտածի,
Գի՞նն իմանա մեր գտածի:

HAMO SAHIAN
Translated by Dora Sakayan

For how many, many millions of years
You weren't here, I wasn't here.
And we shall never be so near,
For how many, many millions of years.
Who will ever come, just to assess
What we have found; who'll ever guess?

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
(1864–1929)

HOVANNES HOVANNISSIAN
Translated by Alice Stone Blackwell

ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ

NEW SPRING

Քեզ սպասող չմնաց,
Ո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն.
Գովքդ ասող չմնաց,
Չո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն:

WHERE art thou coming, Springtime sweet?
Thou com'st in vain, O Spring!
I No one is left to wait for thee,
No one thy praise to sing.

Սև-մութ պատեց աշխարհին,
Մար ու ձոր դառան արին,
Մեզ վայ բերեց էս տարին –
Ո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Deep darkness has enwrapped the world;
To mount and valley cling
Red stains of blood; this year brought woe.
Where art thou coming, Spring?

Բյուրբյուր գա՛ թող ձեն տա,
Էլ ո՞վ պիտի քեզ խնդա,
Էլ ո՞ր սիրտը կքնդա –
Չուր ես գալի, ա՛յ գարուն:

The nightingale may sing to thee;
Who else, where all are slain,
Is left to smile? What heart can stir?
O Spring, thou com'st in vain!

Բյուրբյուրն եկավ՝ վարդ չունի,
Ծաղկոցը կա՛ վարդ չունի –
Էլ ո՞վ ա որ դարդ չունի –
Ո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն:

The nightingale has come, but found
No rose with silken leaf.
Here is the flower-bed, but no flower.
Who else is free from grief?

Դու ես բերիր հավքերին,
Ո՞նց տեր ըլնեն բներին –
Սա՛ղ տեղ չկա մեր երկրին –
Չուր ես գալի, ա՛յ գարուն:

Although thou hast brought back the birds,
How shall they find their nests?
No spot in all our fatherland
Unspoiled, unruined rests.

Աշուղի բերանը փակ,
Մազ-քյամանչեն փակի տակ,
Միրտն ա էրվում անկրակ –
Ո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն:

The minstrel's mouth is closed today;
No flutes or viols ring;
His heart is burning without fire.
Where art thou coming, Spring?

Քեզ սպասող չմնաց,
Չուր ես գալի, ա՛յ գարուն:
Գովքդ ասող չմնաց -
Ո՞ր ես գալի, ա՛յ գարուն:

No one is left to praise thee now
On mountain or on plain;
No one is left to wait for thee;
O Spring, thou com'st in vain!

ARMENIAN-ENGLISH GLOSSARY

Ա

ագահ [agah] avaricious, stingy
ագահուծյուն [agahut^hyun] avarice, stinginess
ագարակ [agarak] farm
ագուսվ [agrav] crow
Ադրբեջան [Ad^orbejan] Azerbaijan
ադրբեջանական [ad^orbejanakan] Azeri, Azerbaijani
ադրբեջաներեն [ad^orbejaneren] Azeri, Azerbaijani (language)
ադրբեջանցի [ad^orbejant^si] Azeri, Azerbaijani (person)
ազատ [azat] free
ազատամիտ [azatamit] liberal
ազատել [azatel] to free, to rescue
ազատվել [azatvel] to get free
ազատություն [azatut^hyun] liberty, freedom
ազատքեղ [azatk^hegh] parsley
ազգ [azg] nation, people
ազգաբնակչություն [azgab^onakch^hut^hyun] population
ազգագրություն [azgagrut^hyun] ethnography
ազգական [azgakan] relative
ազգակից [azgakit^s] related by nationality
ազգային [azgayin] national
ազգություն [azgut^hyun] nationality
ազդ [azd] announcement, advertisement
ազդակ [azdak] factor, agent
ազդանշան [azdan^oshhan] signal
ազդել [azdel] to influence, to affect
ազդեցիկ [azdet^sik] influential
ազդեցություն [azdet^sut^hyun] influence, effect
ազդու [azdu] effective
ազնիվ [azniv] noble, honest, kind
ազնվություն [azn^ovut^hyun] nobleness, honesty, kindness
ազդր [azd^or] hip
ազնիվ [azniv] honest, noble
ազնվություն [azn^ovut^hyun] honesty
աթար [at^har] dung (used for heating)

աթու [at^hor] chair
աթուանիստ [at^horanist] chief residence (rel.)
ալարել [alarel] to procrastinate
ալեկոծել [alekot^sel] to undulate
ալիք [alik^h] wave
ալյուր [alyur] flour
արոտ [akhor] stable
արորժակ [akhorzhak] appetite
արորժելի [akhorzheli] agreeable
ախտ [akht] disease, vice
ածական [at^sakan] adjective
ածելի [at^seli] razor
ածիլել [at^silel] to shave
ածիլվել [at^silvel] to get shaved
ածուխ [at^sukh] coal, charcoal
ակ [ak] 1. gem, jewel; 2. wheel; 3. fountain
ական [akan] mine, explosive device
ականատես [akanates] eyewitness
ականջ [akanj] ear
ականջօղ [akanjogh] earring
ակնարկ [aknark] hint
ակնարկել [aknarkel] to hint
ակնթարթ [ak^ont^hart^h] wink (of an eye), second, moment
ակնկալել [ak^onkalel] to expect
ակնկալություն [ak^onkalut^hyun] expectation
ակնոց [aknot^sh] eyeglass
ակոս [akos] furrow
ակումբ [akumb] club (social)
ահ [ah] fear, terror
ահաբեկել [ahabekel] to terrorize
ահաբեկիչ [ahabekich^h] terrorist
ահաբեկչություն [ahabekch^hut^hyun] terrorism
ահագին [ahagin] enormous, large
ահավոր [ahavor] terrible
ահեղ [ahegh] cruel, terrible
աղ [agh] salt
աղալ [aghal] to grind
աղաղակ [aghaghak] scream, outcry, uproar
աղաման [aghaman] salt shaker
աղանդ [aghand] sect, heresy
աղաչել [aghach^hel] to implore, to beg

աղավնի [aghavni] dove, pigeon
աղաց [aghats^h] mill
աղբ [aghp^h] trash, waste, garbage
աղբյուր [aghp^hyur] well, spring, source
աղեղ [aghegh] bow, arch
աղետ [aghet] disaster, calamity
աղի [aghi] salty
աղիք [aghik^h] intestine, bowels
աղմկել [aghm^okel] to make noise
աղմուկ [aghmuk] noise
աղյուս [aghyus] brick
աղջիկ [aghch^hik] girl, daughter
աղվես [aghves] fox
աղտ [aght] dirt
աղքատ [aghk^hat] poor
աղքատություն [aghk^hatut^hyun] poverty
աղոթել [aghot^hel] to pray
աղոթք [aghot^hk^h] prayer
աղոտ [aghot] dim
աղցան [aghts^han] salad
աճ [ach] growth
աճել [achel] to grow
աճյուն [achyun] ashes, embers, (mortal)
 remains
ամայի [amayi] deserted
աման [aman] pot, dish, plate
ամաչել [amach^hel] to be ashamed
ամաչեցնել [amach^hets^hnel] to shame
ամաչկոտ [amach^hkot] shy, bashful
ամառ [amar] summer
ամառանոց [amara^onts^h] country house
ամբաստանել [ambastanel] to accuse, to indict
ամբարտապան [ambartavan] haughty, arrogant
ամբոխ [ambokh] crowd, mob
ամբոխավարություն [ambokhavarut^hyun]
 demagoguery
ամբողջ [amboghch^h] entire, whole
ամբողջական [amboghch^hakan] compact, total
ամբողջովին [amboghch^hovin] entirely
ամեն [amen] every, each, all
ամեն ինչ [amen inch^h] everything
ամենա- [amena-] (the) most ...
ամենուրեք [amenurek^h] everywhere
Ամերիկա [Amerika] America
Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ [Amerika-
 yi Miats^hyal Nahangner] United
 States of America
ամերիկացի [amerikats^hi] American (male)
ամերիկյան [amerikyan] American (adj.)

ամերիկուհի [amerikuihi] American (fem.)
ամիս [amis] month
ԱՄՆ = *Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ*
 [Amerikayi Miats^hyal Nahangner]
 United States of America
ամոթ [amot^h] shame
ամպ [amp] cloud
ամպամած [ampamats] cloudy, nebulous
ամսագիր [amsagir] (monthly) magazine
ամսական 1. (adj.) [amsakan] monthly
 1. (noun) [amsakan] salary
ամրանալ [amranal] to grow strong
ամրոց [amrots^h] fortress, stronghold, castle
ամուսնալուծում [amusnaluts^hum] divorce
ամուսին [amusin] husband, spouse
ամուսնանալ [amusnanal] to marry
ամուսնություն [amusnut^hyun] marriage
ամուր [amur] solid, firm, strong
ամուրի [amuri] bachelor, single (male)
այբ [ayb] name of the first letter of the
 Armenian alphabet
այբուբեն [aybuben] alphabet
այգեգործ [aygegor^ots] gardner
այգեկութ [aygekut^h] vintage
այգի [aygi] vineyard
այդ [ayt] that, this
այդչափ [aytch^hap^h] that much, so much
այդպես [aytpes] that way, so, thus
այդպիսի [aytpisi] such, similar, like that
այդքան [aytk^han] that much
այժմ [ayzh^om] now, presently
այլ [ayl] other, but
այլանդակ [aylandak] hideous, monstrous
այլապես [aylapes] otherwise
այլասերում [aylaserum] degeneration
այլև [aylev] as well
այլևս [aylev^os] anymore
այծ [ayts] goat
այն [ayn] that, it
այնչափ [aynch^hap^h] that much, as much
այնպես [aynpes] so much, that much
այնպիսի [aynpisi] such, this kind of
այնտեղ [ayntegh] there
այնքան [aynk^han] that much, so much
այո [ayo] yes
այս [ays] this
այսինքն [aysink^hen] namely, i.e.
այսչափ [aysch^hap^h] this much
այսպես [ayspes] so, this way

այսպիսի [ayspisi] this kind of
այստեղ [aystegh] here
այսքան [aysk^han] this much
այսօր [aysor] today
այտ [ayt] cheek
այր [ayr] 1. man, male; 2. cave
այրել [ayrel] to burn, to kindle
այրի [ayri] widow(er)
այրված [ayr^ovats] burnt
այրվել [ayr^ovel] to be/get burnt
այց [ayts^h] visit
այցելել [ayts^helel] to visit
այցելություն [ayts^helut^hyun] visitation
անազնիվ [anazniv] dishonest
անազնվություն [anazn^ovut^hyun] dishonesty
անալի [anali] saltless
անակնկալ [anak^onkal] surprise
անամոթ [anamot^h] shameless
անապատ [anapat] desert, wilderness
անաչառ [anach^hair] objective?
անառակ [anarak] unruly, prodigal
անասուն [anasun] animal, beast
անարատ [anarat] immaculate, pure
անարգել [anargel] to scorn, to offend
անարդար [anart^har] unjust
անբախտ [anbakht] unfortunate, unlucky
անբուժելի [anbuzheli] incurable
անգամ [ank^ham] point of time, 2 ~ twice
անգետ [anget] ignorant, unlearned
անգին [angin] priceless
անգիր [angir] by heart
անգլերեն [angleren] English (language)
Անգլիա [Anglia] England
անգլիական [angliakan] English
անգլիացի [angliats^hi] English (male)
անգլուհի [angluhi] English (fem.)
անգրագետ [ang^oraget] illiterate
անգուժ [angut^h] merciless
անգույն [anguyn] colorless
անդադար [andat^har] continuous, unceasing
անդամ [ant^ham] member, limb
անդամալույծ [ant^hamaluyts] crippled, paralyzed, invalid
անդորր [andorr] calm, peaceful
անդունդ [andund] abyss
անել [anel] to do
աներես [aneres] shameless, impudent
անզոր [anzor] powerless, weak
անընդհատ [anonthat] constantly
անթիվ [ant^hiv] innumerable

անիծել [anitset] to curse, to damn
անիմաստ [animast] meaningless
անիրավ [anirav] unjust, wrong
անիվ [aniv] wheel
անխելք [ankhelk^h] senseless, foolish
անխոհեմ [ankhothem] imprudent
անծանոթ [antsanot^h] unknown, strange
անկախ [ankakh] independent, free
անկախություն [ankakhut^hyun] independence
անկայուն [ankayun] unstable
անկանոն [ankanon] irregular
անկատար [ankatar] imperfect, incomplete
անկարգ [ankark] unruly
անկարելի [ankareli] impossible
անկարող [ankarogh] unable, incompetent
անկեղծ [ankeghets] sincere
անկյուն [ankyun] corner
անկողին [ankoghin] bed (the mattress and the bedding)
անկում [ankum] fall, decadence
անհամբեր [anhambere] impatient
անհատ [anhat] individual
անհետանալ [anhetanal] to disappear
անհոգ [anhok] careless
անհրաժեշտ [anhrazhesht] necessary
անձ [andz] person
անձամբ [andzamp] in person
անձնական [andznakan] personal, private
անձնասեր [andznaser] selfish
անձնասպանություն [andznaspanut^hyun] suicide
անձնավորություն [andznavorut^hyun] personality
անձրև [andzrev] rain
անձրևել [andzrevel] to rain
անճաշակ [anchashak] tasteless (about people)
անճարակ [ancharak] inept, stupid
անմահ [anmah] immortal
անմեղ [anmegh] innocent
անմիջապես [anmijapes] immediately
անմուսանալի [anmoʀanali] unforgettable
անշարժ [ansharzh] immobile
անշնորհակալ [anshnorhakal] ungrateful
անշուշտ [anshusht] sure, certainly
անոթի [anot^hi] hungry
անվանել [anvanel] to name, to call
անվանի [anvani] renowned
անչափ [anch^hap^h] immense, vey much
անսահման [ansahman] infinite, boundless
անսովոր [ansovor] unusual

անվնաս [anv^ənas] intact, unharmed
 անտառ [antaɾ] forest
 անտարբեր [antarber] indifferent
 անտեր [anter] unprotected, abandoned
 անտիրական [antirakan] unprotected
 անցկացնել [ants^hkats^hənel] to spend (about
 time)
 անցնել [ants^hnel] to pass (by)
 անցորդ [ants^hort^h] passer-by
 անուն [anun] name
 անուշ [anus^h] sweet
 անուշադիր [anus^hhadir] inattentive
 աշակերտ [aʃhakert] pupil, student (male)
 աշակերտուհի [aʃhakertuhi] pupil (fem.)
 աշխատասենյակ [aʃk^hhatasenyak] office,
 study room
 աշխատասեր [aʃk^hhataser] diligent
 աշխատանք [aʃk^hhatank^h] work
 աշխատասիրություն [aʃk^hhatasirut^hyun] di-
 ligence
 աշխատել [aʃk^hhatel] to work
 աշխարհ [aʃk^hharh] world
 աշխարհագրություն [aʃk^hharhagrut^hyun]
 geography
 աշխույժ [aʃk^hhuyz^h] vivacious, lively
 աշտարակ [aʃhtarak] tower
 աշուն [aʃhun] fall (season), autumn
 աչք [ač^hk^h] eye
 ապագա [apaga] future
 ապակի [apaki] glass
 ապահով [apahov] secure, safe
 ապաշխարել [apash^hk^harel] repent
 ապանի [apaini] future tense
 ապաստանել [apastanel] to take refuge
 ապացույց [apats^huyts^h] proof
 ապացուցել [apats^huts^hel] to prove
 ապտակ [aptak^h] slap
 ապրել [aprel] to live
 ապրանք [aprank^h] merchandise
 ապրելակերպ [aprelakerp] way of life
 ապրե՛ս [apres!] Good for you! Bravo!
 ապուխտ [apuk^ht] cured and spiced meat
 ապուշ [apush] stupid
 ապուր [apur] soup
 աջ [ač^h] right (side), right hand
 առագաստ [aɾagast] sail
 առագաստանավ [aɾagastanav] sailboat
 առած [aɾats] proverb
 առակ [aɾak] fable
 առաջ [aɾač^h] before, in front

առաջարկ [aɾač^hark] offer
 առաջարկել

1

բազկերակ [bazkerak] pulse
բազմա- [bazma-] multi-, poly-
բազմազան [bazmazan] diverse, manifold
բազմաթիվ [bazmat^hiv] numerous
բազմանալ [bazmanal] to multiply, to grow in number
բազմոց [bazmots^h] sofa, couch
բազմութիւն [bazmut^hyun] crowd
բազուկ [bazuk] arm, forearm
բաժակ [bazhak] cup, mug
բաժակաճառ [bazhakachar] toast (speech)
բաժանել [bazhanel] to divide, to separate
բաժանվել [bazhanvel] to separate
բաժանում [bazhanum] separation, division
բաժին [bazhin] share, part
բալա or *բալիկ* [bala or balik] cherished child, offspring
բախել [bakhel] to collide
բախվել [bakhvel] to knock, to hit
բախտ [bakhht] fate, destiny, luck
բախտավոր [bakhhtavor] lucky, happy
բակ [bak] yard, courtyard
բահ [bah] spade
բաղադրութիւն [baghadrut^hyun] composition, combination
բաղաձայն [baghadzayn] consonant
բաղդատել [baghdatel] to compare
բաղկանալ [baghkanal] to consist of, to be composed of
բաղնիք [baghnik^h] bathhouse, bathroom
բաճկոն [bachkon] waistcoat, jacket
բամբակ [bambak] cotton
բամբասանք [bambasank^h] gossip
բամբասել [bambasel] to gossip
բայ [bay] verb
բայց [bayts^h] but
բան [ban] thing; work
բանալ [banal] to open
բանալի [banali] key
բանակ [banak] army
բանական [banakan] rational
բանակցել [banakt^sel] to negotiate
բանաստեղծ [banasteghts] poet
բանավեճ [banavech] discussion
բանջարեղեն [banjareghen] vegetables
բանվոր [banvor] workman, blue-collar worker
բանվորուհի [banvoruhi] worker (fem.)
բանտ [bant] prison, jail
բանտարկել [bantarkel] to imprison, to detain
բանտարկյալ [bantarkyal] prisoner

բանտարկվել [bantark^ovel] to get jailed
բաշխել [bashkhel] to distribute
բառ [bar] word
բառարան [baran] dictionary
բաստուրմա [basturma] salted and spiced beef
բավական [bavakan] enough, sufficient
բավարար [bavarar] satisfactory
բավարարել [bavararel] to satisfy
բարակ [barak] thin
բարակել [barakel] to become thin(ner)
բարբառ [barbar] dialect
բարբարոս [barbaros] barbarian
բարգավաճել [bargavachel] to flourish, to prosper
բարդ [bart^h] compound, complex
բարեբախտ [barebakhht] fortunate
բարեբեր [bareber] fruitful, fertile
բարեգործ [baregorts] benefactor
բարեգործական [baregortsakan] benevolent
բարելավել [barelavel] to improve
բարեխիղճ [barekhighch] conscientious
բարեխոսել [barekhosel] to intercede, to speak on behalf of s.o.
բարեկամ [barekam] friend (male)
բարեկամուհի [barekamuhi] friend (fem.)
բարեկարգել [barekark^hel] to amend, to improve, to renovate
բարեկեցիկ [barekets^hik] wealthy
բարեկիրթ [barekirt^h] polite, well-behaved
բարեմաղթութիւն [baremaght^hut^hyun] wish, good wish, congratulation
բարենպաստ [baren^opast] beneficial
բարեսիրտ [baresirt] good-hearted
բարերար [barerar] benefactor
բարի [bari] good, kind
բարիք [barik^h] good deed, charity
բարկանալ [barkanal] to get angry, to get mad
բարկութիւն [barkut^hyun] anger
բարձ [barts] pillow, cushion
բարձր [barts^or] high
բարձրագույն [barts^hraguyn] supreme; upper most; higher (about education)
բարձրախոս [barts^hrakhos] 1. adj. loud (about people); 2. noun: microphone, speaker
բարձրահասակ [barts^hrahasak] tall
բարձրաձայն [barts^hradzayn] aloud
բարձրանալ [barts^hranal] to rise, to mount
բարձրացնել [bartsrats^hanel] to elevate, to raise
բարձրութիւն [barts^hrut^hyun] altitude, height
բարոյական [baroyakan] moral, ethical

բարև [barev] greeting
 բարև! [barev!] hello!
 բարևել [barevel] to salute, to greet
 բաց [batʂ^h] open
 բացակա [batʂ^haka] absent, away
 բացակայութիւն [batʂ^hakayut^hyun] absence
 բացահայտ [batʂ^hahayt] evident, obvious
 բացառիկ [batʂ^harík] exceptional
 բացառական [batʂ^harakan] ablative (case)
 բացառութիւն [batʂ^harut^hyun] exception
 բացասական [batʂ^hasakan] negative
 բացասել [batʂ^hasel] to deny
 բացատրել [batʂ^hatre] to explain
 բացատրութիւն [batʂ^hatrut^hyun] explanation
 բացարձակ [batʂ^hartʂ^hak] absolute
 բացել [batʂ^he] to open
 բացի [batʂ^hi] except
 բացիկ [batʂ^hik] postcard
 բաց կանաչ [batʂ^hkanatʂ^h] light green
 բացվել [batʂ^hvel] to open up
 բացում [batʂ^hum] opening
 բավական [bavakan] enough
 բեկանել [bekanel] to reverse (a decision)
 բեկոր [bekor] piece, fragment; remnant
 բեղ [begh] mustache
 բեղմնավոր [beghmnavor] fruitful; productive
 բեմ [bem] stage
 բեմադրել [bemadrel] to stage, to put on (a play)
 բենզին [benzin] gasoline
 բեռ [ber] burden, load
 բեռնակիր [bernakir] porter
 բեռնատար [beinatar] cargo-carrying; truck
 բերան [beran] mouth
 բերդ [bert^h] fortress, stronghold
 բերել [berel] to bring
 բերրի [berri] fruitful, fertile
 բլթամատ [b^ot^hamat] thumb
 բժիշկ [b^ozhishk] physician
 բժշկական [b^ozh^oshkakan] medical
 բիծ [bits] stain, blemish
 բլուր [b^olur] hill
 բծախնդիր [b^otsakh^ontir] pedantic, fussy
 բխել [b^okhel] to spring up, to originate
 բնագիր [b^onagir] original (work)
 բնազդ [b^onazd] instinct
 բնածին [b^onatʂin] innate, inborn
 բնական [b^onakan] natural
 բնակավայր [b^onakavayr] settlement, residence
 բնակարան [b^onakaran] apartment
 բնակելի [b^onakeli] habitable

բնակիչ [b^onakich^h] resident
 բնակչութիւն [b^onakch^hut^hyun] population
 բնակվել [b^onakvel] to reside, to live
 բնանկար [b^onan^okar] landscape
 բնաջնջել [b^onaj^onjel] to annihilate
 բնաջնջում [b^onaj^onjum] annihilation
 բնավ [b^onav] not at all, never
 բնավորութիւն [b^onavorut^hyun] nature, character
 բնորոշ [b^onorosh] typical
 բնորոշել [b^onoroshel] to characterize, to define
 բնութիւն [b^onut^hyun] nature
 բոզ [boz] whore, prostitute
 բոլոր [bolor] all
 բոլորովին [bolorovin] entirely, completely
 բողբոջ [boghboch] bud, shoot, sprout
 բողոք [boghok^h] protest, complaint, appeal
 բողոքական [boghok^hakan] protestant
 բողոքել [boghok^he] to protest
 բոշա [bosha] gipsy (*pejorative*)
 բովանդակութիւն [bovandakut^hyun] content
 բորան [boran] snowstorm
 բորբոքել [borbok^he] to inflame, to kindle
 բորբոքվել [borbok^hvel] to get inflamed, to blaze
 բորենի [boreni] hyena
 բոց [bots^h] flame, blaze
 բջիջ [b^ojjij] cell
 բռնաբարել [b^ornabarel] to force; to rape; to torture
 բռնաբարութիւն [b^ornabarut^hyun] rape
 բռնագրավել [b^ornagravel] to confiscate
 բռնակալ [b^ornakal] to tyrant
 բռնել [b^oinel] to hold (onto); to catch, to arrest
 բռնի [b^ori] forced, involuntary
 բռնութիւն [b^ornut^hyun] violence
 բռունցք [b^orunts^hkh] fist
 Բրազիլիա [Brazilia] Brasil
 բրազիլացի [brazilats^hi] Brazilian
 բրդյա [b^ort^hya] woolen
 բրինձ [brindz] rice
 բրուտ [brut] potter
 բու [bu] owl
 բութ [but^h] blunt, dull; stupid; elision mark (‘)
 բուժել [buzhel] to cure, to treat
 բուժքույր [buzhk^huyr] nurse
 բուլղարական [bulgharakan] Bulgarian (adj)
 բուլղարերեն [bulghareren] Bulgarian (language)
 Բուլղարիա [Bulgharia] Bulgaria

բույն [buyn] nest
բույս [buys] plant, herb
բույր [buyr] scent, fragrance, aroma
բուն [bun] original, proper
բուսական [busakan] vegetal
բուսակեր [busaker] vegetarian
բուրդ [burt^h] wool
բուրմունք [burmunk^h] scent, aroma
բուք [buk^h] sleet
բևեռ [bever] pole

Գ

գագաթ [gagath] top, summit, peak
գագաթնակետ [gagathnaket] peak, zenith;
 culmination, climax
գազան [gazan] beast, brute
գազանանոց [gazananoth] zoo
գազար [gazar] carrot
գաթա [gath^a] Armenian pastry
գալ [gal] to come, to arrive
գահ [gah] throne
գաղափար [gaghap^har] idea, notion, concept
գաղթ [gaght^h] emigration, migration
գաղթել [gaght^hel] to emigrate, forced to
 leave the homeland
գաղջ [gaghch] lukewarm
գաղտնի (adj.) [gaghtni] secret, undiscovered
գաղտնիք (noun) [gaghtnik^h] secret, mystery
գաղութ [gaghut^h] colony; community
գայլ [gayl] wolf
գանգ [gang] skull, cranium
գանգատ [gangat] complaint
գանգատել [gangatvel] to complain
գանգուր [gangur] curly
գանձ [gandz] treasure
գառ(նուկ) [gar(nuk)] lamb
գավազան [gavazan] cane, rod, stick
գավաթ [gavat^h] cup, glass
գավառ [gavar] province, region
գարեջուր [garejur] beer
գարի [gari] barley
գարշահոտ [garshahot] stench, stink
գարշելի [garshehi] detestable, base
գարուն [garun] spring
գդալ [g^otal] spoon
գեղագիտություն [geghagitut^hyun] aesthetics
գեղագրություն [geghagrut^hyun] calligraphy
գեղարվեստ [gegharvest] fine arts
գեղեցիկ [geghets^hik] beautiful
գեղեցկություն [geghets^hkut^hyun] beauty

գեղձ [geghdz] gland
գեղջուկ [geghjuk] peasant
գեշ [gesh] ugly
գետ [get] river
գետին [getin] ground, soil
գետնախնձոր [getnakh^ondzor] girasole
գեր [ger] fat, overweight
գերա- [gera-] over-, super-, trans-, most
գերագնահատել [gerag^onahatel] overestimate
գերադրական [geradrakan] superlative
գերազանց [gerazants^h] excellent
գերան [geran] beam, post
գերդաստան [gerdastan] family, dynasty,
 descendants
գերեզման [gerezman] grave
գերի [geri] captive, slave
գերմանական [germanakan] German (adj.)
գերմանացի [germanats^hi] German (male)
գերմաներեն [germaneren] German (language)
Գերմանիա [Germania] Germany
գերմանուհի [germanuhi] German (fem.)
գլթալ [g^oth^aal] to commiserate, to have com-
 passion
գիժ [gizh] insane, crazy, mad; stupid
գիծ [gits] line
գին [gin] price
գինի [gini] wine
գինով [ginov] drunk
գիշեր [gisher] night
գիշերանոց [gisheranoth] nightgown
գիշերել [gisherel] to stay overnight
գիտակից [gitakits^h] conscious
գիտակցություն [gitakits^hut^hyun] consciousness
գիտելիք [gitelik^h] knowledge
գիտենալ [gitenal] to know
գիտնական [gitnakan] scholar, scientist
գիտություն [gitut^hyun] science
գիտուն [gitun] knowledgeable, erudite
գիր [gir] letter, graphic sign
գիրանալ [giranal] to grow fat
գիրկ [girk] lap, bosom
գիրք [girk^h] book
գլխագիր [g^olkhagir] capital (letter)
գլխավոր [g^olkhavor] main, major
գլխարկ [g^olkhark] hat, cap
գլորել [g^olorel] to roll, to turn over
գլուխ [g^olukh] head; chief
գծել [g^otse] to draw
գմբեթ [g^ombet^h] dome
գյուղ [gyugh] village; countryside

գյուղացի [gyughats^{hi}] peasant; farmer
գյուղաքաղաք [gyughak^haghak^h] country-town, large village
գյուտ [gyut] invention
գնալ [g^onal] to go, to leave, to depart
գնահատել [g^onahatel] to value, to appreciate
գնացք [g^onats^hkh^h] train
գնել [g^onel] to buy, to purchase
գնդակ [g^ondak] ball, bullet
գնորդ [g^onort^h] buyer, customer
գնչու [g^onc^hu] gypsy
գոգնոց [goknots^h] apron
գոլ [gol] lukewarm
գոլորշի [golors^{hi}] vapor, steam
գոհ [goh] contented, satisfied
գոհանալ [gohanal] to content (oneself)
գոհար [gohar] jewel
գոհացում [gohats^hum] satisfaction
գող [gogh] thief
գողանալ [goghanal] to steal
գոմ [gom] stable, stall; barn
գոյական [goyakan] noun, substantive
գոյություն [goyut^hyun] existence, being
գոնե [gone] at least
գոչել [goc^hel] to exclaim, to shout
գոռալ [goral] to scream, to shout
գոռոզ [goroz] haughty, arrogant
գովել [govel] to praise
գովեստ [govest] word of praise
գոտի [goti] belt
գորգ [gorg] carpet, rug
գործ [gorts] work, affair, act, business
գործադուլ [gortsadul] strike (by workers)
գործազուրկ [gortsazurk] unemployed, jobless
գործածել [gortsatsel] to use, to spend
գործարան [gortsaran] factory; organ (anatomy)
գործել [gortsel] to act, to work
գործիական [gorts^{hi}akan] instrumental (case)
գործիչ [gortsich^h] agent, activist
գործիք [gortsik^h] instrument
գործողություն [gortsoghut^hyun] operation
գորտ [gort] frog
գոռեհիկ [grehik] vulgar, trivial
գտնել [g^otnel] to find
գտնվել [g^otn^ovel] to be found, to be situated
գրաբար [g^orabar] classical Armenian
գրագետ [g^oraget] literate, lettered, educated
գրագիր [g^oragir] secretary, clerk (male)
գրագրուհի [g^oragruhi] secretary, clerk (fem.)
գրադարան [g^oradaran] library, bookcase

գրախանութ [g^orak^hanut^h] bookstore
գրական [g^orakan] literary
գրականություն [g^orakanut^hyun] literature
գրապահարան [g^orapaharan] bookcase
գրասեղան [g^orasesghan] desk
գրասենյակ [g^orasesnyak] office, study room
գրասեր [g^oraser] lover of letters
գրավաճառ [g^oravach^har] bookseller
գրավել [g^oravel] to occupy, to confiscate
գրավոր [g^oravor] written, in writing
գրատախտակ [g^oratakhtak] blackboard
գրեթե [gret^he] almost, nearly
գրել [g^orel] to write
գրիչ [g^orich^h] pen
գրկել [g^orkel] to embrace
գրող [g^orog^h] writer
գրպան [g^orpan] pocket
գրություն [g^orut^hyun] writing
գրվել [g^orvel] to be written
գութ [gut^h] compassion, pity
գուլպա [gulpa] sock, stocking
գումար [gumar] sum, amount
գումարում [gumarum] assembly; addition
գույն [guyn] color
գունատ [gunat] pale
գունավոր [gunavor] colored
գուրգուրանք [gurgurank^h] affection
գուցե [guts^he] maybe, perhaps

Դ

դա [da] this, that, this one
դագաղ [dagagh] coffin
դադար [dat^har] pause, rest
դադարել [dat^harel] to stop (intr.)
դադարեցնել [dat^harets^hanel] to stop, to suspend
դաժան [dazhan] cruel, severe
դահիճ [dahich] hangman
դահուկ [dahuk] sledge, sleigh
դանակ [danak] knife
դանդաղ [dandagh] slow
Դանիա [Dania] Denmark
դանիական [daniakan] Danish
դանիացի [daniats^hi] Dane
դաշինք [dashink^h] pact, treaty
դաշնակ [dashnak] Armenian federalist
դաշնակահար [dashnakahar] pianist
դաշնակից [dashnakits^h] ally
դաշնամուր [dashnamur] piano (musical instrument)
դաշտ [dash^t] field

- դառն** [dai^ən] bitter, tart
դառնալ [daɾnal] to turn (into), to become
դաս [das] lesson, class
դասագիրք [dasagirk^h] textbook
դասախոս [dasakhos] lecturer, professor
դասական [dasakan] classical
դասակարգ [dasakark^h] rank, class (in society)
դասավանդել [dasavandel] to teach, to educate (in class)
դասարան [dasaran] class, classroom
դաստիարակ [dastiarak] educator
դաստիարակել [dastiarakeɫ] to educate
դաստիարակություն [dastiarakut^hyun] upbringing, education
դավ [dav] plot, conspiracy
դավաճան [davachan] traitor, betrayer
դավաճանել [davachanel] to betray, to plot
դատ [dat] lawsuit, cause
դատապարտել [datapartel] to condemn, to sentence
դատավարություն [datavarut^hyun] trial
դատավոր [datavor] judge
դատարան [dataran] tribunal, court
դատարկ [datark] empty
դատարկություն [datarkut^hyun] emptiness
դատել [datel] to judge
դար [dar] century
դարակ [darak] shelf; drawer
դարան [daran] snare; hiding place
դարբին [darp^hin] blacksmith
դարձյալ [darts^hyal] again, anew
դարձնել [darts^hanel] to turn, to return; to change (into)
դարման [darman] remedy, cure
դարմանել [darmanel] to remedy, to cure
դեմիկ [d^ətmik] zucchini
դեղում [d^ətmum] pumpkin, squash, zucchini
դեղ [degh] medicine, medication, drug
դեղագործ [deghagorts] pharmacist
դեղատուն [deghatun] pharmacy
դեղին [deghin] yellow
դեղձ [degh^hs^h] peach
դեղձանիկ [degh^hs^hanik] canary
դեղնել [deghnel] to turn yellow
դեմ [dem] against, opposite
դեմք [demk^h] 1. face, visage; 2. person (grammatical category)
դեպի [depi] toward
դեպք [depk^h] case; event, incident
դեռ [dei] yet, still
դեսպան [despan] ambassador
դեսպանատուն [despanatun] embassy
դերասան [derasan] actor, comedian (male)
դերասանուհի [derasanuhi] actress
դերձակ [derts^hak] tailor
դերձակուհի [derts^hakuhi] dressmaker
դերձան [derts^han] thread
դժ- [d^əzh-] mal-, dis-, un-
դժբախտ [d^əzhbakht] unfortunate, unhappy
դժգոհ [d^əzhghoh] discontent, dissatisfied
դժգույն [d^əzhguyn] discolored, pale
դժոխք [d^əzhokhk^h] hell
դժվար [d^əzhvar] hard, difficult
դիակ [diak] corpse, dead body
դիզել [dizel] to pile, to heap up, to accumulate
դիմադրել [dimadrel] to resist, to withstand
դիմակ [dimak] mask
դիմավորել [dimavoreɫ] to meet; to pick up, to fetch
դիմաց [dimats^h] facing, in front of
դիմացկուն [dimats^hkun] resitant, durable
դիպչել [dipch^hel] to touch
դիվանագետ [divanaget] diplomat
դիտավորություն [ditavorut^hyun] intention
դիտել [ditel] to observe, to watch
դիտողություն [ditoghut^hyun] observation, remark
դիրք [dirk^h] position, situation
դյուրին [dyurin] easy
դնել [d^ənel] to put, to place
դող [dogh] (1) shiver, tremor; (2) tire
դողալ [doghal] to tremble, to shake, to shiver
դպիր [d^əpir] church clerk
դպրոց [d^əprot^hs^h] school
դպրոցական [d^əprot^hs^hakan] schoolboy, school-girl, student
դրախտ [d^ərakht] paradise
դրական [d^ərakan] 1. positive 2. dative (case)
դրա համար [d^əra hamar] therefore
դրամ [dram] 1. money; 2. Armenian currency
դրացի [drats^hi] neighbor
դրոշ(ակ) [drosh(ak)] flag
դու [du] you (informal)
դուլ [duyl] pail, bucket
դռնեղուն [d^ərnedui] from door to door
դուռ [duɾ] door
դուստր [dust^ər] daughter
դուրս [durs] out
դուք [duk^h] you (formal)
դև [dev] devil, demon

Ե

եբրայական [yeprayakan] Hebrew, Hebraist
եգիպտական [yegiptakan] Egyptian, of Egypt
եգիպտացի [yegiptats^hi] Egyptian (male)
եգիպտացորեն [yegiptats^horen] corn
Եգիպտոս [Yegiptos] Egypt
եգիպտուհի [yegiptuhi] Egyptian (fem.)
եզ [yez] ox
եզակի [yezaki] singular (in grammar); unique
եզերք [yezerk^h] shore, edge, brink
եթե [yet^he] if
ելակ [yelak] strawberry
ելնել [yelnel] get up, rise; ascent, emerge
ելույթ [yeluyt^h] public appearance
ելք [yelk^h] exit
եկամուտ [yekamut] income
եկեղեցի [yekeghets^hi] church
եղանակ [yeghanak] manner, mode, melody
եղբայր [yeghp^hayr] brother
եղեգ(ն) [yegheg(n)] reed, cane
եղեռն [yeghein] great crime (used for Armenian genocide)
եղնիկ [yeghnik] roe
եղջերու [yeghjeru] deer
եղջյուր [yeghjyur] horn
եղունգ [yeghung] fingernail
ենթադրել [yent^hadrel] to suppose
ենթակա [yent^haka] subject
ենազույն [yeraguyñ] tricolor
եռալ [ye^hal] to boil
ես [yes] I, myself
եսասեր [yesaser] selfish
եսասիրություն [yesasirut^hyun] egoism
Եվրոպա [yevropa] Europe
եվրոպական [yevropakan] European
եվրոպացի [yevropats^hi] European citizen
ետ [yet] back, backward
ետև [yetev] back, behind
երազ [yeraz] dream
երաժիշտ [yerazhisht] musician
երաժշտություն [yerazhshtut^hyun] music
երախտագիտություն [yerakhtagitut^hyun] gratitude
երախտապարտ [yerakhtapart] grateful
երակ [yerak] vein
երամ [yeram] flock
երանի՛ [yerani] I wish ..., if only ...
երաշխավորագիր [yerashkhavoragir] warranty, bail
երաշխավորել [yerashkhavorel] to warrant,

to guarantee
երբ [yerp^h?] when?
երբեմն [yerp^hem^on] sometimes
երբեք [yerp^hek^h] never
երբ որ [yerp^h vor] when, whenever
երգ [yerk^h] song
երգել [yerk^hel] to sing
երգիչ [yerk^hich^h] singer (male)
երգչուհի [yerk^hch^huhi] singer (fem.)
երդում [yert^hum] oath
երդվել [yert^hovel] to oath, to swear
երեխա [yerekha] child
երեկ [yerek] yesterday
երեկո [yereko] evening
երես [yeres] face, visage
երեսուն [yeresun] thirty
երեք [yerek^h] three
երթ [yert^h] marching; journey
երթևեկել [yert^hevel] to commute
երթևեկություն [yert^hevekut^hyun] traffic, communication
երիկամ [yerikam] kidney
երիտասարդ [yeritasard] young, young man
երիտասարդություն [yeritasardut^hyun] youth
երկ [yerk] literary work
երկաթ [yerkat^h] iron (metal)
երկար [yerkar] long
երկարատև [yerkaratev] long-lasting
երկարություն [yerkarut^hyun] length
երկինք [yerkink^h] heaven, sky
երկիր [yerkir] earth, land
երկնագույն [yerknaguyñ] sky-blue
երկնային [yerknayin] heavenly, celestial
երկչոտ [yerkc^hot] timid
երկչոտություն [yerkc^hotut^hyun] timidity
երկտող [yerktogh] note, a few lines
երկրաբան [yerkraban] geologist
երկրաբանություն [yerkrabanut^hyun] geology
երկրագործ [yerkragorts] peasant, farmer
երկրագործություն [yerkragortsut^hyun] agriculture
երկրային [yerkrayin] terrestrial
երկրաշարժ [yerkrasharzh] earthquake
երկրորդ [yerkrort] second (ordinal number)
երկրպագել [yerk^orpak^hel] to worship
երկու [yerku] two
երշիկ [yershik] sausage
երջանիկ [yerjanik] happy
երջանկություն [yerjankut^hyun] happiness
երրորդ [yerrort^h] third

երևալ [yereval] to appear, to seem
երևակայել [yerevakayel] to imagine
երևակայություն [yerevakayut^hyun] imagination
Երևան [Yerevan] Yerevan (capital of Armenia)
երևույթ [yerevuyt^h] appearance, phenomenon
էփած [yep^hatʃ] cooked
էփել [yep^hel] to cook
էփվել [yep^hvel] to be cooked

Չ

զամբյուղ [zamyugh] basket
զայրանալ [zayranal] to get angry
զայրույթ [zayruyt^h] anger
զանազան [zanazan] different
զանազանել [zanazanel] to distinguish
զանգակ [zangak] bell
զանգահարել [zangaharel] to phone, to call
զանգել [zangel] to phone, to call
զառանցել [zarantʃ^hel] to rave, to be delirious
զավակ [zavak] child, offspring
Ջատիկ [Zatik] Easter
զարգանալ [zarganal] to get developed
զարգացնել [zargatʃ^hanel] to develop
զարդ [zart^h] ornament, decoration, adornment
զարդանկար [zart^han^okar] adornment, decoration
զարդարել [zart^harel] to decorate, to adorn
զարկել [zarkel] to strike, to hit
զարմանալ [zarmanal] to be surprised, to be astonished
զարմանալի [zarmanali] bizarre, strange
զարմանք [zarmank^h] astonishment, amazement
զարմիկ [zarmik] cousin
զբաղված [zbaghvats] busy, occupied
զբաղվել [zbaghvel] to occupy oneself
զբոսանք [zbosank^h] amusement, recreation
զբոսաչրջիկ [zbosash^herjik] tourist
զբոսապտույտ [zbosap^otuyt] stroll
զբոսնել [zbosnel] to take a walk, to promenade
զգալ [zgal] to feel
զգայուն [zgayun] sensitive
զգացում [zgatʃ^hum] feeling, sentiment
զգեստ [zgest] dress
զգուշ [zguys^h] careful, cautious
զգուշանալ [zguʃhanal] to avoid
զերո [zer^o] zero
զենք [zenk^h] weapon, armament
զզվանք [z^ozvank] disgust; detestation
զզվել [z^ozvel] to be disgusted, to get tired (of)

զզվելի [z^ozveli] disgusting, loathsome
զինել [zinel] to arm
զինվոր [zinvor] soldier
զիջել [zich^hel] to yield, to give in
զղջալ [z^oghjal] to repent
զմայլվել [zmaylvel] to be raptured
զոհ [zoh] victim
զոհել [zohe^l] to sacrifice
զով [zov] cool, fresh
զորք [zork^h] army, troops
զսպել [zaspel] to restrain, to curb, to repress
զվարթ [z^ovart^h] joyous, gay
զվարճանալ [z^ovarchanal] to amuse oneself, to have fun
զրկանք [z^orkank^h] privation, hardship
զրկել [z^orkel] to deprive
զրո [z^oro] zero
զրույց [z^oruiytʃ^h] conversation; tale
զրուցել [z^oruiytʃ^hel] to chat, to converse
զրպարտել [z^orpartel] to slander, to defame
զրպարտություն [z^orpartut^hyun] slander, defamation
զուգահիստություն [zugadiput^hyun] coincidence
զուգարան [zugaran] toilet, bathroom
զույգ [zuyk^h] pair; couple
զուսպ [zusp] restrained, composed
զուր [zur], *ի զուր* [i zur] in vain
զուրկ [zurk] deprived, devoid

Է

էակ [eyak] creature, being
էական [eyakan] substantial, essential
էպես [eyapes] in reality
էգ [ek^h] female
էգուց [ek^hutʃ^h] (dial.) tomorrow
էժան [ezhan] cheap, inexpensive
էժանություն [ezhanut^hyun] cheapness
էլ [el] too, also
էլեկտրակայան [elektrakayan] power station
էլեկտրական [elektrakan] electric(al)
էլեկտրականություն [elektrakanut^hyun] electricity
էլի [eli] again, too, also; nevertheless
էշ [esh] donkey, ass
էջ [ej] page
էստոնացի [estonatʃ^hi] Estonian (person)
էստոներեն [estoneren] Estonian (language)
էստոնիա [Estonia] Estonia
էություն [eyut^hyun] essence

Լ

լղճալ [əgħtʂʰal] to wish
լմբիչ [əmbiʂh] wrestler
լմբունել [əmbʰunel] to grasp, to comprehend
լմպել [əmpel] to drink
լմպելիք [əmpelikʰ] beverage, drink; liquor, spirits
լնդարձակ [əntʰartʂʰak] spacious, wide
լնդգծել [əndgʰtʂel] underline; stress; point out
լնդգրկել [əndgʰrkel] embrace; encompass
լնդդեմ [əntdem] against
լնդդիմանալ [əntdimanal] to resist, to oppose
լնդլայնել [əndlajnel] to enlarge
լնդհակառակը [əntʰhakarəkə] on the contrary
լնդհանրապես [əntʰhanrapes] in general
լնդհանուր [əntʰhanur] general; total; main
լնդհատել [əntʰhatel] to interrupt, to discontinue
լնդմիշտ [əndmiʂht] forever
լնդմիջել [əndmiçʰel] to interrupt
լնդմիջում [əndmiçʰum] intermission, pause
լնդունակ [əntʰunak] capable, apt
լնդունել [əntʰunel] to accept, to agree
լնդունելություն [əntʰunelutʰyun] reception; admission
լնդօրինակել [əntʰorinakel] to copy
լնդօրինակություն [əntʰorinakutʰyun] copy, duplicate, transcript
լնթացք [əntʰatʂʰkʰ] course
լնթերցարան [əntʰertʂʰaran] textbook, reading hall
լնթերցել [əntʰertʂʰel] course
լնթրել [əntʰrel] to have supper
լնթրիք [əntʰrikʰ] supper
լնծա [əntʂa] gift, present
լնծայել [əntʂayel] to donate
լնկալել [ənkalel] to comprehend, to perceive
լնկեր [ənker] friend (male)
լնկերակցել [ənkeraktʂʰel] to associate, to accompany
լնկերանալ [ənkeranal] to join, to accompany
լնկերություն [ənkerutʰyun] society, company, friendship
լնկերուհի [ənkeruhi] friend (female)
լնկնել [ənknel] to fall, to decline
լնկույզ [ənkuyz] walnut
լնձուղա [əndzught] giraffe
լնտանի [əntani] domestic, familiar
լնտանիք [əntanikʰ] family
լնտիր [əntir] first-class, exquisite, fine

լնտրել [əntrel] to elect, to choose
լնտրություն [əntrutʰyun] choice, election
լսա [əst] according to

Թ

թագ [tʰag] crown
թագավոր [tʰakʰavor] king
թագավորություն [tʰakʰavorutʰyun] kingdom
թագուհի [tʰakʰuhi] queen
թաթ [tʰatʰ] paw; palm (of hand)
թախիծ [tʰakħits] sorrow, grief; affliction
թակարդ [tʰakartʰ] trap, snare
թաղ [tʰagh] neighborhood
թաղամաս [tʰaghamas] district, quarter
թաղել [tʰaghel] to bury
թաղվել [tʰaghvel] to be buried
թաղում [tʰaghum] burial, funeral
թան [tʰan] tan (yogurt beverage)
թանաք [tʰanakʰ] ink
թանգարան [tʰangaran] museum
թանկ [tʰank] expensive, costly
թանկագին [tʰankagin] dear, beloved; costly, valuable
թանձր [tʰandzʰr] thick (about liquid)
թաշկինակ [tʰaʂħinak] hadkerchief
թառամել [tʰaramel] to fade, to wither
թատերական [tʰaterakan] theatrical
թատրոն [tʰatron] theatre
թարգմանել [tʰargmanel] to translate, to interpret
թարգման(իչ) [tʰargman(ichʰ)] translator, interpreter
թարգմանություն [tʰargmanutʰyun] translation, interpretation
թարգմանվել [tʰargmanvel] to be translated, to be interpreted
թարթիչ [tʰarthichʰ] eyelash
թարխուն [tʰarkħun] tarragon
թարմ [tʰarm] fresh
թարմացնել [tʰarmatʂʰənel] to freshen
թարմություն [tʰarmutʰyun] to freshen
թաց [tʰatʂʰ] wet
թափ [tʰapʰ] strength; pace; efficacy
թափառել [tʰapʰarel] to wander, to roam
թափել [tʰapʰel] to pour, to spill
թափվել [tʰapʰvel] to flow, to be poured
թաքնվել [tʰakʰnʰvel] to hide
թաքստոց [tʰakʰəstotʂʰ] hiding-place
թաքուն [tʰakʰun] secretly
թե [tʰe] that

թեթև [t^het^hev] light; easy
թել [t^hel] wire, thread
թելադրել [t^heladrɛl] to dictate, to advise
թեկնածու [t^heknatsʊ] candidate, contender
թեյ [t^hey] tea
թեյաման [t^heyaman] teapot
թեպետ [t^hepet] although
թերթ [t^hert^h] (1) newspaper; (2) leaf
թերի [t^heri] imperfect, defective, faulty
թերուծյուն [t^herut^hyun] defect, fault, short-coming
թերևս [t^herevəs] perhaps, maybe
թեփ [t^hep^h] (1) bran; (2) dandruff
թեք [t^hek^h] declined; oblique
թեև [t^heyev] although, even though
թթվասեր [t^hʰt^hvaser] sour cream
թթու [t^hʰt^hu] sour
թի(ակ) [t^hi(ak)] shovel, oar
թիավարել [t^hiavarel] to row, to paddle
թիզ [t^hiz] span of hand (unit of measure)
թիթեղ [t^hi^ht^hegh] tin
թիթեռնիկ [t^hi^ht^hernik] butterfly
թիկունք [t^hikunk^h] back; support
թիվ [t^hiv] number
թղթախաղ [t^hʰg^ht^hakhagh] card game
թղթակից [t^hʰg^ht^hakit^h] correspondent
թղթակցել [t^hʰg^ht^hakt^hel] to correspond
թմբուկ [t^hʰmbuk] drum
թմրել [t^hʰmrel] to grow numb, to get sleepy
թմրեցուցիչ [t^hʰmret^hʰt^hʰt^hʰt^hʰ] narcotic
թյուրիմացություն [t^hyurimat^hʰt^hʰyun] mis-
 understanding
թշնամի [t^hʰʂh^hnami] enemy
թշվառ [t^hʰʂh^hvar] miserable
թշվառություն [t^hʰʂh^hvarut^hyun] misery
թոթովել [t^hot^hovel] to stammer, to stutter
թողնել [t^hoghnel] to leave, to allow, to let
թողություն [t^hoghut^hyun] pardon, grace
թոնիր [t^honir] pit oven
թոշակ [t^hoshak] stipend, pension
թոռ [t^hor] grandson, granddaughter
թոք [t^hok^h] lung
թոքախտ [t^hok^hakh^ht] tuberculosis
թռիչք [t^hʰrɛt^hʰk^h] flight
թռչել [t^hʰrɛt^hʰel] to fly
թռչուն [t^hʰrɛt^hʰun] bird
թվաբանություն [t^hʰvabanut^hyun] arithmetic
թվալ [t^hʰval] to seem, to appear
թվական [t^hʰvakan] numeral, date
թվանշան [t^hʰvanʂhan] cipher, mark (school)

թվարկել [t^hʰvarkel] to count
թրջել [t^hʰrɛt^hʰel] to wet
թրջվել [t^hʰrɛt^hʰvel] to get wet
թրքահայ [t^hʰrk^hahay] Armenian from Turkey
թրքուհի [t^hʰrk^huhi] Turk (fem.)
թուզ [t^huz] fig
թուխ [t^hut^h] mulberry
թուլանալ [t^hulanal] to weaken, to soften
թուլություն [t^hulut^hyun] weakness
թուխ [t^huk^h] brown-skinned, dark-haired
թուղթ [t^hught^h] paper
թույլ [t^huy^l] weak
թույլատրել [t^huylatrel] to allow
թույն [t^huyn] poison
թունավոր [t^hunavor] poisonous
թունավորել [t^hunavorel] to poison
թուշ [t^hush] cheek
թուր [t^hur] sabre
թուրք [t^hurk^h] Turk
թուրքական [t^hurk^hakan] Turkish (adj.)
թուրքերեն [t^hurk^heren] Turkish (language)
Թուրքիա [T^hurk^hia] Turkey
թուփ [t^hup^h] bush
թուք [t^huk^h] spit
թքել [t^hʰk^hel] to spit
թև [t^hev] arm, wing

ժ

ժամ [zham] hour
ժամագործ [zhamagort^hs] watchmaker
ժամադրվել [zhamadarvel] to make an appoint-
 ment
ժամադրություն [zhamadrut^hyun] appointment
ժամական [zhamakan] hourly, per hour
ժամանակ [zhamanak] time
ժամանակակից [zhamanakakit^h] contempo-
 rary
ժամանակաշրջան [zhamanakash^herjan] epoch,
 period of time
ժամանակավոր [zhamanakavor] temporary
ժամանակացույց [zhamanakats^huyt^h] time-
 table
ժամանել [zhamanel] to arrive
ժամանց [zhamants^h] pastime
ժամանում [zhamanum] arrival
ժամացույց [zhamats^huyt^h] watch, clock
ժամկետ [zhamket] deadline
ժայռ [zhayr] cliff, rock
ժանդ [zhang] rust
ժանդոտ [zhangot] rusty

ժառանգ [zharang] heir, heiress
ժառանգել [zharangel] to inherit
ժառանգորդ [zharangort^h] heir, heiress
ժառանգություն [zharangut^hyun] inheritance, heritage
ժխտական [zh^okhtakan] negative
ժխտել [zh^okhtel] to deny
ժողով [zhoghov] meeting, assembly
ժողովրդական [zhoghov^ort^hakan] popular
ժողովուրդ [zhoghovurt^h] people
ժպիտ [zh^opit] smile
ժպտալ [zh^optal] to smile
ժուժկալ [zhuzhkal] abstinent

Ի

իբր(և) [ip^hr(ev)] as, as if
իգական [igakan] feminine, female
իզուր [izur] in vain
իժ [izh] viper
իղձ [ighz^h] desire, longing
իմ [im] my
իմանալ [imanal] to know, to realize, to be aware of
իմաստ [imast] meaning, sense
իմաստուն [imastun] wise
իմացնել [imatsh^onel] to inform; to warn
իմր [imə] mine
ինը, ինն [inə, inn] nine
ինձ [indz] me, to me
իններորդ [innerort^h] ninth
իննսուն [inn^osun] ninety
ինչ [inch^h?] what?
ինչ որ [inch^h vor] whatever
ինչպես [inch^h pes?] how?
ինչպիսի՞ [inch^h pisi?] what kind of?
ինչու՞ [inch^h u?] why?
ինչքան [inch^h k^han?] how much?
ինքը [ink^h ə] he, she, it
ինքնակենսագրություն [ink^h nakensagrut^hyun] autobiography
ինքնահոս [ink^h nahos] fountain pen
ինքնաշարժ [ink^h nasharzh] motorcar
ինքնասեր [ink^h naser] selfish
ինքնասպանություն [ink^h naspanut^hyun] suicide
ինքնուրույն [ink^h nuruyn] self-reliant, independent, original
ինքս [ink^h əs] myself
իշխան [ishkhan] prince
իշխան ձուկ [ishkhan dzuk] Sevan trout

իշխանուհի [ishkhanuhi] princess
իշխել [ishkhel] to reign
իջեցնել [ijets^h ənel] to lower, to take down
իջնել [ijnel] to descend
իսկ [isk] but, and
իսկական [iskakan] real
իսպանացի [ispanats^hi] Spanish (male)
իսկապես [iskapes] really
իսկույն [iskuyen] immediately
իսպանական [ispanakan] Spanish (adj.)
իսպաներեն [ispaneren] Spanish (language)
Իսպանիա [Ispania] Spain

իսպանուհի [ispanuhi] Spanish (fem.)
Իսրայել [Israyel] Israel
իսրայելական [israyelakan] Israelite
իսրայելացի [israyelats^hi] Israelite
իտալական [italakan] Italian (adj.)
իտալացի [italats^hi] Italian (male)
իտալերեն [italeren] Italian (language)
Իտալիա [Italia] Italy
իտալուհի [italuhi] Italian (fem.)
իր (1) [ir] thing; (2) [ir] his/her/its
իրագործել [iragortshel] to realize, to fulfill
իրադարձություն [iradartshut^hyun] event
իրադրություն [iradrut^hyun] situation
իրական [irakan] real
իրականություն [irakanut^hyun] reality
իրան [iran] bust, body, trunk
Իրան [Iran] Iran
իրանական [iranakan] Iranian (adj.)
իրանցի [irants^hi] Iranian (person)
իրապես [irapes] really
իրավ [irav] truly
իրավաբան [iravaban] lawyer
իրավագետ [iravaget] jurist
իրավամբ [iravamb] rightly
իրավունք [iravunk^h] right, entitlement
իրար [irar] each other
իրեն [iren] him/her
իրենց [irents^h] their, them
իրենք [irenk^h] they
իրիկուն [irikun] evening
իրողություն [iroghut^hyun] reality, truth
իրոք [irok^h] truly, really, in fact

Լ

լաթ [lat^h] cloth
լալ [lal] to cry
լայն [layn] broad, wide

լայնություն [laynut^hyun] width
 Լայնք [laynk^h] width
 Լանջ [lanj] slope
 Լապտեր [lapter] lantern
 Լավ [lav] good
 Լավագույն [lavaguyⁿ] the best
 Լավանալ [lavanal] to improve
 Լավաջ [lavash] lavash, Armenian flat bread
 Լավատես [lavates] optimist
 Լավացնել [lavats^hənel] to improve, to better
 Լատինական [latinakan] Latin (adj.)
 Լատիներեն [latineren] Latin (language)
 Լարել [larel] to stretch; to tune; to set (a clock)
 Լարված [larvats] tense
 Լաց [lats^h] cry, crying
 Լաց լինել [lats^h line^l] to cry
 Լափել [lap^hel] to eat, to gorge, to devour
 Լեզվաբան [lezvaban] linguist
 Լեզվաբանություն [lezvabanut^hyun] linguistics
 Լեզվախումբ [lezvak^humb] language group
 Լեզու [lezu] language, tongue
 Լեհ [leh] Polish (male)
 Լեհական [lehakan] Polish (adj.)
 Լեհաստան [Lehastan] Poland
 Լեհերեն [leheren] Polish (language)
 Լեհուհի [lehuhi] Polish (fem.)
 Լեղի [leg^hi] gall, bile
 Լեռ [le^r] mountain
 Լեցուն [lets^hun] full
 Լիզել [lize^l] to lick
 Լիմոն [limon] lemon
 Լիճ [lich^h] lake
 Լինել [line^l] to be
 Լիքը [lik^hə] plenty; full
 Լծել [l^ot^sel] to yoke
 Լկտի [l^ok^ti] impudent
 Լյարդ [lyart^h] liver
 Լոբի [lobi] beans
 Լոլիկ [lolik] tomato
 Լոկ [lok] only, just
 Լողալ [log^hal] to swim
 Լողանալ [loghanal] to bathe
 Լողարան [logharan] bathroom
 Լուել [l^orel] to remain silent
 Լուռություն [l^orut^hyun] silence
 Լսել [l^osel] to hear, to listen
 Լվանալ [l^ovanal] to wash
 Լվացարան [l^ovats^haran] sink; washroom
 Լվացք [l^ovats^hk^h] washing; laundry
 Լրագիր [l^oragir] newspaper

լրանալ [l^oranal] to end, to expire
 Լրացնել [l^orats^hənel] to complete
 Լրիվ [l^oriv] completely
 Լրտես [l^ortes] spy
 Լցնել [l^ot^sənel] to fill, to pour
 Լցոն [l^ot^səon] filling
 Լցվել [l^ot^səvel] to get filled
 Լու [lu] flea
 Լուծ [luts] 1. yoke; 2. diarrhea
 Լուծել [lutsel] to solve, to dissolve
 Լույս [luys] light, brightness
 Լուռ [lur] silent
 Լուսաբաց [lusabats^h] dawn; sunrise
 Լուսահոգի [lusahok^hi] the late; deceased
 Լուսանկար [lusan^okar] photograph
 Լուսանկարչություն [lusan^okarch^hut^hyun] photography
 Լուսավոր [lusavor] bright
 Լուսավորել [lusavore^l] to illuminate
 Լուսին [lusin] moon
 Լուր [lur] news, message
 Լուրջ [lurj] serious
 Լքել [l^ok^hel] to abandon, to leave

Խ

Խաբեբա [k^hap^heba] swindler, impostor
 Խաբել [k^hap^hel] to deceive
 Խաբուսիկ [k^hap^husik] deceitful
 Խախտել [k^hakh^htel] to displace; to violate
 Խակ [k^hak] not ripe (about fruits)
 Խաղ [k^hagh] game, play
 Խաղալ [k^haghal] to play
 Խաղալիք [k^haghalik^h] toy
 Խաղաղ [k^hag^hagh] calm, peaceful
 Խաղաղություն [k^hag^haghut^hyun] peace
 Խաղող [k^hag^hogh] grapes
 Խայթել [k^hayt^hel] to sting, to prick
 Խայտառակ [k^haytarak] disgraceful, infamous
 Խանգարել [k^hangare^l] to disturb, to annoy
 Խանդ [k^hand] jealousy
 Խանութ [k^hanut^h] shop, store
 Խաչ [k^hach^h] cross, crucifix
 Խաչաձև [k^hach^hadzev] in the form of a cross
 Խառն [k^hair^on] mixed
 Խառնել [k^hairnel] to mingle, to mix
 Խավար [k^havar] dark(ness)
 Խարդախ [k^hardakh] fraudulent, tricky
 Խարիսխ [k^harisk^h] anchor
 Խելագար [k^helagar] mad, crazy
 Խելացի [k^helats^hi] intelligent, clever

խելոք [kʰelokʰ] wise, intelligent, clever
խելք [kʰelkʰ] brains, intelligence; wisdom
խեղդել [kʰeghdɛl] to strangle, to choke
խեղճ [kʰeghɟʰ] poor, unfortunate
խենթ [kʰentʰ] stupid, crazy, insane
խզել [kʰəzɛl] to break off, to pull away
խթան [kʰtʰan] spur; incentive
խիզախ [kʰizakʰ] brave, courageous
խիղճ [kʰighɟʰ] conscience
խիստ [kʰist] strict, severe
խիտ [kʰit] dense, thick
խղճալ [kʰəghɟʰal] to pity
խճուղի [kʰtʰɟʰugʰi] main road
խմբագրել [kʰmbagrel] to edit
խմբագրիչ [kʰmbagriɟʰ] editor
խմբագրություն [kʰmbagrutʰyun] edition
խմել [kʰmɛl] to drink
խմիչք [kʰmichʰkʰ] conscience
խմոր [kʰmor] dough
խնամել [kʰnamɛl] to take care
խնայել [kʰnayɛl] to save, to spare; to set aside for future use
խնդիր [kʰntʰir] matter, problem, question
խնդրանք [kʰntʰrankʰ] request, demand
խնդրել [kʰntʰrel] to ask, to beg, to request
խնձոր [kʰndzor] apple
խնձորենի [kʰndzorenɪ] apple tree
խնջուկք [kʰnɟjukʰ] feast, dinner party; good cheer
խոզ [kʰoz] pig
խոհանոց [kʰohanotʰsʰ] kitchen
խոհեմ [kʰohɛm] prudent
խոհեմություն [kʰohɛmutʰyun] prudence
խողովակ [kʰoghovak] pipe, tube
խոյ [kʰoy] ram
խոնավ [kʰonav] humid
խոնավություն [kʰonavutʰyun] humidity
խոնարհ [kʰonarh] humble
խոնարհվել [kʰonarhvel] to bow
խոշոր [kʰoshor] huge, large, gross
խոչընդոտ [kʰoɟʰəndot] obstacle
խոսակից [kʰosakitsʰ] speech partner
խոսակցել [kʰosaktʰɛl] to converse
խոսակցություն [kʰosaktʰutʰyun] conversation
խոսել [kʰosɛl] to speak
խոստանալ [kʰostanal] to promise
խոսք [kʰoskʰ] speech, spoken word, phrase
խոտ [kʰot] grass, turf; herbage
խոր [kʰor] deep, profound

խորամանկ [kʰoramank] sly, cunning, crafty
խորթ հայր [kʰortʰ hayr] stepfather
խորթ մայր [kʰortʰ mayr] stepmother
խորհել [kʰorhɛl] to think, to meditate, to reflect
խորհրդակցել [kʰorhʰrtʰaktʰɛl] to consult
խորհուրդ [kʰorhʰrtʰ] advice; thought; counsel
խորոված [kʰorovatsʰ] roasted, grilled, broiled; barbecue
խորովել [kʰorovel] to barbecue, to roast
խորտակել [kʰortakɛl] to destroy
խորություն [kʰorutʰyun] depth
խուլել [kʰʰovel] to break up, to become alienated, to not talk to each other
խրատ [kʰrat] advice
խրատել [kʰratɛl] to advise
խրխինջ [kʰrkʰinj] neigh
խրխնջալ [kʰrkʰnɟʰal] to neigh
խուժան [kʰuzʰan] crowd, mob
խուլ [kʰul] deaf
խուճապ [kʰuɟʰap] panic, alarm
խումբ [kʰumb] group
խուսափել [kʰusapʰɛl] to avoid, to shun
խուց [kʰutsʰ] cell
խուփ [kʰupʰ] cover, lid
խփել [kʰpʰɛl] to hit, to attack

Մ

ծագել [tsakʰɛl] 1. to originate; 2. to rise (about the sun)
ծագում [tsakʰum] origin
ծախել [tsakʰɛl] to sell
ծախս [tsakʰs] expense
ծախսել [tsakʰsɛl] to spend, to expend
ծածկել [tsatskɛl] to cover
ծածկոց [tsatskotʰsʰ] cover, tablecloth; bed-spread
ծածկվել [tsatskəvel] to get covered
ծակ [tsak] hole, opening
ծակել [tsakɛl] to pierce, to prick
ծաղիկ [tsaghik] flower
ծաղկավետ [tsaghkavɛt] abounding with flowers, florid
ծաղկել [tsaghkɛl] to bloom
ծաղր [tsaghʰr] sarcasm, ridicule; joke
ծաղրել [tsaghʰrɛl] to ridicule
ծամել [tsamɛl] to chew
ծամոն [tsamon] chewing gum
ծայր [tsayr] edge, end, border
ծայրահեղ [tsayrahegh] extreme; absolute
ծանոթ [tsanotʰ] known, acquaintance

ծանր [tʃan^ər] heavy
ծառ [tʃaɾ] tree
ծառա [tʃaɾa] servant, valet
ծառայել [tʃaɾajel] to serve, to wait upon
ծավալ [tʃaval] volume
ծարավ [tʃarav] thirst, thirsty
ծափ [tʃap^h] clap
ծափահարություն [tʃap^haharut^hyun] applause
ծեծ [tʃets] beating
ծեծել [tʃetsel] to beat
ծեր [tʃer] (about people) old
ծերություն [tʃerut^hyun] old age
ծիածան [tʃiatsan] (1) rainbow; (2) iris
ծիլ [tʃil] bud, sprout
ծիծ [tʃits] breast; udder
ծիծաղ [tʃitsagh] laughter
ծիծաղել [tʃitsaghel] to laugh
ծիծաղելի [tʃitsagheli] ridiculous
ծիծեռնակ [tʃitʃeɾnak] swallow (bird)
ծիրան [tʃiran] apricot
ծխահոտ [tʃ^əkhakhot] tobacco
ծխել [tʃ^əkhel] to smoke
ծնել [tʃ^ənel] to give birth
ծննդավայր [tʃ^ən^əndavayr] birthplace
ծնողներ [tʃ^ənoghner] parents
ծնոտ [tʃ^ənot] jaw
ծնվել [tʃ^ənvel] to be born
ծնունդ [tʃ^ənund] birth
Ծնունդ [tʃ^ənund] Christmas
ծով [tʃov] sea
ծոց [tʃots^h] (1) breast, bosom; (2) gulf
ծռել [tʃ^ərel] to bend
ծռվել [tʃ^ərvel] to incline, to be bent
ծրագիր [tʃ^əragir] program
ծրար [tʃ^ərar] package, envelope
ծուղակ [tʃughak] trap
ծուլ [tʃuyl] lazy
ծունկ [tʃunk] knee
ծուռ [tʃur] crooked

Կ

կազդուրել [kazdurel] to invigorate, to vivify
կազմակերպել [kazmakerpel] organize
կազմակերպություն [kazmakerput^hyun] organization
կազմել [kazmel] to form, to constitute
կաթ [kat^h] milk
կաթիլ [kat^hel] drop
կաթողիկոս [kat^hoghikos] Catholicos, Patriarch of all Armenians

կաթսա [kat^hsa] kettle
կախել [kakhel] to hang
կակաչ [kakach^h] poppy
կահույք [kahuyk^h] furniture
կաղամբ [kaghamb] cabbage
Կաղանդ [Kaghand] New Year's Day
կաղապար [kaghapar] pattern
կաղին [kaghin] hazelnut
կաղնի [kaghni] (1) oak; (2) hazel bush
կամ [kam] or
կամայական [kamayakan] arbitrary
կամար [kamar] arch
կամաց [kamatʃ^h] slow(ly)
կամուրջ [kamuraj] bridge
կամք [kamk^h] will power
կայարան [kayaran] train station
կայծ [kayts] sparkle
կայծակ [kaytsak] lightning
կայսր [kays^ər] Emperor
կայտառ [kaytar] robust
Կանադա [Kanada] Canada
կանադական [kanadakan] Canadian
կանադացի [kanadatʃ^hi] Canadian (male)
կանադուհի [kanaduhi] Canadian (fem.)
կանաչ [kanach^h] green
կանաչեղեն [kanach^heghen] green vegetables, greens; grass, herbs
կանգառ [kangaɾ] stop, station
կանգնել [kangnel] to stop, to stand (up)
կանթեղ [kant^hegh] lamp
կանխել [kankhel] to prevent; to avert
կանխիկ [kankhik] cash
կանոն [kanon] rule, regulation, law
կանոնադրություն [kanonadrut^hyun] constitution; charter
կանոնավոր [kanonavor] regular
կանչել [kanch^hel] to call
կաշառակերություն [kasharakerut^hyun] bribery, corruption
կաշառել [kasharel] to bribe
կաշառք [kashark^h] bribe, bribery, corruption
կաշի [kashi] leather, skin
կաշկանդել [kashkandel] to bind, to restrain; to hinder
կաչաղակ [kach^haghak] magpie
կապ [kap] tie, link; communication; connection
կապել [kapel] to link, to bind, to tie
կապիկ [kapik] monkey
կապույտ [kapuyt] blue
կառավարել [karavarel] to govern

- կառավարութիւն* [kaɾavarut^hyun] government
կառուցել [kaɾut^sel] to build
կառուցող [kaɾut^sogh] builder
կառուցվածք [kaɾut^svatsk^h] structure
կառք [kaɾk^h] coach, carriage
կասկած [kaskats] doubt; skepticism
կասկածել [kaskatsel] to suspect, to doubt
կավիճ [kavich] chalk
կատակ [katak] joke, fun
կատաղի [kataghi] fierce, wild; furious
կատարել [katarel] to fulfill
կատարելութիւն [katarelut^hyun] perfection
կատարյալ [kataryal] perfect
կատու [katu] cat
կար [kar] (1) sewing; (2) there was
կարագ [karak^h] butter
կարապ [karap] swan
կարաս [karas] water jar
կարգ [kark^h] order, rule; rank, row
կարգապահ [karkapah] orderly
կարդալ [kart^hal] to read
կարել [karel] to sew
կարելի [kareli] possible
կարեկցել [karekts^hel] to have compassion with
կարենայ [karenal] to be able
կարիք [karik^h] demand, need
կարծել [kart^sel] to think, to presume
կարծիք [kart^sik^h] opinion
կարծր [kart^sor] hard, tough
կարկանդակ [karkandak] cake, pastry
կարկուտ [karkut] hail
կարճ [karc^h] short, brief
կարմիր [karmir] red
կարմիր պղպեղ [karmir p^oghpegh] red pepper
կարող [karogh] able
կարողանալ [karogh^hanal] to be able
կարոտ [karot] (1) (adj.) needy, in want of;
 (2) (noun) nostalgia
կարտել [karotel] to miss
կարևոր [karevor] important, necessary
կացին [kats^hin] adze
կացութիւն [kats^hut^hyun] situation, status,
 condition
կավ [kav] clay
կավիճ [kavich] chalk
կափարիչ [kap^harich^h] lid, cover
կաքավ [kak^hav] partridge
կեղեքել [keghek^hel] to exploit
կեղծ [keghts] fake, false
կեղծավոր [keghtsavor] hypocrite
կեղտ [keght] dirt
կեղտոտ [keghtot] dirty
կեղև [keghév] peel, bark
կենալ [kenal] to stay, to remain, to stop, to lie
կենդանի [kent^hani] (1) (adj.) alive; (2) (noun)
 animal
կենսաբանութիւն [kensabanut^hyun] biology
կենսական [kensakan] vital
կենտրոն [kentron] center
կեռաս [kefas] cherry
կես [kes] half; part
կեսգիշեր [kesgisher] midnight
կեսօր [kesor] noon, midday; daytime
կետ [ket] point, dot, full stop
կետադրութիւն [ketadrut^hyun] punctuation
կերակրել [kerakrel] to feed, to nourish
կերակուր [kerakur] meal, food
կերպ [kerp] manner, way
կերպար [kerpar] character, features
կեցցե՛ [ket^sts^he] long live!
կզակ [k^ozak] chin, jaw
կին [kin] woman, wife
կիսամյա [kisamya] semi-annual
կիսատ [kijat] incomplete, partially done
կիրակի [kiraki] Sunday
կիրք [kirk^h] passion
կլոր [k^olor] round
կծել [k^otsel] to bite
կծծի [k^ots^hsi] stinging
կկու [k^oku] cuckoo
կղզի [k^ok^hzi] island
կղկղանք [k^ok^hk^ok^hank^h] fecal matter, excre-
 ment; dung
կրճտացնել [k^or^hatats^hanel] to gnash, to grind
կմախք [k^omakhk^h] skeleton
կյանք [kyank^h] life
կնիք [k^onik^h] stamp, seal; impression, mark
կնճիթ [k^onc^hit^h] trunk
կնճիւր [k^onc^hhir] wrinkle
կնճռոտ [k^onc^hrot] wrinkled, complicated
կնքահայր [k^onk^hahayr] godfather
կնքամայր [k^onk^hamayr] godmother
կնքել [k^onk^hel] 1. to baptize, to christen; 2. to
 seal
կշեռք [k^os^hheik^h] balance, scale
կշիւ [k^os^hhir] weight
կշռել [k^os^hhrel] to weigh
կշտամբել [k^os^htambel] to reproach, to con-
 demn
կշտանալ [k^os^htanal] to be satiated, to have

enough (food)

կոթ [kot^h] handle
 կոթող [kot^hogh] monument, obelisk
 կոխ [kokh] wrestling
 կոխել [kokhel] to tramp, to press
 կոկիկ [kokik] tidy, neat
 կոկոն [kokon] bud
 կոկորդ [kokort^h] throat
 կող [kogh] rib, flank, side
 կողմ [koghm] side
 կողմնակի [koghmnaki] secondary, oblique
 կողմնացույց [koghmnats^huyts^h] compass
 կողմնորոշել [koghmnoroshel] to orient
 կողոպտել [koghoptel] to rob, to steal
 կողպել [koghpel] to lock, to close
 կողպեք [koghpek^h] lock
 կողք [koghk^h] side; cover (of a book)
 կողքը [koghk^hə] nearby
 կոճակ [kochak] button
 կոնք [konk^h] waist
 կոշիկ [koshik] shoe
 կոշկակար [koshkakkar] shoemaker
 կոշտ [kosht] rude, coarse, impolite
 կոչ [koch^h] call, appeal
 կոչել [koch^hel] to name, to call, to appeal
 կոչվել [koch^hvel] to be called
 կոպիտ [kopit] rude, uncivil
 կոտրել [kotrel] to break, to smash
 կորանայ [kor] to bow, to bend
 կորիզ [koriz] kernel, stone; nucleus
 կործանել [kortshanel] to destroy
 կործանում [kortshanim] destruction
 կործանվել [kortshanel] to get destroyed
 կորչել [korch^hel] to get lost
 կորցնել [kortsh^hnel] to lose
 կորուստ [korust] loss, detriment
 կպչել [k^əpch^hel] to stick
 կռահել [k^ərahel] to guess
 կռիվ [k^əriv] battle, fight; war
 կռվել [k^ərvel] to fight
 կռունկ [k^ərunk] 1. crane (bird); 2. crane (machine)
 կսկիծ [k^əskits] grief, sorrow
 կտակ [k^ətak] testament
 կտավ [k^ətav] linen; work of art, painting
 կտոր [k^ətor] piece
 կտրել [k^ətrel] to cut
 կտրուկ [k^ətruk] concise; sharp; decisive
 կտուր [k^ətur] roof
 կտուց [k^ətuts^h] beak

կրակ [k^ərak] fire
 կրակել [krakel] to open fire
 կրել [k^ərel] to carry, to bear
 կրթել [k^ərt^hel] to educate
 կրթիված [k^ərt^hvats] educated
 կրթություն [k^ərt^hut^hyun] education
 կրիա [krya] turtle
 կրկես [k^ərkes] circus
 կրկին [k^ərkin] again
 կրկնակոշիկ [k^ərknakoshik] overshoe
 կրկնել [k^ərknel] to repeat
 կրկնություն [k^ərknut^hyun] to repeat
 կրճատել [k^ərchatel] to reduce
 կրտսեր [k^ərtser] younger
 կրոն [kron] religion
 կրոնական [kronakan] religious
 կրոնավոր [kronavor] clergyman
 կուլ տալ [kul tal] to swallow
 կույր [kuyr] blind
 կուտ [kut] seed, grain, pit
 կուտակել [kutakel] to accumulate
 կուրծք [kurtshk^h] breast

Հ

Հագնել [hak^hnel] to wear, to put on
 Հագնվել [hak^hn^əvel] to dress oneself, to get dressed
 Հագուստ [hak^hust] dress, garment
 Հագուստեղեն [hak^husteghen] clothing, garments
 Հազ [haz] cough
 Հազալ [hazal] to cough
 Հազար [hazar] thousand
 Հազիվ [haziv] hardly
 Հազվադյուտ [hazvagyut] rare
 Հազվադեպ [hazvadep] rare(ly), scarce(ly)
 Հալածանք [halatsank^h] persecution
 Հալածել [halatshel] to persecute
 Հալեցնել [halets^hnel] to melt (trans.)
 Հալվել [halvel] to melt (intrans.)
 Հակա- [haka-] anti-
 Հակակրել [hakakrel] to dislike
 Հակառակ [hakararak] contrary, opposite, adverse
 Հակառակորդ [hakarakort^h] adversary
 Հակասել [hakasel] to contradict
 Հակասություն [hakasut^hyun] contradiction
 Հաղթանակ [haght^hanak] victory
 Հաղթել [haght^hel] to win, to conquer
 Հաղորդել [haghort^hel] to inform, to notify; to

- declare
- Հաճախ [hachakh] often
- Հաճախել [hachakhel] to frequent
- Հաճախորդ [hachakhort^h] customer, client
- Հաճելի [hacheli] pleasant, enjoyable
- Հաճույք [hachuyk^h] pleasure
- Համ [ham] taste, flavor
- Համազգեստ [hamazgest] uniform
- Համախմբել [hamakh^hmbel] to bring together, to gather
- Համախմբվել [hamakh^hmbvel] to come together, to gather
- Համակարգիչ [hamakark^hich^h] computer
- Համակրելի [hamakreli] lovely, good-looking
- Համաձայն [hamadzayn] agreed, concordant
- Համաձայնվել [hamadzayn^ovel] to agree
- Համաշխարհային [hamashkharhayin] international
- Համաչափ [hamach^hap^h] proportional
- Համառ [hamar] stubborn, tenacious
- Համառոտ [hamarot] short, brief
- Համար [hamar] 1. for; 2. number
- Համարել [hamarel] to count, to consider
- Համարձակ [hamarts^hak] bold, frank
- Համարձակվել [hamarts^hakvel] to dare
- Համարվել [hamarvel] to be considered
- Համացանց [hamats^hants^h] internet
- Համբավ [hambav] fame
- Համբերել [hamp^herel] to have patience
- Համբերություն [hamp^herut^hyun] patience
- Համբույր [hamp^huyr] kiss
- Համբուրել [hamp^hurel] to kiss
- Համեղ [hamegh] tasty
- Համեմատ [hamemat] according to
- Համեմատություն [hamematut^hyun] comparison
- Համեստ [hamest] modest
- Համերաշխ [hamerashkh] harmonious
- Համոզել [hamozel] to convince
- Համով [hamov] tasty
- Հայ [hay] Armenian
- Հայաստան [Hayastan] Armenia
- Հայելի [hayeli] mirror
- Հայերեն [hayeren] Armenian (language)
- Հայկական [haykakan] Armenian (adj.)
- Հայհոյել [hayhoyel] to curse
- Հայտագիր [haytagir] announcement, program
- Հայտարարել [haytararel] to announce, to declare, to proclaim
- Հայտարարություն [haytararut^hyun] announcement, declaration
- Հայտնել [haytnel] to reveal, to express
- Հայտնի [haytni] evident, obvious, clear
- Հայտնություն [haytnut^hyun] revelation
- Հայր [hayr] father
- Հայրենակից [hayrenakit^h] compatriot
- Հայրենասեր [hayrenaser] patriot
- Հայրենասիրություն [hayrenasirut^hyun] patriotism
- Հայրենիք [hayrenik^h] fatherland
- Հայցական [hayts^hakan] accusative (case)
- Հայուհի [hayuhi] Armenian (fem.)
- Հանգ [hang] rhyme
- Հանգամանք [hangamank^h] circumstance, condition
- Հանդիսա [hangist] quiet; peaceful; easy-going
- Հանդչել [hangch^hel] to relax, to rest
- Հանգստանալ [hang^ostanal] to rest
- Հանդրվան [hang^orvan] halt
- Հանդեպ [handep] toward
- Հանդես [handes] show, parade, spectacle
- Հանդերձանք [handerts^hank^h] wardrobe (clothing)
- Հանդերձարան [handerts^haran] wardrobe (location)
- Հանդիմանել [handimanel] to scold
- Հանդիպել [handipel] to meet
- Հանդիպում [handipum] meeting, encounter
- Հանդիսատես [handisates] spectator
- Հանել [hanel] to remove, to take out
- Հանելուկ [haneluk] riddle
- Հանկարծ [hankarts] suddenly, at once
- Հանձն առնել [handz^on arnel] to undertake
- Հանձնարարել [handz^onararel] to instruct, to recommend, to advise
- Հանձնել [handznel] to entrust, to remit
- Հանճար [hanchar] genius
- Հանճարեղ [hancharegh] genial
- Հանրածանոթ [hanrats^onot^h] famous
- Հանրակառք [hanrakaik^h] tramway
- Հանցանք [hants^hank^h] fault, guilt, wrong
- Հանցավոր [hants^havor] guilty
- Հանուն [hanun] in the name of, for the sake of
- Հանքային [hank^hayin] mineral
- Հաշիվ [hashiv] account
- Հաշվապահ [hashvaph] accountant
- Հաշվել [hashvel] to count
- Հաշտ [hashht] harmonious
- Հաշտվել [hashht^hvel] to reconcile
- Հաշտություն [hashhtut^hyun] peace, conciliation

- հաչել* [hach^hel] to bark
հաջող [hajogh] successful
հաջողվել [hajoghvel] to succeed, to be successful
հաջողություն [hajoghut^hyun] success, good luck
հաջորդ [hajort^h] following, next
հառաչել [harach^hel] to sigh, to sob
հասակ [hasak] height; age
հասարակ [hasarak] common, ordinary
հասարակություն [hasarakut^hyun] society; community
հասկանալ [haskanal] to understand
հասկանալի [haskanali] understandable
հասկացություն [haskats^hut^hyun] notion, concept, idea
հասնել [hasnel] to reach, to arrive
հաստ [hast] thick, bulky
հաստատ [hastat] firm, stable, sure
հաստատել [hastatel] to confirm
հասցե [hasts^he] address
հասույթ [hasuyt^h] income, profit
հասուն [hasun] mature, ripe
հավ [hav] chicken
հավանաբար [havanabar] probably
հավանել [havanel] to like; to assent, to approve
հավանություն [havanut^hyun] approval
հավասար [havasar] equal, similar
հավասարություն [havasartut^hyun] equality
հավատալ [havatal] to believe, to trust
հավատարիմ [havatarim] faithful
հավատարմություն [havatarmut^hyun] fidelity
հավատք [havatk^h] belief, faith
հավաքել [havak^hel] to collect
հավաքել [havak^hel] to gather
հավաքվել [havak^hvel] to collect, to gather
հավաքույթ [havak^huyt^h] gathering
հավերժ [haverzh] eternal, forever
հավիտենական [havitenakan] eternal, forever
հատ [hat] piece
հատակ [hatak] bottom
հատակագիծ [hatakagits] plan, map
հատկապես [hatkapes] especially, specifically
հատկություն [hatkut^hyun] quality, trait
հատոր [hator] volume (book)
հատուկ [hatuk] special, proper
հատուցել [hatuts^hel] to compensate, to restore, to pay back
հարաբերական [haraberakan] relative
հարաբերություն [haraberut^hyun] relation
հարազատ [harazat] close relative, kinfolk
հարավ [harav] south
հարբած [harpats^h] drunk, intoxicated
հարբուխ [harpukh] a cold, flu
հարգանք [hargank^h] respect, esteem
հարգել [hargel] to respect
հարգելի [hargeli] respectable
հարթ [hart^h] smooth, plane
հարկ [hark] floor, storey; home;
հարկ [hark] taxes
հարձակում [harts^hakum] attack
հարմար [harmar] suitable, convenient
հարյուր [haryur] hundred
հարս [hars] bride, daughter-in-law, sister-in-law
հարսանիք [harsanik^h] wedding
հարստանալ [har^ostanal] to become rich
հարստություն [har^ostut^hyun] wealth
հարված [harvats] hit, blow
հարվածել [harvatsel] to hit, to blow
հարց [harts^h] question
հարցնել [harts^hanel] to ask (a question)
հարուստ [harust] rich, wealthy
հարևան [harevan] neighbor
հաց [hats^h] bread
հեղնանք [hegnank^h] sarcasm
հեղնել [hegnel] to ridicule, to be sarcastic
հեզ [hez] mild, meek
հեթանոս [het^hanoss] pagan
հեծանիվ [hetsaniv] bicycle
հեկեկալ [hekekal] to sob
հեղափոխություն [heghap^hokhut^hyun] revolution
հեղինակ [heghinak] author
հեշտ [hesht] easy
հեռագիր [heragir] telegram
հեռախոս [herakhos] telephone
հեռանալ [heranal] to go away
հեռանկար [heranakar] perspective
հեռավոր [heravor] distant
հեռավորություն [heravorut^hyun] distance
հեռու [heru] far
հեռուստատեսություն [herustatesut^hyun] television
հետաքրքիր [hetak^hark^hir] curious
հետաքրքրական [hetak^hark^hrakan] interesting
հետզհետե [het^oz-hete] gradually
հետո [heto] after
հետք [hetk^h] trace, footprint
հետևանք [hetevank^h] result

Հետևանքով [hetevank^hov] as a result of
 Հետևել [hetevel] to follow
 Հերոս [heros] hero
 Հեքիաթ [hek^hiat^h] fairy tale
 Հզոր [hazor] powerful
 Հիանալ [hianal] to admire, to be charmed
 Հիանալի [hianali] wonderful, marvelous
 Հիասթափվել [hiast^hap^hvel] to get disappointed
 Հիացում [hiats^hum] admiration
 Հիմա [hima] now
 Հիմար [himar] crazy, stupid
 Հիմնել [himnel] to found, to establish
 Հիմք [himk^h] basis, foundation
 Հինգ [hing] five
 Հինգերորդ [hingerort^h] fifth
 Հինգշաբթի [hingshap^hti] Thursday
 Հիշատակ [hishatak] souvenir, memory
 Հիշատակել [hishatakel] to mention
 Հիշել [hishel] to remember
 Հիշողություն [hishoghut^hyun] memory
 Հիսուն [hisun] fifty
 Հիսուներորդ [hisunerort^h] fiftieth
 Հիսուս [Hisus] Jesus
 Հիվանդ [hivand] ill, sick
 Հիվանդանալ [hivandanal] to get ill, sick
 Հիվանդանոց [hivandanots^h] hospital
 Հղի [h^oghi] pregnant
 Հմայել [h^omayel] to charm
 Հմուտ [h^omut] skilled
 Հյուլե [hyule] nucleus
 Հյուպատոս [hyupatos] consul
 Հյուսիս [hyusis] north
 Հյուր [hyur] guest
 Հյուրանոց [hyuranots] hospice, hotel
 Հյուրասենյակ [hyurasenyak] guest room
 Հյուրասեր [hyuraser] hospitable
 Հյուրասիրություն [hyurasirut^hyun] hospitality
 Հնար [h^onar] means, way
 Հնարավոր [h^onaravor] possible
 Հնարավորություն [h^onaravorut^hyun] possibility, opportunity
 Հնչել [h^onch^he]l] to sound
 Հնչյուն [h^onch^hyun] sound
 Հոգալ [hok^hal] to take care
 Հոգեբանություն [hok^hebanut^hyun] psychology
 Հոգեկան [hok^hekan] spiritual
 Հոգի [hok^hi] soul, person
 Հոգնած [hok^hnats] tired

Հոգնակի [hok^hnaki] plural
 Հոգնել [hok^hnel] to get tired
 Հոգս [hok^hs] worry; concern
 Հող [hod] article; joint (anat.)
 Հոված [hodvats] article
 Հող [hogh] earth, ground, soil, land
 Հողագործ [hoghagorts] agronomist; farmer
 Հոնք [honk^h] eyebrow
 Հոշոտել [hoshotel] to tear to pieces
 Հոռետես [horetet] pessimist
 Հոսանք [hosank^h] flow, current, stream
 Հոսել [hosel] to run, to flow
 Հով [hov] cool, fresh
 Հովանոց [hovanots^h] umbrella
 Հովիվ [hoviv] shepherd
 Հովիտ [hovit] valley, dale
 Հոտ [hot] 1. smell; 2. flock
 Հոտել [hotel] to stink, to rot
 Հոտոտել [hototel] to smell (trans.)
 Հոր [hor] well
 Հորաքույր [horak^huyr] paternal aunt
 Հորդանան [Hordanan] Jordan
 Հորեղբայր [horeghp^hayr] paternal uncle
 Հորթ [hort^h] calf (young cattle)
 Հորինել [horinel] to make up, to create
 Հպատակ [h^opatak] citizen, subject
 Հպատակություն [h^opatakut^hyun] citizenship
 Հպարտ [h^opart] proud
 Հպարտանալ [h^opartanal] to pride oneself
 Հպարտություն [h^opartut^hyun] pride
 Հռչակավոր [h^orch^hakavor] well-known, famous
 Հսկա [h^oska] giant, huge
 Հսկել [h^oskel] to watch, to attend
 Հստակ [h^ostak] clear
 Հրաժարական [hrazharakan] resignation
 Հրաժարվել [hrazharvel] to resign
 Հրաժեշտ [hrazhesht] farewell
 Հրահանգ [hrahang] instruction, order
 Հրահանգել [hrahangel] to instruct
 Հրամայել [hramayel] to command, to order
 Հրաման [hraman] order
 Հրամցնել [hramts^hanel] to offer, to serve
 Հրաշագործ [hrahagorts] miracle-worker
 Հրաշալի [hrahshali] wonderful, marvelous
 Հրաշալիք [hrahshalik^h] wonder, marvel
 Հրաշք [hrahshk^h] miracle
 Հրապարակ [hraparak] square
 Հրապույր [hrapuyr] charm
 Հրապուրել [hrapurel] to charm

հրապուրիչ [hrapurich^h] charming
հրատարակել [hratarakel] to publish
հրատարակիչ [hratarakich^h] publisher
հրավեր [hraver] invitation
հրավիրել [hravirel] to invite
հրդեհ [h^ordeh] fire
հրեա [h^orya] Hebrew, Jewish (person)
հրեական [hreakan] Hebrew, Jewish (adj.)
հրել [h^orel] to push
հրեշ [hresh] monster
հրեշտակ [hreshhtak] angel
հրետանի [hretani] canon, artillery
հրեուհի [hreyuhi] Jewish (fem.)
հրճվանք [h^orchvank^h] joy, delight
հուզել [huzel] to touch (emotionally)
հուլիս [hulis] July
հում [hum] raw, uncooked
հունյ [huyñ] Greek
հույս [huys] hope
հունական [hunakan] Greek (adj.)
Հունաստան [Hunastan] Greece
հունարեն [hunaren] Greek (language)
հունգար [hungar] Hungarian (adj.)
հունգարերեն [hungareren] Hungarian (language)
Հունգարիա [hungaria] Hungary
հունիս [hunis] June
հունձք [huntsk^h] harvest
հունվար [hunvar] January
հուշ [hush] memoir
հուշարձան [hushardzan] monument, memorial
հուսադրել [husadrel] to give hope
հուսալ [husal] to hope
հուսախաբվել [husakhap^hvel] to get disappointed
հուսահատ [husahat] in despair

Չ

ձագ [dzak^h] the young of an animal
ձախ [dzakh] left (side)
ձայն [dzayñ] voice
ձայնալուսակ [dzaynap^onak] record, music disc
ձայնափյուն [dzaynasp^hyur] radio
ձայնավոր [dzaynavor] vowel; vocal
ձանձրալի [dzandzrali] boring
ձանձրանալ [dzandzranal] to be bored
ձգել [dz^ok^hel] to pull, to drag
ձգձգել [dz^ok^hdz^ok^hel] to postpone, to drag, to delay

ձգտել [dz^ogtel] to strive
ձեզ [dzez] to you (plural / formal)
ձեթ [dzet^h] olive oil
ձեռագիր [dzeragir] manuscript
ձեռնարկ [dzermark] enterprise, undertaking
ձեռնարկել [dzermarkel] to undertake
ձեռնափայտ [dzernap^hayt] stick, cane
ձեռնոց [dzerimots^h] glove
ձեռնունայն [dzerimunayñ] empty-handed
ձեռք [dzerk^h] hand
ձեր [dzer] your (plural / formal)
ձերբակալել [dzerbakalel] to arrest
ձի [dzi] horse
ձիավոր [dziavor] rider, horseman
ձիարշավ [dziars^hav] horse race
ձիրք [dzirk^h] gift, talent
ձկնկիթ [dz^ok^onkith^h] caviar
ձկնորս [dz^oknors] fisherman
ձմեռ [dz^omer] winter
ձմերուկ [dz^omeruk] watermelon
ձյուն [dzyun] snow
ձոր [dzor] dale, valley
ձվածեղ [dz^ovats^ogh] omelet
ձրի [dz^ori] free, gratis
ձու [dzu] egg
ձուլել [dzulel] to mold (statue)
ձուկ [dzuk] fish
ձև [dzev] form, way, manner
ձևական [dzevakani] formal, nominal
ձևանալ [dzevanal] to pretend
ձևափոխել [dzevap^hk^hhel] to transform, to transmute

Ղ

ղեկ [ghek] rudder, helm
ղեկանիվ [ghekaniv] wheel
ղեկավար [ghekavar] leader
ղեկավարել [ghekavarel] to lead, to govern
ղեկավարություն [ghekavaruth^hyun] direction, management
Ղորան [G^horan] Koran

Ծ

ճագար [chagar] rabbit
ճախարակ [chakharak] bobbin
ճակատ [chakat] forehead, front, facade
ճակատագիր [chakatagir] fate, destiny
ճակատամարտ [chakatamart] combat, battle
ճահիճ [chahich] marsh, swamp
ճամպրուկ [champruk] suitcase, luggage

ճամփա [champ^ha] route, road
 ճամփորդել [champ^hort^hel] to travel
 ճամփորդություն [champ^hort^hut^hyun] journey,
 ճայ [chay] seagull
 ճանաչել [chanach^hel] to know, to recognize
 ճանկ [chank] claw, paw
 ճանճ [chanch] fly
 ճաշ [chash] meal
 ճաշակ [chashak] taste
 ճաշակավոր [chashakavor] tasteful
 ճաշակել [chashakel] to enjoy, to savor
 ճաշասեղան [chashhaseghan] dinner table
 ճաշասենյակ [chashhasenyak] dining room
 ճաշել [chashel] to dine, to eat, to have dinner
 ճաշկերույթ [chashkeruyt^h] feast, gala, dinner
 ճապոնական [chaponakan] Japanese (adj.)
 ճապոնացի [chaponakan] Japanese (male)
 ճապոներեն [chaponeren] Japanese (language)
 Ճապոնիա [chapon] Japan
 ճապոնուհի [chaponuhi] Japanese (fem.)
 ճառ [char] speech, discourse
 ճառագայթ [charagayt^h] ray, gleam
 ճատրակ [chatrak] chess
 ճար [char] remedy, solution
 ճարել [charel] to obtain, to procure
 ճարպ [charp] grease, fat
 ճարպիկ [charpik] skillful, clever
 ճարտար [chartar] eloquent, articulate
 ճարտարագետ [chartaraget] engineer
 ճարտարապետ [chartarapet] architect
 ճարտարապետական [chartarapetakan]
 architectural
 ճարտարապետություն [chartarapetut^hyun]
 architecture
 ճգնաժամ [ch^ok^hnazham] crisis
 ճեղք [cheghk^h] slit, rift
 ճեմարան [chemaran] seminary
 ճերմակ [chermak] white
 ճզմել [ch^ozmel] to crush, to press
 ճիգ [chik^h] effort
 ճիշտ [chisht] just, right
 ճիչ [chich^h] cry, scream
 ճիրան [chiran] claw
 ճկուն [ch^okun] flexible, pliant
 ճյուղ [chuyugh] branch, bough; shoot
 ճնճորուկ [ch^onch^oghuk] sparrow
 ճնշել [ch^onshel] to pressure, to oppress
 ճնշում [ch^onshum] pressure; oppression
 ճշգրիտ [ch^oshgrit] exact, precise
 ճշմարիտ [ch^oshmarit] true, truthful

ճշմարտություն [ch^oshmartut^hyun] truth
 ճշտել [ch^oshstel] to verify
 ճոխ [chokh] opulent, rich
 ճոխություն [chokhut^hyun] opulence, luxury
 ճորտ [chort] serf; slave
 ճչալ [ch^och^hal] to scream, to screech
 ճուտ [chut] chick

Մ

մագլցել [mag^oltst^hel] to climb
 մազ [maz] hair
 մածուն [mat^osun] yogurt
 մակաբույժ [makabuyts] parasite
 մականուն [makanun] family name
 մակարդակ [makardak] level
 մակբայ [makbay] adverb
 մակերես [makeres] surface
 մակերևույթ [makerevuyt^h] surface
 մակույկ [makuyk] canoe
 մահ [mah] death
 մահճակալ [mahchakal] bed
 մաղ [magh] sieve, sifter
 մաղթել [maght^hel] to wish (well)
 մամուլ [mamul] press
 մայթ [mayt^h] sidewalk
 մայիս [mayis] May
 մայր(իկ) [mayr(ik)] mother
 մայրամուտ [mayramut] sunset
 մայրաքաղաք [mayrak^haghak^h] capital
 մայրենի լեզու [mayreni lezu] mother tongue
 մանանեխ [mananekh] mustard
 մանավանդ [manavand] especially, above all
 մանգաղ [mangagh] sickle
 մանել [manel] to spin
 մանկական [mankakan] childish
 մանկավարժ [mankavarzh] educator, peda-
 gogue
 մանկավարժություն [mankavarzhut^hyun]
 pedagogy
 մանկիկ [mankik] baby
 մանկություն [mankut^hyun] childhood
 մանր [man^or] small, tiny
 մանրամասն [manramasn^on] detailed
 մանրամասնություն [manramasnut^hyun] detail
 մանուկ [manuk] infant
 մանուշակ [manushak] violet (flower)
 մանուշակագույն [manushakaguyⁿ] violet
 (color)
 մաշել [mashel] to wear out, to use up
 մաշկ [mashk] skin

մաշվել [maʃhvel] to get worn
 մառան [maʁan] cellar, pantry
 մաս [mas] part
 մասամբ [masamb] partly, in part
 մասնագետ [masnaget] expert, specialist
 մասնագիտություն [masnagitut^hyun] profession, specialization
 մասնակից [masnakits^h] participant
 մասնակցել [masnakt^hel] to participate
 մասնավոր [masnavor] special, private
 մատ [mat] finger
 մատանի [matani] ring
 մատենադարան [matenadaran] library, repository for old manuscripts
 մատիտ [matit] pencil
 մատյան [matyan] manuscript, handwritten book
 մատնել [matnel] to betray; to denounce
 մատչելի [matč^heli] accessible
 մատուցել [matut^hel] to offer, to present, to serve (about food, drinks, etc.)
 մատուցող [matut^hogh] waiter
 մարգագետին [mark^hagetin] meadow
 մարգարե [mark^hare] prophet
 մարդ [mart^h] human being, man
 մարդիկ [mart^hik] people
 մարդկություն [mart^hkut^hyun] humanity
 մարել [marel] to extinguish, to quench
 մարզանք [marzank^h] exercise, gymnastics
 մարզել [marzel] to train, to exercise
 մարմար [marmar] marble
 մարմին [marmin] body
 մարտ [mart] (1) March; (2) battle, combat
 մարտիկ [martik] soldier, warrior
 մաքի [mak^hi] ewe, sheep
 մաքրել [mak^hrel] to clean
 մաքրություն [mak^hrut^hyun] to clean
 մաքուր [mak^hur] clean, pure, neat
 մեզ [mez] (pron.) (to) us
 մեզ [mez] (noun) urine
 մեխ [mekh] nail
 մեխակ [mekhak] carnation
 մեխել [mekhel] to nail
 մեծ [mets] big, great, large
 մեծահասակ [metsahasak] aged, old
 մեծամիտ [metsamit] high-minded, haughty
 մեծանալ [metsanal] to grow
 մեծարել [metsarel] to honor, to treat
 մեծություն [metsu] greatness, largeness
 մեկ [mek] one

մեկնաբանել [meknabanel] to comment, to interpret
 մեկնել [meknel] to depart, to leave
 մեղավոր [meghavor] guilty, sinful
 մեղմ [meghm] mild
 մեղր [megh^or] honey
 մեղրամիս [meghramis] honeymoon
 մեղու [meghu] bee
 մեղք [meghk^h] sin
 մենակ [menak] alone
 մենք [menk^h] we
 մեջ [meč^h] in
 մեջբերել [meč^hberel] to quote
 մեջտեղ [mejtegh] midst, in the middle
 մեջք [meč^hk^h] flank, back
 մեռած [merats] dead
 մեռնել [meinel] to die
 մետաղ [metagh] metal
 մեր [mer] our
 մերթ [mert^h] sometimes
 մերժել [merzhel] to refuse
 մերկ [merk] naked, uncovered
 մեքենա [mek^hena] machine; car
 մթերային [m^ot^herayin] grocery (store)
 մթերք [m^ot^herk^h] grocery
 մթնոլորտ [m^ot^hnolort] atmosphere
 մի [mi] a, an
 միակ [miak] the only, sole
 միամիտ [miamit] naive
 միաձայն [miadzayn] unanimous(ly)
 միայն [miayn] only
 միայնակ [miaynak] lonely
 միասին [miasin] together
 միավոր [miavor] unit
 միացյալ [miats^hyal] united
 Միացյալ Նահանգներ [Miats^hyal Nahangner] United States
 միզել [mizel] to urinate
 մի՞թե [mit^he?] Is that so? Is it possible?
 միլիարդ [milyard] billion
 միլիոն [milyon] million
 մինչ [minč^h] while; as
 մինչդեռ [minč^hder] while, whereas
 մինչև [minč^hev] until
 միշտ [mišt] always
 միջակ [mijak] mediocre, middle
 միջանցք [mijants^hk^h] hallway, corridor
 միջավայր [mijavayr] environment
 միջատ [mijat] insect
 միջին [mič^hin] middle; intermediate; average

միջև [mich^hev] between
միջնադար [mich^hnadar] middle ages
միջնադարյան [mich^hnadaryan] medieval
միջնորդ [mich^hnort^h] middleman
միջոց [mijots^h] means
միջուկ [mich^huk] kernel
միս [mis] meat, flesh
միտք [mitk^h] mind, intellect
միրք [mirk^h] fruit
միություն [miut^hun] union
մխիթարել [m^ək^hit^harel] to console
մկան [m^əkan] muscle
մկրատ [m^əkrat] scissors
մկրտել [m^ək^ərtel] to christen, to baptize
մյուս [myus] other
մնալ [m^ənal] to remain, to stay
մնացորդ [m^ənats^hort^h] rest, remnant
մշակել [m^əs^hakel] to cultivate
մշակվել [m^əs^hhakvel] to be cultivated
մշակութային [m^əs^hakut^hayin] cultural
մշակույթ [m^əs^hakuyt^h] culture
մշտական [m^əs^htakan] everlasting, steady
մշտանորոգ [m^əs^htanorok^h] everlasting
մշուշ [m^əs^hush] fog, mist
մոլի [moli] frenetic, maniac
մոլորակ [molorak] planet
մոխիր [mok^hhir] ash
մոխրագույն [mok^hraguyn] grey
մոմ [mom] candle
մոռանալ [mo^əanal] to forget
մոռացություն [mo^ərats^hut^hyun] oblivion
մոտ [mot] near, adjacent; about
մոտակայք [motakayk^h] vicinity
մոտենալ [motenal] to approach
մորաքույր [morak^huyr] maternal aunt
մորեղբայր [moryeghp^hayr] maternal uncle
մորթ [mort^h] skin
մորթի [mort^hi] leather, fur
մորուք [moruk^h] beard
մոմուլ [m^əim^əral] to mumble, to grumble
մսուր [m^əsur] stall, crib
մտածել [m^ətatsel] to think, to speculate
մտածելակերպ [m^ətatselakerp] mentality
մտահղացում [m^ətah^əghats^hum] conception
 of an idea
մտահոգ [m^ətahog] worried
մտահոգություն [m^ətahogut^hyun] worry
մտավոր [m^ətavor] mental
մտերիմ [m^əterim] intimate
մտնել [m^ətnel] to enter

մտրակ [m^ətrak] whip, lash
մրգաստան [m^ərk^hastan] orchard
մրսել [m^ərse] to feel cold, to catch cold
մրցանակ [m^ərts^hanak] prize
մրցել [m^ərts^hel] to compete
մրցույթ [m^ərts^huyt^h] competition
մուգ [muk^h] dark (about color)
մուգ կանաչ [muk^h kanach^h] dark green
մութ [mut^h] dark, gloomy
մութ [muk^h] smoke
մուկ [muk] mouse
մուտք [mutk^h] entrance
մուր [mur] soot
մուրալ [mural] to beg, to ask alms, to solicit
 charity

Յ

յար [yar] (colloquial) sweetheart, darling
յոթ [yot^h] seven
յոթնասուն [yot^hanasun] seventy
յոթերորդ [yot^herort^h] seventh
յուղ [yugh] oil
յուղոտ [yughot] oily, greasy, fatty
յուրահատուկ [yurahatuk] unique, special
յուրային [yurayin] close relative; kin
յուրացնել [yurats^hanel] to appropriate
յուրաքանչյուր [yurak^hanch^hyur] each, every
յուրօրինակ [yurorinak] original; peculiar,
 unusual

Ն

նա [na] he/she/it
նախ [nak^h] first (of all)
նախաբան [nak^haban] preface
նախագահ [nak^hagah] president
նախահայր [nak^hahayr] forefather, ancestor
նախաճաշ [nak^hachash] breakfast
նախանձ [nak^handz] envy
նախանձել [nak^handzel] to envy
նախապաշարում [nak^hapas^harmunk^h] super-
 stition
նախատել [nak^hatel] to reproach; to insult
նախարար [nak^harar] minister
նախընտրել [nak^hantrel] to prefer
նախկին [nak^hkin] previous, former; prior
նախնական [nak^hnakan] preliminary; prima-
 ry; principal
նախնի [nak^hni] ancestor
նախորդ [nak^hord] previous, former, predeces-
 sor

նահանգ [nahang] state, province
նահանջ [nahanj] retreat
նահանջել [nahanjel] to retreat
նահատակ [nahatak] victim, martyr
նամակ [namak] letter
նամականիշ [namakanish] postage stamp
նամակատար [namakatar] postman; courier
նայել [naye] to look
նապաստակ [napastak] hare
նավ [nav] ship, vessel
նավակ [navak] boat
նավաստի [navasti] sailor, seaman
նարինջ [narinj] orange (fruit)
նարնջագույն [nar^onjaguyn] orange (color)
նաև [naye] also, as well
նեղ [negh] narrow, tight, close
նեղանալ [neghanal] 1. to become narrow; 2. to take offence, to become angry
նեղել [neghel] to annoy, to trouble, to vex
նեղվել [neghvel] to be vexed
նեղություն [neghut^hyun] narrowness; trouble, torment
նենգ [neng] perfidious, sly, deceitful, fraudulent
նետ [net] arrow; dart
նետել [netel] to throw off, to dart
ներ [ner] sister-in-law (the wife of a brother-in-law)
ներգալթիել [nergaght^hel] to immigrate
ներգոյական [nergoyakan] locative (case)
ներգործական [nergort^sakan] transitive
ներդաշնակ [nerdashnak] harmonious
ներդնել [nerd^onel] put in, contribute, invest
ներել [nerel] to forgive, to excuse
ներկ [nerk] paint, dye
ներկա [nerka] present
ներկայանալ [nerkayanal] to present oneself, to introduce oneself
ներկայացնել [nerkayat^sh^onel] to represent, to present
ներկայացուցիչ [nerkayat^sh^out^sich^h] representative
ներկարար [nerkarar] painter (of walls)
ներկել [nerkel] to paint
ներմուծել [nermut^sel] to import
ներշնչել [nersh^onch^hel] to inspire; to inhale
ներս [ners] in, inside
ներփակ [nerp^hak] enclosed
ներքին [nerk^hin] interior, inner; internal
նիհար [nihar] thin, lean, skinny

նիհարել [niharel] to lose weight
նիշ [nish] mark, sign
նիստ [nist] session, meeting; sitting
նկատել [n^okatel] to notice
նկար [n^okar] picture, painting
նկարագիր [n^okaragir] character
նկարագրել [n^okaragrel] to describe
նկարել [n^okarel] to paint, to picture
նկարիչ [n^okarich^h] painter (male artist)
նկարչուհի [n^okarch^huhi] painter (female artist)
նկուղ [n^okugh] basement, cellar; cave
նման [n^oman] like, alike, similar
նմանիվ [n^omanvel] to resemble
նմուշ [n^omush] sample, pattern
նյարդ [nyart^h] nerve; tendon
նյութ [nyut^h] material
ննջասենյակ [n^onjasenyak] bedroom
նշան [n^osh^han] sign, mark, signal
նշանած [n^osh^hanats] fiancé
նշանախոսություն [n^osh^hanak^hosut^hyun] engagement
նշանակել [n^osh^hanakel] to mean, to nominate
նշանակություն [n^osh^hanakut^hyun] sense, meaning
նշանավոր [n^osh^hanavor] renowned, famous
նշանված [n^osh^hanvat^s] engaged
նշել [n^oshel] to mention, to point out; to celebrate
նոճի [noch^hi] cypress
նոպա [nopa] attack (illness)
նոր [nor] new
նորից [norit^sh] again
նորոգել [norogel] to renew, to refresh; to renovate
նպաստել [n^opastel] to contribute
նստել [n^ostel] to sit, to be seated
նվագ [n^ovag] music
նվագել [n^ovagel] to play (an instrument)
նվագակցել [n^ovagakt^sh^oel] to accompany (on a musical instrument)
նվաճել [n^ovachel] to subdue; to conquer; to prevail
նվեր [n^over] present, gift
նվիրել [n^ovirel] to give (a present)
նրա [n^ora] his/her
նրանց [n^orants^h] them
նրանք [n^oranks^h] they
նրբերչիկ [n^orbersh^hik] frankfurter, hot dog
նույն [nuyn] same, identical

նույնպես [nuynpes] similarly
 նուշ [nush] almond
 նուռ [nuɾ] pomegranate
 նուրբ [nurp^h] fine, subtle, tender, delicate

Շ

շաբաթ [ʃhap^hat^h] 1. Saturday; 2. week
 շաբաթաթերթ [ʃhap^hat^hat^hert^h] weekly newspaper
 շաբաթական [ʃhap^hat^hakan] weekly
 շաբաթավերջ [ʃhap^hat^haverǰ^h] weekend
 շագանակ [ʃhaganak] chestnut
 շագանակագույն [ʃhaganakaguyn] chestnut-colored, nutbrown
 շալ [ʃhal] shawl, scarf
 շալակ [ʃhalak] (coll.) back (anat.)
 շահ [ʃhah] profit, gain
 շահագործել [ʃhahagort^sel] to exploit, to use
 շահամոլ [ʃhahamol] profit-seeking, mercenary
 շահել [ʃhahel] to earn; to gain
 շաղգամ [ʃhaghgam] turnip
 շամփուր [ʃhamp^hur] skewer
 շապիկ [ʃhapik] shirt
 շատ [ʃhat] very, many, much
 շատախոս [ʃhatak^hhos] talkative; chatterbox
 շատակեր [ʃhataker] voracious; glutton
 շարադրել [ʃharadrel] to compose (in writing)
 շարադրություն [ʃharadrut^hyun] composition, essay
 շարժել [ʃharz^hel] to move (trans.)
 շարժվել [ʃharz^hvel] to move (intrans.)
 շարժում [ʃharz^hum] movement
 շարունակ [ʃharunak] continuously
 շարունակել [ʃharunakel] to continue
 շարունակություն [ʃharunakut^hyun] continuation
 շարք [ʃshark^h] row, rank, range; line
 շաքար [ʃshak^har] sugar
 շեղ [ʃshegh] oblique
 շեղել [ʃsheghel] to deviate
 շեղվել [ʃsheghvel] to deviate
 շեղում [ʃsheghum] deviation
 շեմ [ʃshem] threshold
 շեն [ʃshen] merry, joyful; prosperous
 շենք [ʃshenk^h] building, edifice
 շեշտ [ʃshesh^t] stress, accentuation
 շեշտել [ʃshesh^tel] to stress, to accentuate
 շերեփ [ʃsherep^h] scoop, ladle
 շերտ [ʃshert] slice, layer

շեփոր [ʃshep^hor] trumpet, fanfare
 շինել [ʃshinel] to build
 շինարարություն [ʃshinararut^hyun] construction
 շիշ [ʃshish] bottle
 շիտակ [ʃshitak] right, straight, correct, erect
 շիրիմ [ʃshirim] tomb, grave
 շղթա [ʃsh^ogh^ta] chain
 շնորհ [ʃsh^onorh] grace, favor
 շնորհակալ [ʃsh^onorhakal] grateful, thankful
 շնորհակալություն [ʃsh^onorhakalut^hyun] thanks, gratitude, “thank you”
 շնորհավոր [ʃsh^onorhavor] Congratulations! Merry ...
 շնորհավորել [ʃsh^onorhavorel] to congratulate
 շնորհիվ [ʃsh^onorhiv] thanks to
 շնչել [ʃsh^onǰ^hel] to breathe
 շոգենավ [ʃshok^henav] steamboat
 շոգի [ʃshok^hi] steam
 շող [ʃshogh] beam
 շողալ [ʃshoghal] to shine, to flash
 շողք [ʃshoghk^h] reflection
 շոյել [ʃshoyel] to caress, to pet
 շոշափել [ʃshoshap^hel] to feel, to touch
 շոր [ʃshor] clothes, dress; cloth
 շուայլ [ʃsh^orayl] wasteful, lavish
 շուայլել [ʃsh^oraylel] to waste; to squander
 շվեդական [ʃshvedakan] Swedish (adj.)
 շվեդացի [ʃshvedats^hi] Swedish (person)
 շվեդերեն [ʃshvederen] Swedish (language)
 Շվեդիա [Shvedia] Sweden
 շվեյցարական [ʃshveyts^harakan] Swiss (adj.)
 շվեյցարացի [ʃshveyts^harats^hi] Swiss (person)
 Շվեյցարիա [Shveyts^haria] Switzerland
 շտապ [ʃsh^tap] hastily, speedily; rapid, urgent
 շտապել [ʃsh^tapel] to hurry, to rush
 շտապեցնել [ʃsh^tapets^hanel] to hasten
 շտապողականություն [ʃsh^tapoghakanut^hyun] hurry, haste
 շրջագայել [ʃsh^orjagayel] to travel, to tour; to make a round trip; to go for a walk, to promenade
 շրջագայություն [ʃsh^orjagayut^hyun] tour, journey, travel; stroll, walk
 շրջակայք [ʃsh^orjakayk^h] vicinity, neighborhood
 շրջան [ʃsh^orjan] circle, field; area, region; period (of time)
 շրջանակ [ʃsh^orjanak] frame; milieu, circle
 շրջապատ [ʃsh^orjapat] environment, surroundings

չրջապատել [ʃh^ərjapatel] to surround
չրթունք [ʃh^ərt^hunk^h] lip
չրջել [ʃh^ərjel] 1. to wander, to stroll, to walk; 2. to turn over
չուկա [ʃhuka] market
չուն [ʃhun] dog
չունչ [ʃhunch^h] breath, respiration; spirit
չուշան [ʃhushan] lily
չուտ [ʃhut] quickly, fast
չուրթ [ʃhurt^h] lip
չուրջ [ʃhurj] around, about
չուք [ʃhuk^h] shade, shadow; splendor
չփանալ [ʃh^əp^hanal] to get spoiled (about children)
չփացնել [ʃh^əp^hatʃ^hanel] to spoil (about children)
չփել [ʃh^əp^hel] to rub
չփոթել [ʃh^əp^hot^hel] to confuse (trans.)
չփոթվել [ʃh^əp^hot^hvel] to get confused
չփվել [ʃh^əp^hvel] to be rubbed against each other; to come into contact
չփում [ʃh^əp^hum] friction; contact
չքեղ [ʃh^ək^hegh] splendid, magnificent
չքերթ [ʃh^ək^hert^h] parade; demonstration

Ո

ոգեչնչել [vok^hesh^ənch^hel] to inspire, to animate
ոգի [vok^hi] spirit, soul; ghost; essence
ոգևորել [vok^hevorel] to encourage; to animate; to inspire, to inflame
ոգևորված [vok^hevorvatʃ] enthusiastic
ոգևորություն [vok^hevorut^hyun] enthusiasm; inspiration
ոգնի [vozni] hedgehog
ոլու(ն) [volor(n)] pea
ոլորել [volorel] to twist, to twirl, to wring
ոլորտ [volort] field, realm, sphere
ոխ [vokh^h] spite, grudge; malice
ոխակալ [vokh^hakal] spiteful, vindictive
ող [vogh^h] vertebra
ողբ [voghp^h] lamentation; complaint
ողբալ [voghp^hal] to lament
ողբերգություն [voghp^hergut^hyun] tragedy
ողկույզ [voghkuyz] bunch (of grapes)
ողնաշար [voghnashar] spine, backbone
ողորմել [voghormel] to have pity, to commiserate
ողջ [voghch^h] alive, living
ողջունչ [voghch^huyun] salute! hello!

ոճ [voch^h] style
ոճիր [vochir] crime, offense
ոճրագործ [vochragorts] criminal
ոմանք [vomank^h] some (people)
ոմն [vom^ən] someone; some person
ո՞նց [vontʃ^h] (coll.) how?
ոչ [voch^h] no, not
ոչինչ [voch^hinch^h] nothing; unimportant
ոչխար [voch^hkhar] sheep
ոչնչացնել [voch^hanch^hatʃ^hanel] to destroy; to annihilate
ոչ ոք [voch^h vok^h] nobody
ոջիլ [voch^hil] louse
ոռ [vor] (vulg.) ass
ոսկե [voske] golden
ոսկեգույն [voskeguyn] golden, gold in color
ոսկերիչ [voskerich^h] jeweler, goldsmith
ոսկի [voski] gold
ոսկոր [voskor] bone
ոսպ [vospy] lentil
ոստիկան [vostikan] policeman, cop
ով [ov] who
ոտանավոր [votanavor] poem
ոտ(ք) [vot(k^h)] foot
որ [vor] that, who, which
որակ [vorak] quality
որբ [vorp^h] orphan
որբանոց [vorp^hanotʃ^h] orphanage
որդ [vort^h] worm, maggot
որդեգրել [vort^hegrel] to adopt
որդի [vort^hi] son, child
որկրամոլ [vorkramol] voracious, gluttonous
որձ [vortʃ^h] male
որոնել [voronel] to search, to seek
որոշ [vorosh] distinct, certain
որոշակի [voroshaki] specific, certain; definite
որոշել [voroshel] to decide, to determine
որոշում [voroshum] decision
որովհետև [vorovhetev] because, for
որոտալ [vorotal] to thunder, to rumble
որչափ [vorch^hap^h] how much
որպես [vorpes] as
որպեսզի [vorpeszi] in order to, so that
որջ [vorch^h] den
որս [vors] chase, hunting; prey
որսալ [vorsal] to hunt, to chase
որսորդ [vorsort^h] hunter
որսորդություն [vorsordut^hyun] hunting
որտեղ [vortegh] where
որքան [vork^han] how much

որևէ [voryeve] any (for things)

Չ

չաղ [ch^hagh] (coll.) fat
 չամիչ [ch^hamich^h] raisin
 չար [ch^har] naughty, nasty, wicked, bad, evil
 չարամիտ [ch^haramit] malicious
 չարչարել [ch^harch^harel] to torture
 չափ [ch^hap^h] size, measure
 չափազանց [ch^hap^hazants^h] excessively, extremely
 չափազանցել [ch^hap^hazants^hel] to exaggerate
 չափահաս [ch^hap^hahas] adult, grown-up
 չափանիշ [ch^hap^hanish] criterion, standard
 չափավոր [ch^hap^havor] moderate
 չափել [ch^hap^hel] to measure
 չէ [ch^he] he/she/it is not
 չեզոք [ch^hezok^h] neutral
 չինական [ch^hinakan] Chinese (adj.)
 Չինաստան [Ch^hinastan] China
 չինարեն [ch^hinaren] Chinese (language)
 չինացի [ch^hinat^hi] Chinese (male)
 չինուհի [ch^hinuhi] Chinese (fem.)
 չղջիկ [ch^hghjik] bat (zool.)
 չմուշկ [ch^hmus^hhk] skate
 չնայած [ch^hanayats] although, despite
 չոր [ch^hor] dry
 չորեքշաբթի [ch^horek^hshap^ht^hi] Wednesday
 չորս [ch^hors] four
 չորրորդ [ch^horror^h] fourth
 չքանալ [ch^hak^hanal] to disappear, to be annihilated
 չքավոր [ch^hak^havor] needy, indigent
 չքնաղ [ch^hak^hnagh] lovely, charming

Պ

պալատ [palat] palace, castle
 պակաս [pakas] less; minus, lacking
 պահ [pah] moment, second; wink
 պահածո [pahats^o] canned food
 պահակ [pahak] guard; guardian
 պահանջ [pahanj] demand, requirement; claim
 պահանջել [pahanjel] to demand, to require
 պահապան [pahapan] guard, watchman
 պահարան [paharan] cupboard, closet, cabinet
 պահել [pahel] to keep, to preserve
 պահեստ [pahest] reserve, storage
 պահպանել [pahpanel] to preserve, to guard
 պահպանում [pahpanum] preservation
 պահվել [pahvel] to be kept, to be hidden

պաղ [pagh] cold
 պաղատել [paghatel] to beseech, to implore
 Պաղեստին [Paghestin] Palestine
 պաղպաղակ [paghpaghak] ice cream
 պայթել [payt^hel] to explode; to burst
 պայծառ [paytsar] clear, bright; shining
 պայման [payman] condition; conditions
 պայմանագիր [paymanagir] contract, treaty
 պայմանական [paymanakan] conditional; hypothetical
 պայտ [payt] horseshoe
 պայուսակ [payusak] bag, sack
 պայքար [payk^har] struggle
 պանդոկ [pandok] hotel, inn
 պանիր [panir] cheese
 պաշար [pashar] supply, provision
 պաշարել [pasharel] to besiege, to surround
 պաշտամունք [pash^htamunk^h] worship, adoration
 պաշտել [pash^htel] to worship, to adore
 պաշտելի [pash^hтели] adorable
 պաշտոն [pash^hton] post, position, function
 պաշտոնական [pash^htonakan] official
 պաշտոնյա [pash^htonya] officer, employee
 պաշտպան [pash^htpan] protector
 պաշտպանել [pash^htpanel] to protect, to defend
 պապ(իկ) [pap(ik)] grandfather
 պառավ [parav] old woman, matron; old man
 պառկել [par^hkel] to lie down, to rest; to sleep
 պաս [pas] fast; Lent
 պատ [pat] wall
 պատահական [patahakan] accidental, casual; incidental
 պատահար [patahar] accident; incident
 պատահել [patahel] to happen, to occur; to meet accidentally
 պատանի [patani] adolescent, child, youth
 պատառ [pata^h] bit, slice, piece; a little bit
 պատառաքաղ [pata^harakagh] fork
 պատասխան [pataskhan] answer
 պատասխանատվություն [pataskhanat^ovut^hyun] responsibility
 պատասխանատու [pataskhanatu] responsible
 պատասխանել [pataskhanel] to answer
 պատժել [patz^hhel] to punish
 պատիժ [patiz^h] punishment
 պատիվ [pativ] honor, esteem
 պատկանել [patkanel] to belong
 պատկառանք [patka^hrank^h] respect, reverence
 պատկառել [patka^hrel] to revere

պատկեր [patker] picture, image
պատկերացնել [patkerats^hnel] picture, image
պատճառ [patchar] reason, cause
պատճառով [patcharov] because of
պատմել [patmel] to tell, to account
պատմիչ [patmic^h] historian
պատմութիւն [patmut^hyun] history, story
պատշաճ [patshach] suitable
պատշգամբ [pat^oshgamb] balcony
պատուել [patrel] to tear
պատուիլ [pat^ovel] to be ripped, to burst
պատվեր [patver] to order, to command
պատվիրան [patviran] command, command-
 ment
պատվիրել [patvirel] to order, to command
պատրաստ [patrast] ready
պատրաստել [patrastel] to prepare
պատրուկ [pat^orvek] pretext, excuse
պատուհան [patuhan] window
պատուհաս [patuhas] scourge; evil, plague
պար [par] dance
պարագա [paraga] circumstance, case
պարան [paran] rope
պարսպ [parap] empty, void, vacant
պարել [parel] to dance
պարզ [parz] simple, plain, clear
պարզաբանել [parzabanel] to clarify, to eluci-
 date
պարզապես [parzapes] simply
պարզել [parzel] to clarify; to simplify
պարծենալ [partsenal] to boast
պարկ [park] sack, bag
պարկեշտ [parkesh^t] modest, decent; ethical,
 chaste
պարոն [paron] Mister, Mr.
պարուհի [paruhi] female dancer
պարունակել [parunakel] to contain
պարպել [parpel] to empty
պարսավել [parsavel] to reproach, to criticize;
 to condemn; to blame
պարսիկ [parsik] Persian (male)
պարսկական [parskakan] Persian, Iranian (adj.)
Պարսկաստան [Parskastan] Persia, Iran
պարսկերէն [parskeren] Persian, Iranian (lang.)
պարսկուհի [parskuhi] Persian, Iranian (fem.)
պարտադիր [partadir] obligatory
պարտադրել [partadrel] to obligate, to force
պարտական [partakan] indebted, obliged
պարտականութիւն [partakanut^hyun] duty
պարտատեր [partater] debtor

պարտեզ [partez] garden
պարտիզպան [partizpan] gardener
պարտուել [part^ovel] to be defeated
պարտութիւն [partut^hyun] defeat
պարտք [partk^h] debt, duty
պարունակել [parunakel] to contain, to include
պեղում [peghum] excavation
պես [pes] as, like, as soon as
պետ [pet] chief, commander; master
պետական [petakan] governmental
պետութիւն [petut^hyun] government, state
պետք [petk^h] need, want; necessary, essential
պերճանք [perchank^h] richness, luxury
պզտիկ [p^oztik] small, little, young
պինդ [pind] firm, stiff; steady, tight, hard
պիտակ [pitak] label
պիտանի [pitani] useful
պիտուկք [pituyk^h] utensil
պղինձ [p^oghindz] copper
պղպեղ [p^oghpegh] pepper
պղտոր [p^ogh^tor] turbid, muddy
պճնված [p^ochⁿvat^s] decorated, decked out
պնակ [p^onak] plate, dish
պնդել [p^ondel] to insist, to persist
պոկել [pokel] to pick (flowers, fruits, etc.); to
 pluck
պոչ [poch^h] tail
պոռնիկ [po^rnik] prostitute
պսակ [p^osak] crown, wreath
պտուղ [p^otugh] fruit
պտույտ [p^otuyt] promenade, walk, stroll
պրծնել [p^or^tsnel] to finish (off); to get rid (of);
 to get away; to slip out
պուրակ [purak] grove, garden; city square

Ջ

ջախջախել [jak^hjak^hel] to crush, to destroy
ջահ [jah] torch
ջահել [jahel] (coll.) young, youth
ջանալ [janal] to try, to strive
ջանասեր [janaser] diligent, hard-working
ջանք [jank^h] effort
ջարդ [jart^h] massacre, slaughter
ջարդել [jart^hel] to massacre, to butcher; to
 smash
ջերմ [jerm] warm
ջերմաչափ [jermach^hap^h] thermometer
ջերմաստիճան [jermastic^han] degree (of tem-
 perature)
ջիղ [jigh] nerve

ջղային [j^əghayin] nervous
ջղայնանալ [j^əghaynanal] to get angry
ջնջել [j^ənjel] to wipe out, to erase
ջրաղաց [j^əraghat^s] (water) mill
ջրաման [j^əraman] water urn
ջրել [j^ərel] to water
ջրհեղեղ [j^ərhegh^əgh] deluge, flood
ջրվեժ [j^ərvezh] waterfall
ջուր [jur] water

Ռ

ռազմական [razmakan] military, strategic
ռազմամթերք [razmam^ət^herk^h] ammunition
ռազմիկ [razmik] combatant
ռոճիկ [rochik] salary
ռումբ [rumb] bomb, shell
ռուս [rus] Russian (person)
ռուսական [rusakan] Russian (adj.)
Ռուսաստան [Rusastan] Russia
ռուսերեն [ruseren] Russian (language)

Ս

սա [sa] this, that
սագ [sag] goose
սազել [sazel] to suit, to match; to congregate
սալոր [salor] plum
սակայն [sakayn] but, however
սակարկել [sakarkel] to bargain
սահել [sahel] to slide
սահման [sahman] limit, frontier, border
սահմանադրություն [sahmanadrut^hyun] constitution
սահմանափակել [sahmanap^hakel] to restrict, to limit; to conclude
սահնակ [sahnak] sled
սամիթ [samit^h] dill
սայլ [sayl] cart, chariot
սանձ [sandz] rein, bridle
սանձահարել [sandzaharel] to curb, to subdue
սանր [san^ər] comb
սանրել [sanrel] to comb
սառել [sarel] to freeze
սառը [safə] (ice) cold
սառնարան [safnaran] refrigerator
սառույց [safuyt^h] ice
սաստիկ [sastik] intense, severe, strong
սավան [savan] sheet
սավառնակ [savafnak] airplane
սատանա [satana] devil
սատարել [satarel] to aid, to assist, to help

սար [sar] mountain
սարդ [sard] spider
սարսափ [sarsap^h] horror, fright
սարքել [sark^hel] to make; to fix, to regulate
սափրել [sap^hrel] to shave
սափրիչ [sap^hrich^h] barber
սգալ [s^ək^hal] to mourn
սեխ [sek^h] melon
սեղան [seghan] table
սեղմել [seghmel] to press
սեմ [sem] threshold
սենյակ [senyak] room, chamber
սեռ [ser] gender, sex
սեռական [serakan] 1.(gramm.) genitive; 2. sexual; 3. gender-related
սեռային [serayin] species-related
սեր [ser] 1. love; 2. cream
սերկեխ [serkevix] quince
սերմ [serm] seed, grain; sperm
սերունդ [serund] generation
սեփական [sep^hakan] private, owned
սեփականություն [sep^hakanut^hyun] ownership
սին [sin] vain
սիրած [sirats] beloved; lover
սիրահար [sirahar] lover
սիրահարվել [siraharvel] to fall in love
սիրել [sirel] to love
սիրելի [sireli] dear, beloved
սիրեկան [sirekan] lover
սիրով [sirov] with pleasure, with love
սիրտ [sirt] heart
սիրուն [sirun] lovely, pretty
սխալ [s^ək^hal] wrong
սխալվել [s^ək^halvel] to err, to make a mistake
սխտոր [s^ək^htor] garlic
սխրանք [s^ək^hranks] bravery
(ս)կեսրայր [(s)kesrayr] (a woman's) father-in-law
(ս)կեսուր [(s)kesur] (a woman's) mother-in-law
սկզբունք [sk^əzbunk^h] principle
սկիզբ [skizb] start, beginning
սրոց [s^əghots^h] saw (tool)
սկյուռ [skyuir] squirrel
սկսնակ [sk^əsnak] beginner
սկսվել [sk^əsvel] to start
սմբուկ [s^əmbuk] eggplant
սյուն [syun] column
սնանկանալ [s^ənankanal] to go bankrupt, be

broke
սնդիկ [sʰndik] mercury
սնել [sʰnel] to feed, to nourish
սնունդ [sʰnund] nutrition, food
սոխ [sokh] onion
սոխակ [sokhak] nightingale
սողալ [soghal] to crawl, to creep
սողուն [soghun] reptile
սոճի [sochi] pine tree
սոսկալի [soskali] horrible, terrible
սով [sov] hunger, famine, starvation
սոված [sovats] hungry, starving
սովոր [sovor] accustomed
սովորական [sovorakan] usual
սովորել [sovorel] to learn
սովորութիւն [sovorutʰyun] custom, habit
սպանել [spanel] to kill
սպանվել [spanvel] to get killed
սպառել [sparel] to consume, to exhaust
սպառնալ [spainal] to threaten, to menace
սպառնալիք [spainalikʰ] threat
սպասասարահ [spasasʰrah] waiting room
սպասավոր [spasavor] servant
սպասել [spasel] to wait
սպիտակ [spitak] white
ստախոս [sʰtakhos] liar
ստանալ [ʰstanal] to receive
ստեղծագործել [steghtsagortsel] to create
ստեղծագործութիւն [steghtsagortsutʰyun] art work, creation
ստեղծել [steghtsel] to create
ստեպիլին [stepghin] carrot, parsnip
ստիպել [stipel] to oblige, to force
ստոր [stor] low; mean; common; dishonest
ստորագրութիւն [storagrutʰyun] signature
ստորգետնյա [storgetnya] underground
ստուգել [stugel] to check out, to verify, to ascertain
ստույգ [stuyg] true, certain
սրահ [sʰrah] hall
սրամիտ [sʰramit] witty, sharp
սրբագրել [sʰrpʰagrel] to correct, to proofread
սրբագրութիւն [sʰrpʰagrutʰyun] correction, proofreading
սրբել [sʰrpʰel] to wipe, to clean
սրբիչ [sʰrpʰichʰ] towel, napkin
սրճագույն [sʰrchaguyn] brown
սրճարան [sʰrcharan] coffeehouse
սրսկել [sʰrʰskel] to spray, to sprinkle, to inject
սուգ [sug] grief; mourning

սուղ [sugh] costly, expensive
սունկ [sunk] mushroom
սուտ [sut] lie; false
սուր [sur] sword
սուրբ [surpʰ] holy, sacred, saint
սուրճ [surch] coffee
սփյուռք [spʰyurkʰ] diaspora
սքանչելի [skʰanchʰeli] admirable, splendid
սև [sev] black

Վ

վագր [vagər] tiger
վազել [vazel] to run; to rush
վաթսուն [vatʰsun] sixty
վաթսուներորդ [vatʰsunerortʰ] sixtieth
վախ [vakh] fear
վախենալ [vakhenal] to fear, to be afraid
վախկոտ [vakhкот] timid
վախճան [vakhchjan] end, finale; conclusion-
վախճանվել [vakhchjanvel] to pass away
վահան [vahan] shield
վաղ [vagʰ] early, soon
վաղը [vagʰə] tomorrow
վաճառական [vachʰakan] merchant, dealer
վաճառել [vachʰarel] to sell; to trade
վայել [vayel] suitable, fit
վայելել [vayelel] to enjoy, to take pleasure
վայր [vayr] 1. site, place; 2. down, below
վայրենի [vayreni] wild, barbarian
վայրի [vayri] wild
վայրկյան [vayrkyan] a second
վայրկենական [vayrkenakan] instantaneous
վայրկենապես [vayrkenapes] instantly
վանական [vanakan] monk
վանդակ [vandat] cage; railing
վանել [vanel] to repel
վանկ [vank] syllable
վանք [vankʰ] monastery
վառարան [vaʰaran] stove
վառել [vaʰel] to burn, to kindle (trans.)
վառվել [vaʰvel] to burn (intrans.)
վատ [vat] bad, wicked, mean
վատնել [vatnel] to waste
վար [var] the area below, down
վարագույր [varaguayr] curtain
վարակել [varakel] to infect
վարանել [varanel] to hesitate
վարդ [vartʰ] rose
վարդագույն [vartʰaguyn] pink
վարդապետ [vartʰapet] priest

վարել [varel] to conduct, to drive
վարժեցնել [varzhets^hanel] to train; to accustom
վարժվել [varzh^havel] to get accustomed
վարժություն [varzhut^hyun] practice, training
վարձ [varts^h] reward; recompense; rent
վարձատրել [varts^hatre] to reward
վարձել [varts^hel] to rent
վարչապետ [varch^hapet] prime minister
վարչություն [varchut^hyun] management, administration
վարպետ [varpet] master
վարվել [varvel] to behave, to conduct oneself
վարվելակերպ [varvelakerp] behaviour
վարտիք [vartik^h] underpants, breeches
վարունգ [varung] cucumber
վեհություն [vehut^hyun] grandeur, majesty
վեպ [vep] novel; tale
վեր [ver] up; above
վեր կենալ [ver kenal] to get up
վերա- [vera-] re-
վերաբերմունք [verabermunk^h] treatment, attitude
վերագրել [veragrel] to attribute, to ascribe
վերադառնալ [veradarnal] to return, to come back
վերադարձ [veradarts^h] return, comeback
վերակառուցել [verakaruts^hel] to reconstruct
վերանորոգել [veranorok^hel] to renovate
վերարկու [verarku] (over)coat
վերլուծել [verlut^hsel] to analyze
վերմակ [vermak] quilt, coverlet, blanket
վերնագիր [vernagir] title, headline
վերնաշապիկ [vernashapik] shirt, blouse
վերջ [verch^h] end
վերջալույս [verch^haluyis] dusk
վերջակետ [verch^haket] period (punctuation mark)
վերջանալ [verch^hanal] to end (intrans.)
վերջապես [verch^hapes] finally, at last
վերջացնել [verch^hats^hanel] to finish
վերջին [verch^hin] last
վերջնական [verch^hnakan] final
վեց [vets^h] six
վեցերորդ [vets^herort^h] sixth
վերք [verk^h] wound
վիզ [viz] neck
վիճակ [vichak] state, condition
վիճել [vichel] to argue
վիշտ [visht] sorrow, grief
վիրավոր [viravor] wounded

վիրավորել [viravorel] to wound, to injure, to offend
վկա [v^oka] witness
վկայական [v^okayakan] certificate
վկայել [v^okayel] to testify
վհատվել [v^ohatvel] to despair
վճարել [v^ochhare] to pay
վճիռ [v^ochhir] judgment, sentence, verdict
վճիտ [v^ochhit] transparent, clear
վճռական [v^ochhrakan] decisive
վճռել [v^ochhrel] to decide, to resolve
վնաս [v^onas] harm, damage
վնասակար [v^onasakar] harmful
վնասել [v^onasel] to harm
վռնդել [v^or^ondel] to expel
վստահ [v^ostah] confident, sure
վստահել [v^ostahel] to trust
վտանգ [v^otang] danger
վտանգավոր [v^otangavor] dangerous
վրա [vra] on
վրան [vran] tent
Վրաստան [Vrastan] Georgia
վրացերեն [vrats^heren] Georgian (language)
վրացի [vrats^hhi] Georgian (male)
վրացուհի [vrats^huhi] Georgian (fem.)
վրեժ [vrezh] revenge
վրիպակ [vripak] (typographic) error, fault, mistake
վրիպել [vripel] miss, fall into error
վրճին [v^orts^hin] brush

S

տաբատ [tap^hat] pants, trousers
տագնապ [tagnap] alarm; anxiety
տագր [tag^or] brother-in-law (husband's brother)
տալ (1) [tal] sister-in-law (husband's sister)
տալ (2) [tal] to give
տախտակ [takhtak] board, plank
տախտակամած [takhtakamat^hs] (hardwood) floor, deck
տակ [tak] (1) under; (2) bottom
տակառ [takar] barrel
տակավին [takavin] yet, still
տաղանդ [tag^hand] talent
տաճար [tachar] temple
տանել [tanel] to take (away), to carry (off)
տանիք [tanik^h] roof
տանձ [tandz] pear
տանջանք [tanjank^h] torment, torture, suffering

տանջել [tanjel] to torment, to torture
 տանտեր [tanter] landlord
 տանտիկին [tantikin] housewife
 տաշել [taʃhel] to file
 տաշտ [taʃht] tub, trough
 տապալել [tapalel] to overthrow
 տապակ [tapak] frying pan
 տապակել [tapakel] to fry
 տառ [tai] letter (of alphabet), character
 տառապանք [taʀapank] affliction, suffering
 տառապել [taʀapel] to suffer
 տասը [tasə] ten
 տասներկու [tasnerku] twelve
 տասներորդ [tasnerortʰ] tenth
 տասնութ [tasnut] eighteen
 տատիկ [tatik] grandma
 տարածել [taratʃel] to spread, to expand; to extend
 տարբեր [tarber] different, various
 տարբերել [tarberel] to differentiate
 տարբերվել [tarbervel] to differ, to vary
 տարբերություն [tarberutʰyun] difference
 տարեդարձ [taredartʃʰ] anniversary, birthday
 տարեկան [tarekan] yearly, annual
 տարի [tari] year
 տարիք [tarikʰ] age
 տարիքոտ [tarikʰot] aged, old
 տարր [tarr] element
 տափակ [tapʰak] flat
 տաք [takʰ] warm, hot
 տգեղ [tʰgegh] ugly
 տգետ [tʰget] illiterate, ignorant
 տեղ [tegh] place, room
 տեղակալ [teghakal] deputy, vice-, second in charge; substitute
 տեղական [teghakan] local
 տեղահանել [teghahanel] to deport, to displace
 տեղացի [teghatʃʰi] native; local, aboriginal
 տեղեկանալ [teghekanal] to get informed
 տեղի ունենալ [teghi unenal] to take place
 տեղյակ [teghyak] informed
 տեսակ [tesak] kind, sort, type
 տեսակցություն [tesaktʃʰutʰyun] meeting, appointment
 տեսանելի [tesaneli] visible
 տեսարան [tesaran] spectacle, view
 տեսնել [tesnel] to see
 տեսություն [tesutʰyun] theory
 տետրակ [tetrak] copybook
 տեր [ter] master, owner; the Lord, God

տերև [terevel] leaf
 տերևաթափ [terevatʰapʰ] the falling of leaves
 տիեզերական [tiyezerakan] ecumenical; cosmic, universal
 տիեզերք [tiyezerkʰ] universe
 տիկին [tikin] madam
 տիկնիկ [tiknik] doll
 տիպար [tipar] model
 տիրանալ [tiranal] to gain ownership
 տիրել [tirel] to dominate; to reign over
 տխրել [tʰkʰrel] to sadden (intrans.)
 տխրեցնել [tʰkʰretʃʰanel] to sadden (trans.)
 տխուր [tʰkʰur] sad
 տկար [tʰkar] weak, feeble, faint
 տհաճ [tʰhach] unpleasant
 տղա [tʰgha] boy, son, child
 տղամարդ [tʰghamartʰ] man
 տնկել [tʰnkel] to plant
 տնտեսական [tʰntesakan] economic, material
 տնտեսել [tʰntesel] to save
 տնօրեն [tʰnoren] director
 տոկոս [tokos] interest (%)
 տող [togh] line (in a book or writing)
 տոմս [toms] ticket
 տոն [ton] holiday, feast
 տոնախմբություն [tonakʰambutʰyun] festivity, party
 տոնածառ [tonatʃar] Christmas tree
 տոնական [tonakan] festive
 տոնակատարություն [tonakatarutʰyun] celebration, festivity
 տոնել [tonel] to celebrate
 տոպրակ [toprak] bag, sack
 տպագրել [tʰpagrel] to print, to publish
 տպարան [tʰparan] printing house
 տրամադրություն [tramadrutʰyun] (1) mood; (2) disposition
 տուժել [tuzhel] to forfeit
 տուն [tun] house
 տուրք [turkʰ] dues, taxes; tribute
 տուփ [tupʰ] box
 տքնել [tʰkʰnel] to work hard
 տևել [tevel] to last
 տևողություն [tevoghutʰyun] duration

Ր

րաբի [rabi] rabbi
 րաբունի [rabuni] teacher, wiseman, priest
 րոպե [rope] instant, minute

Յ

ցախ [tʰakʰ] firewood; brush
ցախավել [tʰakʰavel] birchbroom
ցած [tʰatʰ] low; base
ցամաք [tʰamakʰ] land, earth
ցայտուն [tʰaytun] evident; spurting; striking
ցանել [tʰanel] to sow
ցանկ [tʰank] list, index; table of contents
ցանկալ [tʰankal] to wish, to desire
ցանկալի [tʰankali] desirable, desired
ցանկություն [tʰankutʰyun] desire, wish; will
ցավ [tʰav] pain
ցավալի [tʰavali] sad, regrettable
ցավակցել [tʰavakʰtʰel] to condole, to offer one's compassion
ցավել [tʰavel] to regret, to be sorry
ցատկել [tʰatkel] to jump; to spring
ցեխ [tʰekh] mud, dirt
ցեղ [tʰegʰ] race, ethnic group; tribe
ցերեկ [tʰerek] daytime
ցնծություն [tʰʰntʰutʰyun] exultation, jubilation
ցնցել [tʰʰntʰel] to shake
ցնցում [tʰʰntʰum] shock; blow; concussion
ցոլալ [tʰolal] to reflect, to flash
ցոլացում [tʰolatʰum] reflection
ցորեն [tʰoren] wheat
ցտեսություն [tʰʰtesutʰyun] goodbye; till we meet again
ցրվել [tʰʰrvel] to get dispersed
ցույց տալ [tʰʰuytʰ tal] to show
ցուրտ [tʰʰurt] cold
ցուցակ [tʰʰutʰak] list
ցուցահանդես [tʰʰutʰahandes] fair, exhibition
ցուցամատ [tʰʰutʰamat] index finger

ՈՒ

ու [u] and
ուզել [uzel] to wish, to want
ուզենալ [uzenal] to wish, to want; to desire
ութ [utʰ] eight
ութերորդ [utʰerortʰ] eighth
ութսուն [utʰsun] eighty
ուժ [uzʰ] power, strength, force
ուժեղ [uzʰegʰ] strong
ուխտ [ukʰt] vow; pilgrimage
Ուկրաինա [Ukrayina] Ukraine
ուկրաինական [ukrayinakan] Ukrainian (adj.)
ուկրաինացի [ukrayinatʰi] Ukrainian (person)
ուկրաիներեն [ukrayineren] Ukrainian (lang.)

ուղարկել [ugharkel] to send
ուղեկցել [ughekʰtʰel] to accompany
ուղեղ [ughegh] brain, cerebrum; mind, intellect
ուղի [ugʰi] road, way, path
ուղիղ [ugʰigh] straight
ուղղագրություն [ughagrutʰyun] orthography
ուղղական [ughghakan] nominative (case)
ուղղակի [ughghaki] directly
ուղղել [ughghel] to direct, to correct
ուղղություն [ughghutʰyun] direction
ուղտ [ught] camel
ուղևոր [ughevov] passenger
ու՞մ [umʰ?] whose? whom? to whom?
ունայն [unayn] vain
ունենալ [unenal] to have, to possess
ունկնդիր [unkʰndir] listener (audience)
ունկնդրել [unkʰndrel] to listen
ուշ [ush] late
ուշադիր [ushadmir] attentive; careful
ուշանալ [ushanal] to be late
ուռել [urel] to swell
ուրի [uri] willow
ուս [us] shoulder
ուսանել [usanel] to study
ուսանող [usanogh] university student (male)
ուսանողուհի [usanoghuh] university student (fem.)
ուսում [usum] education
ուսումնասիրություն [usumnasirutʰyun] study, research, survey
ուսուցիչ [usutʰichʰ] teacher (male)
ուսուցչուհի [usutʰchʰuhi] teacher (fem.)
ուտել [utel] to eat, to consume; to squander
ուտելիք [utelikʰ] food
ու՞ր [urʰ?] where?
ուրագ [urag] adze
ուրախ [urakʰ] glad, gay, merry
ուրախանալ [urakʰhanal] to rejoice
ուրախություն [urakʰhutʰyun] joy
ուրբաթ [urpʰatʰ] Friday
ուրեմն [uremʰn] so, thus
ուրիշ [urish] other, else
ուրվագրիծ [urvagitʰ] outline
ուրվական [urvakan] ghost

Փ

փաթաթել [pʰatʰatʰel] to wrap
փախչել [pʰakʰchʰel] to flee, to run away
փախուստ [pʰakʰhust] flight, escape

փակ [p^hak] close, shut
փակել [p^hakel] to close, to shut
փայլ [p^hayl] shine
փայլատակել [p^haylatakel] to glitter; to sparkle; to blaze
փայլել [p^haylel] to shine, to sparkle
փայլուն [p^haylun] shiny, brilliant
փայտ [p^hayt] wood
փայփայել [p^hayp^hayel] to caress, to pet
փառասեր [p^hafaser] ambitious
փառասիրություն [p^hafasirut^hyun] ambition
փառավոր [p^haravor] glorious
փառատոն [p^haraton] festival
փառք [p^hairk^h] glory
փաստ [p^hast] fact, evidence; proof
փաստաբան [p^hastaban] lawyer
փարթամ [p^hart^ham] rich, opulent
փափազ [p^hap^hag] wish, desire
փափազել [p^hap^hagel] to wish
փափուկ [p^hap^huk] soft, delicate
փեշ [p^hesh] skirt, hem
փեսա [p^hesa] bridegroom, son-in-law
փետուր [p^hetur] feather
փիլիսոփա [p^hilisop^ha] philosopher
փիղ [p^high] elephant
փլավ [p^hlav] pilaf (steamed rice dish)
փլվել [p^hlvel] to collapse, to fall down
փնտրել [p^hntrel] to seek, to search
փշատ [p^hshat] wild olive, oleaster
փշուր [p^hshur] piece, crumb
փոթորիկ [p^hot^horik] storm
փոխ [p^hok^h] loan
փոխադարձ [p^hok^hhadart^h] mutual
փոխադրել [p^hok^hhadrel] to transfer, to transport
փոխանակ [p^hok^hanak] instead
փոխանակել [p^hok^hanakel] to exchange
փոխել [p^hok^hhel] to change, to exchange
փոխվել [p^hok^hhvel] to be changed; to change (one's clothes)
փող [p^hogh] 1. money; 2. horn
փողկապ [p^hoghkap] necktie
փողոց [p^hoghot^h] street
փոշի [p^hosh] dust
փոս [p^hos] hole, ditch, pit
փոր [p^hor] belly, abdomen, bowels
փորել [p^horel] to dig
փորձ [p^hort^h] trial, attempt
փորձել [p^hort^hhel] to try, to attempt
փոփոխել [p^hop^hok^hhel] to change, to exchange
փոքր [p^hok^her] small, minor

փչանալ [p^hoch^hanal] to get spoiled, to deteriorate
փչել [p^hoch^hel] to blow
փռել [p^hrel] to spread, to lay out
փռվել [p^hrvel] to stretch
փսփսալ [p^hasp^hasal] to whisper
փրկել [p^hrkel] to save, to salvage, to rescue
փրկիչ [p^hrkich^h] savior
փրկություն [p^hrkut^hyun] salvation
փրփրել [p^horp^hrel] to foam
փուլ [p^hul] phase, stage
փունջ [p^hunj] bunch, bouquet
փուշ [p^hush] thorn
փուչ [p^huch^h] vain, empty
փուռ [p^hur] oven

Ք

քահանա [k^hahana] priest
քաղաք [k^haghak^h] city, town
քաղաքական [k^haghak^hakan] political
քաղաքականություն [k^haghak^hakanut^hyun] politics
քաղաքակիրթ [k^haghak^hakirt^h] civilized
քաղաքակրթություն [k^haghak^hak^{er}t^hut^hyun] civilization
քաղաքապետ [k^haghak^hapet] mayor
քաղաքավարի [k^haghak^havari] polite
քաղաքավարություն [k^haghak^havarut^hyun] politeness
քաղաքացի [k^haghak^hats^hi] citizen
քաղաքացիություն [k^haghak^hats^hiut^hyun] citizenship
քաղել [k^hag^hel] to gather, pick, collect (flowers, fruit)
քաղցած [k^haght^hats] hungry
քաղցր [k^haght^her] sweet
քամել [k^hamel] to strain; to squeeze
քայլել [k^haylel] to walk
քան [k^han] than
քանակ [k^hanak^h] (1) quantity
քանդակ [k^handak] sculpture
քանդակագործ [k^handakagorts] sculptor
քանդել [k^handel] to undo, to tear; to ruin, to destroy
քանի՞ [k^hani?] how many?
քաշ [k^hash] weight
քաշել [k^hashel] to pull, to draw
քաջ [k^haj] brave
քաջություն [k^hajut^hyun] courage
քառ- [k^har-] quar-, four-

քառասուն [k^hɑrɑsun] forty
քառյակ [k^hɑrjɑk] quartet
քառորդ [k^hɑfort^h] a quarter
քար [k^hɑr] stone
քարանալ [k^hɑrɑnɑl] to be petrified, to become
 (like) stone
քարոզ [k^hɑroz] sermon
քարոզել [k^hɑrozɛl] to preach
քարտեզ [k^hɑrtɛz] map
քարտուղար [k^hɑrtuɣɑr] secretary
քացախ [k^hɑtʃ^hɑk^h] vinegar
քեզ [k^hɛz] to you, for you (informal)
քեզնից [k^hɛznitʃ^h] from you, of you
քենի [k^hɛni] sister-in-law (the wife's sister)
քեռայր [k^hɛrɑjr] brother-in-law (the sister's
 husband or the wife's brother)
քեռի [k^hɛri] maternal uncle
քերականություն [k^hɛrɑkɑnut^hyun] grammar
քերել [k^hɛrɛl] to scratch
քիթ [k^hit^h] nose
քիմք [k^himk^h] palate
քիչ [k^hitʃ^h] little, **մի քիչ** [mi k^hitʃ^h] a little
քնել [k^hɛnel] to sleep
քննադատ [k^hɛnnɑdɑt] critic
քննադատել [k^hɛnnɑdɑtɛl] to criticize
քննել [k^hɛnnɛl] to examine
քննություն [k^hɛnnut^hyun] exam, test
քշել [k^hɛʃhɛl] to drive, to chase
քո [k^ho] your (informal)
քող [k^hoɣh] veil
քսակ [k^hɛsɑk] purse, wallet; money
քսան [k^hɛsɑn] twenty
քսաներկու [k^hɛsɑnɛrku] twenty-two
քսաներորդ [k^hɛsɑnɛrort^h] twentieth
քսանմեկ [k^hɛsɑnmɛk] twenty-one
քվեարկել [k^hɛvɑrkɛl] to vote
քրիստոնյա [k^hristonjɑ] Christian
քրիստոնեություն [k^hristonejut^hyun] Chris-
 tianity
քույր [k^huyr] sister
քուն [k^hun] sleep
քուրջ [k^hurj] rag; rubbish

Լ

Լ [yev] and
Լ ալն, Լ ն, [yev ɑl^ən] etc.
Լս [yev^əs] also, too, as well

Օ

օգնական [ok^hnɑkɑn] assistant
օգնել [ok^hnɛl] to help, to assist
օգնություն [ok^hnut^hyun] help, assistance
օգոստոս [ogostos] August
օգտագործել [ok^htagortɛl] to use
օգտակար [ok^htɑkɑr] useful, helpful
օգտվել [ok^htɑvɛl] to make use, to profit
օգուտ [ok^hut] profit
օդ [ot^h] air, weather
օդանավ [ot^hɑnɑv] airplane
օդաչու [ot^hɑtʃ^hu] pilot
օժանդակ [ozhɑndɑk] auxiliary
օժանդակել [ozhɑndɑkɛl] to help, to assist
օձ [otʃ^h] serpent, snake
օձիք [odzik^h] collar
օղ [og^h] earring, ring
օղակ [og^hɑk] ring, buckle
օղի [og^hi] brandy, vodka
օճառ [otʃɑr] soap
օվկիանոս [ovkianos] ocean
օտար [otar] foreign, strange
օտարություն [otarut^hyun] foreign country
օր [or] day
օրագիր [orɑgir] diary, journal
օրաթերթ [orat^hɛrt^h] daily newspaper
օրացույց [oratʃ^huytʃ^h] calendar
օրենսդրություն [orensdrut^hyun] legislation
օրենք [orenk^h] law
օրինակ [orinɑk] example
օրինական [orinɑkɑn] legitimate, lawful
օրինակելի [orinɑkɛli] exemplary
օրիորդ [orior^h] miss, young girl
օրհնել [orhnel] to bless; to glorify
օրոր [oror] lullaby

Ֆ

ֆիզիկա [fizika] physics
ֆիզիկական [fizikɑkɑn] physical, bodily
ֆիզիկապես [fizikɑpɛs] physically
ֆիլմ [film] film
ֆրանսերեն [fransɛrɛn] French (language)
Ֆրանսիա [frɑnsiɑ] France
ֆրանսիական [frɑnsiɑkɑn] French (adj.)
ֆրանսիացի [frɑnsiɑtʃ^hi] French (male)
ֆրանսուհի [frɑnsuhi] French (fem.)

ENGLISH-ARMENIAN GLOSSARY

A

abdomen *փոր* [p^hor], *փորովայն* [vorovayn]
 ablative (case) *բացառական* [batʂ^harakan]
 able *կարող* [karogh]
 about *մասին* [masin] (postp.)
 above *վեր* [ver] (postp.)
 abroad *արտասահման* [artasahman]
 absence *բացակայություն* [batʂ^hakayut^hyun]
 absent *բացակա* [batʂ^haka]
 absolute *բացարձակ* [batʂ^harts^hak]
 absurd *անհեթեթ* [anhets^het^h]
 abundance *առատություն* [aratut^hyun]
 abundant *առատ* [arat]
 abyss *անդունդ* [andund]
 accent(uation) *շեշտ* [sheshht]
 accept (to) *ընդունել* [ent^hunel]
 acceptance *ընդունելություն* [ent^hunelut^hyun]
 accident *արկած* [arkats]
 accompany (to) *ընկերանալ* [enkeranal]
 according to *համաձայն* [hamadzayn],
 բառ [əst]
 account *հաշիվ* [hashiv]
 accumulate (to) *կուտակել* [kutakel]
 accurate *ճշգրիտ* [ch^hshgrit]
 accusative (case) *հայցական* [haytsakan]
 accuse *ամբաստանել* [ambastanel], *մեղադրել*
 [meghadrel]
 acquaintance *ծանոթ* [tsanot^h]
 acquire (to) *ձեռք բերել* [dzeirk^h berel]
 act (to) *գործել* [gortsel]
 action *գործողություն* [gortsoghut^hyun]
 actor *դերասան* [derasan]
 actress *դերասանուհի* [derasanuhi]
 add *գումարել* [gumarel], *ավելացնել* [ave-
 latʂ^hanel]
 address *հասցե* [hastʂ^he]
 adjective *ածական* [atsakan]
 adjust (to) (intrans.) *հարմարվել* [harmarvel]
 adjust (to) (trans.) *հարմարեցնել* [harmare-
 ts^hanel]
 admire (to) *հիանալ* [hianal]
 adverb *մակբայ* [makbay]
 advice *խորհուրդ* [khorhurt^h]
 advise (to) *խորհուրդ տալ* [khorhurt^h tal]
 affect (to) *ազդել* [azdel]
 afraid *վախեցած* [vakhets^hats], to be ~ *վախե-*

նալ [vakhenal]
 after *հետո* [heto] (postposition)
 afterwards *հետո* [heto] (adverb)
 again *կրկին* [k^hrkin], *դարձյալ* [darts^hyal],
 նորից [norits^h]
 against *հակառակ* [hakarak], *ընդդեմ* [ent^h-
 dem] (prepos.), *դիմաց* [dimats^h]
 (postp.) age *տարիք* [tarik^h]
 aged *տարիքոտ* [tarik^hot]
 ago *առաջ* [arach^h]
 agree (to) *համաձայնվել* [hamadzaynvel]
 agreement *համաձայնություն* [hamadzaynu-
 t^hyun]
 agriculture *երկրագործություն* [yerkragor-
 tsut^hyun]
 aid *օգնություն* [ok^hnut^hyun]
 air *օդ* [ot^h]
 airplane *ինքնաթիռ* [ink^hnat^hir], *սավառնակ*
 [savafnak]
 alas! *ավա՛ղ* [avagh!]
 alive *կենդանի* [kent^hani], *ողջ* [voghch^h]
 all *բոլոր* [bolor], *ամեն* [amen]
 allow (to) *թույլատրել* [t^huylatrel]
 alone *մենակ* [menak]
 almost *գրեթե* [gret^he]
 aloud *բարձրաձայն* [bartʂ^hradzayn]
 alphabet *այբուբեն* [aybuben]
 already *արդեն* [art^hen]
 also *նաև* [nayev], *ևս* [yev^hs], *նույնպես*
 [nuynpes], *էլ* [el]
 although *թեև* [t^heyev]
 always *միշտ* [mishht]
 ambassador *դեսպան* [despan]
 American (fem.) *ամերիկուհի* [amerikuhi]
 American (male) *ամերիկացի* [amerikats^hi]
 amount *գումար* [gumar]
 amuse (to) (intrans.) *զվարճանալ* [z^hvarch^hanal]
 amuse (to) (trans.) *զվարճանացնել* [z^hvarcha-
 ts^hanel]
 anchor *խարիսխ* [khariskh]
 and *ու* [u], *և* [yev]
 angel *հրեշտակ* [hreshhtak]
 anger *բարկություն* [barkut^hyun]
 angle *անկյուն* [ankyun]
 angry *բարկացած* [barkats^hats], to become
 ~ *բարկանալ* [barkanal]

- animal *անասուն* [anasun], *կենդանի* [kent^hani]
 animate (to) *կենդանացնել* [kent^hanat^snel]
 another *ուրիշ* [urish]
 answer *պատասխան* [pataskhan]
 ant *մրջյուն* [m^orjyun]
 any *որևէ* [voreve]
 anymore *այլևս* [aylev^os]
 apartment *բնակարան* [b^onakaran]
 appeal (to) *կոչ անել* [kotch^h anel], *դիմել* [dimel]
 appeal *կոչ* [kotch], *դիմում* [dimum]
 appear (to) *թվալ* [t^hval], *երևալ* [yereval]
 appearance *երևույթ* [yerevuyt^h]
 appetite *ախորժակ* [akhorzhak]
 applause *ծափահարություն* [tsap^haharut^hyun]
 apple tree *խնձորենի* [kh^ondzoreni]
 apply (to) *կիրառել* [kirarel]
 appointment *ժամադրություն* [zhamadrut^hyun]
 appreciate *գնահատել* [g^onahatel]
 approach (to) *մոտենալ* [motenel]
 approach *մոտեցում* [motets^hum]
 approval *հավանություն* [havanut^hyun]
 approve (to) *հավանություն տալ* [havanu-
 t^hyun tal]
 apricot *ծիրան* [tsiran]
 apron *գոգնոց* [gok^hnots^h]
 arc *աղեղ* [aghegh]
 arch *կամար* [kamar]
 arithmetic *թվաբանություն* [t^havabanut^hyun]
 arm *բազուկ* [bazuk], *թև* [t^hev]
 armchair *բազկաթոռ* [bazkat^hot]
 Armenia *Հայաստան* [Hayastan]
 Armenian (fem.) *հայուհի* [hayuhi]
 Armenian (person) *հայ* [hay]
 Armenian (adj.) *հայկական* [haykakan]
 Armenian (language) *հայերեն* [hayeren]
 army *բանակ* [banak]
 around *շուրջ* [shurj]
 arrange (to) *կարգադրել* [kark^hadrel]
 arrangement *կարգադրություն* [kark^hadru-
 t^hyun]
 arrive (to) *հասնել* [hasnel], *ժամանել* [zhamanel]
 arrow *նետ* [net]
 art *արվեստ* [arvest]
 article *հոդված* [hodvats], ~ (gram.) *հոդ* [hod]
 artist *արվեստագետ* [arvestaget]
 as *իբր(և)* [ip^hr(ev)], *նման* [n^oman]
 ash *մոխիր* [mochir]; ~es *աճյուն* [achyun]
 ashtray *մոխրաման* [mochhraman]
 ashamed, to be ~ *ամաչել* [amach^hel]
 ask (to) *խնդրել* [kh^ontrel] (to request), to ~
 (a question) *հարցնել* [harts^hnel]
 ass *էշ* [esh], *ավանակ* [avanak]
 associate (to) *ընկերակցել* [enkerakt^sel]
 assume (to) *ենթադրել* [yent^hadrel]; ~
 (responsibilities) *ստանձնել* [standznel]
 assure (to) *վստահեցնել* [v^ostahets^hnel]
 assurance *ապահովագրություն* [apahovagru-
 t^hyun]
 astonished, to be ~ *զարմանալ* [zarmanal]
 astonishment *զարմանք* [zarmank^h]
 attach (to) *կցել* [k^ots^hel]
 attack *հարձակվել* [harts^hakvel]
 attempt *փորձ* [p^horts^h]
 attempt (to) *փորձել* [p^horts^hel]
 attest (to) *վկայել* [v^okayel]
 attract (to) *գրավել* [g^oravel]
 attractive *գրավիչ* [g^oravich^h]
 augment (to) *ավելացնել* [avelats^hnel]
 August *օգոստոս* [ogostos]
 aunt (maternal) *մորաքույր* [morak^huyr], ~
 (paternal) *հորաքույր* [horak^huyr]
 author *հեղինակ* [heghinak]
 authority *հեղինակություն* [heghinakut^hyun]
 autumn *աշուն* [ashun]
 auxiliary *օժանդակ* [ozhandak]
 avarice *ագահություն* [agahunut^hyun]
 avaricious *ագահ* [agah]
 average *միջին* [mich^hin]
 avoid (to) *խուսափել* [khusap^hel]
 awake *արթուն* [art^hun]
 awaken (to) *արթնացնել* [art^hnat^snel],
զարթնեցնել [zart^hnets^hnel]
 away *հեռու* [heru]
 awful *սարսափելի* [sarsap^heli]
 axe *կացին* [kat^sin]
 axis *առանցք* [arants^hk^h]
B
 baby *մանկիկ* [mankik]
 bachelor *ամուրի* [amuri]
 back (adv.) *ետ* [yet], (noun) *մեջք* [mech^hk^h]
 bad *վատ* [vat]
 bag *պայուսակ* [payusak], *տոպրակ* [toprak]
 balance *հավասարակշռություն* [havasara-
 k^oshirut^hyun]
 balcony *պատշգամբ* [pat^oshgamb]
 ball *գնդակ* [g^ondak]
 banana *բանան* [banan]
 bank *դրամատուն* [dramatun], *բանկ* [bank]
 bankrupt *սնանկ* [s^onank]
 banquet *խնջույթ* [kh^onc^huyk^h], *ճաշկերույթ*
 [chashkeruyt^h]
 baptize (to) *կնքել* [k^onk^hel], *մկրտել* [m^ok^ortel]
 barbecue *խորոված* [khorovats]
 bare *մերկ* [merk]
 bark (to) *հաչել* [hach^hel]
 barley *գարի* [gari]
 basic *հիմնական* [himnakan]
 basil *ուեհան* [rehan]

- basin *ավազան* [avazan]
basket *զամբյուղ* [zamyugh], *կողով* [koghov]
bat 1. *չղջիկ* [ch^həghjik]; 2. *գավազան* [gavazan]
bathroom *բաղնիք* [baghnik^h]
bathe (to) *լողանալ* [loghanal]
be (to) *լինել* [linel]
beak *կաուց* [k^otut^sh]
beam *գերան* [geran]
beans *լոբի* [lobi]
bear *արջ* [arch^h]
beard *մորուք* [moruk^h]
beast *անասուն* [anasun], *գազան* [gazan]
beat (to) *ծեծել* [tsetsel]
beautiful *գեղեցիկ* [geghets^hik]
beauty *գեղեցկություն* [geghets^hkut^hyun]
because *որովհետև* [vorovhetev]
become (to) *դառնալ* [dairnal]
bed *անկողին* [ankoghin] (mattress and bed-
ding), *մահճակալ* [mahchakal]
(piece of furniture)
bedroom *ննջասենյակ* [n^onjasenyak]
bee *մեղու* [meghu]
beer *գարեջուր* [garejur]
before *առաջ* [arach^h], *առջև* [arch^hev]
(postposition)
behave (to) *վարվել* [varvel]
behavior *վարվելակերպ* [varvelakerp], *վար-
քագիծ* [vark^hagits],
behind *ետև* [yetev] (postp.)
belief *հավատք* [havatk^h]
believe (to) *հավատալ* [havatal]
bell *զանգակ* [zangak]
belt *գոտի* [goti]
bend (to) (trans.) *ծռել* [ts^orel]
bend (to) (intrans.) *ծռվել* [ts^orvel]
benefactor *բարերար* [barerar]
besides *բացի* [bat^shⁱ]
betray (to) *դավաճանել* [davachanel]
between *միջև* [mich^hev] (postp.)
bicycle *հեծանիվ* [hetsaniv]
big *մեծ* [mets]
biology *կենսաբանություն* [kensabanut^hyun]
birch-broom *ցախավել* [ts^hakhavel]
bird *թռչուն* [t^hrch^hun]
birth *ծնունդ* [ts^onund]
birthday *տարեդարձ* [taredart^sh], *ծննդյան
օր* [ts^on^ondyan or]
bit, a ~ *մի քիչ* [mi k^hich^h]
bite *պատառ* [patar]
bite (to) *կծել* [k^otsel]
bitter *դառն* [dair^on]
black *սև* [sev]
blackboard *գրատախտակ* [g^oratakhtak]
bless (to) *օրհնել* [orhnel]
blessing *օրհնություն* [orhnut^hyun]
blind *կույր* [kuyr]
blindness *կուրություն* [kurut^hyun]
blood *արյուն* [aryun]
bloom (to) *ծաղկել* [tsaghkel]
blow (to) *փչել* [p^hch^hel]
blow *հարված* [harvats]
blue *կապույտ* [kapuyt]
blunt *բութ* [but^h]
board *տախտակ* [takhtak]
boast *պարծենալ* [partsenal]
boat *նավ(ակ)* [nav(ak)]
body *մարմին* [marmin]
boil (to) *եռալ* [yeral]
bomb *ռումբ* [rumb]
bone *ոսկոր* [voskor]
book *գիրք* [girk^h]
bookseller *գրավաճառ* [g^oravachar]
bookcase *գրապահարան* [g^orapaharan]
bookstore *գրախանութ* [g^orakhanut^h], *գրա-
տուն* [g^oraturan]
bored (to) get ~ *ձանձրանալ* [dzandzranal]
boring *ձանձրալի* [dzandzrali]
born *ծնված* [ts^onvats]
bosom *ծոց* [tsots^h]
bottle *շիշ* [shish]
bottom *հատակ* [hatak]
bow *աղեղ* [aghegh]
box *արկղ* [ark^ogh], *տուփ* [tup^h]
boy *տղա* [t^ogha]
brain *ուղեղ* [ughegh]
brains *խելք* [khelk^h]
bran *թեփ* [t^hep^h]
branch *ճյուղ* [chyuugh], *ոստ* [vost]
brave *քաջ* [k^haj]
bread *հաց* [hats^h]
break (to) (trans.) *կոտրել* [kotrel] (glass, etc.),
պոկել [pokel] (flowers)
break (to) (intrans.) *կոտրվել* [kot^orvel], *պոկվել*
[pokvel]
breakfast *նախաճաշ* [nakhachash]
breast *ծոց* [tsots^h], *կուրծք* [kurt^sk^h], *ծիծ* [tsits]
breath *չունչ* [shunch^h]
breathe (to) *չնչել* [sh^onch^hel]
bribe *կաշառք* [kashark^h]
bribe (to) *կաշառել* [kasharel]
brick *աղյուս* [aghyus]
bride *հարս* [hars]
bridegroom *փեսա* [p^hesa]
bridge *կամուրջ* [kamurj]
bright *փայլուն* [p^haylun]
bring (to) *բերել* [berel]
broad *լայն* [layn]
broken *կոտրած* [kotrats]
broom *ավել* [avel]
brother *եղբայր* [yeghpayr]

- brother-in-law: տեգր [tek^hər] (husband's brother), քեռայր [k^herayr] (sister's husband), քենեկալ [k^henekal] (sister-in-law's husband)
- brown սրճագույն [s^ərçhaguyn]
- brush թուփ [t^hup^h]; խոզանակ [k^hozanak]
- bucket դուլլ [duyl]
- bud բողբոջ [bog^hboj], ծիլ [tɕil]
- build (to) կառուցել [karutɕ^hel], շինել [ɕhinel]
- building շենք [ɕhenk^h]
- bunch փունջ [punj]
- burden բեռ [ber]
- burial թաղում [t^haghum]
- burn (to) (trans.) վառել [varel], այրել [ayrel]
- burn (to) (intrans.) այրվել [ayr^əvel]
- burnt այրած [ayrats], վառած [varats], (to) get ~ այրվել [ayr^əvel], վառվել [varvel] bury թաղել [t^haghel]
- burst (to) պայթել [payt^hel]
- business առևտուր [arevtur], գործ [gorts], գործարք [gortsark^h]
- busy զբաղված [zbaghvats]
- but բայց [baytɕ^h], իսկ [isk]
- butter կարագ [karak^h]
- butterfly թիթեռ(նիկ) [t^hit^her(nik)]
- button կոճակ [kochak]
- buy (to) գնել [g^ənel]
- buyer գնորդ [g^ənort^h]
- C**
- cabbage կաղամբ [kaghamb]
- cage վանդակ [vandak]
- cake կարկանդակ [karkandak]
- calendar օրացույց [orats^huytɕ^h]
- calculate (to) հաշվել [has^hvel]
- call կոչ [koch^h]
- call (to) կանչել [kanchel], կոչել [koch^hel]
- calm հանդարտ [handart]
- camel ուղտ [ught]
- Canada Կանադա [Kanada]
- Canadian (adj.) կանադական [kanadakan]
- Canadian (fem.) կանադուհի [kanaduhi]
- Canadian (male) կանադացի [kanadatɕ^hi]
- canary (bird) դեղձանիկ [deg^htɕ^hanik]
- cane գավազան [gavazan]
- capable կարող [karogh]
- capacity կարողություն [karoghut^hyun]
- capital city մայրաքաղաք [mayrak^haghak^h]
- capital letter գլխագիր [g^əlk^hagir]
- captive գերի [geri]
- card game թղթախաղ [t^həg^ht^hak^hhagh]
- care (to) հոգալ [hok^hal]
- caress (to) շոյել [shoyel]
- carnation մեխակ [mek^hhak]
- carrot ստեպղին [stepghin]
- carpet գորգ [gorg]
- carriage կառք [kark^h]
- carry (to) կրել [k^ərel]
- cart սայլ [sayl]
- case արկղ [ark^əgh]; հոլով [holov] (gram)
- cash կանխիկ [kank^hhik]
- cat կատու [katu]
- catch (to) բռնել [b^ərnel]
- cause պատճառ [patchar]; the Armenian ~, հայ(կական) դատ [(hay(kakan) dat)]
- cautious զգույշ [zguys^h], ուշադիր [ushadir]
- cave քարայր [k^harayr]
- caviar ձկնկիթ [dz^ək^ənkith^h]
- ceiling առաստաղ [arastagh]
- celebrate (to) տոնել [tonel]
- celebration տոնակատարություն [tonakatarut^hyun]
- celestial երկնային [yerknayin]
- cell բջիջ [b^əjjij]
- cellar մառան [mařan]
- century դար [dar]
- certain որոշ [vorosh]
- certainly անշուշտ [anshusht]
- chain շղթա [sh^əgh^hta]
- chair աթոռ [at^hor]
- chalk կավիճ [kavich]
- chance բախտ [bakht], առիթ [arith]
- change (to) (trans.) փոխել [p^hok^hhel]
- change (to) (intrans.) փոխվել [p^hok^hvel]
- change փոփոխություն [p^hop^hok^hhut^hyun]
- charcoal ածուխ [atsuk^hh]
- charity բարեգործություն [baregortsut^hyun], ողորմություն [voghornut^hyun]
- cheap էժան [ezhan]
- cheapness էժանություն [ezhanut^hyun]
- cheat (to) խաբել [k^hap^hel]
- cheek այտ [ayt]
- cheese պանիր [panir]
- cherry կեռաս [keras]
- chest կուրծք [kurtsk^h]
- chestnut շագանակ [shaganak]
- chick ճուռ [çhut]
- chicken հավ [hav]
- chief պետ [pet]
- child երեխա [yerekh^ha], մանուկ [manuk]
- chin կզակ [k^əzak]
- China Չինաստան [C^hinastan]
- Chinese (adj.) չինական [ç^hinakan]
- Chinese (language) չինարեն [ç^hinaren]
- Chinese (male) չինացի [ç^hinatɕ^hi]
- Chinese (fem.) չինուհի [ç^hinuhi]
- choice բնորոշություն [əntrut^hyun]
- choose (to) ընտրել [əntrel]
- Christmas tree տոնածառ [tonatɕar]
- Christmas Մոունդ [tɕ^ənund]

- church եկեղեցի [yekeghets^hi]
 circle շրջանակ [sh^hrjanak]
 citizen քաղաքացի [k^haghak^hat^hs^hi]
 citizenship քաղաքացիություն [k^haghak^ha-
 ts^hiyut^hyun], հպատակություն
 [h^hpatakut^hyun]
 city քաղաք [k^haghak^h]
 clap ծափ [tsap^h]
 class (in school) դաս [das]
 class (in society) դասակարգ [dasakark^h]
 classroom դասարան [dasararar]
 claw ճիրան [chiran]
 clay կավ [kav]
 clean մաքուր [mak^hur]
 clean (to) մաքրել [mak^hrel]
 clear հստակ [h^hstak]
 clever խելացի [k^hhelats^hi]
 client հաճախորդ [hachhak^hhort^h]
 clock ժամացույց [zh^hamats^hsuyts^h]
 close փակ [p^hak]
 close, to փակել [p^hakel]
 cloth լավ [lat^h], կերպաս [kerpas]
 clothing հագուստ(եղեն) [hak^hust(eghen)]
 cloud ամպ [amp]
 cloudy ամպամած [ampamats]
 coal ածուխ [atsukh]
 coast ափ [ap^h]
 coat վերարկու [verarku]
 coffee սուրճ [surch]
 coffeehouse սրճարան [s^hrcharan]
 coincidence զուգադիպություն [zugadiput^hyun]
 cold ցուրտ [ts^hurt], սառը [sair^h]
 collar օձիք [odzikh]
 collect (to) հավաքել [havak^hel], ժողովել
 [zhoghovel]
 collective հավաքական [havak^hakan],
 համատեղ [hamateg^h]
 color գույն [guyn]
 colored գունավոր [gunavor]
 column սյուն [syun]
 comb սանր [san^hr]
 comb (to) սանրել [sanrel]
 come (to) գալ [gal]
 comfort սփոփանք [sp^hop^hank^h], հանգստ(ա-
 վետ)ություն [hang^hst(avet)ut^hyun]
 comfortable հարմարավետ [harmaravet]
 comma ստորակետ [storaket]
 common հասարակ [hasarak]
 community հասարակություն [hasaraku-
 t^hyun], համայնք [hamaynk^h]
 commute (to) երթևեկել [yert^hevekel]
 companion ընկեր [onker]
 company ընկերակցություն [onkerakt^hut^hyun]
 compare (to) համեմատել [hamematel]
 comparison համեմատություն [hamematut^hyun]
 compete (to) մրցել [m^hrts^hel]
 complain (to) դանդաղատել [gangatvel]
 complaint դանդաղատ [gangat]
 complete (to) ավարտել [avartel], լրացնել
 [l^hrats^hanel]
 complete կատարյալ [kataryal]
 complex բարդ [bart^h]
 compose (to) շարադրել [sharadrel]
 composition շարադրություն [sharadrut^hyun]
 compound բաղադրյալ [baghadryal]
 comprehend (to) ըմբռնել [amb^hrne]
 computer հաշվիչ [hashvich^h]
 condemn դատապարտել [datapartel]
 condition պայման [payman], վիճակ [vichak]
 confide (to) վստահել [v^hstahel]
 confident վստահ [v^hstah]
 congratulate (to) շնորհավորել [sh^hnorhavorel]
 connect to միացնել [miats^hanel]
 conscience խիղճ [khighch]
 conscious գիտակից [gitakits^h]
 consist (to) բաղկացած [baghkats^hats]
 consider (to) նկատի ունենալ [n^hkati unenal]
 considerable կարևոր [karevor]
 consideration նկատառում [n^hkatarum]
 consonant բաղաձայն [baghadzayn]
 contemporary ժամանակակից [zhamanakakits^h]
 content (noun) բովանդակություն [bovan-
 dakut^hyun], պարունակություն [pa-
 runakut^hyun]
 content(ed) գոհ [goh]
 content (to) oneself գոհանալ [gohanal]
 continuation շարունակություն [sharunaku-
 t^hyun]
 continue (to) շարունակել [sharunakel]
 continuous անընդհատ [anonthat], շարունա-
 կական [sharunakakan]
 contrary հակառակ [hakarak]
 conviction համոզում [hamozum]
 convince (to) համոզել [hamozel]
 convinced համոզված [hamozvats]
 cook (to) եփել [yep^hel]
 cook խոհարար [k^hoharar]
 cooked եփած [yep^hats]
 cool գով [zov], հով [hov]
 copper պղինձ [p^hghindz]
 copy ընդօրինակություն [endorinakut^hyun]
 copy (to) արտագրել [artagrel], ընդօրինա-
 կել [endorinakel]
 copybook տետրակ [tetrak]
 corner անկյուն [ankyun]
 corpse դիակ [di(ak)]
 correct (to) ուղղել [ughghel], սրբագրել [s^hr-
 p^hagrel]
 correction սրբագրություն [s^hrp^hagrut^hyun]
 correspond (to) թղթակցել [t^hgh^hakt^hel];

Համապատասխանել [hamapatas-khanel]
 correspondence թղթակցութիւն [t^həg^ht^hak-t͡s^hut^hyun], նամակագրութիւն [namakagrut^hyun]
 correspondent թղթակից [t^həg^ht^hakits^h]
 corresponding Համապատասխան [hamapa-taskhan]
 cost արժեք [arzhek^h]
 cost (to) արժենալ [arzhenal]
 cotton բամբակ [bambak]
 couch բազմոց [bazmot͡s^h]
 cough հազ [haz]
 cough (to) հազալ [hazal]
 count (to) թվարկել [t^həvarkel], թվել [t^həvel], հաշվել [has̄hvel]
 country երկիր [yerkir]
 country house ամառանոց [amara^hnot͡s^h]
 court դատարան [dataran]
 courtyard բակ [bak]
 cautious զգուշ [zguys̄h]
 cover ծածկոց [t͡satskot͡s^h]
 cover (to) ծածկել [t͡satskel]
 cow կով [kov]
 cradle օրորոց [ororot͡s^h]
 crazy խենթ [khent^h]
 cream սեր [ser]
 create (to) ստեղծել [steght͡sel]
 creature էակ [eyak]
 crime ոճիր [vochir]
 criminal ոճրագործ [vochragort͡s]
 cripple հաշմանդամ [has̄hmandam]
 criticize (to) քննադատել [k^hənnadatel]
 crooked ծուռ [t͡sur]
 cross խաչ [khach^h]
 crow ագռավ [agrav]
 crowd ամբոխ [ambokh], բազմութիւն [bazmut^hyun]
 crown թագ [t^hag]
 crude հում [hum], անտաշ [antash]
 cruel դաժան [dazhan], անգուժ [angut^h]
 crush (to) ջարջարել [jakhjak̄hel]
 cry (to) լաց լինել [lats^h linel]
 cup գավաթ [gavat^h], բաժակ [bazhak]
 cupboard պահարան [paharan]
 cure դարման [darman], բուժում [buzhum]
 cure (to) դարմանել [darmanel], բուժել [buzhel]
 curious հետաքրքիր [hetak^hark^hir]
 curly գանգուր [gangur]
 current ընթացիկ [ənt^hats^hik]
 curse անեծք [anetsk^h]
 curse (to) անիծել [anit͡sel]
 curtain վարագույր [varaguyr]
 cushion բարձ [bart͡s]
 custom սովորութիւն [sovorut^hyun]

customer հաճախորդ [hachakhort^h]
 cut (to) կտրել [k^ətrel]
 cypress նոճի [nochi]

D

dagger դաշույն [dashuyn]
 damage վնասել [v^ənasel]
 damn (to) նզովել [n^əzovel]
 dance պար [par]
 dance (to) պարել [parel]
 dandruff թեփ [t^hep^h]
 danger վտանգ [v^ətang]
 dangerous վտանգավոր [v^ətangavor]
 dark (hair or skin) թուխ [t^hukh]
 dark green մուգ կանաչ [muk kanach^h]
 daughter աղջիկ [aghch^hik], դուստր [dust^ər]
 daughter-in-law հարս [hars]
 dawn արշալույս [arshaluys], լուսաբաց [lusa-bats^h]
 day օր [or]
 daytime ցերեկ [tserek]
 dead մեռած [merats]
 dear սիրելի [sireli]
 death մահ [mah]
 debt պարտք [partk^h]
 deceive (to) խաբել [khapv^hel]
 decide (to) որոշել [voroshel]
 decision որոշում [voroshum]
 declaration հայտարարութիւն [haytararut^hyun]
 declare (to) հայտարարել [haytararel]
 decorate (to) զարդարել [zart^harel]
 decrease (to) պակասեցնել [pakaset͡s^hənel]
 deep խորունկ [khorunk]
 deer եղջերու [yeghjeru]
 defame (to) զրպարտել [z^ərpartel]
 defective թերի [t^heri]
 deficiency պակասութիւն [pakasut^hyun]
 deficient պակաս [pakas]
 degree աստիճան [astichan]
 delicate նուրբ [nurp^h]
 demand խնդրանք [kh^ənt^hrank^h], պահանջ [pahanj]
 demand (to) խնդրել [kh^ənt^hrel], պահանջել [pahanjel]
 demon դև [dev]
 den որջ [vorch^h]
 dentist ատամնաբույժ [atamnabuzh]
 deny ժխտել [zh^əkh^htel]
 depart (to) մեկնել [meknel]
 depend (to) կախում ունենալ [kak^hhum unenal]
 deprive (to) զրկել [z^ərkel]
 descend (to) իջնել [ich^hnel]
 desert անապատ [anapat]
 deserted ամայի [amayi]
 design (to) գծագրել [g^ətsagrel]

- design նախագիրծ [nakʰagitsʰ]
 desirable ցանկալի [tʰʰankali]
 desire ցանկություն [tʰʰankutʰyun], փափագ [pʰapʰag]
 desire (to) ցանկանալ [tʰʰankanal], փափագել [pʰapʰagel]
 desk գրասեղան [gərasegʰan]
 desperate հուսահատ [husahat]
 despise (to) արհամարհել [arhamarhel]
 destiny բախտ [bakʰt], ճակատագիր [chakatagir]
 destroy (to) կործանել [kortʰsanel]
 destruction կործանում [kortʰsanum]
 detail մանրամասնություն [manramasnutʰyun]
 detailed մանրամասն [manramasʰn]
 determine (to) որոշել [vorosʰel]
 develop (to) (trans.) զարգացնել [zargatsʰənel]
 develop (to) (intrans.) զարգանալ [zarganal]
 development զարգացում [zargatsʰum]
 devil սատանա [satana]
 devoid զուրկ [zurk]
 dew ցող [tʰʰogʰ]
 dialect բարբառ [barbar]
 diary օրագիր [oragir]
 dictate (to) թելադրել [tʰeladrel]
 dictionary բառարան [bararan]
 die (to) մեռնել [mefnel], մահանալ [mahanal]
 differ (to) տարբերել [tarberel]
 difference տարբերություն [tarberutʰyun]
 different զանազան [zanazan], տարբեր [tarber]
 difficult դժվար [dʰzhvar]
 difficulty դժվարություն [dʰzhvarutʰyun]
 dig (to) փորել [pʰorel]
 digest (to) մարսել [marsel]
 digestion մարսողություն [marsoghutʰyun]
 diligent աշխատասեր [ashkhataser]
 dill սամիթ [samitʰ]
 dine (to) ճաշել [chashel]
 dinner (to) have ~ ճաշել [chashel]
 dinner ճաշ [chash], ընթրիք [əntʰrikʰ]
 dinner party ճաշկերույթ [chashkeruytʰ]
 dinner table ճաշասեղան [chʰashasegʰan]
 direct (to) ուղղել [ughghel], վարել [varel]
 directly ուղղակի [ughghaki]
 dirt կեղտ [keghʰt]
 dirty կեղտոտ [keghʰtot]
 disappear (to) անհետանալ [anhetanal]
 disaster աղետ [aghet]
 discontent դժգոհ [dʰzhghoh]
 discover (to) հայտնաբերել [haytnaberel]
 discovery հայտնաբերում [haytnaberum]
 discontinue (to) ընդհատել [ənthatel]
 discount (to) զեղչել [zeghchʰel]
 discount զեղչ [zeghchʰ]
 discussion բանավեճ [banavechʰ]
 disdain (to) արհամարհել [arhamarhel]
 disease հիվանդություն [hivandutʰyun]
 disgusted, (to) be ~ զզվել [zʰzvel], նողկալ [nokʰkal]
 disgusting զզվելի [zʰzveli], նողկալի [nokʰkali]
 dish (1) ճաշատեսակ [chashatesak] (food)
 dish (2) ափսե [apʰse], պնակ [pʰnak] (flatware)
 dishonest անազնիվ [anazniv], անպարկեշտ [anparkeshʰt]
 dishonesty անազնիվություն [anaznʰvutʰyun], անպարկեշտություն [anparkeshʰtutʰyun]
 dissent (to) չհամաձայնվել [chəhamadzaynvel]
 distance հեռավորություն [heavorutʰyun], տարածություն [taratsutʰyun]
 distant հեռավոր [heavor]
 distribute (to) բաշխել [bashkʰel]
 disturb (to) խանգարել [khangarel]
 divide (to) բաժանել [bazʰanel], անջատել [anjatel]
 division բաժանմունք [bazʰanmunkʰ], բաժանում [bazʰanum]
 divorce ամուսնալուծում [amusnalutʰsum], ապահարզան [apaharzan]
 divorced ամուսնալուծված [amusnalutʰsvatsʰ], բաժանված [bazʰanvatsʰ]
 do (to) անել [anel]
 doctor (medical) բժիշկ [bʰzhishkʰ]
 dog շուն [shun]
 dome գմբեթ [gʰmbetʰ]
 donkey հշ [esh], ալանակ [avanak]
 door դուռ [duɾ]
 dot կետ [ket]
 doubt կասկած [kaskatsʰ]
 doubt (to) կասկածել [kaskatsʰel]
 dove տատրակ [tatrak]
 down ներքև [nerkʰev]
 drawer դարակ [darak]
 dream երազ [yeraz]
 dress հագուստ [hakʰust], զգեստ [zgest]
 dress (to) հագնվել [hakʰnʰvel]
 dressmaker (fem.) դերձակուհի [dertsakuhi]
 drink խմիչք [kʰʰmichʰkʰ], ըմպելի [əmpeli]
 drink (to) խմել [kʰʰmel]
 drip (to) կաթել [katʰel]
 drop կաթիլ [katʰil]
 drop (to) ցած գցել [tʰʰatsʰ gʰtʰel]
 drunk հարբած [harpʰatsʰ]
 dry չոր [chʰor]
 duck բաղ [bad]
 due պատշաճ [patʰshachʰ]
 dust փոշի [pʰoshʰi]
 duty պարտականություն [partakanutʰyun]

E

- each *ամեն* [amen]
 each other *իրար* [irar]
 eagle *արծիվ* [artsiv]
 ear *ականջ* [akanj]
 earring *օղ* [ogh]
 earth (planet) *երկիր* [yerkir], (soil) *հող* [hogh]
 East *արևելք* [arevelk^h]
 Easter *Ջատիկ* [Zatik]
 Eastern *արևելյան* [arevelyan]
 easy *հեշտ* [hesht], *դյուրին* [dyurin]
 eat (to) *ուտել* [utel]
 edge *եզերք* [yezerk^h]
 educate (to) *կրթել* [k^ort^hel]
 education *կրթություն* [k^ort^hut^hyun]
 effect *ազդեցություն* [azdet^hut^hyun]
 effect (to) *ազդել* [azdel]
 effort *ջանք* [jank^h], *ճիգ* [chig],
 egg *ձու* [dzu]
 eggplant *ամբուկ* [s^ombuk], *բադրիջան* [badri-
 jan]
 Egypt *Եգիպտոս* [Yegiptos]
 Egyptian (adj.) *եգիպտական* [yegiptakan]
 Egyptian (fem.) *եգիպտուհի* [yegiptuhi]
 Egyptian (male) *եգիպտացի* [yegiptats^hi]
 eight *ութ* [ut]
 eighteen *տասնութ* [tasnut^h]
 eighth *ութերորդ* [ut^herort^h]
 eighty *ութսուն* [ut^hsun]
 elbow *արմունկ* [armunk]
 elect (to) *ընտրել* [əntrel]
 election *ընտրություն* [ənt^hrut^hyun]
 electric *էլեկտրական* [elektrakan]
 electricity *էլեկտրականություն* [elektraka-
 nut^hyun]
 element *տարր* [tarr]
 elephant *փիղ* [p^high]
 elevate (to) *բարձրացնել* [bart^hs^hrat^hs^hənel]
 emancipate *ազատագրել* [azatagrel]
 embassy *դեսպանատուն* [despanatun]
 embrace (to) *գրկել* [g^orkel]
 empty *դատարկ* [datark], *պարապ* [parap]
 end *վերջ* [verch^h]
 end (to) (intrans.) *վերջանալ* [verch^hanal]
 end (to) (trans.) *վերջացնել* [verch^hats^hənel]
 enemy *թշնամի* [t^hs^hnami]
 engine *մեքենա* [mek^hena]
 engineer *ճարտարագետ* [chartaraget]
 England *Անգլիա* [Anglia]
 English *անգլիացի* [angliats^hi] (male),
անգլիուհի [angliuhi] (female)
 English *անգլիական* [angliakan] (adjective)
 English (language) *անգլերեն* [angleren]
 enough *բավական* [bavakan]
 enter (to) *մտնել* [m^otnel]
- entire *ամբողջ* [amboghch^h]
 envelope *ծրար* [ts^or^har]
 environment *չրջապատ* [sh^orjapat]
 envy *նախանձ* [nak^hhandz]
 equal *հավասար* [havas^har]
 equality *հավասարություն* [havas^harut^hyun]
 error *սխալ* [s^ok^hhal]
 essential *էական* [eyakan]
 estimate (to) *գնահատել* [g^onahatel]
 etc. *և այլն*, [yev ayl^on]
 eternal *հավերժ* [haverzh]
 eternity *հավիտենականություն* [havitenaka-
 nut^hyun]
 Europe *Եվրոպա* [Yevropa]
 European (adj.) *եվրոպական* [yevropakan]
 European (person) *եվրոպացի* [yevropats^hi]
 evaporate (to) *չոգիանալ* [shogianal]
 even *նույնիսկ* [nuynisk], *հարթ* [hart^h]
 evening *երեկո* [yereko]
 event *դեպք* [depk^h]
 ever *երբեք* [yerp^heve]
 every *ամեն* [amen], *յուրաքանչյուր* [yura-
 k^hanch^hyur]
 everybody *բոլորը* [bolorə]
 everywhere *ամենուրեք* [amenurek^h], *ամեն
 տեղ* [amen tegh]
 evidence *ապացույց* [apat^hsuyts^h]
 evident *հայտնի* [haytni], *բացահայտ* [ba-
 ts^hahayt]
 evil *չարիք* [ch^harik^h]
 exact *ճշգրիտ* [ch^hs^hgrit]
 examine (to) *քննել* [k^hənnel]
 example *օրինակ* [orinak]
 excellent *գերազանց* [gerazants^h]
 except *բացի* [bats^hi]
 exception *բացառություն* [bats^harut^hyun]
 exceptional *բացառիկ* [bats^harik]
 exchange *փոխանակում* [p^hok^hhanakum]
 exchange (to) *փոխանակել* [pok^hhanakel]
 exile *աքսոր* [ak^hsor]
 exist (to) *գոյություն ունենալ* [goyut^hyun
 unenal]
 existence *գոյություն* [goyut^hyun]
 exit *էլք* [yelk^h]
 exit (to) *դուրս գալ* [durs gal]
 expand (to) *տարածվել* [taratsvel]
 expansion *ընդլայնում* [əndlaynum]
 experience *փորձառություն* [p^hort^hs^harut^hyun]
 explain (to) *բացատրել* [bats^hatrel]
 explanation *բացատրություն* [bats^hatrut^hyun]
 export *արտահանում* [artahanum], *արտա-
 ծում* [artatsum]
 export (to) *արտահանել* [artahanel], *արտածել*
 [artatsel]
 express (to) *արտահայտել* [artahaytel]

expression *արտահայտություն* [artahayut^hyun]
 exquisite *ընտիր* [əntir]
 exterior (noun) *արտաքին(ը)* [artak^hin(ə)]
 external (adj.) *արտաքին* [artak^hin]
 extreme(ly) *չափազանց* [ch^hap^hazats^h]
 eye *աչք* [ach^hk]
 eyebrow *հոնք* [honk^h]
 eyeglass *ակնոց* [aknots^h]

F

facade *ճակատ* [chakat]
 face *երես* [yeres]
 fact *փաստ* [p^hast], in ~ *իրոք* [irok^h]
 factory *գործարան* [gortsaran]
 fail (to) *ձախողվել* [dzakhoghvel]
 fairy tale *Հեքիաթ* [hek^hyat^h]
 faith *հավատք* [havatk^h]
 faithful *հավատարիմ* [havatarim]
 fake *կեղծ* [keghts]
 fake (to) *կեղծել* [keghtsel]
 falcon *բազե* [baze]
 fall *աշուն* [ashun] (season)
 fall (to) *ընկնել* [ənknel]
 false *կեղծ* [keghts], *սուտ* [sut]
 fame *համբավ* [hambav]
 family *ընտանիք* [əntanik^h]
 family name *ազգանուն* [azganun]
 far *հեռու* [heiru]
 farm *ագարակ* [agarak]
 farmer *ագարակապան* [agarakapan]
 fast *արագ* [arag]
 fat *գեր* [ger], to get ~ *գիրանալ* [giranal]
 fate *բախտ* [bakht]
 father *հայր(իկ)* [hayr(ik)]
 father-in-law (of a woman) *կեսրայր* [kesrayr], (of a man) *աներ* [aner]
 fatherland *հայրենիք* [hayrenik^h]
 fault *հանցանք* [hants^hank^h], *թերություն* [t^herut^hyun]
 faulty *թերի* [t^heri]
 fear *վախ* [vakh]
 fear (to) *վախենալ* [vakhenal]
 feast *խնջույք* [k^hənjuyk^h]
 feather *փետուր* [p^hetur]
 feel (to) *զգալ* [əzgal], to ~ cold *մրսել* [mørsel]
 feeling *զգացում* [əzgat^hum]
 female *իգական* [ik^hakan]; *եք* [ek^h]
 festive *տոնական* [tonakan]
 fiancé *նշանած* [n^əshanats]
 field *արտ* [art], *դաշտ* [dash^ht]
 fifteen *տասնհինգ* [tasn^əhing]
 fifth *հինգերորդ* [hingerort^h]
 fiftieth *հիսուներորդ* [hisunerort^h]
 fifty *հիսուն* [hisun]
 fight (to) *կռվել* [k^ərvel]

fight *կռիվ* [k^əriv]
 fill (to) *լցնել* [l^ət^hsnel]
 finally *վերջապես* [verch^hapes]
 find *գտնել* [g^ət^hnel]
 fine *նուրբ* [nurp^h]
 finger *մատ* [mat]
 fingernail *եղունգ* [yeghung]
 finish (to) *ավարտել* [avartel], *վերջացնել* [verch^hat^hsnel]
 finished, to be ~ *վերջանալ* [verch^hanal]
 fire *կրակ* [krak], *հրդեհ* [h^ərdeh]
 first *առաջին* [arach^hin]
 first of all *նախ և առաջ* [nak^hyev arach^h]
 fish *ձուկ* [dzuk]
 fisherman *ձկնորս* [dz^əknors]
 fist *բռունցք* [b^ərunts^hk^h]
 five *հինգ* [hing]
 flag *դրոշ(ակ)* [drosh(ak)]
 flat (1) (adj.) *տափակ* [tap^hak], *հարթ* [hart^h];
 (2) (noun) *հարկաբաժին* [harkabazhin]
 flame *բոց* [bots^h]
 flea *լու* [lu]
 flee (to) *փախչել* [p^hak^hch^he]
 flesh *միս* [mis]
 flight *թռիչք* [t^həritch^hk^h]; *փախուստ* [p^hak^hust]
 flock *երամ* [yeram], *հոտ* [hot]
 floor (in a room) *տախտակամած* [takhtakamats]
 floor (in a building) *հարկ* [hark]
 flour *ալյուր* [alyur]
 flow (to) *թափվել* [t^hap^hvel], *հոսել* [hose]
 flower *ծաղիկ* [tsaghik]
 flu *հարբուխ* [harp^huk^h]
 fly *ճանճ* [chanch]
 fly (to) *թռչել* [t^hərchel]
 fold (to) *ծալել* [tsale]
 follow (to) *հետևել* [hetevel]
 following *հաջորդ* [hajort^h], *հետևյալ* [hete-
vyal]
 food (nutrition) *ուտելիք* [utelik^h]
 food (cooked) *կերակուր* [kerakur]
 fool *խենթ* [k^hhent^h]
 foot *ոտք* [votk^h]
 for *համար* [hamar] (postp.)
 forbid (to) *արգելել* [argelel]
 force *ուժ* [uzh]
 forearm *բազուկ* [bazuk]
 forehead *ճակատ* [chakat]
 foreign *օտար* [otar]
 forest *անտառ* [antaf]
 forget (to) *մոռանալ* [moranal]
 forgetful *մոռացկոտ* [morats^hkot]
 forgive (to) *ներել* [nerel]
 form *ձև* [dzev]
 former *նախկին* [nak^hkin]
 fortress *ամրոց* [amrots^h], *բերդ* [bert^h]

fork պատառաքաղ [pataɾak^hagh]
 forty քառասուն [k^harəsun]
 found (to) հիմնել [himnel]
 fountain աղբյուր [aghpyur], ավազան [avazan]
 four չորս [ch^hors]
 fourteen տասնչորս [tasn^och^hors]
 fourth չորրորդ [ch^horror^h]
 fox աղվես [aghves]
 frame շրջանակ [sh^orjanak]
 France Ֆրանսիա [Fransia]
 frank անկեղծ [ankeghts]
 free ազատ [azat]; ճրի [dz^ori]
 free (to) oneself (intrans.) ազատվել [azatvel]
 free (to) (trans.) ազատել [azatel]
 freedom ազատություն [azatut^hyun]
 freeze (to) (intrans.) սառչել [saɾch^hel]
 freeze (to) (trans.) սառեցնել [saɾets^henel]
 French (male) Ֆրանսիացի [fransiats^hi]
 French (language) Ֆրանսերեն [franseren]
 French (adj.) Ֆրանսիական [fransiakan]
 French (fem.) Ֆրանսուհի [fransuhi]
 frequent(ly) հաճախ [hachak^h]
 frequent (to) հաճախել [hachak^hel]
 fresh թարմ [t^harm]
 freshen (to) թարմացնել [t^harmats^henel]
 Friday ուրբաթ [urba^ht^h]
 friend (male) բարեկամ [barekam], ~ (fem.)
 բարեկամուհի [barekamuhi]
 friendship բարեկամություն [barekamut^hyun],
 ընկերություն [enkerut^hyun]
 front ճակատ [chakat]
 fruit պտուղ [p^otugh], միրգ [mirk^h]
 fulfill (to) կատարել [katarel], իրագործել
 [iragortsel]
 full լեցուն [lets^hun]
 furniture կահույք [kahuyk^h]
 furrow ակոս [akos]
 futile սին [sin], ունայն [unayn]
 future ապագա [apaga], ապառնի [aparni]
 (grammar)

G

game խաղ [khagh]
 garbage աղբ [aghb]
 garden պարտեզ [partez]
 gardener պարտիզպան [partizpan]
 garlic սխտոր [s^okh^htor]
 gather (to) հավաքվել [havak^hvel]
 gathering հավաքույթ [havak^huyt^h]
 gender սեռ [ser]
 general (adj.) ընդհանուր [ent^hhanur]
 general (noun) զորավար [zoravar]
 generation սերունդ [serund]
 gentle ազնիվ [azniv]
 genocide ցեղասպանություն [ts^heghaspanu-

t^hyun]
 geography աշխարհագրություն [ashkharha-
 grut^hyun]
 geologist երկրաբան [yerkraban]
 geology երկրաբանություն [yerkrabanut^hyun]
 Georgia (Caucasus) վրաստան [Vrastan]
 Georgian (adj.) վրացական [vrats^hakan]
 Georgian (fem.) վրացուհի [vrats^huhi]
 Georgian (lang.) վրացերեն [vrats^heren]
 Georgian (male) վրացի [vrats^hi]
 German (adj.) գերմանական [germanakan]
 German (fem.) գերմանուհի [germanuhi]
 German (language) գերմաներեն [germaneren]
 German (male) գերմանացի [germanats^hi]
 Germany Գերմանիա [Germania]
 get (to) ստանալ [stanal], դառնալ [darnal]
 girl աղջիկ [aghch^hik]
 give (to) տալ [tal], to ~ a present նվիրել
 [n^ovirel]
 glad ուրախ [urakh]
 glass ապակի [apaki]
 glorious փառավոր [p^haravor]
 glory փառք [p^hark^h] glory
 glove ձեռնոց [dzeinots^h]
 go (to) գնալ [g^onal]
 goat այծ [ayts]
 God Աստված [astvats]
 godchild սան(իկ) [san(ik)]
 godfather քավոր [k^havor], կնքահայր [k^on-
 k^hahayr]
 godmother քավորակին [k^havorakin], կնքա-
 մայր [k^onk^hamayr]
 gold ոսկի [voski]
 golf (ծովա)ձոց [(tsova)tsots^h]
 good լավ [lav], բարի [bari]
 good-hearted բարեսիրտ [baresirt]
 goose սագ [sag]
 Gospel ավետարան [avetaran]
 gossip բամբասանք [bambasank^h]
 govern կառավարել [kaɾavarel]
 government կառավարություն [kaɾavarut^hyun]
 governor կառավարիչ [kaɾavarich^h]
 grace շնորհ [sh^onorh]
 graceful շնորհալի [sh^onorhali]
 grain հատիկ [hatik], կուտ [kut]
 grammar քերականություն [k^herakanut^hyun]
 grandchild թոռնիկ [t^hoinik]
 granddaughter թոռնուհի [t^hoinuhi]
 grandfather մեծ հայր [mets^h hayr], պապ(իկ)
 [pap(ik)]
 grandson տղա թոռ [t^hoir]
 grapes խաղող [khaghogh]
 grass խոտ [khot]
 gratis ճրի [dz^ori]
 graze (to) արածել [arat^hsel]

gray գորշ [gorsh]
 great մեծ [mets]
 Greece Հունաստան [Hunastan]
 greedy ագահ [agah]
 Greek հունական [hunakan], հույն [huyn]
 Greek (language) հունարեն [hunaren]
 green կանաչ [kanach^h]
 grey մոխրագույն [mokhraguyn]
 grief վիշտ [visht]
 grind (to) աղալ [aghal]
 grocery նպարեղեն [n^opareghen]
 ground հատակ [hatak]
 group խումբ [khumb]
 grow (to) մեծանալ [metsanal], աճել [achel]
 growth աճ [ach]
 guarantee (to) երաշխավորել [yeras^hkhavorel]
 guarantee (to) երաշխավորություն [yeras^h-khavorut^hyun]
 guest հյուր [hyur]
 guest room հյուրասենյակ [hyurasenyak]
 guide (to) առաջնորդել [arachnort^hel]
 guilt հանցանք [hants^hank^h], մեղք [meghk^h]
 guilty մեղավոր [meghavor]
 gun հրացան [hrats^han]
 gypsy գնչու [g^onch^hu]

H

habit սովորություն [sovorut^hyun]
 hair մազ [maz]
 half կես [kes]
 hall սրահ [s^orah]
 ham (խոզի) ապուխտ [(k^hhozi) apukht]
 hammer մուրճ [murch]
 hand ձեռք [dzerk^h]
 handful ափ [ap^h]
 handicraft արհեստ [arhest]
 hang (to) կախել [kak^hel]
 hangman դահիճ [dahich]
 happen պատահել [patahel]
 happiness երջանկություն [yerjankut^hyun]
 happy երջանիկ [yerjanik], գոհ [goh]
 harbor նավահանգիստ [navahangist]
 hard պինդ [pind], դժվար [d^ozhvar]
 hardly հազիվ [haziv], դժվար թե [d^ozhvar t^he]
 hare նապաստակ [napastak]
 harmonious համերաշխ [hamerashkh], ներ-
 դաշնակ [nerdashnak]
 harmony համերաշխություն [hamerashkhu-
 t^hyun], ներդաշնակություն [nerdash-
 nakut^hyun] haste շտապողականու-
 թյուն [shtapoghakanut^hyun]
 hasten (to) շտապել [shtapel]
 hat գլխարկ [g^olk^hark]
 hate (to) ստել [atel]
 hatred ստելություն [atelut^hyun]
 haughty մեծամիտ [metsamit], գոռոզ [goroz]
 have (to) ունենալ [unenal]
 hazelnut կաղիին [kaghin]
 he նա [na]
 head գլուխ [g^olukh]
 health առողջություն [aroghch^hut^hyun]
 hear (to) լսել [l^osel]
 heart սիրտ [sirt]
 heat տաքություն [tak^hut^hyun]
 heaven երկինք [yerkink^h]
 heavenly երկնային [yerknayin]
 heavy ծանր [tsan^or]
 height բարձրություն [barts^hrut^hyun]
 heir ժառանգ [zharang], ժառանգորդ [zha-
 rangort^h]
 hell դժոխք [d^ozhokhk^h]
 help օգնություն [ok^hnut^hyun]
 help (to) օգնել [ok^hnel]
 helper օգնական [ok^hnakan]
 hen հավ [hav]
 here այստեղ [aystegh]
 heritage ժառանգություն [zharangut^hyun]
 hero հերոս [heros]
 heroic հերոսական [herosakan]
 heroically հերոսաբար [herosabar]
 high բարձր [barts^ho^or]
 hill բլուր [b^olur]
 him իրեն [iren], նրան [n^oran]
 himself ինքնիրեն [ink^hniren]
 hire (to) վարձել [varts^hel]
 his նրա [n^ora]
 historian պատմաբան [patmaban]
 history պատմություն [patmut^hyun]
 hit խփել [kh^op^hel]
 hold (to) բռնել [b^ornel]
 hole ծակ [tsak]
 holiday արձակուրդ [arts^hakurt], տոն [ton]
 holy սուրբ [surp^h]
 honest ազնիվ [azniv], պարկեշտ [parkesh^t]
 honesty ազնվություն [azn^ovut^hyun]
 honey մեղր [megh^or]
 honor պատիվ [pativ]
 honor (to) պատվել [patvel]
 hook կեռ [keir]
 hope հույս [huys]
 hope (to) հուսալ [husal]
 horn եղջյուր [yeghgyur]
 horrible սոսկալի [soskali]
 horse ձի [dzi]
 hospitable հյուրասեր [hyuraser]
 hospital հիվանդանոց [hivandanots^h]
 hospitality հյուրասիրություն [hyurasirut^hyun]
 hotel պանդոկ [pandok]
 hour ժամ [zham]
 hourly ժամական [zhamakan]

house սուն [tun]
 housewife տանտիկին [tantikin]
 how? Ի՞նչպես [inch^hpes?]
 how many? քանի՞ [k^hani?]
 how much? որչափ [vorch^hap^h?], որքան,
 [vork^han?]
 human being մարդ [mart^h]
 humble խոնարհ [khonarh]
 humid խոնավ [khonav]
 humidity խոնավութիւն [khonavut^hyun]
 hundred հարյուր [haryur]
 hungry սոված [sovats]
 hunt (to) որսալ [vorsal]
 hunter որսորդ [vorsort^h]
 hunting որս [vors]
 hurry շտապողականութիւն [shtapoghakanut^hyun]
 hurry (to) շտապել [shtapel]
 husband ամուսին [amusin]
 hyena բորենի [boreni]
 hypocrite կեղծավոր [keghtsavor]

I

I ես [yes]
 ice սառույց [saruyts^h]
 ice-cream պաղպաղակ [paghpaghak]
 idea գաղափար [gaghap^har]
 if եթէ [yet^he]
 ignorant տգետ [taget], անգետ [anget]
 ill հիվանդ [hivand]
 illness հիվանդութիւն [hivandut^hyun]
 illiterate անգրագետ [ang^oraget]
 image պատկեր [patker]
 imagination երևակայութիւն [yerevakayut^hyun]
 imagine (to) երևակայել [yerevakayel]
 immaculate անարատ [anarat], անթերի
 [ant^heri]
 immediately անմիջապէս [anmijapes],
 իսկույն [iskuyun]
 immigrate (to) ներգաղթել [nergaght^hel]
 immobile անշարժ [ansharzh]
 immoral անբարոյական [anbaroyakan]
 immortal անմահ [anmah]
 impatient անհամբեր [anhamber]
 implore (to) աղաչել [aghach^hel]
 import (to) ներածել [neratsel]
 important կարևոր [karevor]
 imprudent անխելք [ankhelk^h], անխոհեմ
 [ankhohem]
 impudent աներես [aneres]
 in մեջ [metch^h] (postp.)
 inattentive անուշադիր [anushadir]
 income եկամուտ [yekamut]
 increase հավելում [havelum]
 increase (to) ավելացնել [avelats^hanel]
 independent անկախ [ankakh]
 indict (to) ամբաստանել [ambastanel]
 individual անհատ [anhat]
 Indo-European հնդեվրոպական [h^ondyevro-
 pakan]
 industrious աշխատասեր [ashkhataser]
 industry արդյունաբերութիւն [art^hyunaberut^hyun]
 infant մանուկ [manuk]
 inflame (to) բորբոքել [borbok^hel]
 influence ազդեցութիւն [azdets^hut^hyun]
 influence (to) ազդել [azdel]
 influential ազդեցիկ [azdets^hik]
 inform (to) հաղորդել [haghort^hel]
 informed տեղյակ [teghyak], (to) get ~ տե-
 դեկանալ [teghkanal]
 inherit (to) ժառանգել [zharangel]
 inheritance ժառանգութիւն [zharangut^hyun]
 ink թանաք [t^hanak^h]
 innocent անմեղ [anmegh]
 inside ներս [ners]
 insect միջատ [mijat]
 insist (to) պնդել [p^ondel]
 instantaneous վայրկենական [vayrkenakan]
 instead փոխանակ [p^hokhanak] (prepos.),
 փոխարեն [p^hokharen] (postp.)
 instinct բնազդ [b^onazd]
 instrument գործիք [gortsik^h]
 instrumental (case) գործիական [gortsikian]
 insurance ապահովագրութիւն
 [apahovagrut^hyun]
 intellectual մտափորական [m^otavorakan]
 intelligent խելացի [khelatsi]
 interest 1. հետաքրքրութիւն [hetak^hrk^hru-
 t^hyun]; 2. տոկոս [tokos] (%)
 interesting հետաքրքրական [hetak^hrk^hrakan]
 interpret (to) մեկնաբանել [meknabanel],
 թարգմանել [t^hargmanel]
 interpretation մեկնաբանութիւն [meknabanut^hyun]
 interruption ընդմիջում [əndmijum]
 invent (to) հնարել [h^onarel]
 invention գյուտ [gyut]
 investigate (to) հետազոտել [hetazotel]
 investigation հետազոտութիւն [hetazotut^hyun]
 invitation հրավեր [hraver]
 invite (to) հրավիրել [hravirel]
 iron (1) երկաթ [yerkat^h] (metal); (2) ար-
 դուկ [art^huk] (appliance)
 irregular անկանոն [ankanon]
 irregularity անկանոնութիւն [ankanonut^hyun]
 island կղզի [k^oghzi]
 Italian (language) իտալերեն [italeren]
 Italian (male) իտալացի [italats^hi]

Italian (adj.) *իտալական* [italakan]
 Italian (fem.) *իտալուհի* [italuhi]
 Italy *Իտալիա* [Italia]
 its *իր* [ir], *նրա* [n^əra]
 ivory *փղոսկր* [p^həghosk^ər]

J

jail *բանա* [bant]
 jam *պտղանուշ* [p^ətghanusʃ]
 January *հունվար* [hunvar]
 Japan *Ճապոնիա* [Chaponia]
 Japanese (male) *ճապոնացի* [chaponats^hi]
 Japanese (fem.) *ճապոնուհի* [chaponuhi]
 Japanese (adj.) *ճապոնական* [chaponakan]
 Japanese (language) *ճապոներեն* [chaponeren]
 jar *կարաս* [karas]
 jaw *կզակ* [k^əzak]
 Jesus *Հիսուս* [Hisus]
 Jew *հրեա* [h^ərya]
 jewel *գոհար* [gohar]
 jewelry *գոհարեղեն* [gohareghen]
 Jewish (fem.) *հրեուհի* [hrehuhi]
 Jewish (adj.) *հրեական* [hreakan]
 joint (anatom.) *հոդ* [hod]
 job *գործ* [gorts]
 join (to) *միանալ* [mianal]
 journey *ճամփորդություն* [champ^hort^hut^hyun]
 joy *ուրախություն* [urakhut^hyun]
 joyous *զվարթ* [z^əvart^h]
 judge (to) *դատել* [datel]
 judge (noun) *դատավոր* [datavor]
 juice (*մրգի*) *հյութ* [(m^ərk^hi) hyut^h]
 July *հուլիս* [hulis]
 June *հունիս* [hunis]
 just *արդար* [art^har], *ճշգրիտ* [ch^əshgrit],
ճիշտ [chisht]
 justice *արդարություն* [art^harut^hyun]

K

keep (to) *պահել* [pahel]
 kettle *կաթսա* [kat^hsa]
 key *բանալի* [banali]
 kick *աքացի* [ak^hats^hi], *քացի* [k^hats^hi]
 kick (to) (*ա*)*քացի տալ* [(a)kats^hi tal]
 kind (1) (adj.) *բարի* [bari]
 kind (2) (noun) *տեսակ* [tesak], what kind?
ի՞նչ տեսակ [inch^h tesak?]
 kindle (to) *փառել* [varel], *այրել* [ayrel]
 king *Թագավոր* [t^hak^havor], *արքա* [ark^ha]
 kingdom *Թագավորություն* [t^hak^havorut^hyun]
 kiss *համբույր* [hamp^huyr]
 kiss (to) *համբուրել* [hamp^hurel], to ~ each
 other *համբուրվել* [hamp^hurvel]
 kitchen *խոհանոց* [khohanos^h]
 knee *ծունկ* [tsunk]

kneel (to) *ծնրադրել* [ts^ənradrel]
 knife *դանակ* [danak]
 knot *կապ* [kap], *հանգույց* [hanguyts^h]
 know (to) *գիտենալ* [gitenal]
 knowledge *գիտելիք* [gitelik^h]
 known (*հանրա*)*ծանոթ* [(hanra)tsanot^h]

L

lake *լիճ* [lich]
 lamb *գառ* [gar]
 lame *կաղ* [kagh]
 lament *ողբալ* [voghp^hal]
 land *երկիր* [yerkir], *ցամաք* [ts^hamak^h]
 landlord *տանտեր* [tanter]
 language *լեզու* [lezu]
 lantern *լապտեր* [lapter]
 lap *գիրկ* [girk]
 last *վերջին* [verch^hin]
 late *ուշ* [ush]
 late (to) be ~ *ուշանալ* [ushanal]
 laugh (to) *ծիծաղել* [tsitsaghel], to ~ at *ծաղրել*
 [tsaghrel]
 law *օրենք* [orenk^h]
 lawsuit *դատ* [dat]
 lawyer *իրավաբան* [iravaban], *փաստաբան*
 [p^hastaban]
 layer *շերտ* [shert], *խավ* [khav]
 lead (to) *առաջնորդել* [arach^hnort^hel];
ղեկավարել [ghekavarel]
 leader *առաջնորդ* [arach^hnort^h]
 leaf *տերև* [terev], *թերթ* [t^hert^h]
 learn (to) *սովորել* [sovorel], *տեղեկանալ*
 [teghekanal]
 leather *կաշի* [kashi]
 leave (to) *մեկնել* [meknel]
 lecturer *դասախոս* [dasakhos]
 left (side) *ձախ* [dzakh]
 left-handed *ձախիկ* [dzakhlik]
 leg *սրունք* [s^ərunk^h], *նոք* [votk^h]
 lemon *կիտրոն* [kitron], *լիմոն* [limon]
 length *երկարություն* [yerkarut^hyun]
 lentil *նոս* [vosp]
 less *պակաս* [pakas], *նվազ* [n^əvaz]
 lesson *դաս* [das]
 let (to) *թողնել* [t^hoghnel]
 letter (1) *նամակ* [namak] (written communication)
 letter (2) *գիր* [gir], *տառ* [tar] (graphic sign)
 level *մակարդակ* [makardak]
 level (to) *հարթել* [hart^hel]
 liberate (to) *ազատել* [azatel]
 liberty *ազատություն* [azatut^hyun]
 lick (to) *լիզել* [lize]
 lie (down) (to) *պառկել* [parkel]
 lie *սուտ* [sut]

lie (to) սուտ ասել [sut asel], ստել [s^otel]
 life կյանք [kyank^h]
 lift բարձրացնել [bartsh^hratsh^hone1]
 light (adj.) թեթև [t^het^hev]
 light (noun) լույս [luys]
 lighten (to) փայլատակել [p^haylatakel]
 like նման [n^oman] (postp.)
 like (to) հավանել [havanel]
 lily շուշան [shushan]
 limit սահման [sahman]
 line գիծ [gits]
 line (in writing) տող [togh]
 linguistics լեզվաբանություն [lezvabanut^hyun]
 lining աստառ [astair]
 lion առյուծ [arıyuts]
 lip շրթունք [sh^hrt^hunk^h]
 list ցուցակ [ts^huts^hak]
 listen (to) լսել [l^osel]
 literature գրականություն [g^orakanut^hyun]
 little քիչ [k^hich^h], a ~ մի քիչ [mi k^hich^h]
 live (to) ապրել [aprel]
 lively աշխույժ [ashkhuyzh]
 liver լյարդ [lyard]
 living room նստասենյակ [n^ostasenyak]
 load բեռ [ber]
 loan փոխառություն [p^hokh^harut^hyun]
 locative (case) ներգոյական [nergoyakan]
 lock (to) կողպել [koghpe1]
 lock կողպեք [koghpekh^h]
 long երկար [yerkar]
 Long live! կեցցե՛ [kets^hts^he!]
 look (to) նայել [nayel]
 Lord Տեր [Ter]
 lose (to) կորցնել [kortsh^hone1]
 loss կորուստ [korust]
 loud բարձրաձայն [bartsh^hradzayn]
 love սեր [ser], to fall in ~ սիրահարվել [siraharvel]
 love (to) սիրել [sirel]
 lover սիրահար [sirahar]
 low ցած [ts^hats]
 lower (to) իջեցնել [ijets^hone1]
 luck բախտ [bakht]
 lucky բախտավոր [bakhtavor]
 lukewarm գոլ [gol]
 lullaby օրոր [oror]
 lung թոք [t^hok^h]

M

machine մեքենա [mek^hena]
 mad խենթ [khent^h]
 madam տիկին [tikin]
 magazine (monthly) ամսագիր [amsagir]
 magpie կաչաղակ [kac^haghak]
 make (to) անել [anel], շինել [shinel]

male արու [aru]
 man մարդ [mart], տղամարդ [t^oghamart^h],
 այր [ayr]
 manner եղանակ [yeghanak]
 map քարտեզ [k^hartez]
 marble մարմար [marmar]
 March մարտ [mart]
 mark նշան [n^oshhan], թիվ [t^hiv]
 market շուկա [shhuka]
 marriage ամուսնություն [amusnut^hyun]
 married ամուսնացած [amusnatsh^hats]
 marry (to) ամուսնանալ [amusnanal]
 marvelous հիանալի [hianali]
 mask դիմակ [dimak]
 master վարպետ [varpet]
 match (to) զուգանալ [zuganal]
 match մրցում [m^ortsh^hum]; խաղ [khagh];
 լուցկի [luts^hki]
 material նյութ [nyut^h]
 materialist նյութապաշտ [nyut^hapasht]
 mature հասուն [hasun]
 maturity հասունություն [hasunut^hyun]
 May մայիս [mayis]
 me ինձ [indz]
 meadow մարգագետին [mark^hagetin]
 meal ճաշ [chash], կերակուր [kerakur]
 mean չար [ch^har]
 mean (to) նշանակել [n^oshhanakel]
 meaning իմաստ [imast], նշանակություն [n^oshhanakut^hyun]
 means միջոց [mijotsh^h]
 measure չափ [ch^hap^h]
 meat միս [mis]
 medical բժշկական [b^ozh^oshkakan]
 medicine բժշկություն [b^ozhshkut^hyun]; դեղ [degh]
 medication դեղ [degh]
 meet (to) հանդիպել [handipel]
 meeting հանդիպում [handipum], ժողով [zhoghov], հանդիպում [handipum]
 melody մեղեդի [meghedi]
 melon սեխ [sek^h]
 melt (to) հալվել [halvel], հալեցնել [haletsh^hone1]
 member անդամ [ant^ham]
 memory հիշողություն [hishoghut^hyun]
 merchandise ապրանք [aprank^h]
 mercy գութ [gut^h], ողորմություն [voghormut^hyun]
 message լուր [lur], պատգամ [patgam]
 metal մետաղ [metagh]
 meticulous բժանիկիր [b^otsakh^hant^hir]
 midday կեսօր [kesor]
 middle մեջտեղ [mech^htegh]
 midnight կեսգիշեր [kesgisher]
 mild մեղմ [meghm]

military *զինվորական* [zinvorakan]
 milk *կաթ* [kat^h]
 million *միլիոն* [million]
 mind *միտք* [mitk^h]
 mine *իմը* [imə]
 mineral *հանքային* [hank^h ayin]
 minute *րոպե* [rope]; *վայրկյան* [vayrkyan]
 mirror *հայելի* [hayeli]
 miserable *թշվառ* [t^həshvar]
 miss *օրիորդ* [orior^h]
 mistake *սխալ* [s^əkhal], make a ~ *սխալվել*
 [s^əkhalvel]
 Mister, Mr. *պարոն* [paron]
 mix (to) *խառնել* [khaɪnɛl]
 mixed *խառն* [khaɪn]
 mob *ամբոխ* [ambokh]
 modern *արդի* [ardi]
 modest *համեստ* [hamest]
 momentarily *վայրկենապես* [vayrkenapes]
 monarch *արքա* [ark^ha]
 money *դրամ* [dram]
 monkey *կապիկ* [kapik]
 month *ամիս* [amis]
 monthly *ամսական* [amsakan]
 monument *հուշարձան* [hushardzan]
 mood *տրամադրություն* [tramadrut^hyun]
 moon *լուսին* [lusin]
 moral *բարոյական* [baroyakan]
 more *ավելի* [aveli]
 morning *առավոտ* [aravot]
 mother *մայր (իկ)* [mayr(ik)]
 mother-in-law (of a woman) *(ս)կեսուր* [(s)kesur], ~ (of a man) *գորանչ* [zok^h anch^h]
 motion *շարժում* [sharzhum]
 mount (to) *բարձրանալ* [bartsh^h ranal]
 mountain *լեռ* [leɪ]
 mourn (to) *սգալ* [s^ək^h al]
 mouse *մուկ* [muk]
 mouth *բերան* [beran]
 move (to) (trans.) *շարժել* [sharzhel]
 move (to) (intrans.) *շարժվել* [sharzh^ə vel]
 movement *շարժում* [sharzhum]
 movie *ֆիլմ* [film]
 much *շատ* [shat]
 mud *ցեխ* [ts^h ekh]
 multiply (to) (trans.) *բազմացնել* [bazmatsh^ə nel]
 multiply (to) (intrans.) *բազմանալ* [bazmanal]
 muscle *մկան* [m^ə kan]
 mushroom *սունկ* [sunk]
 music *երաժշտություն* [yerazh^ə shtut^h yun],
նվագ [n^ə vag]
 musician *երաժիշտ* [yerazhisht]
 mustard *մանանեխ* [mananekh]
 mutual *փոխադարձ* [p^h okhadartsh^h]
 my *իմ* [im]

N

nail *մեխ* [mekh]
 naive *միամիտ* [miamit]
 naked *մերկ* [merk]
 name *անուն* [anun]
 name (to) *անվանել* [anvanel]
 namely *այսինքն* [aysink^h ən]
 narrow *ենդ* [negh]
 nation *ազգ* [azg]
 national *ազգային* [azgayin]
 natural *բնական* [b^ə nakan]
 nature *բնություն* [b^ə nut^h yun]
 naughty *չար* [ch^h ar]
 near *մոտ* [mot]
 neat *կոկիկ* [kokik]
 nebulous *ամպամած* [ampamatsh]
 necessary *անհրաժեշտ* [anhrazhesht]
 neck *վիզ* [viz]
 needle *անեղ* [asegh]
 negative *ժխտական* [zh^ə khtakan]
 neighbor *դրացի* [dratsh^ə i]
 neighborhood *թաղ* [t^h agh]
 nerve *ջիղ* [jigh]
 nervous *ջղային* [j^ə ghayin]
 nest *բուն* [buyɪn]
 neutral *չեզոք* [ch^h ezok^h]
 never *երբեք* [yerp^h ek^h]
 new *նոր* [nor]
 New Year *Նոր տարի* [Nor tari]
 news *լուր(եր)* [lur(er)]
 newspaper (daily) *օրաթերթ* [orat^h ert^h]
 next *հաջորդ* [hajort^h]
 nice *սիրալիր* [siralir]
 night *գիշեր* [gish^h er]
 nightgown *գիշերանոց* [gish^h eranots^h]
 nine *ինը* [inə]
 nineteen *տասնինը* [tasninə]
 ninety *իննսուն* [inn^ə sun]
 ninth *իններորդ* [innerort]
 no *ոչ* [voch^h]
 noble *ազնիվ* [azniv], *ազնվական* [aznəvakan]
 nobility *ազնվականություն* [aznəvakanut^h yun]
 nobody *ոչ ոք* [voch^h vok^h], *ոչ մեկը* [voch^h mekə]
 noise *արմուկ* [aghmuk]
 nominative (case) *ուղղական* [ughghakan]
 normal *բնականոն* [b^ə nakanon]
 north *հյուսիս* [hyusis]
 northern *հյուսիսային* [hyusisayin]
 nose *քիթ* [k^h it^h]
 not *չէ, ոչ, չ-* [ch^h e, voch^h, ch^h -] ~ at all
բնավ [b^ə nav], *բոլորովին* [bolorovin]
 note (1) (memo) *երկտող* [yerktogh]
 note (2) (mark) *թվանշան* [t^h əvan^ə shan]

notion *գաղափար* [gaghap^har]
 novel *վեպ* [vɛp]
 now *հիմա* [hima], *այժմ* [ayz^hɔm]
 nucleus *կորիզ* [koriz], *միջուկ* [mijuk]
 number *համար* [hamar], *թիվ* [t^hiv]
 numeral *թվական* [t^hvakan]
 numerous *բազմաթիվ* [bazmat^hiv]
 nut *ընկույզ* [ɛnkuyz], *կաղին* [gaghin]
 nutrition *սնունդ* [s^ɔnund]

O

oak *կաղնի* [kaghni]
 oath *երդում* [yert^hum]
 object *առարկա* [ararka], *խնդիր* [k^hənt^hir]
 object (to) *առարկել* [ararkel]
 objection *առարկություն* [ararkut^hyun]
 observation *դիտողություն* [ditoghut^hyun]
 observe (to) *դիտել* [dit^hel]
 obvious *բացահայտ* [bat^hs^hahayt]
 occupation (1) *գրավում* [g^ɔravum]; (2)
գբաղմունք [zbaghmunk^h] (profession)
 occupy (to) (trans.) *գրավել* [g^ɔravel]
 occupy (to) oneself *գբաղվել* [zbaghvel]
 occur (to) *պատահել* [patahel]
 ocean *օվկիանոս* [ovkianos]
 of course *անշուշտ* [anshusht]
 off *հեռու* [he^hru]
 offer *առաջարկել* [arach^harkel], *ընծայել*
 [əntsayel]
 office *գրասենյակ* [g^ɔrasenyak]
 officer *սպա* [spa], *պաշտոնյա* [pashtonya]
 often *հաճախ* [hachakh]
 oil *յուղ* [yugh]
 oily *յուղոտ* [yughot]
 olive *ծիթապտուղ* [dzit^hapətugh]
 olive oil *ծիթայուղ* [dzit^hayugh]
 old (things) *հին* [hin]; ~ (people) *ծեր* [tser]
 omelet *ձվածեղ* [dz^ɔvatsɛgh]
 on *վրա* [vra]
 one *մեկ* [mek], *մի* [mi]
 onion *սոխ* [sok^h]
 only *միայն* [miayn]
 open (to) *բանալ* [banal]
 open *բաց* [bat^hs^h]
 opening *բացում* [bat^hs^hum]
 operation (medical) *վիրահատություն* [virahatut^hyun]; *գործողություն* [gortsoghut^hyun]
 opinion *կարծիք* [kartsik^h]
 opponent *հակառակորդ* [hakarakt^h]
 opposite *դիմաց* [dimats^h]
 optimist *լավատես* [lavates]
 or *կամ* [kam]
 orange (fruit) *նարինջ* [narinj]

orange (color) *նարնջագույն* [nar^ɔnjaguyn]
 orchestra *նվագախումբ* [n^ɔvagakhumb]
 order (to) *հրամայել* [hramayel] (to command),
պատվիրել [patvirel] (to direct to be supplied)
 order (1) *հրաման* [hraman]
 order (2) *կարգ* [kark^h] (succession, sequence),
կարգապահություն [kark^hapahut^hyun] (discipline), orderly *կարգապահ* [kark^hapah]
 ordinary *հասարակ* [hasarak]
 organize (to) *կազմակերպել* [kazmakerpel]
 origin *ծագում* [tsakh^hum]
 original *յուրօրինակ* [yurorinak], *ինքնատիպ*
 [ink^hnatip]
 originally *սկզբնապես* [sk^ɔzbnapes]
 ornament *զարդ* [zart^h]
 orphan *որբ* [vorp^h]
 orphanage *որբանոց* [vorp^hanots^h]
 orthography *ուղղագրություն* [ughghagrut^hyun]
 other *ուրիշ* [urish], *մյուս* [myus]
 otherwise *այլապես* [aylapes]
 our *մեր* [mer]
 out *դուրս* [durs]
 oven *փուռ* [p^hur], *վառարան* [vararan]
 over *վրա* [on] (postpos.), it is ~ *վերջացավ*
 [verch^hats^hav]
 overturn *տապալել* [tapalel]
 overshoe *կրկնակոշիկ* [k^ɔrknakoshik]
 own *ունենալ* [unenal]
 owner *տեր* [ter], *սեփականատեր* [sep^hakanater]
 ox *եղ* [yez]

P

pact *դաշինք* [dashink^h]
 page *էջ* [ej]
 pain *ցավ* [ts^hav]
 paint *ներկ* [nerk]
 paint (to) *ներկել* [nerkel], *նկարել* [n^ɔkarel],
 painter (male) *նկարիչ* [n^ɔkarich^h]
 painter (fem.) *նկարչուհի* [n^ɔkarch^huhi]
 painting (յուղանկար) [(yug^ha)n^ɔkar]
 pair *զույգ* [zuyg]
 pale *գունատ* [gunat], *դժգույն* [d^ɔzhguyn]
 palm *ափ* [ap^h]
 pan *տապակ* [tapak]
 pantry *մառան* [maran]
 pants *տաբատ* [tabat]
 paper *թուղթ* [t^hught^h]
 paradise *դրախտ* [d^ɔrakh^ht]
 parcel *ծրար* [ts^ɔrar]
 parents *ծնող(ներ)* [ts^ɔnogh(ner)]
 parsley *ազատքեղ* [azatk^hegh]
 part *բաժին* [bazhin], *մաս* [mas]

- partial *մասնակի* [masnaki]
 participate (to) *մասնակցել* [masnaktʰel]
 particle *մասնիկ* [masnik]
 particularly *հատկապես* [hatkapes]
 partner *գործակից* [gortsakitsʰ]
 partridge *կաքավ* [kakʰav]
 party *տոնախմբություն* [tonakhʰambutʰyun]
 pass (to) *անցնել* [antsʰnel]
 passenger *ճամփորդ* [champʰortʰ]
 passion *կիրք* [kirkʰ]
 passport *անձնագիր* [andznagir]
 past *անցյալ* [antsʰyal]
 pastry *խմորեղեն* [khʰomoreghen], *կարկանդակ* [karkandak]
 pasture *արոտ* [arot]
 pasture (to) *արածել* [aratʰsel]
 patience *համբերություն* [hampʰerutʰyun],
 to have ~ *համբերել* [hampʰerel]
 patient 1. *համբերատար* [hampʰeratar];
 2. *հիվանդ* [hivand]
 pause *դադար* [datʰar]
 paw *թափ* [tʰatʰ]
 pay (to) *վճարել* [vʰchʰarel]
 payment *վճարում* [vʰchʰarum]
 pea *դուռն* [volorʰn]
 peace *խաղաղություն* [khaghaghutʰyun]
 peaceful *խաղաղ* [khaghagh]
 peach *դեղձ* [deghitsʰ]
 pear *տանձ* [tandz]
 pedagogy *մանկավարժություն* [mankavar-
 zʰutʰyun]
 peel *կեղև* [keghv]
 peel (to) *կեղևել* [keghevel]
 pen *գրիչ* [gʰrichʰ]
 pencil *մատիտ* [matit]
 pension *թոշակ* [tʰoshak]
 people *ժողովուրդ* [zhoghovurtʰ]
 pepper *պղպեղ* [pʰghpegh]
 perhaps *գուցե* [gutʰe], *թերևս* [tʰerevʰs]
 period (punctuation) *վերջակետ* [verchaket];
ժամանակաշրջան [zhʰamanakashʰrjan]
 Persia *Պարսկաստան* [Parskastan]
 Persian (language) *պարսկերեն* [parskeren]
 Persian (fem.) *պարսկուհի* [parskuhi]
 Persian (male) *պարսիկ* [parsik]
 Persian (adj.) *պարսկական* [parskakan]
 person (1) *անձ* [andz] (human being),
 (2) *դեմք* [demkʰ] (gramm. category)
 personal *անձնական* [andznakan]
 personality *անձնավորություն* [andznavoru-
 tʰyun]
 pharmacist *դեղագործ* [deghagortsʰ]
 pharmacy *դեղատուն* [deghatun]
 photograph *լուսանկար* [lusanʰkar]
 physician *բժիշկ* [bʰzhishk]
- piano *դաշնամուր* [dashnamur]
 pick up (to) *վերցնել* [vertʰʰnel]
 picture *պատկեր* [patker], *նկար* [nʰkar]
 piece *կտոր* [kʰtor], *հատ(իկ)* [hat(ik)]
 pig *խոզ* [khoz]
 pigeon *աղավնի* [aghavni]
 pile (to) *դիզել* [dizel]
 pillar *սյուն* [syun]
 pillow *բարձ* [bartʰʰ]
 pin *գնդասեղ* [gʰndasegh]
 pincers *աքցան* [aktʰʰan]
 pine tree *սոճի* [sochi]
 pink *վարդագույն* [vartʰʰaguyn]
 pit (1) *փոս* [pʰos] (a hole or cavity); (2) *կորիզ*
 [koriz] (the stone of a fruit)
 pity! *ափսոս* [apʰsos!]
 place *տեղ* [tegh]
 plan *ծրագիր* [tsʰragir]
 plane *ինքնաթիռ* [inkʰnatʰir]
 plant *բույս* [buys]
 plant (to) *տնկել* [tʰnkel]
 plate *ափսե* [apʰse], *պնակ* [pʰnak]
 play (to) *խաղալ* [khaghāl], (to) ~ (an instru-
 ment) *նվագել* [nʰvageł]
 pleasant *հաճելի* [hacheli]
 please *խնդրեմ!* [khʰntʰrem!]
 pleasure *հաճույթ* [hachuykʰ], with ~ *սիրով*
 [sirov]
 pleat *ծալք* [tsalkʰ]
 plum *սալոր* [salor]
 pocket *գրպան* [gʰrpan]
 poem *ոտանավոր* [votanavor]
 poet *բանաստեղծ* [banasteghtsʰ]
 poetry *բանաստեղծություն* [banasteghtsutʰyun]
 point *կետ* [ket]
 poison (to) *թունավորել* [tʰunavoreł]
 poison *թուն* [tʰun]
 poisonous *թունավոր* [tʰunavor]
 Poland *Լեհաստան* [Lehastan]
 pole *բևեռ* [bever], *սյուն* [syun]
 Pole (fem.) *լեհուհի* [lehuhi]
 Pole (male) *լեհ* [leh]
 police *ոստիկանություն* [vostikanutʰyun]
 policeman *ոստիկան* [vostikan]
 polish (to) *հղկել* [haghkel], *փայլեցնել*
 [pʰayletsʰnel]
 Polish (adj.) *լեհական* [lehakan]
 Polish (language) *լեհերեն* [leheren]
 polite *բարեկիրթ* [barekirtʰ], *քաղաքավարի*
 [kʰaghakʰavari]
 politeness *քաղաքավորություն* [kʰaghakʰa-
 varutʰyun]
 political *քաղաքական* [kʰaghakʰakan]
 pomegranate *նուռ* [nur]
 poor *խեղճ* [kheghch], *աղքատ* [aghkʰat]

population *Ժողովուրդ* [zhoghovurt^h],
բնակչություն [b^onakch^hut^hyun]
 pork *խոզի միս* [khozⁱ mis]
 porter *բեռնակիր* [beirnakir]
 position *դիրք* [dirk^h]
 positive *դրական* [d^orakan]
 possible *կարելի* [kareli]
 possibility *կարելիություն* [kareliut^hyun]
 post office *նամակատուն* [namakatun]
 postcard *բացիկ* [bats^hik]
 pot *աման* [aman], *անոթ* [anot^h]
 potato *դեռնախնձոր* [getnakh^ondzor]
 pour (to) *թափել* [t^hap^heil]
 poverty *աղքատություն* [aghk^hatut^hyun]
 power *ուժ* [uzh], *զորություն* [h^ozorut^hyun]
 powerful *զոր* [h^ozor]
 powerless *անզոր* [anzor]
 praise *գովեստ* [govest]
 praise (to) *գովել* [govel]
 pray (to) *աղոթել* [aghot^heil]
 prayer *աղոթք* [aghot^hk^h]
 preach (to) *քարոզել* [k^harozel]
 pregnant *հղի* [h^oghi]
 prepare (to) *պատրաստել* [patrastel]
 present (to) *ներկայացնել* [nerkayat^sh^onel]
 present (not absent) *ներկա* [nerka]
 present (gift) *նվեր* [n^over]
 press *մամուլ* [mamul]
 pressure *ճնշում* [ch^ons^hum]
 price *գին* [gin]
 pride *Հպարտություն* [h^opartut^hyun]
 priest *քահանա* [k^hahana], *երեց* [yerets^h],
տերտեր [terter]
 prince *իշխան* [ishkhan]
 princess *իշխանուհի* [ishkhanuhi]
 print (to) *տպել* [t^opel], *տպագրել* [t^opagrel]
 printing office *տպագրատուն* [t^opagratun]
 prison *բանտ* [bant]
 prisoner *բանտարկյալ* [bantarkyal]
 private *անձնական* [andznakan]
 privation *զրկանք* [z^orkank^h]
 probability *Հավանականություն* [havanakanut^hyun]
 probable *Հավանական* [havanakan]
 probably *Հավանաբար* [havanabar]
 problem *խնդիր* [khn^oth^hir]
 produce (to) *արտադրել* [artadrel]
 production *արտադրություն* [artadrut^hyun]
 profit *չափ* [shah]
 program *ծրագիր* [ts^oragir], *Հայտագիր* [haytagir]
 promenade *գրոսանք* [zbosank^h]
 pronounce (to) *արտասանել* [artasanel]
 pronunciation *արտասանություն* [artasanut^hyun]

proper *իրական* [irakan], *իսկական* [iskakan]
 property *սեփականություն* [sep^hakanut^hyun]
 prophet *մարգարե* [mark^hare]
 prose *արձակ* [arts^hak]
 protest *բողոք* [boghok^h]
 protest (to) *բողոքել* [boghok^heil]
 protestant *բողոքական* [boghok^hakan]
 prove *ապացույց* [apat^suyts^h]
 prove (to) *ապացուցել* [apat^suyts^heil]
 psychology *Հոգեբանություն* [hok^oebanut^hyun]
 public (adj.) *Հանրային* [hanrayin]
 public (noun) *Հանրություն* [hanrut^hyun]
 pull (to) *քաշել* [k^hashel]
 pulse *զարկերակ* [zarkerak]
 pumpkin *դդում* [d^ot^hum]
 pun *բառախաղ* [barakhagh]
 punctual *ճշտապահ* [ch^osh^htapah]
 punctuality *ճշտապահություն* [ch^osh^htapahut^hyun]
 punctuation *կետադրություն* [ketadrut^hyun]
 punish (to) *պատժել* [patzheil]
 punishment *պատիժ* [patizh]
 pupil (male) *աշակերտ* [ashakert], (fem.)
աշակերտուհի [ashakertuhi]
 purchase *գնում* [g^onum]
 purchase (to) *գնել* [g^onel]
 purpose *նպատակ* [n^opatak]
 push *հրել* [h^orel]
 put (to) *դնել* [d^onel]

Q

quality *որակ* [vorak]
 quantity *քանակ* [k^hanak]
 quarter, a ~ *քառորդ* [k^har^orb^h]
 queen *թագուհի* [t^haguhi]
 question *հարց* [harts^h]
 quick *չուտ* [shut], *արագ* [arag]
 quickly *արագորեն* [aragoren]
 quiet *լուռ* [lur], *հանդարտ* [handart]

R

race (1) *ցեղ* [ts^hegh] (group of people);
 (2) *արշավ* [arshav] (contest of speed)
 radio *ռադիո* [radio]
 railroad *երկաթուղի* [yerkat^hughi]
 rain *անձրև* [andzrev]
 rainbow *ծիածան* [tsiatsan]
 raise (to) *բարձրացնել* [barts^hrats^onel]
 raisin *չամիչ* [ch^hamich^h]
 rape *բռնաբարություն* [b^ornabarut^hyun]
 rape (to) *բռնաբարել* [b^ornabarel]
 rare(ly) *Հազվագյուտ* [hazvagiyut]
 raven *աղուլ* [agrav]
 ray *ճառագայթ* [ch^haragayt^h]
 razor *ածելի* [atseli]

- read (to) կարդալ [kart^hal]
 reading room ընթերցարան [ənt^herts^haran]
 ready պատրաստ [patrast]
 real իրական [irakan], իսկական [iskakan]
 reality իրականություն [irakanut^hyun]
 really իսկապես [iskapes]
 reason պատճառ [patçhar]
 receipt ստացական [stats^hakan]
 receive (to) ստանալ [stanal]
 reception ընդունելություն [ənt^hunelut^hyun]
 recital արտասանություն [artasanut^hyun],
 մենահամերգ [menahamerg]
 recite (to) արտասանել [artasanel]
 recognize (to) ճանաչել [çhanach^hel]
 recognition (to) ճանաչում [çhanach^hum]
 recommend (to) հանձնարարել [handçnararel]
 recreation զբոսանք [zbosank^h]
 red կարմիր [karmir]
 reduce (to) կրճատել [k^orçhatel]
 refugee գաղթական [gaght^hakan]
 refuse (to) մերժել [merzjel]
 regret (to) ավստալ [ap^hsosal], ցավել [ts^havel]
 regrettable ցավալի [ts^havali]
 reign (to) իշխել [ishkhel]
 regular կանոնավոր [kanonavor]
 rejoice (to) ուրախանալ [urakhanal]
 relation հարաբերություն [haraberut^hyun]
 relative (1) (adj.) հարաբերական [haraberakan]
 relative (2) (noun) ազգական [azgakan]
 religion կրոն [kron]
 remark դիտողություն [ditoghut^hyun]
 remain (to) մնալ [m^onal]
 remedy դարման [darman]
 remember (to) հիշել [hişhel]
 remit (to) հանձնել [handçnel]
 remove (to) հանել [hanel]
 rent (to) վարձել [varts^hel]
 rent վարձ [varts^h]
 renowned անվանի [anvani]
 repeat (to) կրկնել [k^orknel]
 repent (to) զղջալ [z^oghjal]
 repetition կրկնություն [k^orknut^hyun]
 reply պատասխան [pataskhan]
 reply (to) պատասխանել [pataskhanel]
 reporter լրագրող [l^oragrogħ]
 represent (to) ներկայացնել [nerkayats^hənel]
 reptile սողուն [soghun]
 request խնդրանք [kh^ont^hrank^h]
 request (to) խնդրել [kh^ont^hrel]
 rescue (to) ազատել [azatel]
 reside (to) բնակվել [b^onakvel]
 residence բնակարան [b^onakaran]
 resident բնակիչ [b^onakich^h]
 resist (to) դիմադրել [dimadrel]
 resistance դիմադրություն [dimadrut^hyun]
 respect հարգանք [hargank^h]
 respect (to) հարգել [hargel]
 responsible պատասխանատու [pataskhanatu]
 rest (to) հանգստանալ [hang^ostanal]
 rest (1) հանգիստ [hangist] (relaxation)
 rest (2) մնացորդ [m^onaçsort^h] (what remains)
 restaurant ճաշարան [çhaşharan]
 restrain (to) զսպել [z^ospel]
 restrained զուսպ [zusp]
 result արդյունք [art^hyunk^h]
 return վերադարձ [veradart^h]
 return (to) վերադառնալ [veradainal]
 reveal (to) բացահայտել [bats^hhaytel], երևան
 հանել [yerevan hanel]
 revelation հայտնություն [haynut^hyun]
 revolution հեղափոխություն [heghap^hokhu-
 t^hyun]
 reward վարձատրություն [varts^hatrut^hyun]
 rhyme հանգ [hang]
 rib կող [kogħ]
 rice բրինձ [b^orindç]
 rich հարուստ [harust]
 riddle հանելուկ [haneluk]
 right (jur.) իրավունք [iravunk^h]
 right (side) աջ [açh^h]
 right (adj.) ճիշտ [çhişht]
 rightly իրավամբ [iravamb]
 ring օղակ [oghak], մատանի [matani]
 rise (to) բարձրանալ [bart^hranal], ~ ծագել
 [tsak^hel] (on sunrise)
 river գետ [get]
 robe շրջագգեստ [şh^orçjazgest]
 road ճամփա [çhamp^ha]
 rock ժայռ [zhayr]
 roll (to) (trans.) գլորել [g^olorel]
 roll (to) (intrans.) գլորվել [g^olorvel]
 roof կտուր [k^otur]
 room սենյակ [senyak]; տեղ [tegh]
 rooster աքլոր [ak^hlor]
 root արմատ [armat]
 rose վարդ [vart^h]
 rough կոշտ [kosht]
 round կլոր [k^olor]
 row (1) թիավարություն [t^hiavarut^hyun] (in a
 boat) (2) կարգ [kark^h] (in line)
 row (to) թիավարել [t^hiavarel]
 rub (to) շփել [şh^op^hel]
 rudder դեկ [ghek], թի(ակ) [t^hi(ak)]
 rude կոշտ [kosht], կոպիտ [kopit]
 ruin ավերակ [averak]
 rule կանոն [kanon]
 ruler (office) քանոն [k^hanon]
 run (to) վազել [vazel]
 Russia Ռուսաստան [Rusastan]
 Russian (adj.) ռուսական [rusakan]

Russian (person) *ռուս* [rus]
 Russian (language) *ռուսերեն* [ruseren]
 rust *ժանգ* [zhang]

S
 sabre *թուր* [tʰur]
 sack *տոպրակ* [toprak]
 sacred *սուրբ* [surpʰ]
 sacrifice *զոհ* [zoh]
 sacrifice (to) *զոհել* [zohel]
 sad *սխուր* [tʰəkhur]
 sadden (to) (trans.) *սխրեցնել* [tʰəkhretsʰənel]
 safe *ապահով* [apahov]
 safety *ապահովություն* [apahovutʰyun]
 sage *խմաստուն* [imastun]
 sail *առագաստ* [aragast]
 sailboat *առագաստանավ* [aragastanav]
 saint *սուրբ* [surpʰ]
 salary *ուճիկ* [rochik]
 sale *վաճառք* [vacʰarkʰ]
 salt *աղ* [agh]
 salt shaker *աղաման* [aghaman]
 salty *աղի* [aghi]
 salute *ողջույն* [voghchʰuyn], *բարև* [barev]
 salute (to) *բարևել* [barevel]
 salvage (to) *փրկել* [pʰərkel]
 salvation *փրկություն* [pʰərkutʰyun]
 same *նույն* [nuyn]
 sample *նմուշ* [nʰəmusʰ]
 sand *ավազ* [avaz]
 satiated (to) be ~ *կշտանալ* [kʰəštanal]
 satisfied *զոհ* [goh]
 Saturday *շաբաթ* [shapʰatʰ]
 sausage *երշիկ* [yersʰik]
 save (to) *ազատել* [azatel]; *փրկել* [pʰərkel]
 savior *փրկիչ* [pʰərkichʰ]
 say (to) *ասել* [asel]
 scales *կշիռ* [kʰəshir]
 scene *տեսարան* [tesaran]
 scent *բույր* [buyr]
 scholar *գիտնական* [gitnakan]
 school *դպրոց* [dʰəprotʰ]
 science *գիտություն* [gitutʰyun]
 scientist *գիտնական* [gitnakan]
 scientific *գիտական* [gitakan]
 scissors *մկրատ* [məkrat]
 scold (to) *հանդիմանել* [handimanel]
 scream (to) *գոռալ* [goʀal]
 screw *ստուտակ* [pʰʰutak]
 sea *ծով* [tʰov]
 seal *կնիք* [kʰnikʰ]
 seal (to) *կնքել* [kʰnkʰel]
 search (to) *փնտրել* [pʰʰntrel]
 seat *նստարան* [nʰəstaran]
 second (1) (of an hour) *վայրկյան* [vayrkyan]

second (2) (ord. numeral) *երկրորդ* [yerkrortʰ]
 secondary *երկրորդական* [yerkrortʰakan]
 secret (adj.) *զաղտնի* [gaghtni]
 secret (noun) *զաղտնիք* [gaghtnikʰ]
 secretary (fem.) *քարտուղարուհի* [kʰartughar-
 rui], (male) *քարտուղար* [kʰartughar]
 see (to) *տեսնել* [tesnel]
 seed *սերմ* [serm]
 seem (to) *թվալ* [təval], *երևալ* [yereval]
 selfish *անձնասեր* [andznaser]
 sell (to) *ծախել* [tsakhel]
 send (to) *ուղարկել* [ugharkel]
 sense *խմաստ* [imast]
 sensitive *զգայուն* [zgayun]
 separate (to) (intrans.) *բաժանվել* [bazhanvel]
 separate (to) (trans.) *բաժանել* [bazhanel]
 separated, (to) get ~ *բաժանվել* [bazhanvel]
 separation *բաժանում* [bazhanum]
 serious *լուրջ* [lurj]
 sermon *քարոզ* [kʰaroz]
 servant *ծառա* [tsara]
 serve (to) *ծառայել* [tsarayel]
 service *ծառայություն* [tsarayutʰyun]
 seven *յոթ* [yotʰ]
 seventeen *տասնյոթ* [tasnəyotʰ]
 seventy *յոթանասուն* [yotʰanasun]
 sew (to) *կարել* [karel]
 sex *սեռ* [ser]
 shadow *ստվեր* [stver]
 shake (to) (intrans.) *դողալ* [doghal]
 shake (to) (trans.) *ցնցել* [tsʰəntsʰel]
 shame *ամոթ* [amotʰ]
 shameless *անամոթ* [anamot], *աներես* [aneres]
 shape *ձև* [dʰev], *կերպարանք* [kerparankʰ]
 share *բաժին* [bazhin]
 sharp *սուր* [sur]
 shave (to) (trans.) *սափրել* [sapʰrel]
 shave (to) (intrans.) *սափրվել* [sapʰrʰvel]
 she *նա* [na]
 sheep *ոչխար* [vochʰkʰar]
 sheet *սավան* [savan]
 shell *խեցի* [kʰetsʰi], *կեղև* [keghev]
 shine *փայլ* [pʰayl]
 shine (to) *փայլել* [pʰaylel]
 ship *նավ* [nav]
 shirt *շապիկ* [shapik], *վերնաշապիկ* [verna-
 shapik]
 shiver *դող* [dogh]
 shock *ցնցում* [tsʰəntsʰum]
 shoe *կոշիկ* [koshik]
 shoot (to) *կրակել* [krakel]
 shop *խանութ* [khanutʰ]
 shop window *ցուցափեղկ* [tsʰutsʰapʰeghk]
 shore *ծովեզերք* [tʰovezerkʰ]
 short *կարճ* [karch]

- shoulder ուս [us]
 shout (to) գոչել [goch^hel], գոռալ [goʀal]
 show (to) ցույց տալ [ts^huyts^h tal]
 shut (adj.) փակ [p^hak]
 shut (to) փակել [p^hakel]
 shy ամաչկոտ [amach^hkot]
 sick հիվանդ [hivand]
 side կողմ [kogh^m]
 sidewalk մայթ [mayt^h]
 sieve մաղ [magh]
 sign (to) ստորագրել [storagrel]
 sign նշան [n^əshan]
 signal ազդանշան [azdan^əshan]
 signature ստորագրություն [storagrut^hyun]
 silence լուռթյուն [l^orut^hyun]
 silent լուռ [lur] (to) remain ~ լուել [l^orel]
 silk մետաքս [metak^hs]
 silver արծաթ [artsat^h]
 similar նման [n^əman]
 similarly նմանապես [n^əmanapes]
 simple պարզ [parz]
 simply պարզապես [parzapes]
 sin մեղք [meghk^h]
 sing (to) երգել [yerk^hel]
 singer (fem.) երգչուհի [yerk^hch^huhi]
 singer (male) երգիչ [yerk^hich^h]
 singular եզակի [yezaki]
 sister քույր [k^huyr]
 sister-in-law: տալ [tal] (husband's sister),
 հարս [hars] (brother's wife)
 sit (to) նստել [n^əstel]
 six վեց [vetsh^h]
 sixteen տասնվեց [tasnəvetsh^h]
 sixth վեցերորդ [vetsh^herort^h]
 sixtieth վաթսուներորդ [vat^hsunerort^h]
 sixty վաթսուն [vat^hsun]
 size չափ [ch^hap^h]
 skill հմտություն [h^əmtut^hyun]
 skillful ճարպիկ [ch^harpik], հմուտ [h^əmut]
 skin մորթ [mort^h], կաշի [kash^h]
 skinny նիհար [nihar]
 skirt փեշ [p^hesh]
 skull գանգ [gang]
 sky երկինք [yerkink^h]
 sky-blue երկնագույն [yerknaguyn]
 slander զրպարտություն [z^ərpartut^hyun]
 slap ապտակ [aptak]
 sled սահնակ [sahnak]
 sleigh դահուկ [dahuk]
 sleep քուն [k^hun]
 sleep (to) քնել [k^hanel]
 slide (to) սահել [sahel]
 slipper հողաթափ [hoghath^hap^h]
 slow դանդաղ [dandagh]
 small փոքր(իկ) [p^hok^hr(ik)]
- smell հոտ [hot]
 smell (to) հոտ գալ [hot gal], բուրել [burel]
 smile ժպիտ [zh^əpit]
 smile (to) ժպտալ [zh^əptal]
 smith դարբին [darp^hin]
 smoke ծուխ [tsukh]
 smoke (to) ծխել [ts^əkhel]
 snake օձ [ots^h]
 snow ձյուն [dzyun]
 so ալյաքս [ayspes]
 so much այսչափ [aysch^hap^h]
 soap օճառ [ochar]
 social հասարակական [hasarakakan]
 society հասարակություն [hasarakut^hyun],
 ընկերություն [enkerut^hyun],
 sock գուլպա [gulpa]
 sofa բազմոց [bazmots^h]
 soft փափուկ [p^hap^huk]
 soldier զինվոր [zinvor]
 solid հաստատուն [hasatun]
 solution լուծում [lutsum]
 solve (to) լուծել [lutsel]
 some որոշ [vorosh], մի քիչ [mi k^hich^h]
 son որդի [vort^hi]
 son-in-law փեսա [p^hesa]
 song երգ [yerk^h]
 sorrow վիշտ [vish^t]
 sort տեսակ [tesak]
 soul հոգի [hok^hi]
 sound ձայն [dzayn]
 soup ապուր [apur]
 source աղբյուր [aghbyur]
 south հարավ [harav]
 southern հարավային [haravayin]
 sow ցանել [ts^hanel]
 space տեղ [tegh] (place, room), տարածու-
 թյուն [taratsut^hyun] (expanse)
 spacious ընդարձակ [endartsh^hak]
 spade բահ [bah]
 Spain իսպանիա [Ispania]
 span թիզ [tshiz]
 Spanish (male) իսպանացի [ispanatsh^hi]
 Spanish (fem.) իսպանուհի [ispanuhi]
 Spanish (lang.) իսպաներեն [ispaneren]
 Spanish (adj.) իսպանական [ispanakan]
 spark կայծ [kayts]
 speak (to) խոսել [khosel]
 special հատուկ [hatuk], մասնավոր [masnavor]
 specialist մասնագետ [masnaget]
 specialty մասնագիտություն [masnagitut^hyun]
 speech խոսք [khosk^h], ճառ [ch^har]
 spend (to) (time) անց կացնել [ants^h katsh^hə-
 nel], (money) ծախսել [tsakhsel]
 spice համեմունք [hamemunk^h]
 spider սարդ [sard]

- spirit ոգի [vok^hi]
 spit թուք [t^huk^h]
 spit (to) թքել [t^hək^hel]
 splendid շքեղ [ʃh^ək^hegh]
 sponge սպունգ [spung]
 sponsor հովանավոր [hovanavor]
 sponsor (to) երաշխավորել [yerasħkħavorel]
 spoon գդալ [g^ət^hal]
 spotless անարատ [anarat]
 spring գարուն [garun]; ակունք [akunk^h];
 զսպանակ [z^əspanak]
 square քառակուսի [k^harakusi], հրապարակ
 [hraparak]
 stage բեմ [bem]
 stain բիծ [bits], արատ [arat]
 stammer (to) կակազել [kakazel]
 stamp դրոշմանիշ [droshmanish], դրոշմա-
 թուղթ [droshmat^hught]
 star աստղ [astgh]
 start սկիզբ [skizb]
 start (to) սկսել [sk^əsel]
 statue արձան [ardzan]
 stay (to) մնալ [m^ənal]
 steal (to) գողանալ [goghanel]
 steam շոգի [shok^hi]
 steamboat շոգենավ [shok^henav]
 steel պողպատ [poghpat]
 stem ցողուն [ts^hoghun], բուն [bun], կոճղ
 [kochgh]
 stepfather խորթ հայր [khort^h hayr]
 stepmother խորթ մայր [khort^h mayr]
 stick գավազան [gavazan]
 still դեռ [der]; still անշարժ [ansħarzh]
 sting (to) խայթել [kħayt^hel]
 stingy ժլատ [zhəlat], կծծի [k^əts̥si]
 stink (to) հոտել [hotel]
 stipend թոշակ [t^hoshak]
 stomach ստամոքս [stamok^hs]
 stone քար [k^har]
 stone (to) (intrans.) դադարել [dat^harel]
 stop (to) (trans.) կանգնեցնել [kangnets^hənel],
 դադարեցնել [dat^harets^hənel]
 store խանութ [kħanut^h]
 store (to) ամբարել [ambarel]
 stork արագիլ [aragil]
 story պատմութիւն [patmut^hyun]
 straight շիտակ [shitak], ուղիղ [ughigh]
 strange տարօրինակ [tarorinak]
 stranger օտար [otar]
 strawberry ելակ [yelak]
 street փողոց [p^hoghots^h]
 strength ուժ [uzh]
 strict խիստ [kħist]
 strike (to) հարվածել [harvat̥sel]
 strike գործադուլ [gortsadul]
 strong ուժեղ [uzhegh]
 stronghold ամրոց [amrots^h]
 structure կառույց [karuyts^h]
 stubborn համառ [hamar]
 student (male), (university) ուսանող [usanogh],
 (element. school) աշակերտ [ashakert]
 student (female) (university) ուսանողուհի
 [usanoghuh], ~ (element. school)
 աշակերտուհի [ashakertuhi]
 studious ջանասեր [janaser]
 study (to) ուսանել [usanel], պարապել [para-
 pel] study room աշխատասենյակ
 [ashkħatasenyak]
 stupid ապուշ [apush], հիմար [himar]
 stutter (to) կակազել [kakazel]
 style ոճ [voch^h]
 subject ենթակա [yent^haka]
 subject (to) ենթարկել [yent^harkel]
 substantial էական [eyakan]
 substantive գոյական [goyakan]
 subtle նրբին [nrp^hin]
 subtraction հանում [hanum]
 succeed (to) հաջողութիւն ունենալ [hajo-
 ghut^hyun unenal]
 success հաջողութիւն [hajoghut^hyun]
 successful հաջող [hajogh]
 successive հաջորդական [hajort^hakan]
 such այսպիսի [ayspisi], այդպիսի [aytpisi],
 այնպիսի [aynpisi]
 sudden(ly) հանկարծ [hankarts]
 suffer (to) տառապել [tarapel]
 suffering տառապանք [tarapank^h]
 suffice (to) բավարարել [bavararel]
 sugar շաքար [shak^har]
 suggest առաջարկել [arajarkel]
 suggestion առաջարկ [arajark]
 suicide ինքնասպանութիւն [ink^hnaspanu-
 t^hyun]
 suitable հարմար [harmar]
 sum գումար [gumar]
 summer ամառ [amar]
 summit գագաթ [gagath]
 sun արև [arev], արեգակ [aregak]
 Sunday կիրակի [kiraki]
 superfluous ավելորդ [avelort^h]
 supper ընթրիք [ənt^hrik^h], to have ~ ընթրել
 [ənt^hrel]
 supply (to) հայթայթել [hayt^hayt^hel]
 support (to) օգնել [ok^hnel]
 suppose (to) ենթադրել [yent^hadrel]
 sure անշուշտ [ansħusht]
 surface մակերես [makeres]
 surprise անակնկալ [anak^ənkal]
 suspect (to) կասկածել [kaskat̥sel]
 swallow (to) կուլ տալ [kul tal]

swan կարապ [karap]
 swear (to) երդվել [yert^hvel]
 sweet անուշ [anush]
 sweetheart սիրելի [sireli]
 swim (to) լողալ [loghal]
 sword սուր [sur], թուր [t^hur], սուսեր [suser]
 syllable վանկ [vank]
 system դրուժյուն [d^orut^hyun]

T

table սեղան [seghan]
 tablecloth սիւղոց [s^op^hrots^h]
 tail պոչ [poch]
 tailor դերձակ [derts^hak]
 take (to) առնել [arnel]
 talent տաղանդ [taghand]
 tale պատմվածք [patm^ovatsk^h], առասպել [araspel]
 talk խոսել [k^hosel]
 talkative շատախոս [shatakhos]
 tall բարձրահասակ [bart^hrasahsak]
 taste համ [ham] (sense); taste ճաշակ [chashhak] (display of aesthetic values)
 taste (to) համտեսել [hamtesel]
 tasteful ճաշակավոր [chashhakavor]
 tasteless անճաշակ [anchashhak] (people), անհամ [anh] (food)
 tasty համեղ [hamegh]
 tax սուրք [turk^h]
 tea թեյ [t^hey]
 teach (to) սովորեցնել [sovorets^honel]
 teacher (male) ուսուցիչ [usuts^hich^h]
 teacher (fem.) ուսուցչուհի [usuts^hch^huhi]
 teapot թեյաման [t^heyaman]
 tear արցունք [arts^hunk^h]
 tear (to) պատուել [patrel]
 telegram հեռագիր [heragir]
 telephone հեռախոս [herakhos]
 telephone (to) զանգահարել [zangaharel]
 televise (to) էթերով սիւռել [yet^herov s^op^hrel]
 television հեռուստատեսություն [herustate-sut^hyun]
 temporary ժամանակավոր [zhamanakavor]
 ten տասը [tasə]
 tent վրան [v^oran]
 tenth տասներորդ [tasnerort^h]
 terrace պատշգամբ [pat^oshgamb]
 terrestrial երկրային [yerkrayin]
 test գրավոր քննություն [g^orvor k^hannut^hyun]
 test (to) փորձել [p^horts^hel]
 thankful շնորհակալ [sh^onorhakal]
 thanks շնորհակալություն [sh^onorhakalut^hyun]
 that այդ [ayt], այն [ayn]
 that much այդչափ [aytch^hap^h], այնչափ [aynch^hap^h]

theatre թատրոն [t^hatron]
 theft գողություն [goghut^hyun]
 their իրենց [irents^h], նրանց [n^orant^h]
 theirs իրենցը [irents^hə], նրանցը [n^orant^hə]
 them նրանց [n^orant^h]
 then այն ժամանակ [ayn zhamanak]
 theory տեսություն [tesut^hyun]
 there այնտեղ [ayntegh]
 therefore դրա համար [d^ora hamar]
 they իրենք [irenk^h], նրանք [n^orank^h]
 thick հաստ [hast]
 thick թանձր [t^handz^or] (about liquids); խիտ [khit] (about solids)
 thief գող [gogh]
 thin բարակ [barak], նիհար [nihar] to get ~ բարակել [barakel], նիհարել [niharel]
 thing բան [ban], իր [ir]
 think (to) մտածել [m^otatsel], կարծել [kartsel]
 third երրորդ [yerrorr^h]
 thirsty ծարավ [tsarav]
 thirty երեսուն [yeresun]
 this այս [ays], սա [sa]
 this much այսքան [aysk^han]
 thought միտք [mitk^h]
 thorn փուշ [p^hush]
 thousand հազար [hazar]
 thread թել [t^hel]
 three երեք [yerek^h]
 throat կոկորդ [kokord]
 throne գահ [gah]
 through միջով [mich^hov]
 throw (to) նետել [netel]
 thumb բթամատ [bt^hamat]
 thunder որոտ [vorot]
 thunder (to) որոտալ [vorotal]
 ticket տոմս(ակ) [toms(ak)]
 tie փողկապ [p^hoghkap]
 tie (to) կապել [kapel]
 tiger վագր [vag^or]
 till մինչև [minch^hev]
 time ժամանակ [zhamanak]
 timid երկչոտ [yerkch^hot]
 tin թիթեղ [t^hit^hegh]
 tired հոգնած [hok^hnat^h], (to) get ~ հոգնել [hok^hnel]
 tobacco ծխախոտ [ts^ok^hhakhot]
 today այսօր [aysor]
 toe ոտքի մաս [votk^hi mat]
 together միասին [miasin]
 tolerate (to) հանդուրժել [handurzhel]
 tolerance հանդուրժողություն [handurzho-ghut^hyun]
 tomato լոլիկ [lolik]
 tomorrow վաղը [vag^hə]
 tongue լեզու [lezu]

too **ևս** [yev^əs], **էլ** [el]
tooth **ատամ** [atam]
top **գագաթ** [gagath]
touch (to) **դիպչել** [dipch^əel], **չոչափել** [shoshpa-
p^əel]
tourist **զբոսաշրջիկ** [zbosash^ərjik]
towards **հանդեպ** [handep]
tower **աշտարակ** [ashtarak]
town **ավան** [avan]
trade **առևտուր** [arevtur], **արհեստ** [arhest]
traffic **երթևեկ** [yert^əevək], **երթևեկություն**
[yert^əevekut^əyun]
tragedy **ողբերգություն** [voghbergut^əyun]
train **գնացք** [g^əna
train (to) **վարժեցնել** [varzhets^ənel]
train station **կայարան** [kayaran]
traitor **դավաճան** [davachan]
tramway **հանրակառք** [hanrakark^ə]
transfer (to) **փոխադրել** [p^əokhadrel]
transfer **փոխադրություն** [p^əokhadrut^əyun]
transitive **ներգործական** [nergort^əsakan]
translate (to) **թարգմանել** [t^əargmanel]
translation **թարգմանություն** [t^əargmanut^əyun]
translator **թարգման(իչ)** [t^əargman(ich^ə)]
transparent **թափանցիկ** [t^əap^əants^əik]
transport **փոխադրություն** [p^əokhadrut^əyun]
transport (to) **փոխադրել** [p^əokhadrel]
travel **ճամփորդություն** [champ^əort^əut^əyun]
travel (to) **ճամփորդել** [ch^əamp^əort^əel]
tray **սկուտեղ** [skutegh], **ափսե** [ap^əse]
treasure **գանձ** [gandz]
treat (to) **վարվել** [varvel], to ~ a guest
հյուրասիրել [hyurasirel]
tree **ծառ** [tsar]
trial **փորձ** [p^əort^əsh^ə], **դատ** [dat]
triangle **եռանկյուն** [yerankyun]
tribunal **դատարան** [dataran]
trip **ճամփորդություն** [champort^əut^əyun]
troops **զորք** [zork^ə]
trouble **նեղություն** [neghut^əyun]
trousers **տաբատ** [tabat]
true **ճշմարիտ** [ch^əshmarit], **իրավ** [irav]
truly **հիրավի** [hiravi], **իրոք** [irok^ə]
truth **ճշմարտություն** [ch^əshmartut^əyun]
truthful **ճշմարիտ** [ch^əshmarit]
try (to) **ջանալ** [janal]; **փորձել** [p^əort^əsh^əel]
tuberculosis **թոքախտ** [t^əok^əakht], **հյուսձախտ**
[hyutsakht]
tulip **վարդակակաչ** [vart^əakakach^ə]
Turk (fem.) **թրքուհի** [t^ərk^əuhi]
Turk **թուրք** [t^əurk^ə]
Turkey **Թուրքիա** [T^əurk^əhia]
Turkish (language) **Թուրքերեն** [t^əurk^əeren]
Turkish (adj.) **թուրքական** [t^əurk^əakan]
turn **կարգ** [kark^ə]

turn (to) **դառնալ** [dairnal]
turtle **կրիա** [kria]
twelve **տասներկու** [tasnerku]
twentieth **քսաներորդ** [k^əsanerort^ə]
twenty **քսան** [k^əsan]
twenty-two **քսաներկու** [k^əsanerku]
twist (to) **ոլորել** [volorel], **դարձնել** [darts^ənel]
two **երկու** [yerku]

U

ugly **սոգեղ** [t^əəgegħ]
umbrella **հովանոց** [hovanots^əh]
unceasing **անդադար** [andat^əar]
uncle (maternal) **քեռի** [k^əeri], ~ (paternal)
հորեղբայր [horeghp^əayr]
under **տակ** [tak] (postp.)
underpants **վարտիք** [vartik^əh]
undershirt **ներքնաշապիկ** [nerk^ənashapik]
understand (to) **հասկանալ** [haskanal]
undertake (to) **ձեռնարկել** [dzeinarkel]
unfortunate **դժբախտ** [dzhbakht], **անբախտ**
[anbakht]
union **միություն** [miut^əyun]
unique **եզակի** [yezaki]
universe **տիեզերք** [tiezerk^əh]
university **համալսարան** [hamalsaran]
unjust **անիրավ** [anirav]
unlucky **անբախտ** [anbakht]
until **մինչև** [minch^əev]
unusual **անսովոր** [ansovor]
up **վեր** [ver]
upbringing **դաստիարակություն** [dastiaraku-
t^əyun]
us **մեզ** [mez]
use **օգուտ** [ok^əut]
use (to) **գործածել** [gortsatsel]
usual **սովորական** [sovorakan]
usually **սովորաբար** [sovorabar]

V

vacation **արձակուրդ** [arts^əakurt^ə]
vain **սին** [sin], **անապարծ** [s^ənaparts]; **պարապ**
[parap], in ~ **իզուր** [izur]
valley **հովիտ** [hovit], **ձոր** [dzor]
valuable **արժեքավոր** [arzhək^əavor]
value **արժեք** [arzhək^əh]
value (to) **գնահատել** [g^ənahatel]
various **տարբեր** [tarber]
vary (to) **տարբերվել** [tarbervel]
vegetables **բանջարեղեն** [banjareghen]
veil **քող** [k^əogh]
vein **երակ** [yerak]
verb **բայ** [bay]
verse **քառյակ** [k^əaryak]; **ոտանավոր**
[votanavor]

victim *զոհ* [zoh]
 victory *հաղթանակ* [hagh^tanak]
 view *տեսարան* [tesaran], *հայացք* [hayats^hk^b]
 village *գյուղ* [gyugh]
 vineyard *այգի* [aygi]
 violate (to) *բռնաբարել* [b^ornabarel]
 violation *բռնաբարություն* [b^ornabarut^hyun]
 violence *բռնություն* [b^ornut^hyun]
 violent *բուռն* [buin]
 violet (flower) *մանուշակ* [manishak]
 violet (color) *մանուշակագույն* [manishakaguyn]
 violin *ջութակ* [jut^hak]
 violinist *ջութակահար* [jut^hakahar]
 virtue *արաքինություն* [arakh^hinut^hyun]
 vision *տեսիլք* [tesilk^h], *պատկերացում* [patkerats^hum]
 visit *այց* [ayts^h], *այցելություն* [ayts^helut^hyun]
 visit (to) *այցելել* [ayts^helet]
 vivacious *աշխույժ* [ashkhuyzh]
 vodka *օղի* [oghi]
 vocabulary *բառապաշար* [barapashar]
 vocal *ձայնավոր* [dzaynavor], *ձայնային* [dzaynayin]
 voice *ձայն* [dzayn]
 volume *հատոր* [hator]
 vow *ուխտ* [ukht]
 vowel *ձայնավոր* [dzaynavor]
 vulgar *գոռեհիկ* [grehik]

W

wage *օրավարձ* [oravarts^h]
 waist *մեղք* [mech^hk^b]
 waistcoat *բաճկոն* [bachkon]
 wait (to) *սպասել* [spasel]
 waiting room *սպասարահ* [spasas^orah]
 wake up (to) *գարթնել* [zart^hnel], *արթնանալ* [art^hnanal],
 walk (to) *քայլել* [k^haylel]
 wall *պատ* [pat]
 walnut *ընկույզ* [enkuyz]
 wander (to) *թափառել* [t^hap^harel]
 war *պատերազմ* [paterazm]
 warm *տաք* [tak^h], *ջերմ* [jerm]
 wash (to) *լվանալ* [l^hvanal]
 waste *վատնում* [vatnum]
 waste (to) *վատնել* [vatnel], *մսխել* [m^oskhel],
շռայլել [sh^oraylel]
 wasteful *շռայլ* [sh^orayl]
 watch *ժամացույց* [zhamats^huyts^h]
 watch (to) *դիտել* [ditel]
 watchmaker *ժամագործ* [zhamagorts]
 water *ջուր* [jur]
 water (to) *ջրել* [j^orel]
 waterfall *ջրվեժ* [j^orvezh]
 water glass *ջրի բաժակ* [j^ori bazhak]

watermelon *ձմերուկ* [dz^omeruk]
 wave *ալիք* [alik^h]
 wax *մեղրամոմ* [meghramom]
 way *ճամփա* [champ^ha], *ձև* [dzev]
 we *մենք* [menk^h]
 weak *թույլ* [t^huyil], *տկար* [t^okar]
 wealth *հարստություն* [har^ostut^hyun]
 wealthy *հարուստ* [harust], *բարեկեցիկ* [bareketst^hik]
 weapon *զենք* [zenk^h]
 wear (to) *հագնել* [hak^hnel]
 weather *եղանակ* [yeghanak]
 wedding *հարսանիք* [harsanik^h]
 week *շաբաթ* [shabat^h]
 weekly newspaper *շաբաթաթերթ* [shap^hat^hert^h]
 weekend *շաբաթավերջ* [shap^hat^haverch^h]
 weigh (to) *կշռել* [k^oshrel]
 weight *քաշ* [k^hash], *ծանրություն* [tsanrut^hyun],
 welfare *բարօրություն* [barorut^hyun]
 well 1. (adv.) *լավ* [lav]; 2. (noun) *աղբյուր* [aghp^hzur]
 well-behaved *բարեկիրթ* [barekirt^h]
 well-to-do *բարեկեցիկ* [bareketst^hik]
 west *արևմուտք* [arevmutk^h]
 western *արևմտյան* [arevm^otyan]
 wet *թաց* [t^hats], to get ~ *թրջվել* [t^herch^hvel]
 wet (to) *թրջել* [t^herch^hel]
 what kind of? *ինչպիսի՞* [inch^hpisi?], *ի՞նչ տեսակ* [inch^htesak?],
 what? *ի՞նչ* [inch^h?]
 whatever *ինչ որ* [inch^hvor]
 wheel *անիվ* [aniv]
 when? *ե՞րբ* [yerp^h?]
 whenever *երբ որ* [yerp^hvor]
 where? *ու՞ր* [ur?], *որտե՞ղ* [vortegh?]
 wherever *ուր որ* [urvor], *որտեղ որ* [vorteghvor]
 which? *ո՞ր* [vor?]
 which ever *որը որ* [vorəvor]
 while *մինչ(դեռ)* [minch^h(de^o)]
 whistle *սուլիչ* [sulich^h]
 whistle (to) *սուլել* [sulel]
 white *սպիտակ* [spitak], *ճերմակ* [chermak]
 who? *ո՞վ* [ov?]
 whole *ամբողջ* [amboghch^h]
 why? *ինչո՞ւ* [inch^hu?]
 wide *լայն* [layn]
 widow *այրի* [ayri]
 width *լայնք* [laynk^h]
 wife *կին* [kin]
 wild *վայրենի* [vayreni]
 will (power) *կամք* [kamk^h]
 willow *ուռի* [uri]

win (to) հաղթել [haght^heɪ]
 wind քամի [k^hami]
 window լուսամուտ [lusamut], պատուհան [patuhan]
 wine գինի [gini]
 wing թև [t^hev]
 winter ձմեռ [dz^əmeɪr]
 wire հեռագիր [heɾagir]
 wire (to) հեռագրել [heɾagrel]
 wisdom իմաստություն [imastut^hyun]
 wise իմաստուն [imastun]
 wish (to) ցանկանալ [ts^hankanal], մաղթել [maght^heɪ]
 with հետ [het] (postp.)
 without առանց [arants^h] (prepos.)
 witness վկա [v^əka]
 witness (to) վկայել [v^əkayel]
 witty սրամիտ [s^əramit]
 wolf գայլ [gayɪ]
 woman կին [kin]
 wonder զարմանք [zarmank^h]
 wonder (to) զարմանալ [zarmanal]; իրեն հարց տալ [iren hart^{sh} tal];
 wonderful հիանալի [hianali]
 wood փայտ [p^hayt], անտառ [antar]
 wool բուրդ [bur^t]
 word բառ [bai]
 work գործ [gorts], աշխատանք [ashkhatank^h]
 work (to) աշխատել [ashkhatel]
 worker (male) բանվոր [banvor], աշխատավոր [ashkhatavor]
 worker (fem.) բանվորուհի [banvoruhi], աշխատավորուհի [ashkhatavoruhi]
 world աշխարհ [ashkharh]
 worm որդ [vort^h]
 worship պաշտամունք [pashtamunk^h]
 worthy արժանի [arzhani]

wound վերք [verk^h]
 worship (to) երկրպագել [yerk^ərpak^heɪ], պաշտել [pashtel]
 wound (to) վիրավորել [viravoreɪ]
 write (to) գրել [g^ərel]
 writer գրող [g^ərogħ]
 writing գրություն [g^ərut^hyun]
 wrong սխալ [s^əkħal]

Y

year տարի [tari]
 yearly տարեկան [tarekan]
 yellow դեղին [deghin]
 yes այո [ayo]
 yesterday երեկ [yerek]
 yet դեռ [der], դեռևս [derev^əs], տակավին [takavin]
 yogurt մածուկ [matsun]
 yoke լուծ [luts]
 yoke (to) լծել [l^ətsel]
 you (formal) դուք [duk^h], from ~ ձեզանից [dzezanits^h], to ~ ձեզ [dzez]
 you (informal) դու [du], from ~ քեզանից [k^hezanits^h], to ~ քեզ [k^hez]
 young (adj.) երիտասարդ [yeritasart^h] young (of an animal) ձագ [dzak^h]
 your (formal) ձեր [dzer]
 your (informal) քո [k^ho]
 yours (informal) քոնը [k^honə]
 yours (formal) ձերը [dzerə]
 youth երիտասարդություն [yeritasart^hut^hyun]

Z

zero զերո [zero], գրո [z^əro]
 zest վայելք [vayelk^h], եռանդ [yerand]
 zucchini դդմիկ [d^ət^hmik]

BIBLIOGRAPHY

- Աբեղյան Մ. Խ., *Հայոց լեզվի տեսություն*, Երևան, 1965:
- Աբրահամյան Ա. Ա., *Բայը ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1962:
- Աբրահամյան Ա. Ա., *Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական նշանակությունը*, Երևան, 1953:
- Աբրահամյան Մ. Գ., *ժամանակակից հայերենի քերականություն*, Երևան, 1981:
- Աբրահամյան Մ. Գ., *ժամանակակից գրական հայերեն*, Երևան, 1981:
- Աբրահամյան Մ. Գ., *Հայոց լեզու. Շարահյուսություն. դասագիրք հանրակրթ-թական դպրոցի 7-8-րդ դասարանների համար*, Երևան, 1993:
- Աբրահամյան Մ. Գ., *Հայերենի կետադրություն*, Երևան, 1993:
- Աբրահամյան Մ. Գ. և այլք, *ժամանակակից հայոց լեզու*, հտ. 2, *Ձևաբանու-թյուն*, Երևան, 1974:
- Աբրահամյան Մ. Գ., և այլք, *Հայոց լեզու*, հտ. 2, *Շարահյուսություն*, Երևան, 1975:
- Ալեքսանյան Զ. Հ., և այլք, *Թելադրության նյութերի ժողովածու*, Երևան, 1991:
- Աղայան Իդ. Բ., *Լեզվաբանության հիմունքները*, Երևան, 1987:
- Աղայան Իդ. Բ., *ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը*, Երևան, 1967:
- Աղայան Իդ. Բ., *Արդի հայերենի բացատրական բառարան*, հտ. 1 և 2, Երևան, 1976:
- Աղայան Իդ. Բ., *Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն*, Երևան, 1984:
- Առաքելյան Վ. Դ., *Հայերենի շարահյուսություն*, հտ. 1-2, Երևան, 1959-1964:
- Առաքելյան Վ. Դ. և այլք, *ժամանակակից հայոց լեզու (Հնչյունաբանու-թյուն և բառագիտություն)*, Երևան, 1979:
- Ասատրյան Մ. Ե., *ժամանակակից հայոց լեզու (Ձևաբանություն)*, Երևան, 1985:
- Ասատրյան Մ. Ե., *ժամանակակից հայոց լեզու (Շարահյուսություն)*, Երևան, 1987:
- Bagdassarian Louisa and R. David Zorc. *Armenian (Eastern)- English Dictionary / Հայերեն-Անգլերեն բառարան*, Dunwoody Press. Kensington Maryland USA - 1995
- Բաղիկյան Խ. Գ., *ժամանակից հայերենի շարադասությունը և նրա ուսուցումը (պարզ և բարդ նախադասություններ)*, Երևան, 1984:
- Բարսեղյան Հ. Խ., *Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական, տերմինաբանական բառարան*, Երևան, 1973:
- Բարսեղյան Հ. Խ., *Հայերենի խոսքի մասերի ուսմունքը*, Երևան, 1980:

- Բարսեղյան Հ. Խ., *Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու*, Երևան, 2006:
- Գալստյան Ս. Ա., *Հայոց լեզու*, Երևան, 1968:
- Գալստյան Ս. Ա., *Ածանցումը և ածանցները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1978:
- Գալստյան Ս. Ա., *Ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկ*, Երևան, 2003:
- Գարեգինյան Գ. Լ., *Շարժապները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1963:
- Գարեգինյան Գ. Լ., *Ժամանակակից հայոց լեզու (Շարահյուսութուն)*, Երևան, 1983:
- Գյուլբուրգալյան Ս. Վ., *Ժամանակակից հայոց լեզու (Շարահյուսութուն)*, Երևան, 1988:
- Գյուրջինյան Դ. Ս., *Հայերեն բառարան – տեղեկատու. միասին, անջատ կամ գծիկով գրվող բառեր*, Երևան, 2001:
- Եղեկյան Լ. Կ., *Ոճագիտութուն*, Երևան, 2003:
- Եղեկյան Լ. Կ., *Հայոց լեզու, Երևան*, 2005:
- Թոխմանյան Ռ. Մ., *Ժամանակակից հայերենի շեշտաբանութունը*, Երևան, 1983:
- Խլղաթյան Ֆ. Հ., *Գոյական անուն*, Երևան, 1968:
- Մարգարյան Ա. Ս., *Ժամանակակից հայոց լեզու*, Երևան, 1997:
- Մարգարյան Ա. Ս., *Հայոց լեզվի քերականութուն*, Երևան, 2004:
- Մաքսուդյան Լ. Ս., *Բայանուն գոյականը ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1984:
- Պապոյան Ա. և Բաբիկյան Խ. Գ., *Ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսութուն*, Երևան, 2003:
- Պառնասյան Ն. Ա., *Շարահյուսական համանիշները ժամանակակից հայերենում*, Երևան, 1970:
- Պետրոսյան Հ. Զ., *Հայերենագիտական բառարան*, Երևան, 1987:
- Ջահուկյան Գ. Բ., *Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը*, Երևան, 1969:
- Ջահուկյան Գ. Բ., *Ժամանակակից հայերենի տեսութայան հիմունքները*, Երևան, 1974:
- Ջահուկյան Գ. Բ. և այլք, *Հայոց լեզու. Ի մաս, Ա պրակ*, Երևան, 1980:
- Ջահուկյան Գ. Բ., *Հայոց լեզվի տեսութայան և պատմութայան հիմնահարցերը*, Մոնրեսալ, 2003:
- Սուքիասյան Ա. Մ., *Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան*, Երևան, 1969:
- Սուքիասյան Ա. Մ., *Ժամանակակից հայոց լեզու*, Երևան, 2004:
- Սևակ Գ. Գ., *Ժամանակակից հայոց լեզվի դասընթաց*, Երևան, 1955:
- Վիրաբյան Ն., *Հայոց լեզուն գծակարգերում*, պրակ 1. Երևան, 2005:
- Ուռուտյան Ռ. Լ., *Ժամանակակից հայերենի բայական բառակապակցութունների ձևային նկարագրություն*, Երևան, 1984:
- Քոսյան Վ. Ա., *Ժամանակակից հայերենի բառակապակցութունները*, Երևան, 1975:
- Օհանյան Հ. Ա., *Ժամանակակից հայոց լեզվի բառապաշարը և նրա հարստացման միջոցները*, Երևան, 1982:

INDEX

A

- accentuation
 - word ~ **17**
- addressing
 - ~ a person **15**
- adjectives **176**
 - comparative degrees of ~ **184-185**
 - functions of ~ **184**
 - government of ~ **160-165**
 - nominalization of ~ **283**
 - possessive ~ **54-55**
 - prefixes of ~ **188**
 - suffixes of ~ **4, 16, 189**
- adverbs
 - ~ derived from adjectives **212**
 - ~ derived from infinitives **212**
 - ~ derived from nouns **212**
 - formation of ~ **212-213**
 - local ~ **361**
 - measure and quantity ~ **361**
 - modal ~ **361**
 - radical ~ **212**
 - temporal ~ **361**
- alphabet
 - the Armenian ~ **xix-xx, xxii-xxiii**
- alteration
 - ~ of vowels **107-108**
- antonyms **176**
- aorist (simple past tense)
 - formation of the ~, affirmative **74-76**
 - formation of the ~, negative **74-76**
 - negative forms of the ~ **74-75**
 - uses of the ~ **76**
- Armenia **4**
- article
 - definite ~ **13-14**

demonstrative ~ **360**

indefinite ~ **14**

personal ~ **360**

possessive ~ **55**

pronominal ~ **55**

auxiliary

~ verb “*Էմ*” **52, 331-333, 336**

C

calligraphy, see writing Armenian letters

capitalizing words **268-269, 350, 351**

cases (declension)

ablative ~ **128-130**

accusative ~ **78-79**

dative ~ **104**

genitive ~ **100-103**

instrumental ~ **156-157**

locative ~ **209**

nominative ~ **78**

clauses

conditional ~ **150, 152, 153, 227**

coordinating ~ **255, 256**

independent ~ **230**

main ~ **227, 241, 257**

relative ~ **210, 211, 237**

simple ~ **232, 233**

subordinating ~ **241, 257, 258, 259**

comparison

comparative degrees of adjectives **184-185**

complex

~ sentences **255-257**

compound

~ nouns **36**

~ sentences **255**

two-word ~s **266**

conjunctions
 coordinating ~ **255-256**
 stressed ~ **256**
 subordinating ~ **257**
conjugation tables **325-336**
correlative coordinators **256**

D

declension
 ~ cases **348, 349**
 ~ of indefinite pronouns **230**
 ~ of nominalized infinitives **182, 189**
 ~ of nominalized pronouns **285**
 ~ of non-persons **77**
 ~ of nouns **77, 100, 341-343**
 ~ of personal pronouns **186**
 ~ of persons **77**
 ~ paradigm **77, 230, 341-343**
 ~ types **100-103**

deictic system **187**

derivation(s)
 ~ from country names **16**
 ~ of abstract nouns **58, 352-353**
 ~ of adjectives **4, 16, 188, 189, 352**
 ~ of adverbs **212-213, 352-353**
 ~ of diminutives **82**
 ~ of nouns indicating locations **60**
 ~ of nouns indicating persons **135**
 ~ of participles **236**
 ~ of verbs **160, 352-353**

diphthongs **190**

E

Eastern Armenian vs. Western Armenian **xiv, xix, xx**

English words
 rendition of ~ into Armenian **291**

exclamation marks, see orthography

expressions
 ~ for congratulations **319-321**
 ~ of gratitude **323**
 ~ of likes and dislikes **106-107**

 ~ of politeness **80-82**
 ~ of regret **323**
 ~ of surprise **316**
 ~ used on the telephone **322**
 ~ used on various sad occasions **321**

F

future tense
 formation of ~ **124**
 negative forms of ~ **125**
 uses of ~ **125-126**

future imperfect
 formation of ~ **125**
 negative forms ~ **125**
 uses of ~ **126**

G

gambits **301**
gender in Armenian **57**
government
 ~ of adjectives **260-266**
 ~ of verbs **260, 261-266**
 ~ of postpositions, see postpositions
 ~ of prepositions, see prepositions

H

hyphenation **215**
hypothetical future I
 formation of ~ **224**
 uses of ~ **227**

hypothetical future II
 formation of ~ **226**
 uses of ~ **229**

hypothetical past I
 formation of ~ **225**
 uses of ~ **228**

hypothetical past II
 formation of ~ **226**
 use of ~ **229**

I

imperative, see mood

imperfect tense
 formation of ~ **53**
 negative forms os ~ **55**
 uses of ~ **55-56**
 ~ of irregular verbs **54**
impersonal sentences, see sentence
indicative mood, see mood
infinitive **10, 339**
 nominalized ~ **182**
 declension of the ~ **182, 189**
interjections **267**
interrogative sentences, see sentence
indexical words **187**
interjections **267**
introductory unit **xxv-xxviii**
inversion **34-35**
irregular verbs **12, 30**

L

languages of the world, see vocabulary
liaison **2, 213-214**

M

mandative future I
 formation of ~ **177**
 uses of ~ **180**
mandative future II
 formation of ~ **179**
 uses of ~ **181**
mandative past I
 formation of ~ **177-178**
 uses of ~ **180**
mandative past II
 formation of ~ **179**
 uses of ~ **181**
mood
 hypothetical ~ **224**
 ~ future I **224**
 ~ future II **227**
 ~ past I **225**
 ~ past II **226**
 imperative ~ **126-128**

 assertive ~ **126-127**
 prohibitive ~ **126-127**
indicative ~ **10**
 ~ future **124-126**
 ~ imperfect **52-54**
 ~ perfect **96**
 ~ pluperfect **97, 100**
 ~ present **10-13**
 ~ aorist (simple past) **74-76**
mandative ~ **224**
 ~ future I **177, 180**
 ~ future II **179, 181**
 ~ past I **177-178**
 ~ past II **179, 181**
subjunctive ~ **150**
 ~ future **151**
 ~ past **151, 153**

mutations **107-108**

N

names
 ~ of countries **6-7, 16**
 ~ of nationalities **6-7, 16**
negation
 forms of ~ **30-31, 234-235**
nominal phrase **259**
nominalization(s)
 ~ of adjectives **285**
 ~ of adverbs **285**
 ~ of infinitives **182, 287**
 ~ of participles **285**
 ~ of postpositions **286**
 ~ of pronouns **285-286**
numbers
 complex ~ **356**
 simple ~ **356**
numerals
 cardinal ~ **8-9, 131, 355, 356**
 distributive ~ **132-133, 355**
 fractional ~ **133, 355**
 ordinal ~ **131-132, 355, 357**

O

orthography

- capitalizing words **268-269, 350, 351**
- exclamation marks **38**
- hyphenation **215**
- և or է ? **60**
- ւ or ը ? **164**
- ո or օ ? **84**
- punctuation marks **18, 241**
- spelling of diphthongs **191**
- syllabification **137**
- transitory ը [ə] **202**

P

participle(s)

- formation of ~ **236, 339**
- future ~ **237, 339**
- negative ~ **236, 339**
- nominalization of ~ **236**
- past ~ **236, 339**
- present ~ **236**
- synchronical ~ **237, 339**
- types of ~ **236**

passive voice, see voice

perfect tense

- formation of ~ **96**
- negative forms of ~ **97**
- uses of ~ **98-99**

personal pronouns

- 2nd-person ~ **15**
- 3rd-person ~ **57**

pluperfect

- formation of ~ **97**
- negative forms of ~ **98**
- uses of ~ **100**

plural

- formation of ~ **32-33, 345, 346**

possession **54-55**

possessive adjectives **54**

possessive articles **55**

possessive forms of nouns **231**

possessive pronouns **56**

postpositions

- government of ~ **158-159**
- nominalization of ~ **184**

prefixes

- ~ of adjectives **188**, see table(s)

prepositions

- government of ~ **158-159**

present tense

- formation of ~ **10-11**
- negative forms of ~ **30**
- uses of ~ **13**

prohibitive, see mood, imperative

pronouns

- definite ~ **231**
- demonstrative ~ **187, 358, 359**
- indefinite ~ **358**
- interrogative ~ **77, 210, 358, 359**
- personal ~ **15, 186, 359**
- possessive ~ **53, 230**
- reciprocal ~ **230**
- reflexive ~ **197, 359**
- relative ~ **210-211**

pronunciation

- ~ of diphthongs **190**
- ~ of double consonants **291**
- ~ of ք ը, ղ պ, and փ ի **37**
- ~ of ր ղ, ւ ի, and ք ը **59**
- ~ of ղ ղ, ճ ս and ք ղ **83**
- ~ of ղ ղ and ք ի **109**
- ~ of ղ ճ, ծ ծ and ճ ճ **136**
- ~ of ղ ղ, ճ ճ and ղ ճ **163**
- ~ of the vowel ը [ə] **240**
- interjections **266**
- stress in words **17**

proverbs

- Armenian ~ **22, 43, 66, 88, 114, 141, 168, 195, 218, 245, 272, 296**

punctuation marks, see orthography

Q

question

- general ~ **235**

specific ~ 235
reported ~ 236
~ mark 16

R

reduplication **288-290**
~ of adjectives **288, 289**
~ of adverbs **288**
~ of nouns **288, 289, 290**
~ of numerals **288**
~ of pronouns **288**
~ in verbs **290**

relative clauses **237**
resultative constructions **205-206**
romanization **xvii, xxii-xxiii**

S

sentence
~ structure **33, 232, 255**
simple ~ **232**
complex ~ **255-256**
interrogative ~ **134**
impersonal ~ **105**
simple past tense, see aorist
speech
direct ~ **282-284**
indirect ~ **282-284**
speech acts
accepting invitations **220-221**
affirming states and actions **25, 303**
asking about time **116**
asking for advice **317-318**
asking for a favor **304**
asking for forgiveness **321**
asking for opinion **90, 305**
asking for an item **304**
asking for advice **317**
assessing goods **324**
comparing people and things **170, 310**
contacting somebody on the phone **322**
denying states and actions **24-26**
describing people and things **170-171, 310**

discussing health **144, 308-309**
discussing news **276-277**
discussing weather **198-199, 311-312**
expressing an opinion **90-91, 305**
expressing preferences **106-107, 310**
expressing regret **321**
expressing surprise, doubt **316-317**
extending invitations **220-221**
greeting **301**
hosting **313-314**
identifying things and persons **xxv, 24, 25, 26, 303**
inquiring about one's well-being **308**
inquiring about news **315**
inquiring about prices **324**
introducing oneself, friends and family **68, 306**
inviting and responding to invitations **220-220, 312-313**
offering advice **318**
offering information **308**
pardoning **321**
planning leisure time and vacations **248-249, 314-315**
reacting to news **316**
reporting about one's well-being **308**
request for information **302, 307**
requesting and offering personal information **2-4, 302**
requesting something (an item or a favor) **46, 304**
reporting news **315**
responding to a request **46, 304, 308**
taking advice **318-319**
telling secrets **316**
telling time **116**
spelling
~ of English words and names **293**
stress in words, see accentuation
subjunctive future
formation of ~ **150**
negative forms ~ **150**
uses of ~ **151**

subjunctive past
 formation of ~ **151**
 uses of ~ **153**
 suffixes, see derivations
 syllabification
 number of syllables in words **137**
 syntax
 clauses linked by coordination **187**
 clauses linked by subordination **255**
 complex sentences **257**
 direct/indirect speech **280-282**
 structure of sentences **255**

T

table(s)
 ~ of adjectives **354**
 ~ of adverbs **361**
 ~ of all types of nominal declensions
340-343
 ~ of all types of pronouns **358**
 ~ of capitalizing names **350**
 ~ of capitalizing compound names **351**
 ~ of cardinal numerals **355, 356**
 ~ of cases of declension **348**
 ~ of defective verbs **336**
 ~ of complex numbers **356**
 ~ of demonstrative pronouns **359**
 ~ of interrogative-relative pronouns **359**
 ~ of irregular (archaic) genitive forms
344
 ~ of irregular verbs **334-335**
 ~ of nominal declensions **347**
 ~ of nouns and subclasses **349**
 ~ of numerals **355**
 ~ of the pronominal article *-u*, *-t* and
-l, *-h* **360**
 ~ of plural forms for compound nouns
346
 ~ of prefixes **352**
 ~ of regular plural forms **345**
 ~ of simple and derivative verbs **337**
 ~ of spelling cardinal numerals **357**

~ of suffixes **352-353**
 ~ of the infinitive and participles **339**

transcription, see romanization

V

verbs
 auxiliary ~ **52, 331-333, 336**
 conjugation of regular ~ **12, 30, 50, 52**
 conjugation of irregular ~ **12, 30, 50, 51**
 copular ~ **78**
 defective ~ **12, 30, 336**
 derivative ~ **161, 337**
 first-conjugation ~ **10, 96**
 government of ~ **260-265**
 intransitive ~ **160**
 irregular ~ **30, 334-335**
 monosyllabic ~ **12, 31**
 negative forms of ~ **199-200**
 passive ~ **154, 155, 201, 213-215, 338**
 phrasal ~ **207-209**
 reciprocal ~ **162**
 reflexive ~ **162**
 regular ~ **30**
 second-conjugation ~ **10, 96**
 two-part ~, see phrasal verbs
 vocabulary
 adjectives **176**
 animals
 domestic ~ **203**
 wild ~ **204**
 birds
 domestic ~ **203-204**
 wild ~ **204**
 body parts **148**
 cardinal numbers **8**
 city **252**
 classroom items **28-29**
 clothing **94-95**
 colors **95**
 country names **6-7**
 country **254**
 drinks **50**

family and friends **72-73**
festivities 191
flowers **202**
food **50-51**
fruits **51**
furniture **28-29**
holidays **223**
languages **6-7**
media and news **280**
nationalities **6-7**
nature **202**
professions **174**
qualities **175**
recreation **223**
rooms **28**

the clock **122-123**
time expressions **120-123**
trees **202-203**
vegetables **51**
weather **202**
voice of verbs
 active ~ **154**
 passive ~ **154-155**
vowel alterations and mutations **107-108**

W

word formation, see derivations
word order **34, 122**
writing
 ~ of Armenian letters **19, 39, 61, 85**

YEREVAN EREBUNI

Composer Edgar Hovannesyanyan

Lyrics by Paruyr Sevak

Translated by Dora Sakayan

Maestoso e cantabile

Voice

p

1. Re-born Ye - re - van From E - re - bu -
2. filled With an - ces - tral
3. ends Ma - ny shapes in

4
ni, O - ur mo - dern Dvin,
calls, Un - ac - com - plished goals
life, But we all be - came

7
Our new A - ni, In our lit - tle
We have a lot, Without you, - our
En - tranced by you, Our love is

10
land You'r the grea - test goal,
calls Will be lost in vain,
warm Like your sun - ny stones,

13
O - ur an - cient dream O - ur grace of
Without you, our goals We will not at -
O - ur love is old stem - ming from e -

16
stone. Re-born Ye - re - van
tain.
ons.

From E - re - bu - ni, You have lived so

long, yet you re - main in in - fan - cy,

With Ma-sis your fa - ther, With A - rax your

mo - ther, Stay for - e - ver young, Ye - re

van.

2. O - ur hearts are - van.

3. Love has ma - ny

ԴՈՐԱ ՍԱՔԱՅԱՆ (համառոտ կենսագրություն)

Դորա Գևորգի Սաքայանը ծնվել է Հունաստանի Սելանիկ քաղաքում: Տարրական կրթությունը ստացել է նույն քաղաքի Կյուլպենկյան Հայկական վարժարանում, իսկ միջնակարգ կրթությունը՝ նախ Սելանիկի, ապա՝ Վիեննայի (Ավստրիա) գերմանական գիմնազիաներում: 1946-ին ծնողների հետ ներգաղթել է Խորհրդային Հայաստան, որտեղ ամբողջացրել է միջնակարգ կրթությունը: 1952-ին ավարտել է Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան ռուսաց և օտար լեզուների մանկավարժական ինստիտուտը և սկսել իր մանկավարժական գործունեությունը որպես գերմաներենի դասախոս նախ այդ նույն ինստիտուտում, ապա 1957-ից Երևանի պետական համալսարանում (ԵՊՀ): 1958-1961-ին սովորել է Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանի ասպիրանտուրայում, որտեղ և 1965-ին պաշտպանել է ատենախոսություն՝ ստանալով բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճան: 1966-1974 թթ. եղել է ԵՊՀ-ի օտար լեզուների համահամալսարանական ամբիոնի վարիչ և ռումանագերմանական բանասիրության ամբիոնի դասախոս:

1975-ին Դ. Սաքայանը տեղափոխվել է Մոնրեալ (Կանադա) և նույն տարվանից աշխատել որպես ՄակԳիլ (McGill) համալսարանի գերմանական ուսումնասիրությունների ամբիոնի դասախոս, իսկ 1981-ից՝ նաև օտար լեզուների բաժանմունքի վարիչ: 1987-ին նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում և նույն համալսարանում ցմահ պաշտոնավարելու իրավունք (tenure):

Վերջին երեք տասնամյակում պրոֆ. Դ. Սաքայանը գերմանագիտությունը զուգընթաց գիտական ծանրակշիռ հետազոտություններ է կատարում հայագիտության բնագավառում՝ ստեղծելով մի շարք կարևոր մենագրություններ: Նրա գրչին են պատկանում հայերենի անվանականացումների մասին ուսումնասիրությունը (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*, Tübingen: Gunter Narr, 1986), բազմաթիվ հոդվածներ, թարգմանություններ ու խմբագրություններ (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevorg B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003), բուհական և դպրոցական դասագրքեր ու ուսումնական ձեռնարկներ (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000):

Դ. Սաքայանը ՄակԳիլ համալսարանում ստեղծել է հայերենի դասընթացներ: Կազմակերպել է միջազգային գիտաժողովներ, այդ թվում՝ հայագիտությանը նվիրված 5-րդ միջազգային գիտաժողովը 1995-ին, որի նյութերը հրատարակել է 1996-ին: Նա հիմնել է իր սեփական փոքր հրատարակչությունը (Arod Books), որտեղ հրատարակում է հայագիտությանը նվիրված իր գործերը: Նա իրավամբ համարվում է Կանադայում հայագիտության հիմնադիրը: Դ. Սաքայանը իր գործերը ներկայացնում է տարբեր լեզուներով՝ հայերեն, գերմաներեն, անգլերեն, ռուսերեն ու հունարեն:

Դ. Սաքայանի երկարամյա բեղմնավոր գիտամանկավարժական գործունեությունը լայն ճանաչում է ստացել հայրենիքում և արտերկրում: Նա արժանացել է հայրենական և միջազգային մրցանակների ու պատվոգրերի, այդ թվում՝ գերմանական կառավարության «Արժանյաց կարգի խաչ» (Bundesverdienstkreuz) քաղաքացիական բարձրագույն պատվո նշանին 2001-ին և Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից «Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ» պատվո բարձր շքանշանին 2005-ին:

DORA SAKAYAN (A Short Biography)

DORA SAKAYAN was born in Salonica (Greece). She received her elementary education at the local Armenian Gulbenkian school and subsequently went to a German language secondary school, first in Salonica and then in Vienna (Austria). In 1946 she repatriated with her parents to Soviet Armenia, where she completed her secondary education. In 1952, she graduated from the Yerevan State Pedagogical Institute of Foreign Languages and started her teaching career as an instructor of German, first at the same institute, thereafter at the Yerevan State University (YSU). In the years 1958-1961, she was a graduate student at the Moscow Lomonosov State University, where she received her Ph.D. in 1965. From 1966 to 1974, she was Chair of the Department of

Foreign Languages at YSU, with concomitant teaching duties in the department of Romance and Germanic philology.

In 1975, Sakayan moved to Canada and continued her career in the department of German Studies at McGill University in Montreal. In 1981 she became head of the Modern Language Program. In 1987 she was given tenure and appointed Associate Professor, and in 1991 she was promoted to full Professor.

Without neglecting her main field of research, which is Germanic linguistics, Sakayan has also been highly productive during the last three decades in the field of Armenian linguistics. She is the author and co-author of several monographs, including the one about Armenian nominalizations (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*. Tübingen: Gunter Narr, 1986). She has written numerous articles, has made many translations and prepared many editions (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003). She has also written textbooks and pedagogical guides for German and Armenian (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000).

In 1981 Sakayan set up a program of Armenian courses at McGill University. She has been the organizer of several international conferences, including the Fifth International Conference on Armenian Linguistics in 1995 at McGill University, the proceedings of which she edited in 1996. She is the owner of a small press (Arod Books in Montreal) where she publishes her Armenological works. Sakayan is rightly considered a pioneer of Armenian Studies in Canada. She writes in a number of languages: German, Armenian, Russian, English, and Modern Greek.

A recognized and respected scholar and educator, Sakayan has received many honors and awards, including in 2001 Germany's coveted Cross of the Order of Merit (Bundesverdienstkreuz) and in 2005 the St. Sahag and St. Mesrob medal, along with a pontifical citation by His Holiness Garegin II, Catholicos of All Armenians.

ԳՈՐԱ ՍԱՔԱՅԱՆ (համառոտ կենսագրություն)

Դորա Գևորգի Սաքայանը ծնվել է Հունաստանի Սելանիկ քաղաքում: Տարրական կրթությունը ստացել է նույն քաղաքի Կյուլպենկյան հայկական վարժարանում, իսկ միջնակարգ կրթությունը՝ նախ Սելանիկի, ապա՝ Վիեննայի (Ավստրիա) գերմանական գիմնազիաներում: 1946-ին ծնողների հետ ներգաղթել է Խորհրդային Հայաստան, որտեղ ամբողջացրել է միջնակարգ կրթությունը: 1952-ին ավարտել է Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան ռուսաց և օտար լեզուների մանկավարժական ինստիտուտը և սկսել իր մանկավարժական գործունեությունը որպես գերմաներենի դասախոս նախ այդ նույն ինստիտուտում, ապա 1957-ից Երևանի պետական համալսարանում (ԵՊՀ): 1958-1961-ին սովորել է Մոսկվայի Լոմոնոսովի անվան համալսարանի ասպիրանտուրայում, որտեղ և 1965-ին պաշտպանել է ատենախոսություն՝ ստանալով բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճան: 1966-1974 թթ. եղել է ԵՊՀ-ի օտար լեզուների համահամալսարանական ամբիոնի վարիչ և ռումանագերմանական բանասիրության ամբիոնի դասախոս:

1975-ին Դ. Սաքայանը տեղափոխվել է Մոնրեալ (Կանադա) և նույն տարվանից աշխատել որպես ՄակԳիլ (McGill) համալսարանի գերմանական ուսումնասիրությունների ամբիոնի դասախոս, իսկ 1981-ից՝ նաև օտար լեզուների բաժանմունքի վարիչ: 1987-ին նրան շնորհվել է պրոֆեսորի կոչում և նույն համալսարանում ցմահ պաշտոնավարելու իրավունք (tenure):

Վերջին երեք տասնամյակում պրոֆ. Դ. Սաքայանը գերմանագիտությունը զուգընթաց գիտական ծանրակշիռ հետազոտություններ է կատարում հայագիտության բնագավառում՝ ստեղծելով մի շարք կարևոր մենագրություններ: Նրա գրչին են պատկանում հայերենի անվանականացումների մասին ուսումնասիրությունը (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*, Tübingen: Gunter Narr, 1986), բազմաթիվ հոդվածներ, թարգմանություններ ու խմբագրություններ (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevorg B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003), բուհական և դպրոցական դասագրքեր ու ուսումնական ձեռնարկներ (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000):

Դ. Սաքայանը ՄակԳիլ համալսարանում ստեղծել է հայերենի դասընթացներ: Կազմակերպել է միջազգային գիտաժողովներ, այդ թվում՝ հայագիտությանը նվիրված 5-րդ միջազգային գիտաժողովը 1995-ին, որի նյութերը հրատարակել է 1996-ին: Նա հիմնել է իր սեփական փոքր հրատարակչությունը (Arod Books), որտեղ հրատարակում է հայագիտությանը նվիրված իր գործերը: Նա իրավամբ համարվում է Կանադայում հայագիտության հիմնադիրը: Դ. Սաքայանը իր գործերը ներկայացնում է տարբեր լեզուներով՝ հայերեն, գերմաներեն, անգլերեն, ռուսերեն ու հունարեն:

Դ. Սաքայանի երկարամյա բեղմնավոր գիտամանկավարժական գործունեությունը լայն ճանաչում է ստացել հայրենիքում և արտերկրում: Նա արժանացել է հայրենական և միջազգային մրցանակների ու պատվոգրերի, այդ թվում՝ գերմանական կառավարության «Արժանյաց կարգի խաչ» (Bundesverdienstkreuz) քաղաքացիական բարձրագույն պատվո նշանին 2001-ին և Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից «Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ» պատվո բարձր շքանշանին 2005-ին:

DORA SAKAYAN (A Short Biography)

DORA SAKAYAN was born in Salonica (Greece). She received her elementary education at the local Armenian Gulbenkian school and subsequently went to a German language secondary school, first in Salonica and then in Vienna (Austria). In 1946 she repatriated with her parents to Soviet Armenia, where she completed her secondary education. In 1952, she graduated from the Yerevan State Pedagogical Institute of Foreign Languages and started her teaching career as an instructor of German, first at the same institute, thereafter at the Yerevan State University (YSU). In the years 1958-1961, she was a graduate student at the Moscow Lomonosov State University, where she received her Ph.D. in 1965. From 1966 to 1974, she was Chair of the Department of

Foreign Languages at YSU, with concomitant teaching duties in the department of Romance and Germanic philology.

In 1975, Sakayan moved to Canada and continued her career in the department of German Studies at McGill University in Montreal. In 1981 she became head of the Modern Language Program. In 1987 she was given tenure and appointed Associate Professor, and in 1991 she was promoted to full Professor.

Without neglecting her main field of research, which is Germanic linguistics, Sakayan has also been highly productive during the last three decades in the field of Armenian linguistics. She is the author and co-author of several monographs, including the one about Armenian nominalizations (cf. *Formen der Textkohärenz. Nominalisierung als sententiale Anapher im Ostarmenischen*. Tübingen: Gunter Narr, 1986). She has written numerous articles, has made many translations and prepared many editions (cf. *A Universal Theory of Language*. Gevork B. Jahukian, in collaboration with Dora Sakayan. Ann Arbor: Caravan Books, 2003). She has also written textbooks and pedagogical guides for German and Armenian (cf. *Modern Western Armenian for the English-speaking world. A Contrastive Approach*. Montreal: Arod Books, 2000).

In 1981 Sakayan set up a program of Armenian courses at McGill University. She has been the organizer of several international conferences, including the Fifth International Conference on Armenian Linguistics in 1995 at McGill University, the proceedings of which she edited in 1996. She is the owner of a small press (Arod Books in Montreal) where she publishes her Armenological works. Sakayan is rightly considered a pioneer of Armenian Studies in Canada. She writes in a number of languages: German, Armenian, Russian, English, and Modern Greek.

A recognized and respected scholar and educator, Sakayan has received many honors and awards, including in 2001 Germany's coveted Cross of the Order of Merit (Bundesverdienstkreuz) and in 2005 the St. Sahag and St. Mesrob medal, along with a pontifical citation by His Holiness Garegin II, Catholicos of All Armenians.